

Centrum Usług Edukacyjnych, Badawczych i Profilaktycznych
dr Leszek Wieczorek
Dąbrowa Górnicza

Badanie przeprowadzone na zlecenie i przy współpracy
Referatu Profilaktyki Uzależnień
Wydziału Zdrowia, Polityki Społecznej i Aktywizacji Zawodowej
Urzędu Miasta w Dąbrowie Górniczej

DIAGNOZA SPOŁECZNA
W ZAKRESIE ZAGROŻEŃ PATOLOGIAM
NA TERENIE MIASTA DĄBROWA GÓRNICZA

listopad-grudzień 2012

Diagnoza społeczna w zakresie zagrożeń patologiami na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza
listopad-grudzień 2012

SPIS TREŚCI

	Strona
Wprowadzenie	5
1. METODA BADAWCZA	21
1. 1. Problem badawczy, cele i badane zmienne	21
1. 2. Narzędzia i próba badawcza	23
2. STRUKTURA DEMO-SPOŁECZNA MIASTA DĄBROWA GÓRNICZA	27
3. DZIAŁALNOŚĆ WYBRANYCH INSTYTUCJI W ZAKRESIE ZWALCZANIA PATOLOGII SPOŁECZNEJ	35
3.1. Referat Profilaktyki Uzależnień	35
3. 2. Pomoc społeczna	44
4. ALKOHOL I ALKOHOLIZM WEDŁUG POSTAW I POGLĄDÓW MIESZKAŃCÓW MIASTA DĄBROWA GÓRNICZA	72
4.1. POSTAWY I POGLĄDY DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW MIASTA DĄBROWA GÓRNICZA WOBEC ALKOHOLU	73
4.2. POSTAWY I POGLĄDY UCZNIÓW MIESZKAŃCÓW MIASTA DĄBROWA GÓRNICZA WOBEC ALKOHOLU	78

5. NARKOTYKI I NARKOMANIA WEDŁUG POSTAW I POGLĄDÓW MIESZKAŃCÓW MIASTA DĄBROWA GÓRNICZA	88
5.1. POSTAWY I POGLĄDY DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW MIASTA DĄBROWA GÓRNICZA WOBEK NARKOTYKÓW	88
5.2. POSTAWY I POGLĄDY UCZNIÓW - MIESZKAŃCÓW MIASTA DĄBROWA GÓRNICZA WOBEK NARKOTYKÓW	90
6. OCENA BEZPIECZEŃSTWA NA TERENIE MIASTA DĄBROWA GÓRNICZA DOKONANA PRZEZ JEGO MIESZKAŃCÓW	111
WNIOSKI	116
BIBLIOGRAFIA	123
SPIS TABEL	127
SPIS WYKRESÓW	129
SPIS ANEKSÓW	132
ANEKSY	133

WPROWADZENIE

Założenia reformy administracyjnej kraju, opierając się na zasadzie decentralizacji oraz zasadniczych przewartościowaniach w dziedzinie polityki związanej z bezpieczeństwem publicznym, spowodowały przeniesienie dużej części odpowiedzialności za bezpieczeństwo i porządek publiczny na władzę lokalną. Kompetencje w tym zakresie przyznane zostały wielu organom, z których wskazać należy¹:

- wojewodę, będącego przedstawicielem Rady Ministrów i zapewniającego współdziałanie wszystkich jednostek organizacyjnych administracji rządowej i samorządowej działających na obszarze województwa, który kieruje ich działalnością w zakresie zapobiegania zagrożeniu życia, zdrowia lub mienia oraz zagrożeniom środowiska, bezpieczeństwa państwa i utrzymania porządku publicznego, ochrony praw obywatelskich, a także zapobiegania klęskom żywiołowym i innym nadzwyczajnym zagrożeniom oraz zwalczania i usuwania ich skutków na zasadach określonych w ustawach²;

- samorząd wojewódzki, ponoszący odpowiedzialność za bezpieczeństwo publiczne³;

- samorząd powiatowy, ponoszący odpowiedzialność za porządek publiczny i bezpieczeństwo obywateli, ochronę przeciwpowodziową, przeciwpożarową i zapobieganie innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska⁴;

- samorząd gminny, ponoszący odpowiedzialność za porządek publiczny i bezpieczeństwo obywateli oraz ochronę przeciwpożarową i przeciwpowodziową⁵.

Oprócz zadań z zakresu polityki społecznej (edukacja, promocja i ochrona zdrowia, pomoc społeczna, polityka prorodzinna, wspieranie osób niepełnosprawnych, kultura i ochrona dóbr kultury, kultura fizyczna i turystyka)

---

¹ R. Głowacki, K. Łojek, A. Tyburska, A. Urban, Poradnik ..., s. 37.

² W trakcie badań art. 15 ustawy z dnia 5 czerwca 1988 r. o administracji rządowej w województwie (Dz. U. z 2001 r., nr 80, poz. 872 z późn. zm.) a aktualnie regulacje zawarte w ustawie z dnia 23 stycznia 2009 o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz. U. z 2009r., nr 31, poz. 206 z późn. zm.) zwana dalej ustawą o administracji rządowej w województwie lub ustawą o wojewodzie i administracji rządowej w województwie.

³ Art. 14 ustawy z dnia 5 czerwca 1988 r. o samorządzie województwa (tekst pierwotny Dz. U. z 1998 r., nr 91, poz. 576; tekst jednolity Dz. U. z 2001r., nr 142, poz. 1590 z późn. zm.) zwana dalej ustawą o samorządzie województwa.

⁴ Art. 14 ustawy z dnia 5 czerwca 1988 r. o samorządzie powiatowym (tekst pierwotny Dz. U. z 1998 r., nr 91, poz. 578; tekst jednolity Dz. U. z 2001r., nr 142, poz. 1592z późn. zm.) zwana dalej ustawą o o samorządzie powiatowym.

⁵ Art. 7 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst pierwotny Dz. U. z 1996 r., nr 13, poz. 74; tekst jednolity Dz. U. z 1996r., nr 13, poz. 74 oraz tekst jednolity Dz. U. z 2001r., nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) zwana dalej ustawą o samorządzie gminnym.

samorząd powiatowy wykonuje zadania bezpośrednio związane z ochroną bezpieczeństwa i porządku publicznego. Wynikają one z przywołanej już ustawy o samorządzie powiatowym, ale także z innych ustaw, a m.in. z ustawy o Policji⁶.

Policja jest formacją służącą społeczeństwu i przeznaczoną wyłącznie do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego. Natomiast w przypadku samorządu lokalnego zadania z zakresu bezpieczeństwa obywateli należą do jednych z wielu aspektów jego działalności. Dla gminy i powiatu nie jest to więc zadanie pierwszoplanowe, jak w przypadku zadań z zakresu oświaty, dróg publicznych czy opieki zdrowotnej. Mimo to władze samorządowe, jak słusznie zauważa Piotr Radziszewski, powinny wykazywać duże zainteresowanie przestępczością⁷ i innymi przejawami patologii społecznych.

Za Januszem Czapińskim⁸ warto także zauważyć, że w Polsce od 1989 roku trwa nieprzerwanie zmiana społeczna, która (jeśli chodzi o tempo, głębokość i zakres) należy do największych, jakich kiedykolwiek doświadczyły państwa porównywalnej wielkości w czasach pokoju⁹. Zmiana ta w minionych latach miała różną dynamikę i obejmowała kolejno różne dziedziny życia, choć w żadnej z poszczególnych dziedzin - niezależnie od tego, kiedy się zaczęła - nie została jeszcze ukończona. Polska jest w nieustającej przebudowie. Po stosunkowo szybko dokonanej zmianie ustroju politycznego, ewoluuje ciągle scena polityczna i główni jej aktorzy; po wprowadzeniu ustawowej reformy ustroju gospodarczego trwa nadal proces przekształcania struktury własności, zasad gry rynkowej i polityki finansowej oraz fiskalnej państwa; rozpoczęte z dużym odroczeniem reformy społeczne i domykająca zmianę ustrojową reforma podziału administracyjnego dalekie są od zakończenia w sensie założonych efektów, kompletności i zgrania z innymi aspektami zmiany.

Każda inicjowana świadomie zmiana społeczna rodzi oprócz skutków zamierzonych także szereg niepożądanych zjawisk, które zazwyczaj - ze względu na słabości nauk społecznych i ekonomicznych oraz złożoność materii - trudno jest precyzyjnie przewidywać, zwalczać i kontrolować. Nie wiemy też, jakie i w jakim wymiarze niepożądane skutki uboczne (np. bezrobocie, nadmierne rozwarstwienie społeczeństwa, wzrost przestępczości i demoralizacja młodzieży, deficyt wymiany handlowej, słabość finansów publicznych) są nieuniknione, a które i w jakim stopniu można było przewidzieć i łagodzić. Nie znamy rozmiarów, szczegółowej symptomatologii oraz korelatów z oczekiwanymi społecznie fragmentami

⁶ Art. 3 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst pierwotny: Dz. U. 1990 r. Nr 30 poz. 179; tekst jednolity Dz. U. 2000r., nr 101 poz. 1092; tekst jednolity Dz. U. 2002r., nr 7, poz. 58; tekst jednolity Dz. U. 2007r., nr 43, poz. 277; tekst jednolity Dz. U. 2011r. nr 287, poz. 1687 z późn. zm.) zwana dalej ustawą o Policji – wojewoda oraz wójt (burmistrz, prezydent miasta) lub starosta sprawujący władzę administracji ogólnej oraz organy gminy, powiatu i samorządu województwa wykonują zadania określone w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego na zasadach określonych w ustawach.

⁷ P. Radziszewski, Podstawy prawne współdziałania samorządu i Policji, w: A. Szymaniak (red.), Samorząd a policja. Kształtowanie bezpieczeństwa lokalnego, Poznań 2007, s. 12.

⁸ J. Czapiński, T. Panek (red.): Diagnoza społeczna 2005. Warunki i jakość życia Polaków. Warszawa 2006, passim (podobnie 2005, 2007, 2009).

⁹ P. Sztompka: Trauma wielkiej zmiany. Społeczne koszty transformacji. Warszawa 2000, passim.

rzeczywistości społecznej zjawisk często nazywanymi „problemami społecznymi”. Eksperyment ze zmianą społeczną w Polsce jest jedyny, niepowtarzalny, bez precedensów. Nie da się zatem odpowiedzialnie, poza sferą dyskursu politycznego, wytyczyć w pełni optymalnej drogi transformacji. Co nie znaczy, że nie da się z powodzeniem korygować tej drogi w trakcie procesu zmiany. Głównym źródłem nauk dla twórców reform są błędy ujawniane podczas wdrażania poszczególnych programów. Nie wystarczy skonstruować intelektualnie spójny i obiecujący program; niezbędne dla jego powodzenia są informacje zwrotne o skutkach realizacji. Informacje takie czerpać można ze wskaźników makroekonomicznych i makrospołecznych, mierzonych instytucjonalnie przez różne wyspecjalizowane agendy państwa, oraz z badań społecznych. Oba źródła są dosyć obfite.

Brak jednak aktualnych i całościowych opracowań w tym zakresie dotyczących choćby wybranej społeczności lokalnej. W literaturze przedmiotu opracowano dostatecznie problematykę samego uzależnienia od alkoholu i narkotyków (w tym metod leczenia) oraz opisano (często fragmentarycznie i wybiórczo) pozostałe formy patologii społecznej. Brak jednak holistycznego ujęcia problemu występowania patologii społecznych (problemów społecznych) w mieście średniej wielkości a tym samym brak bazy do opracowania propozycji konkretnych działań mających stanowić realizację obowiązków ustawowych określonych w aktualnym stanie prawnym jako zadania (własne lub zlecone) gmin i powiatów (miast na prawach powiatów). Zrealizowane badania mają właśnie temu służyć. Poprzez diagnozę kryminologiczną, analizę systemu prawnego i implikowanych przez niego metod walki z patologiami społecznymi, a także weryfikacji zadań oraz uprawnień i sposobów ich realizacji przez organy administracji samorządowej wypracować należy propozycje działań profilaktycznych i zmian prawnych w zakresie prawa lokalnego. Jest to zgodne z celami Unii Europejskiej przyjętymi do realizacji w odnowionej Strategii Lizbońskiej¹⁰ oraz opracowanej przy jej wykorzystaniu Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015 (dokument przyjęty przez Radę Ministrów 29 listopada 2006 roku)¹¹, w którym m.in. czytamy, że „przy współpracy z lokalnymi społecznościami należy dążyć do tworzenia efektywnych lokalnych systemów bezpieczeństwa oraz wspierać działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa lokalnego, w szczególności mające na celu ograniczenie najbardziej dokuczliwej dla obywateli przestępczości pospolitej”¹². W Strategii tej znajdujemy także założenie, że w województwie śląskim „wspierany będzie rozwój funkcji metropolitalnych konurbacji śląskiej, a zwłaszcza rozwój usług wyższego rzędu, w tym naukowo-badawczych”¹³. Niniejsza Diagnoza stosownie także do priorytetów strategicznych określonych w Strategii Rozwoju Kraju 2007 - 2015, stanowi podstawę do podjęcia działań

¹⁰ Odnowiona Strategia Lizbońska:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0024:FIN:pl:PDF>

¹¹ Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015:
http://bip.mrr.gov.pl/Narodowa%20Strategia%20Spojnosci/Documents/cebe96531b424b8da9ec4f1a1a0d096dkonferencja_prezentacja_301106.pdf

¹² Tamże, s. 67.

¹³ Tamże, s. 84.

mających na celu poprawę stanu infrastruktury technicznej i społecznej; wzrostu zatrudnienia i podniesienie jego jakości oraz budowania zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa. Stanowi także swoisty punkt wyjścia do tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej zgodnie z celem strategicznym Narodowej Strategii Spójności 2007 – 2013¹⁴, a w szczególności z horyzontalnym celem szczegółowym "Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej". Te cele zgodne są także ze Strategią Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020¹⁵, a w szczególności z następującymi priorytetami tej Strategii Wojewódzkiej:

- wspieranie rodzin;
- rozwój ekonomii społecznej;
- tworzenie warunków dla aktywizacji osób starszych;
- wspieranie działań na rzecz integracji systemu pomocy społecznej.

Uzasadniając przyjętą procedurę badawczą, a w tym w szczególności przedmiot badań i główne pytanie badawcze zauważyć należy, że zjawisko wykluczenia społecznego jest trudno definiowalne. Mamy tu bowiem do czynienia z kilkoma nakładającymi się wymiarami marginalizacji. Najpierw jednak warto wskazać co nazywa się patologią społeczną i jakie można obserwować jej przejawy.

Samo określenie patologia społeczna (*pathos* – cierpienie, *logos* – nauka) oznacza naukę o cierpieniu społecznym. Tak więc szeroko rozumiana patologia to nauka o wszelkich negatywnych przejawach życia społecznego. Istotnymi zagrożeniami dla funkcjonowania systemu społecznego dzisiejszej Polski są: alkoholizm, narkomania, dewiacje seksualne i przestępczość seksualna, zabójstwa, społeczne niedostosowanie dzieci i młodzieży, przestępstwa przeciwko życiu, przestępczość gospodarcza, prostytutka oraz rozwody¹⁶.

Termin „patologia” wprowadzony został jako nazwa nauki o cierpieniu, o chorobach żywego organizmu, natomiast sformułowanie „patologia społeczna” odnosi się do chorób organizmu społecznego¹⁷.

Pojęciem tym zaczęto posługiwać dopiero na początku XX wieku w amerykańskiej i angielskiej literaturze socjologicznej, wskazując, że oznacza on

¹⁴ Narodowa Strategia Spójności 2007 – 2013: [http://webapp01.ey.com.pl/EYP/WEB/eycom_download.nsf/resources/Narod_strategia.pdf/\\$FILE/Narodowa_strategia.pdf](http://webapp01.ey.com.pl/EYP/WEB/eycom_download.nsf/resources/Narod_strategia.pdf/$FILE/Narodowa_strategia.pdf)

¹⁵ Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020: <http://www.slaskie.pl/zalaczniki/2009/06/23/1245745285/1245745435.pdf>

¹⁶ A. Radziewicz-Winnicki, A. Stankowski, Patologia społeczna w Polsce, w: A. Radziewicz-Winnicki (red.), Pedagogika społeczna u schyłku XX wieku, Katowice 1992, s. 115. Por. L. Wieczorek: Przestępczość nieletnich jako jeden z przejawów patologii społecznej w Polsce końca XX wieku; w: A. Nowak (red.), Wybrane zjawiska powodujące zagrożenia społeczne. Kraków 2000; L. Wieczorek: Przestępczość i demoralizacja nieletnich oraz polityka sądów wobec nich w Polsce w okresie transformacji ustrojowej. Raport z badań, w: Teresa Dukiet-Nagórska (red.): Zagadnienia współczesnej polityki kryminalnej. Bielsko-Biała 2006.

¹⁷ Encyklopedia socjologii, t. 3, Z. Bukszański (red.), Warszawa 1998, s. 88.

„zachowania czy postawy niezgodne z powszechnie akceptowanymi zasadami postępowania w danym społeczeństwie oraz zachowania naruszające nakazy i zakazy zawarte w przepisach ustaw karnych i cywilnych¹⁸.

Według Augusta Comte’a¹⁹ „analiza patologiczna” społeczeństwa odnosi się do takich wypadków w społeczeństwie, kiedy prawa harmonii zostają zaburzone. Koncepcję patologii społecznej sformułował także Émile Durkheim, który wyodrębnił społeczne fakty patologiczne i społeczne fakty normalne²⁰. Wskazał on trzy zasady rozróżniania faktów normalnych od patologicznych:

- 1) Fakt społeczny jest normalny dla określonego typu społecznego, rozpatrywanego w określonej fazie jego rozwoju, jeżeli wytwarza się w przeciętnych społeczeństwach tego rodzaju w odpowiedniej fazie ich ewolucji (normalne jest to, co przeciętne, to jaki obraz jest tego rozpowszechniony),
- 2) Rezultaty zastosowanej metody można sprawdzić przez wykazanie, że powszechność zjawiska wiąże się z ogólnymi warunkami życia zbiorowego w rozważanym typie społeczeństwa (normalne jest to, co powszechne),
- 3) Sprawdzenie to jest niezbędne wówczas, gdy fakt dotyczy rodzaju społecznego, który nie dokonał jeszcze swej pełnej ewolucji.

Po ustaleniu powszechności faktu za pomocą obserwacji, cofnąć się trzeba do warunków, które określiły tę powszechność w przeszłości (metoda historyczna), a następnie zbadać, czy owe warunki nadal występują w teraźniejszości, czy też przeciwnie, uległy one zmianie (metoda porównawcza). W pierwszym przypadku można te fakty uznać za normalne, w drugim za anormalne. I analogicznie, tak, jak Durkheim tłumaczy, dlaczego zbrodnia jest normalna²¹, można uznać, że problemy społeczne są normalne, a dopiero później, jeżeli przekroczą one pewien poziom, stają się patologiczne (nienormalne).

Pojęcie to było, z powodów ideologicznych, zakazane w polskiej nauce (podobnie, jak i w nauce pozostałych państw tzw. bloku socjalistycznego) początkowych lat okresu Polski Ludowej. Panował pogląd, że w społeczeństwie

---

¹⁸ T. Michalczyk, Wybrane zagadnienia patologii społecznej, Opole 1995.

¹⁹ A. Comte, Metoda pozytywna w szesnastu wykładach, Warszawa 1961, s. 194.

²⁰ É. Durkheim, Zasady metody socjologicznej, Warszawa 1968, s. 86. Szerzej na ten temat m.in. A. Siemaszko, Granice tolerancji, Warszawa 1993, s. 206-223.

²¹ Zbrodnia polega na akcie godzącym w pewne uczucia zbiorowe o szczególnej sile i wyrazistości. Poznaje się ją po tym, że występuje zjawisko potępienia. Poznajemy ją po reakcji. Nie wynika z norm prawa, ale z tego jak ludzie reagują.

Zbrodnia jest normalna, ponieważ:

- społeczeństwo bez zbrodni jest niemożliwe, zbrodnia występuje w każdym społeczeństwie, jest to zjawisko powszechne, więc z socjologicznego punktu widzenia normalne (jest powszechna, występuje we wszystkich społeczeństwach);

- wypływa z pewnych zasad ustrojowych żywego organizmu;

- zbrodnia jest użyteczna, gdyż warunki, z jakimi jest zespolona, są także nieodzowne dla normalnej ewolucji moralności i prawa (jest użyteczna).

Zbrodnia jest patologiczna, jeżeli osiąga lub przekracza pewien poziom, który można zapewne ustalić dla każdego typu społeczeństwa (w każdym społeczeństwie są inne kryteria).

socjalistycznym zjawiska patologiczne mają charakter marginalny i nie warto się nimi zajmować²². Życie pokazało, że jest jednak inaczej.

Problematykę patologii społecznej jako wyodrębnionego zjawiska po raz pierwszy w polskim piśmiennictwie podjął Adam Podgórecki²³. Według niego przez patologię społeczną należy rozumieć ten rodzaj zachowania, instytucji, czy funkcjonowanie jakiegoś systemu społecznego, który pozostaje w zasadniczej, nie dającej się pogodzić sprzeczności z wartościami światopoglądowymi akceptowanymi w danej. Za kryterium wyróżnienia tego typu zjawiska przyjął poglądy grupy dokonującej oceny lub traktowanej jako grupa odniesienia. Jednocześnie odrzucił możliwość znalezienia jakiś elementów obiektywnych, które mogłyby być przyjęte za kryterium takiej oceny²⁴. Wskazywał wśród tych zjawisk: patologię indywidualną, w tym samobójstwa, zabójstwa, hazard, alkoholizm i prostytucję oraz patologię grupową: rozwód, kazirodztwo i przestępczość zorganizowaną²⁵. Podgórecki przez patologię społeczną rozumie refleksje nad objawami i przyczynami powstawania i istnienia problemów społecznie szkodliwych oraz nad środkami zaradczymi stosowanymi wobec nich²⁶. Przyjęte przez niego postrzeganie patologii społecznej bierze za punkt odniesienia zmienne wartości i oceny społeczne, przez co uniemożliwia wyodrębnienie jednorodnej kategorii zjawisk patologicznych.

Jakiś czas później ukazała się praca Marii Jarosz²⁷, poświęcona – nawiązując do powyższej koncepcji – wybranym zjawiskom patologii społecznej w Polsce, a także opublikowane zostały pierwsze polskie ekspertyzy problemów patologii społecznej²⁸. Pierwsza z tych ekspertyz²⁹ objęła diagnozę aksjologiczno-normatywnych wymiarów świadomości społecznej, stanu przestępczości, ubóstwa, systemu penitencjarnego i polityki kryminalnej, alkoholizmu, prostytucji, narkomanii, samobójstw, jak również diagnozę dysfunkcji instytucji społeczno-politycznych i gospodarczych. W drugiej uwzględniono³⁰: przestępczość, alkoholizm, zaburzenia psychiczne, narkomanię, samobójstwa i prostytucję.

Równie szeroką próbę określenia tego zjawiska społecznego zaproponował Jan Malec, według którego patologię społeczną stanowi ogół przypadków: śmierci, szkód dla zdrowia, obniżenia poziomu moralnego, pogorszenia samopoczucia i

²² M. Kotowska, Zjawisko patologii społecznej w ujęciu kryminologicznym, w: *Studia prawnoustrojowe* Nr 9 (2009), s. 508.

²³ J. Malec, *Patologia społeczna jako zjawisko (projekt definicji)*, Państwo i Prawo, 1986, z. 4 (482), s. 57.

²⁴ A. Podgórecki, *Patologia życia społecznego*, Warszawa 1969, s. 24-25.

²⁵ Ibidem, s. 24.

²⁶ A. Podgórecki (red.), *Zagadnienia patologii społecznej*, Warszawa 1976, s. 13.

²⁷ M. Jarosz (red.), *Wybrane zagadnienia patologii społecznej*, Warszawa 1975.

²⁸ J. Kwaśniewski, *Patologia społeczna*, w: *Encyklopedia ...*, s. 91.

²⁹ A. Podgórecki (red.), *Diagnostyczny obraz trudnych problemów społeczeństwa polskiego oraz zalecenia socjotechniczne*, Warszawa 1974.

³⁰ J. K. Falewicz, J. Jasiński, A. Raźniewski (red.), *Elementy problemu patologii społecznej w Polsce w perspektywie do roku 1990*, Warszawa 1975.

strat materialnych, spowodowanych naruszeniem reguł prakseologicznych, moralnych i prawnych oraz postępowaniem autodestrukcyjnym³¹.

Ważny wkład w analizę tego zagadnienia wniósł również Jerzy Jasiński³², który zauważył, że już samo posługiwanie się terminem „patologia społeczna” zasługuje na uwagę. Jego zdaniem spośród różnych rodzajów zachowań dewiacyjnych niektóre, gdy spełnione są pewne dodatkowe warunki, określa się mianem zjawisk patologii społecznej. Do kategorii tych zjawisk autor ten zalicza takie zachowania dewiacyjne, które osiągnęły pewien próg masowości i postrzegane są w społeczeństwie jako naruszające jakieś ważne, szeroko zinternalizowane normy. Dlatego też uznawane są za szkodliwe, jeśli nie w sensie materialnym to dla spójności systemu społecznego. Ocenianie zachowań dewiacyjnych, jako tworzących elementy patologii społecznej, formułowane jest na podstawie różnych kryteriów. Według Jasińskiego, najczęściej wchodzi w rachubę dwa ich rodzaje. Jedne wiążą się z przekonaniem o szkodliwości zachowania dla samej przejawiającej je jednostki, dla jej bezpośredniego otoczenia albo (czy też także) dla całego społeczeństwa. Pojawia się wówczas, gdy zachowanie uznawane jest za godzące w takie elementy systemu społecznego, które chciałoby się chronić. Same zaś zachowania, ze względu na powodowane skutki, uważane są za zagrażające tym elementom systemu. Drugie ze wspomnianych elementów kryteriów ocen, prowadzących do uznania zachowań za dewiacyjne, łączą się z przekonaniem, o zachowaniu zasługującym na potępienie. Mamy z nimi do czynienia wówczas, gdy wywołują one dezaprobatę moralną, uważane są za złe „same w sobie” (tj. bez względu na to, jakie następstwa za sobą pociągają), rozumiane są jako lekceważenia albo raczej wyzwanie rzucone szczególnie wysoko cenionym wartościom, tworzącym podstawy struktury normatywnej społeczeństwa.

Z kolei Jerzy Kwaśniewski wskazywał, że kwalifikowanie zachowania do grupy przejawów patologicznych („patologicznie” rozbieżne z kryteriami oceny jego społecznej funkcji) powinna być dopiero ewentualnym następstwem badania jego właściwości, między innymi oceny społecznej tego zachowania. Za wielce niefortunne uważał sam termin „patologia społeczna”. Twierdził, że terminy-oceny są w języku nauk społecznych trudne do uniknięcia, jednak dla określenia niezgodności z jakimiś normami czy oczekiwaniami społecznymi, lepiej jest stosować jak najbardziej neutralne emocjonalnie określenia, np. dewiacja czy problemy społeczne. Tym bardziej, że zarówno patologia, dewiacja, problemy społeczne, dezorganizacja czy zagrożenie społeczne to w gruncie rzeczy synonimy. Są to po prostu zastępcze określenia tego, co traktujemy lub traktowane bywa przez innych jako społeczne „zło”³³.

³¹ J. Malec, *Patologia społeczna ...*, s. 56-61.

³² J. Jasiński, *Patologia społeczna w Polsce (Zarys koncepcji)*, Państwo i Prawo, 1987, z. 8 (498), s. 16.

³³ J. Kwaśniewski, *Tak zwana patologia społeczna a społeczne oceny*, Państwo i Prawo, 1989, z. 8 (522) s. 103.

Andrzej Gaberle zauważa, że próby określania zakresu pojęcia „patologia społeczna” są nieliczne. Na uwagę natomiast zasługują przede wszystkim propozycje Adama Podgóreckiego i Jacka Wódza³⁴.

Jacek Wódz zaproponował, aby „za zjawiska społecznie patologiczne” uważać:

- zjawiska społeczne, które są niezgodne ze wzorami zachowań (czy postaw), zawartymi w systemach normatywnych danej społeczności;
- zjawiska społeczne, które występują w zwiększającym się nasileniu ilościowym;
- zjawiska, które są dysfunkcjonalne, mają wyraźnie zakłócający wpływ na poszczególne, istotne w danej zbiorowości, elementy dokonujących się zmian społecznych (jej celów), np. tworzenie się nowych struktur społecznych w okresie zmiany społecznej³⁵.

Gaberle twierdzi, że krytyka pojęcia „patologia społeczna” oraz niepowodzenia w określaniu jego zakresu skłaniają do postawienia pytania, czy wprowadzenie takiego terminu do instrumentarium nauk społecznych jest potrzebne. Eliminacja owego określenia z języka potocznego nie jest oczywiście możliwa, ale czy przypadkiem nauka nie powinna się od niego zdystansować. W literaturze takie poglądy są spotykane, lecz istnieją też argumenty przemawiające przeciwko temu podejściu³⁶.

To właśnie nieprecyzyjne i niejasne definicje powodują, że patologia społeczna jawi się jako problem niejednolity i złożony, a sam termin postrzegany jest w kategoriach mętności i eklektywności. We współczesnym świecie obserwujemy jednak zjawiska oceniane w najwyższym stopniu jako niepożądane, których analiza z dotychczas wykorzystywanych pojęć, jest co najmniej bardzo trudna. Ani teorie dewiacji społecznej, ani koncepcje dezorganizacji czy problemów społecznych, nie wytworzyły aparatury pojęciowej zdolnej do badania np. zjawisk aspołecznych, występujących w społeczeństwach poddanych totalitarnemu systemowi rządów³⁷.

Niejednokrotnie terminy takie, jak „dewiacja społeczna” i „problemy społeczne” obejmują zbyt wiele zjawisk i są definiowane w bardzo zróżnicowany sposób, opisują raczej stan pewnej zbiorowości. Aby zakreślenie kręgu zjawisk, nazywanych społecznie patologicznymi, mogło odegrać swoją rolę, według Gaberle powinno odpowiadać następującym warunkom³⁸:

- 1) obejmować jednolitą klasę zjawisk,
- 2) wskazywać kryteria pozwalające odróżniać zjawiska określane jako patologiczne od niepatologicznych,
- 3) obejmować krąg zjawisk niepokrywający się z kręgiem zjawisk obejmowanym przez pojęcie zbliżone.

³⁴ A. Gaberle, *Patologia społeczna*, Warszawa 1993, s. 14.

³⁵ J. Wódz, *Zjawiska patologii społecznej a sankcje prawne*, Wrocław 1973, s. 13.

³⁶ A. Gaberle, *Patologia ...*, s. 16.

³⁷ *Ibidem*, s. 17.

³⁸ *Ibidem*, s. 17.

Kierując się tymi kryteriami, za zjawiska społecznie patologiczne uznać można zachowania działające destrukcyjnie na społeczeństwo (lub jego elementy), a przy tym niezgodne z wartościami powszechnie uznawanymi w danym kręgu kulturowym. Natomiast przez pojęcie patologia społeczna należy rozumieć dyscyplinę naukową, zajmującą się zjawiskami społecznie patologicznymi³⁹.

To podejście wydaje się najwłaściwsze, szczególnie że autor wskazuje na klarowne kryteria podziału negatywnie ocenianych zjawisk społecznych, mianowicie:

- jawność działania (podział na zjawiska społeczno-patologiczne jawne i ukryte),
- liczby działających podmiotów (zjawiska społeczno-patologiczne jednostkowe i grupowe, z możliwością dalszych podziałów),
- częstotliwości występowania (zjawiska społeczno-patologiczne występujące sporadycznie albo w większym natężeniu; możliwe jest tu tworzenie znacznej liczby kategorii),
- naruszonej wartości (zachowania społeczno-patologiczne, skierowane przeciwko życiu i zdrowiu, ludzkiej niezależności, mieniu itp.),
- zasięgu zjawisk (zjawiska społecznopatologiczne o zasięgu indywidualnym, lokalnym, krajowym, międzynarodowym)⁴⁰.

Jak już wspomniano analizując problematykę zagrożeń dla środowiska lokalnego należy także omówić zagadnienia wykluczenia społecznego. W literaturze przedmiotu oraz w licznych dokumentach krajowych i międzynarodowych definicje wykluczenia społecznego koncentrują się, albo na określonych wymiarach zjawiska, np. ograniczeniach instytucjonalno - prawnych, albo na dominującym ryzyku (zagrożeniu wykluczeniem), np. ubóstwie, czy braku kwalifikacji, albo na grupach osób dotkniętych już wykluczeniem społecznym (np. bezdomnych, uzależnionych), albo na ukazywaniu obszarów, do których nastąpiło ograniczenie dostępu (np. do konsumpcji, informacji, kultury). Formułowane są też definicje opisujące proces wykluczania społecznego poprzez ukazywanie jego głównych przyczyn⁴¹.

Jako przykład takich definicji można podać ujęcie Magdaleny Muras, która wykluczenie społeczne traktuje jako proces dynamiczny i wielowymiarowy; często zjawisko kumulatywne, prowadzące do⁴²:

- wielowymiarowej deprivacji;
- przejawia się w braku lub niewystarczającym poziomie uczestnictwa w głównym nurcie społeczeństwa i dostępu do najważniejszych systemów społecznych (rynek pracy, edukacja, opieka medyczna, zabezpieczenie społeczne);

---

³⁹ Ibidem, s. 19.

⁴⁰ Ibidem, s. 31-32.

⁴¹ Por. M. Sosnowski, L. Wieczorek: Skazani na rynku pracy, Katowice 2007 (wyd. II – Katowice 2008).

⁴² M. Muras: Wykluczenie społeczne W: J. Czapiński, T. Panek (red): Diagnoza społeczna 2005, s. 237.

- może przejawiać się / skutkować zerwaniem więzi rodzinnych, społecznych; utratą poczucia sensu i tożsamości;
- niesie z sobą zagrożenie związane z powielaniem modelu i „dziedziczeniem” pewnych cech warunkujących pokoleniowy charakter wykluczenia.

Wykluczenie społeczne definiowane jest na ogół w kategoriach nieuczestniczenia, bądź niezdolności do uczestniczenia w ważnych aspektach życia zbiorowego: społecznych, gospodarczych, politycznych i kulturowych oraz nieuczestniczenia „w normalnych aktywnościach charakterystycznych dla danego społeczeństwa”. Podkreśla się, że nieuczestniczenie to wynika z powodów niezależnych od samych jednostek, będących poza ich kontrolą. Jednocześnie jako ważną charakterystykę pojęcia wskazuje się, że często ma ono charakter kumulowania negatywnych czynników upośledzających jednostki i zagrażających wykluczeniem. Poszczególne wymiary wykluczenia wzmacniają się często nawzajem, pogłębiając marginalizację. Można tu zatem mówić o wielowymiarowo niekorzystnym położeniu społecznym, które może powodować wypadanie jednostek z poszczególnych wymiarów życia społecznego.

Za Charles Gore, Jose B. Figueiredo⁴³ można podać, że precyzyjna definicja wykluczenia społecznego zależy od paradygmatu społecznej integracji i obywatelstwa oraz od środowiska kulturowego dominującego w społeczeństwie. Czynniki te kształtują poczucie przynależności i członkostwa, a w konsekwencji postrzeganie tego, czym jest wykluczenie i inkluzja (*inclusion*) w danym społeczeństwie. Głównym wkładem konceptualnym do projektu była koncepcja H. Silver, która dokonała dekonstrukcji zastosowań pojęcia wykluczenia społecznego w literaturze dotyczącej krajów przemysłowych i zidentyfikowała trzy takie paradygmaty. Pierwszym jest paradygmat solidarności, gdy porządek społeczny opiera się na zbiorze podzielanych wartości moralnych, które łączą jednostki ze sobą. Bycie wykluczonym społecznie oznacza brak takich powiązań, zerwanie społecznych więzi między jednostką i społeczeństwem. W paradygmacie specjalizacji społeczeństwa złożone są z jednostek, będących podmiotami praw i obowiązków oraz mających różne interesy i możliwości (*capabilities*). Społeczna integracja jest oparta na dobrowolnie kształtowanych relacjach między jednostkami, a wykluczenie społeczne odzwierciedla wybory i „zakłócenia” w systemie – dyskryminację, niesprawności rynku (*market failures*) i nieegzekwowane uprawnienia. Trzeci to paradygmat monopolu, w ramach którego postrzega się społeczeństwa jako złożone z różnych grup o sprzecznych interesach. Główną troską tych grup jest kontrolowanie i ochrona własnych zasobów przed „obcymi” (*outsiders*). W tym kontekście wykluczenie jest rezultatem społecznego

---

⁴³ C. Gore, J. B. Figueiredo, Wykluczenie społeczne i polityka przeciwdziałania ubóstwu, tekst przetłumaczony przez Ryszarda Szrzenberg za zgodą International Institute for Labour Studies (IILS, instytucja związana z Międzynarodową Organizacją Pracy). Jest to wprowadzenie do dyskusji przygotowane w związku z „Forum na temat wykluczenia społecznego”, które odbyło się w Nowym Jorku w dniach 22-24 maja 1996 w siedzibie ONZ. Tekst ten ukazał się następnie w książce pt. *Social Exclusion and Anti-Poverty Policy: A Debate* pod red. Charlesa Gore’a i Jose B. Figueiredo, wydanej przez IILS i UNDP (1997), <http://www.ips.uw.edu.pl/problemyps/iils.pdf>.

„zamknięcia”, które daje dostęp do zasobów „wybranych” społecznościom lub uprawnionym grupom.

W literaturze przedmiotu oraz w licznych dokumentach krajowych i międzynarodowych definicje wykluczenia społecznego koncentrują się, albo na określonych wymiarach zjawiska, np. ograniczeniach instytucjonalno - prawnych, albo na dominującym ryzyku (zagrożeniu wykluczeniem), np. ubóstwie, czy braku kwalifikacji, albo na grupach osób dotkniętych już wykluczeniem społecznym (np. bezdomnych, uzależnionych), albo na ukazywaniu obszarów, do których nastąpiło ograniczenie dostępu (np. do konsumpcji, informacji, kultury). Formułowane są też definicje opisujące proces wykluczania społecznego poprzez ukazywanie jego głównych przyczyn.

Przykładowo można wskazać na następujące definicje:

1) Wykluczenie społeczne to niezdolność (*inability*) do uczestnictwa w uznawanych za ważne aspektach życia społecznego – gospodarczych, politycznych i kulturowych. (Peru).

2) Wykluczenie społeczne to odmowa (*denial*) podstawowych praw socjalnych (*welfare rights*), zapewniających obywatelom pozytywną wolność do uczestnictwa w życiu społecznym i ekonomicznym i przez to nadających znaczenie ich podstawowym wolnościom negatywnym (Indie).

3) Wykluczenie społeczne jest to proces erozji uznania i szacunku dla praw obywatelskich, od których zależą środki do życia i jego poziom. Związane jest to z konfliktami i negocjacjami społecznymi, w których atakuje się i broni określonych uprawnień (Tajlandia).

4) Wykluczenie społeczne jest zarówno obiektywną, jak i subiektywną cechą ludzkiego życia. W sensie obiektywnym charakteryzuje się materialną deprivacją i naruszaniem praw socjalnych (włączając w to prawa zatrudnionych i bezrobotnych). Jako uczucie subiektywne cechuje się poczuciem społecznej niższości lub utratą wcześniejszego statusu społecznego (Rosja).

5) Wykluczenie społeczne jest zarówno stanem, jak i procesem. Jako stan jest równoznaczne z relatywną deprivacją, jako proces odnosi się do społecznie kształtowanych struktur i procesów, które utrudniają części populacji dostęp do zasobów gospodarczych, do dóbr społecznych, i do instytucji określających ich los (Tanzania).

6) Wykluczenie społeczne jest przeciwieństwem społecznej integracji. Jest ono obecne, gdy niektóre jednostki i grupy nie mogą uczestniczyć lub nie są uznawane za pełnych i równych członków społeczeństwa w lokalnej społeczności lub na poziomie narodowym (Jemen).

Definicje te mają wiele wspólnych cech. Po pierwsze, wykluczenie społeczne jest doświadczanym przez jednostki i grupy stanem zło-bycia (*ill-being*) i upośledzenia (*disablement*) rozumianego jako uprzedmiotowienie (*disempowerment*) i niezdolność (*inability*). Jako opis jednostkowego pokrzywdzenia (*disadvantage*) wykluczenie społeczne obejmuje zarówno aspekt dobrobytu, jak i aspekt podmiotowości. W kategoriach pierwszego z nich wykluczenie społeczne wyraża się w niskim poziomie dobrobytu, użyteczności i szczęścia, w perspektywie drugiego – w niezdolności do robienia pewnych

rzeczy, a szczególnie do znalezienia pracy i zarabiania na życie, a także niezdolności do osiągania minimalnego standardu warunków pracy, do wysuwania roszczeń, poprzez które realizowane są uprawnienia i do uczestnictwa politycznego.

Po drugie, wykluczenie społeczne jest cechą struktury społeczeństw i wyraża się w utrwalonych wzorach stosunków społecznych, w których jednostki i grupy pozbawiane są dostępu do dóbr, usług, aktywności i zasobów związanych z obywatelstwem. To ostatnie rozumiane jest jako posiadanie praw i – szerzej – jako członkostwo w społeczeństwie i uczestnictwo w życiu społecznym i ekonomicznym. Znaczenie uczestnictwa i wartość jego poszczególnych wymiarów są odmienne w różnych społeczeństwach. Różnice oczekiwań społecznych w tym zakresie oznaczają zaś, że rozumienie wykluczenia społecznego oraz stosunek do niego będą także zróżnicowane.

Ostatecznie, wykluczenie społeczne może być analizowane zarówno jako stan, jak i proces. Pierwsze podejście oferuje sposób opisu tego zjawiska i może być zastosowane np. do określania sytuacji permanentnego wykluczenia. W drugim podejściu mamy koncentrowanie się na mechanizmach, które kreują lub odtwarzają wykluczenie oraz na tym, jak ubóstwo i deprywacja związane są ze zmianami strukturalnymi w gospodarce i w społeczeństwie.

W Polsce rozważania nad problemem wykluczenia społecznego oscylowały w tym samym zakresie.

Za Ryszardem Szarfenberg⁴⁴ można stwierdzić, że wykluczenie społecznie nie jest niczym nowym, przynajmniej od czasu kiedy ludzie uświadomili sobie, że bycie razem nie jest ani naturalnie trwającym, ani łatwym do przywrócenia stanem rzeczy. Być może potrzebujemy się nawzajem, żeby przetrwać i czuć się dobrze, ale to nie wystarcza, aby osiągnąć ideał harmonijnej i doskonale inkluzywnej wspólnoty, która wszystkich przyjmuje i ani świadomie, ani też nieświadomie nikogo przy tym nie wyklucza. Wizja społeczeństwa składającego się z mniej lub bardziej ekskluzywnych grup, które zamykają się przed jednostkami w celu utrwalenia własnej tożsamości i zachowania uprzywilejowanego dostępu do tego, co uznaje się za wartościowe, wydaje się być bardziej realistyczna. W takim społeczeństwie wykluczenie jest nieuchronne i nieuniknione, co nie znaczy, że dla wykluczonych nie ma żadnej nadziei.

Według Narodowej Strategii Integracji Społecznej (NSIS)⁴⁵, wykluczenie społeczne to sytuacja uniemożliwiająca lub znacznie utrudniająca jednostce lub grupie, zgodne z prawem pełnienie ról społecznych, korzystanie z dóbr publicznych, infrastruktury społecznej, gromadzenie zasobów i zdobywanie

⁴⁴ http://www.ips.uw.edu.pl/rszarf/pdf/pojecie_ws.pdf

⁴⁵ S. Golinowska (red.) Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski, Warszawa 2003. Narodowa Strategia Integracji Społecznej (NSIS) jest dokumentem przygotowanym przez Zespół Zadaniowy do Spraw Reintegracji Społecznej, któremu przewodniczył ówczesny Minister Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej – Jerzy Hausner. Zespół został powołany 14.04.2003 roku przez Prezesa Rady Ministrów. W opracowaniu tym wskazano 6 grup zagrożonych wykluczeniem (niepełnosprawni, psychicznie chorzy, uzależnieni, długotrwale bezrobotni, bezdomni). <http://www.mpips.gov.pl/userfiles/File/mps/NSIS.pdf>.

dochodów w godny sposób. Narodowa strategia ujmując omawiane zjawisko także w szerszy sposób. Wykluczenie społeczne, które - najprościej ujmując - polega na niepodejmowaniu zwyczajowej i społecznie akceptowanej drogi życiowej lub wypadaniu z niej, dotyczy osób, rodzin lub grup ludności, które:

- żyją w niekorzystnych warunkach ekonomicznych (ubóstwo materialne),
- zostają dotknięte niekorzystnymi procesami społecznymi, wynikające z masowych i dynamicznych zmian rozwojowych, np. dezindustrializacji, kryzysów, gwałtownego upadku branż czy regionów,
- nie zostały wyposażone w kapitał życiowy umożliwiający im: normalną pozycję społeczną, odpowiedni poziom kwalifikacji, wejście na rynek pracy, założenie rodziny, co dodatkowo utrudnia dostosowywanie się do zmieniających się warunków społecznych i ekonomicznych,
- nie posiadają dostępu do odpowiednich instytucji pozwalających na wyposażenie w kapitał życiowy, jego rozwój i pomnażanie, co ma miejsce w wyniku niedorozwoju tych instytucji z uwagi na: brak priorytetów, brak środków publicznych, niską efektywność funkcjonowania,
- doświadczają przejawów dyskryminacji, zarówno wskutek niedorozwoju właściwego ustawodawstwa, jak i kulturowych uprzedzeń oraz stereotypów,
- posiadają cechy utrudniające im korzystanie z powszechnych zasobów społecznych ze względu na zaistnienie: niesprawności, uzależnienia, długotrwałej choroby albo innych cech indywidualnych,
- są przedmiotem niszczącego działania innych osób, np.: przemocy, szantażu, indoktrynacji.

Wykluczenie społeczne może więc występować w różnych sferach życia społecznego, nie tylko na rynku pracy, ale także np.: w kulturze, edukacji, dostępie do świadczeń społecznych, w mieszkalnictwie. Wykluczenie to zwykle kilka trudności występujących na raz.

W kryminologii na to pojęcie zwracał również uwagę Miklós Léway podkreślając, że pojęcie to coraz częściej pojawia się w pracach z dziedziny kryminologii⁴⁶

Zauważyć należy, że z poruszaną problematyką ściśle związane jest także pojęcie kapitału społecznego, które w prowadzonych badaniach i rozważaniach na potrzeby niniejszej Diagnozy wydają się być szczególnie istotne, choćby z tego powodu, że to właśnie w ramach społeczności lokalnej można mówić o budowaniu lub nie tego swoistego kapitału społecznego, jakim może przecież być przecież „choćby” poczucie bezpieczeństwa, które jest „pojęciem, z którego treścią człowiek wiąże swoje nadzieje i na tej podstawie buduje perspektywę własną i swoich najbliższych. Jest kategorią, która odnosi się do spraw globalnych,

---

⁴⁶ M. Léway, „Wykluczenie społeczne”, popularne pojęcie we współczesnej kryminologii. Wykluczenie społeczne i przestępczość w Europie Środkowej i Wschodniej. W: Archiwum Kryminologii, tom XXVIII, 2005-2003, s. 15.

państwowych, lokalnych i osobistych, tworząc bądź ograniczając szanse dla każdego z tych wymiarów”⁴⁷.

Jak słusznie zauważa Anna Kossowska⁴⁸ ogólnie, kapitał społeczny najczęściej oznacza sieć powiązań społecznych, normy regulujące zasadę wzajemności w stosunkach międzyludzkich, poziom zaufania społecznego, obowiązujące formy socjalizacji uznane za najistotniejsze w danej grupie czy społeczności oraz szeroko pojęte zasoby (nie wyłącznie ekonomiczne).

Według James S. Colemana⁴⁹ kapitał społeczny to czynniki pozwalające osiągnąć cele kolektywne (lub ułatwiające ich osiągnięcie) dzięki wykorzystaniu siły i jakości relacji wewnątrzrodzinnych oraz organizacji społeczności lokalnych, który podlega zdefiniowaniu poprzez jego funkcje w trzech podstawowych dziedzinach. W dziedzinie gospodarki kapitał społeczny wpływa na działania indywidualne i grupowe, odgrywając dużą rolę w rozwoju gospodarczym społeczności lokalnych, regionów czy państw. W dziedzinie życia publicznego kapitał społeczny jest istotnym czynnikiem kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego poprzez tworzenie wzorców zaangażowania obywatelskiego opartych na zasadzie zaufania społecznego. Wpływa także na to, w jaki sposób rozwiązywane są różne problemy społeczne. Kapitał społeczny jest więc specyficznym „zasobem naturalnym” tkwiącym w rodzinie, przejawiającym się siłą więzi międzygeneracyjnych – pomiędzy rodzicami a dziećmi. Jest również powiązaniem rodziny ze społecznością lokalną i instytucjami lokalnymi istotnymi w procesie socjalizacji (głównie ze szkołą).

Robert D. Putman⁵⁰ natomiast koncentruje się w swoich rozważaniach na problematyce tworzenia się i funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego. Właśnie zdolność do uczestnictwa w różnorodnych stowarzyszeniach obywatelskich jest jego zdaniem miarą jakości kapitału społecznego, jego najważniejszym wyznacznikiem. Źródłem wielu problemów społecznych według tego badacza jest osłabienie kapitału społecznego wynikające ze zmniejszenia się poziomu zaangażowania obywateli w działalność społeczną. Zanik potrzeby współpracy, uczestnictwa w działalności organizacji lokalnych, zaangażowania obywatelskiego, w ogóle zanik więzi poziomych, powoduje liczne negatywne konsekwencje, wśród których wymienia się często załamanie poczucia bezpieczeństwa i wzrost zagrożenia przestępczością. Autor ten rozróżnia dwie formy kapitału społecznego – kapitał łączący ludzi (bridging), tj. taki, który sprzyja współdziałaniu ludzi

⁴⁷ L. Konarski, B. Rokicki, J. Świniarski, Wstęp. W: Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w dniu 21 października 1999 roku „Bezpieczeństwo personalne i strukturalne wobec wyzwań współczesnego świata”, Warszawa 2000, s. 5.

⁴⁸ A. Kossowska, Kapitał społeczny a przestępczość. W: Archiwum Kryminologii. Tom XXIX-XXX, 2007-2008, s. 113.

⁴⁹ J.S. Coleman, Social capital In the creation of human capital, The American Jurnal of Sociologu, 1988, t. 94, oraz J. S. Coleman, Foundations of Social Theory, Cambridge (Mass.) 1990, podaję za M. Kwiatkowski, Kapitał społeczny, W: Encyklopedia socjologii, Suplement, Warszawa 2005, s. 105-111.

⁵⁰ R. D. Putman, Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community, New York 2000, podaję za A. Kossowska, Kapitał społeczny a przestępczość. W: Archiwum Kryminologii. Tom XXIX-XXX, 2007-2008, s. 114.

o różnych pozycjach społecznych, i kapitał wykluczający (bonding), charakteryzujący się mechanizmami niesprzyjającymi przełamywaniu barier społecznych, w konsekwencji prowadzący do segregacji społecznych. To rozróżnienie świadczyłoby o dostrzeganiu przez Roberta D. Putmana także i złej strony kapitału społecznego.

Takie ujęcie kapitału społecznego (a właściwie jego brak) wydaje się wprost korespondować z pojęciem wykluczenia społecznego, patologii społecznej lub problemów społecznych.

Istotne wydaje się wskazanie w definiowaniu tego pojęcia na rolę jednostki i grupy społecznej z którą ona się styka w genezie poszczególnych przejawów patologii społecznej oraz na rolę i zadania społeczności lokalnych w tworzeniu kapitału społecznego (przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu czy patologii społecznej). Tym bardziej, że jak podkreśla Anna Kossowska⁵¹ analizując dorobek teoretyczny i empiryczny kryminologii przez pryzmat pojęcia kapitału społecznego, można dojść do wniosku, że właściwie jest to koncept od zawsze w kryminologii obecny. Wskazać tu należy choćby odnoszące się do niego teorie strukturalne, nurt kontroli społecznej itd.

Wzmacnianie potencjału społecznego mieszkańców, które powinno stanowić priorytet polityki samorządowej, wymaga dokładnego rozpoznania ich sytuacji w wybranych obszarach życia. Nadal (wydaje się, że wobec zmieniającej się rzeczywistości w przyszłości także) najważniejsze wydaje się w tym kontekście uchwycenie obszarów problemowych, w tym dotyczących dzieci i młodzieży, jako przedstawicieli grup wymagających specjalnej opieki i wsparcia (Raport z 2006 i z 2008 roku).

Niniejszy raport ma stanowić w dużej mierze kontynuację systematycznych badań (prowadzonych co dwa lata) na zlecenie Urzędu Miasta w Dąbrowie Górniczej⁵². Przyjęto założenie, że te wielokrotne badania mają stanowić swoiste badania longitudinalne danego problemu społecznego. Z tego też powodu przyjęto analogiczną metodologię badań i wskazano podobne cele i problemy badawcze. Opisywane w niniejszym raporcie badania przeprowadzono w oparciu o zweryfikowane w trakcie wielokrotnych badań, a jako (jak wynika z ocen Urzędu Miasta, jego Pracowników oraz osób zaangażowanych w ograniczanie przejawów patologii społecznej na terenie Dąbrowy Górniczej) właściwe (spełniające oczekiwania zlecających je) uzupełnione w stopniu nieznacznym (w stosunku do poprzednich badań) narzędzia badawcze.

Raport ten ma na celu prezentację wybranych wyników z badań terenowych, w formie syntetycznej charakterystyki mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki uzależnień. Dostarcza jednak także pewnych informacji z zakresu stanu i struktury ludności badanego obszaru,

⁵¹ A. Kossowska, Kapitał społeczny a przestępczość. W: Archiwum Kryminologii. Tom XXIX-XXX, 2007-2008, s. 116.

⁵² Badania te realizowane są już po raz czwarty (ten fakt dowodzi, że ograniczanie przejawów patologii społecznej jest w Dąbrowie Górniczej realizowane we właściwy sposób, gdyż podwaliny praktycznych działań stanowi realne rozpoznanie problemów) a autor niniejszej Diagnozy ma możliwość realizowania ich już po raz trzeci.

struktury wykształcenia, zatrudnienia, rynku pracy, pomocy społecznej, przestępczości, warunków życia ludności oraz jej aktywności obywatelskiej. Wobec określonych ram czasowych przeznaczonych na przeprowadzenie badań i opracowanie uzyskanych wyników niniejszy raport zawiera podstawowe (fundamentalne) kwestie niezbędne do przedstawienia zgodnie z wymogami Urzędu Miasta w Dąbrowie Górniczej. Spowodowane to zostało również utylitarnym celem zlecenia niniejszych badań. Biorąc jednak pod uwagę zrealizowanie bardzo szczegółowych badań (patrz aneks do niniejszego opracowania – kwestionariusze ankiet) na stosunkowo dużej populacji (łącznie prawie 1.000 osób) zasadne jest rozważenie możliwości (bo potrzeba zdaniem autora niniejszego raportu jest oczywista) przeprowadzenia pogłębionych analiz uzyskanych wyników i przedstawienia ich w pozycji zwartej (oprócz publikacji książkowej niniejszego raportu)⁵³.

Badanie pozwoliło także na uzyskanie autentycznych, indywidualnych opinii uczniów, nauczycieli oraz pozostałych dorosłych mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza na temat problemów Miasta, jego mocnych stron i najważniejszych trudności.

Do opracowania danych wtórnych wykorzystano informacje pochodzące z publikacji Urzędu Statystycznego w Katowicach oraz informacje będące w dyspozycji instytucji działających na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, a uzyskane dzięki skoordynowanej współpracy tychże instytucji.

Dzięki standaryzacji wskaźników możliwe było nie tylko opisanie aktualnego stanu badanych zjawisk, ale także odtworzenie ich dynamiki, co z kolei umożliwia wstępne przewidywanie przyszłych trendów, potencjalnych szans i zagrożeń.

Mam nadzieję, iż prezentowane zbiorcze opracowanie dostarczy wartościowych informacji dla poznania i oceny sytuacji mieszkańców Naszego (Autor jest też jego mieszkańcem) Miasta, a także dla planowania, wprowadzania, koordynacji i weryfikacji strategii rozwoju społecznego Miasta Dąbrowa Górnicza.

Dr Leszek Wieczorek
mgr pedagogiki i mgr prawa
dr nauk prawnych
Katedra Pedagogiki Społecznej
Uniwersytet Śląski w Katowicach

---

⁵³ Autor badań własnym staraniem doprowadził do publikacji książek z poprzednich badań (Leszek Wieczorek, *Diagnoza społeczna w zakresie zagrożeń patologiami na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza*, Śląsk Sp. z o.o. Wydawnictwo Naukowe, Katowice 2008, s. 114, ISBN 978-83-7164-577-8 oraz Leszek Wieczorek: *Diagnoza społeczna w zakresie zagrożeń patologiami na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza*, Śląsk Sp. z o.o. Wydawnictwo Naukowe, Katowice 2010, s. 199, ISBN 978-83-7164-662-1). W przypadku badań, których efektem jest niniejszy raport autor też ma taki zamiar, a we współpracy z Urzędem Miasta widziałby możliwość zaopatrzenia wybranych środowisk lokalnych Dąbrowy Górniczej w tą publikację.

1. METODA BADAWCZA

1. Problem badawczy, cele i badane zmienne

Z uwagi na cel główny, jakiemu służyć ma niniejsze badanie – opracowanie holistycznej, zgodnej z założeniami programów profilaktycznych nowej generacji diagnozy społecznej zagrożenia patologiami oraz monitorowanie dynamiki problemów związanych z uzależnieniami na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza – a także potrzebą porównania wyników z 2012 roku z wynikami poprzednimi przyjęto analogiczne, jak w poprzednich badaniach cele szczegółowe:

- poznanie opinii uczniów i dorosłych mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza w zakresie pozytywnego potencjału Miasta oraz jego najpoważniejszych problemów;
- poznanie sytuacji społecznej badanych jednostek i rodzin;
- ocena postaw kadry pedagogicznej wobec problemów młodzieży;
- dostarczenie danych ilościowych do planowania i realizacji Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz wdrażania strategii postępowania wobec środowiskowych problemów związanych z alkoholem, narkotykami, przemocą i agresją
- porównanie skali badanych problemów związanych z uzależnieniami ze wskaźnikami publikowanymi przez PARPA (dotyczącymi alkoholu) i ESPAD (dotyczącymi narkotyków) oraz Europejskiego Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii.

Dla zrealizowania tak sformułowanych celów szczegółowych do badania dobrano m. in. zmienne zaprezentowane w tabeli 1.

Tabela 1. Główne zmienne przyjęte w badaniu

<u>ZAGROŻENIA SPOŁECZNE I OBSZARY WSPARCIA</u>
<ul style="list-style-type: none">
• <i>poziom świadomości i wiedzy, rodzaj przekonań dotyczących środowiskowych zagrożeń</i>
• <i>zasięg wiedzy o działaniach Miasta w obszarze profilaktyki społecznej oraz ich oddolna ocena</i>
• <i>skuteczność metod wspomagania rozwoju psychospołecznego Dzieci i Młodzieży</i>
• <i>podatność na negatywne wpływy społeczne</i>
• <i>relacje w grupach rówieśniczych</i>
• <i>oczekiwania dzieci/młodzieży wobec dorosłych w obszarze wsparcia</i>
• <i>oczekiwania dorosłych wobec instytucji w obszarze wsparcia</i>

<ul style="list-style-type: none"> • <i>wsparcie udzielane dzieciom, młodzieży oraz osobom dorosłym i ocena jego jakości</i> • <i>ocena strachu przed przestępczością mieszkańców Miasta*</i> • <i>ocena sposobu realizacji zadań przez poszczególne instytucje</i> • <i>określenie rzeczywistej skali naruszeń porządku prawnego oraz zasad współżycia społecznego</i>
<u>FUNKCJONOWANIE RODZINY</u>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>sytuacja rodzinna, jej wpływ na zrównoważony rozwój dziecka</i> • <i>jakość relacji w rodzinie, postawy, wzorce</i> • <i>problemy wychowawcze i społeczne na poziomie rodziny</i> • <i>świadomość występowania problemów młodzieży wśród Rodziców</i> • <i>wsparcie dziecka w sytuacjach trudnych</i>
<u>SZKOLNE PROBLEMY MŁODZIEŻY</u>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>świadomość występowania problemów młodzieży wśród kadry pedagogicznej</i> • <i>ocena społecznego funkcjonowania młodzieży przez kadrę pedagogiczną</i> • <i>sytuacja materialna, prawna, i społeczna kadry pedagogicznej</i>
<u>PROBLEMY ALKOHOLOWE</u>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>dostępność alkoholu</i> • <i>wzorce społeczne i obyczajowe związane ze spożywaniem alkoholu</i> • <i>spożywanie alkoholu</i> • <i>wiedza i przekonania dotyczące stosowania alkoholu</i> • <i>świadomość prawna w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi</i> • <i>realizowana działalność profilaktyczna w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi</i> • <i>ocena skutków używania i nadużywania alkoholu przez dzieci, młodzież i osoby dorosłe</i>
<u>UZALEŻNIENIE OD NARKOTYKÓW</u>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>dostępność narkotyków</i> • <i>znaczenie wzorców grupowych w sięganiu po narkotyki</i> • <i>stosowanie narkotyków i innych podobnie działających środków</i> • <i>wiedza i przekonania dotyczące stosowania narkotyków i innych podobnie działających środków</i> • <i>świadomość prawna w zakresie przeciwdziałania narkomanii</i> • <i>realizowana działalność profilaktyczna w zakresie przeciwdziałania narkomanii</i> • <i>ocena skutków używania narkotyków i innych podobnie działających środków przez dzieci, młodzież i osoby dorosłe</i> • <i>problematyka tzw. „dopalaczy”**</i>
<u>PROBLEMY ZWIĄZANE Z PRZEMOCĄ</u>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>skala zachowań przemocowych w rodzinie i w grupach rówieśniczych</i> • <i>formy przemocy, najczęściej występujące sytuacje przemocowe</i> • <i>główne okoliczności zwiększające ryzyko pojawienia się zachowań przemocowych</i>

<ul style="list-style-type: none"> • <i>zagrożenia związane z agresją w grupach młodzieży i dzieci</i> • <i>działalność wyspecjalizowanych agend w związku z przeciwdziałaniem przemocy</i>
<u>PROBLEMY CZASU WOLNEGO</u>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>główne schematy spędzania czasu wolnego</i> • <i>modele spędzania czasu wolnego wśród Rodziców</i> • <i>uczestnictwo dzieci i młodzieży w zajęciach pozalekcyjnych</i> • <i>realne możliwości spędzania czasu wolnego i potencjalne trudności w ich realizacji</i>

* kursywą zaznaczono dodane w 2008 roku

** dodane w 2010 roku

2. Narzędzia i próba badawcza

Opisywane w niniejszym raporcie badania przeprowadzono w oparciu o zweryfikowane w trakcie wielokrotnych badań, a jako (jak wynika z ocen Urzędu Miasta, jego Pracowników oraz osób zaangażowanych w ograniczanie przejawów patologii społecznej na terenie Dąbrowy Górniczej) właściwe (spełniające oczekiwania zlecających je) uzupełnione w stopniu nieznacznym (w stosunku do poprzednich badań) narzędzia badawcze. Dla osiągnięcia celów badawczych zaprojektowane i przygotowane zostały trzy kwestionariusze ankiety, po jednym dla badania uczniów, dorosłych mieszkańców Miasta i kadry pedagogicznej. Zauważyć należy, że w trakcie poprzednich badań przygotowane kwestionariusze:

- poddano ocenie Prof. dr hab. Irenie Rzeplińskiej (Zastępcy Dyrektora ds. Naukowych Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk w Warszawie oraz pracownika Zakładu Kryminologii tegoż Instytutu i pracownika Zakładu Kryminologii i Polityki Kryminalnej Instytutu Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego). Zgłoszone uwagi (nieliczne) przyjęto;

- omówiono z ówczesną Kierownik Referatu Profilaktyki Uzależnień Referatu Profilaktyki Uzależnień Wydziału Zdrowia, Polityki Społecznej i Aktywizacji Zawodowej Urzędu Miasta w Dąbrowie Górniczej Panią mgr Jadwigą Chętkowską;

- omówiono z Pedagogiem Szkolnym Panią mgr Beatą Józefiak;

- ponownie skorygowano przygotowane kwestionariusze i przeprowadzono weryfikację badania narzędzi badawczych na próbie 30 osób.

- ostatecznie poprawiono kwestionariusze i przeprowadzono zasadnicze badania;

- narzędzia te wraz z wynikami badań omawiano w trakcie licznych konferencji⁵⁴ oraz publikowano w artykułach⁵⁵ i książkach (autorskich pozycjach

⁵⁴ A) Konferencja Naukowa nt. Wykluczenie społeczne (zjawisko i przeciwdziałanie) w średnim Mieście. Studium kryminologiczno-prawne. Raport z badań i koncepcja publikacji. Organizator: Zakład Kryminologii, Instytut Nauk Prawnych, Polska Akademia Nauk, Zarząd Polskiego Towarzystwa Kryminologicznego im. Prof. Stanisława Batawii. Warszawa, 25 lutego 2010 r.

zwartych)⁵⁶ recenzowanych, a każdorazowo były one pozytywnie przyjmowane, nie zgłaszano do nich merytorycznych uwag, a badania określano jako poprawne metodologicznie, interesując i rzetelnie przeprowadzone.

Przed badaniami w 2012 roku zdecydowano (po konsultacjach i ponownym zatwierdzeniu tych narzędzi przez faktycznie zlecający badania Referat Profilaktyki Wydziału Zdrowia, Polityki Społecznej i Aktywizacji Zawodowej Urzędu Miasta) przeprowadzić o te same co poprzednio (2010 rok) narzędzia badawcze. Uzupełniono jedynie kwestionariusz kierowany do nauczycieli o pytanie dotyczące liczebności klas, w których (jeżeli mają powierzone takie zadania) sprawują funkcje wychowawcy.

Referat - Wykluczenie społeczne (zjawisko i przeciwdziałanie) w średnim Mieście. Studium kryminologiczno-prawne. Raport z badań i koncepcja publikacji. B) Robocza Konferencja Międzyrodowiskowej Grupy Badawczej Margines Społeczny Poznania 2010-2012. Organizator: Obywatelski Instytut Monitoringu i Rekomendacji (OIMR) w Poznaniu. Poznań, 14 kwietnia 2011r. Referat: Wnioski z Diagnozy zagrożeń patologiami społecznymi w Dąbrowie Górniczej do badań nad marginesem społecznym. C) I Ogólnopolski Zjazd Przedstawicieli Nauki o Bezpieczeństwie. Organizator: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie. Szczytno, 15-16 czerwca 2011r. Referat: Problemy społeczne w mieście średniej wielkości. Zadania Powiatowych Komisji Bezpieczeństwa i Porządku. D) Konferencja Naukowa nt. Profilaktyka i probacja w środowisku lokalnym. Organizator: Uniwersytet Jagielloński, Kraków, 26-27 września 2011r. Referat: Samorząd lokalny w profilaktyce marginalizacji społecznej (aspekty prawne). E) Konferencja nt. Problemy społeczne Małopolski i ich instytucjonalne wymiary. Refleksje teoretyczne i praktyczne rozwiązania. Organizator: Polskie Towarzystwo Socjologiczne, Oddział Krakowski, Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk. Kraków, 08.12.2011r. Referat: Problemy społeczne na przykładzie miasta średniej wielkości – raport z badań.

⁵⁵ A) Leszek Wieczorek: Wybrane aspekty bezpieczeństwa mieszkańców średniego miasta. W: Prawa człowieka. Humanistyczne Zeszyty Naukowe - Human Rights. Humanistic - Scientific Fascicles Nr 12(2009); B) Leszek Wieczorek: Działalność Powiatowej Komisji Bezpieczeństwa i Porządku w zakresie prawa do bezpieczeństwa, W: Prawa człowieka. Humanistyczne Zeszyty Naukowe - Human Rights. Humanistic - Scientific Fascicles Nr 13/2010 (ISBN 978-83-7164-646-1); C) Leszek Wieczorek: Poczucie bezpieczeństwa – raport z badań W: Leszek Wieczorek (redaktor naukowy): Prawa człowieka. Humanistyczne Zeszyty Naukowe - Human Rights. Humanistic - Scientific Fascicles Nr 14/2011 (ukazał się w 2012 roku); D) Leszek Wieczorek: Samorząd terytorialny w przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu (wybrane zagadnienia), W: Skwarek Beata, Jerzy Herberger, Joanna Cichla (red.): Teoretyczne i praktyczne aspekty pracy resocjalizacyjnej, Głogów 2012; E) Leszek Wieczorek: Wybrane problemy społeczne w mieście średniej wielkości – raport z diagnozy społecznej, W: Barbara Bittner, Zbigniew Galor: Nieobecność społeczna. W poszukiwaniu sensów i znaczeń. Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa. Poznań 2012; F) Leszek Wieczorek: Problemy społeczne w mieście średniej wielkości w opinii dorosłych mieszkańców (wybrane zagadnienia), W: Lech Grochowski, Arkadiusz Letkiewicz, Andrzej Misiuk (red.): Nauka o bezpieczeństwie. Istota, przedmiot badań i kierunki rozwoju. Studia i materiały. Szczytno 2011 (ukazała się w 2012 roku); G) Leszek Wieczorek: Samorząd lokalny w profilaktyce marginalizacji społecznej (aspekty prawne), W: Praca zbiorowa (Uniwersytet Jagielloński) – w druku.

⁵⁶ Leszek Wieczorek, Diagnoza społeczna w zakresie zagrożeń patologiami na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, Śląsk Sp. z o.o. Wydawnictwo Naukowe, Katowice 2008, s. 114, ISBN 978-83-7164-577-8 oraz Leszek Wieczorek: Diagnoza społeczna w zakresie zagrożeń patologiami na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, Śląsk Sp. z o.o. Wydawnictwo Naukowe, Katowice 2010, s. 199, ISBN 978-83-7164-662-1.

Dokonano warstwowego doboru próby uczniów, przy czym warstwy stanowiły kategorie wiekowe uczniów od klasy V szkoły podstawowej (w poprzednich badaniach od klasy VI) do klasy III szkół ponadgimnazjalnych (w tym szkoła dla dorosłych). Nie zakładano proporcjonalności udziału uczniów z poszczególnych szczebli kształcenia w próbie. Do badań (w uzgodnieniu z Wydziałem Zdrowia, Polityki Społecznej i Aktywizacji Zawodowej oraz Wydziału Oświaty Urzędu Miasta w Dąbrowie Górniczej wytypowano:

- Zespół Szkół nr 5, ul. Łęknice 35 – 5 klas (Szkoła Podstawowa nr 34 – klasy V i VI, Gimnazjum nr 8 – klasy I, II, III);
- I Liceum Ogólnokształcące, ul. Kopernika 40 – 3 klasy (klasy I, II, III);
- Szkoła Podstawowa nr 31, Al. Zwycięstwa – 2 klasy (klasy V i VI);
- Zespół Szkół Sportowych, ul. Chopina 34 – 6 klas (Gimnazjum + Liceum – klasy I, II, III);
- Zespół Szkół Zawodowych „Sztygarka”, ul. Legionów Polskich 69 – 5 klas (po jednej z danego typu szkoły);
- Zespół Szkół nr 1, ul. Konopnickiej 56 – 5 klas (Szkoła Podstawowa nr 16 – klasy V i VI, Gimnazjum nr 13 – klasy I, II, III);
- Zespół Szkół Ekonomicznych, Al. Piłsudskiego 5 – 5 klas (po dwóch danego typu szkoły);
- Gimnazjum nr 10, ul. Obrońców Pokoju 7 (klasy do ustalenia);
- Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 2, ul. B. Prusz 3 (klasy do uzgodnienia).

Do Dyrektorów wyżej wymienionych Szkół skierowano telefonogram odpowiednie pismo sygnowane przez Panią Bożenę Respondek, Naczelnika Wydziału Zdrowia, Polityki Społecznej i Aktywizacji Zawodowej (aneks nr ...).

Dobór próby nauczycieli (badano nauczycieli ze szkół, w których przeprowadzono badania uczniów) oraz dorosłych mieszkańców Miasta był losowy, a właściwie powiedzieć przypadkowy.

Podobnie, jak w roku 2010 badaniami kwestionariuszowymi zostało objętych łącznie 700 uczniów z losowo dobranych szkół, w tym podstawowych (klasy VI), gimnazjalnych (klasy od I do III) oraz ponadgimnazjalnych (zasadniczych zawodowych, średnich zawodowych, średnich ogólnokształcących – klasy od I do III). Do badania dorosłych mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza dobrano próbę 350 osób. Badaniem kadry pedagogicznej objęto 66 osób, w tym pedagogów szkolnych i wychowawców klas. Wszystkie badania zostały przeprowadzone przez przeszkolonych ankietatorów na terenie Miasta.

Po przeprowadzeniu badania do analizy zakwalifikowanych zostało ostatecznie 578 kwestionariuszy dla uczniów – w 2010 roku 682 (średni wiek respondentów 14,8 lat, a w 2010 roku 14,4 lat, w tym 307 dziewcząt/kobiet – 53%, 270 chłopców/mężczyzn – 47%, a w 2010 roku 302 dziewcząt/kobiet – 44%, 377 chłopców/mężczyzn – 56%⁵⁷), 238 kwestionariuszy dla dorosłych mieszkańców Miasta, w 2010 roku 340 (średni wiek respondentów 25,5 lat, a w 2010 roku

---

⁵⁷ Z powodu występujących (lecz jednak sporadycznie) braków odpowiedzi respondentów na niektóre pytania suma poszczególnych wariantów odpowiedzi nie zawsze równa się całości próby.

39,2 lat, 166 kobiet – 75%, 56 mężczyzn – 25%, a w 2010 roku 207 kobiet – 61%, 133 mężczyzn – 39%) oraz 28 kwestionariuszy dla kadry pedagogicznej szkół – w 2010 roku 65 (średni wiek respondentów 40,8 lat, a w 2010 roku 39,9 lat, 24 kobiet – 86%, 4 mężczyzn – 14%, a w 2010 roku 54 kobiet – 84%, 10 mężczyzn – 16%).

Z powodu odmowy umożliwienia realizacji badań przez Dyrektora Placówki badań nie przeprowadzono w Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 2 w Dąbrowie Górniczej.

Przeprowadzone badanie spełnia kryteria metodologicznej poprawności w zakresie wielkości próby badawczej oraz losowego jej doboru. Istniał duży rozrzut terytorialny pomiędzy szkołami dobranymi do badania oraz zróżnicowanie miejsc pracy ankietera, dla zachowania zróżnicowania lokalnego. W 2012 roku przyjęto założenie, aby dobór próby umożliwia jednak analizowania wyników na poziomie poszczególnych dzielnic (części) Miasta lub poszczególnych placówek oświatowych. Wymaga to jednak dogłębnych analiz, a ich opracowanie nie było zlecone przez Urząd Miasta, przy czym zauważyć też należy, że w tak krótkim czasie ich zrealizowanie nie było możliwe. Niezależnie od zlecenia Urzędu Miasta planowane jest jednak ich wykonanie i upowszechnienie w planowanej publikacji książkowej. Wydaje się, że działania takie winny być korzystne dla poszczególnych społeczności lokalnych.

Istotne tło dla wyników uzyskanych w badaniu uczniów i dorosłych mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza stanowi opracowanie danych wtórnych uzyskanych z publikacji Urzędu Statystycznego w Katowicach oraz dzięki uprzejmości i współpracy Referatu Profilaktyki Uzależnień Wydziału Zdrowia, Polityki Społecznej i Aktywizacji Zawodowej Urzędu Miasta Dąbrowa Górnicza oraz innych instytucji działających na terenie Miasta. Dane wtórne zostały dobrane pod względem ich istotności dla sytuacji społecznej, ekonomicznej i środowiskowej mieszkańców. Jakość uzyskanych danych wtórnych świadczy pozytywnie o procesach nadzoru działań podejmowanych na terenie Miasta przez instytucje administracji państwowej.

Metoda zastosowana do diagnostyki problemów społecznych, w tym zagrożenia patologiami uwzględniała dość mocno współczynnik humanistyczny poprzez umożliwienie badanym uczniom i dorosłym mieszkańcom Miasta opisu ich jednostkowych doświadczeń, oczekiwań, wątpliwości. Umożliwienie osobom badanym formułowania w pełni autorskich odpowiedzi na stawiane pytania pozwoliło na wyodrębnienie ich własnych, swoistych kategorii analizy badanych problemów.

2. STRUKTURA DEMO-SPOŁECZNA

MIASTA DĄBROWA GÓRNICZA

Miasto Dąbrowa Górnicza leży w Zagłębiu Dąbrowskim na wschodnim krańcu Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego.

Jest najbardziej rozległym pod względem powierzchni (189 km) miastem województwa śląskiego; należy do największych pod względem wielkości miast w Polsce. Obejmuje tereny od Czarnej Przemszy do środkowej części Pustyni Błędowskiej, jest miastem o bardzo zróżnicowanym krajobrazie. Jest członkiem Górnośląskiego Związku Metropolitalnego oraz Związku Miast Polskich.

W Dąbrowie Górniczej mieszka 121,8 tys. osób⁵⁸, co stanowi prawie 3% mieszkańców województwa. Gęstość zaludnienia należy do najmniejszych wśród miast na prawach powiatu w kraju i wynosi 677 osób na 1 km.

W Dąbrowie Górniczej znajduje się największa w Polsce huta stali: ArcelorMittal Poland i jedna z największych europejskich koksowni: Koksownia Przyjaźń. Na terenach podstrefy Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Dąbrowie Górniczej wybudowanych zostało wiele zakładów produkcyjnych i usługowych działających m.in. w następujących branżach: materiały budowlane, logistyka, motoryzacja i urządzenia elektryczne, produkcja i obróbka szkła, przemysł ciężki i tworzywa sztuczne.

Przez terytorium miasta przebiegają ważne połączenia drogowe: droga ekspresowa, drogi krajowe i drogi wojewódzkie. Rozwinięta jest sieć kolejowa.

W mieście funkcjonuje 20 przedszkoli (w tym 2 z oddziałami integracyjnymi), 18 szkół podstawowych, 4 gimnazja, 5 zespołów szkół - szkoła podstawowa i gimnazjum, Zespół Szkół Sportowych (gimnazjum i liceum), Zespół Szkół Ogólnokształcących (gimnazjum i liceum), 2 zespoły szkół specjalnych (szkoła podstawowa i gimnazjum oraz szkoła podstawowa, gimnazjum, szkoła specjalna przysposabiająca do pracy, uzupełniające liceum ogólnokształcące), 3 licea ogólnokształcące, Techniczne Zakłady Naukowe, Zespół Szkół Ekonomicznych (technikum i zasadnicza szkoła zawodowa), Zespół Szkół Zawodowych (dla młodzieży – technikum i zasadnicza szkoła zawodowa oraz dla dorosłych – technikum, technikum uzupełniające i gimnazjum), Zespół Szkół Muzycznych (ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia oraz szkoła muzyczna I stopnia), Zespół Szkół Plastycznych (ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych oraz liceum plastyczne).

Ważną rolę w życiu miasta stanowią turystyka i sport. Przez tereny Dąbrowy Górniczej przebiega kilka znakowanych szlaków turystycznych. W jej granicach terytorialnych znajduje się Pustynia Błędowska, jeziora Pogoria, parki, nowoczesna

---

⁵⁸ Szczegółowe dane zawarto w tabeli 2 i wykresie 1.

hala sportowa i aquapark oraz 16 pomników przyrody. Ponad 20% powierzchni Dąbrowy Górniczej zajmują lasy⁵⁹.

Zgodnie z danymi uzyskanymi z Urzędu Miasta Dąbrowie Górniczej na koniec III kwartału 2012 roku liczba ludności wynosiła 121.793 przy powierzchni 188 km². Dane z 2012 roku warto porównać z danymi z lat poprzedni (Tabela 2 i Wykres 1).

Tabela 2. Ludność Miasta Dąbrowa Górnicza w latach 2005-2012.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ludność	127.112	126.142	125.631	125.158	123.998	123.414	122.592	121.793
Dynamika (rok do roku)	X	-0,76%	- 0,41%	- 0,38%	- 0,93%	-0,47%	-0,66%	-0,65%

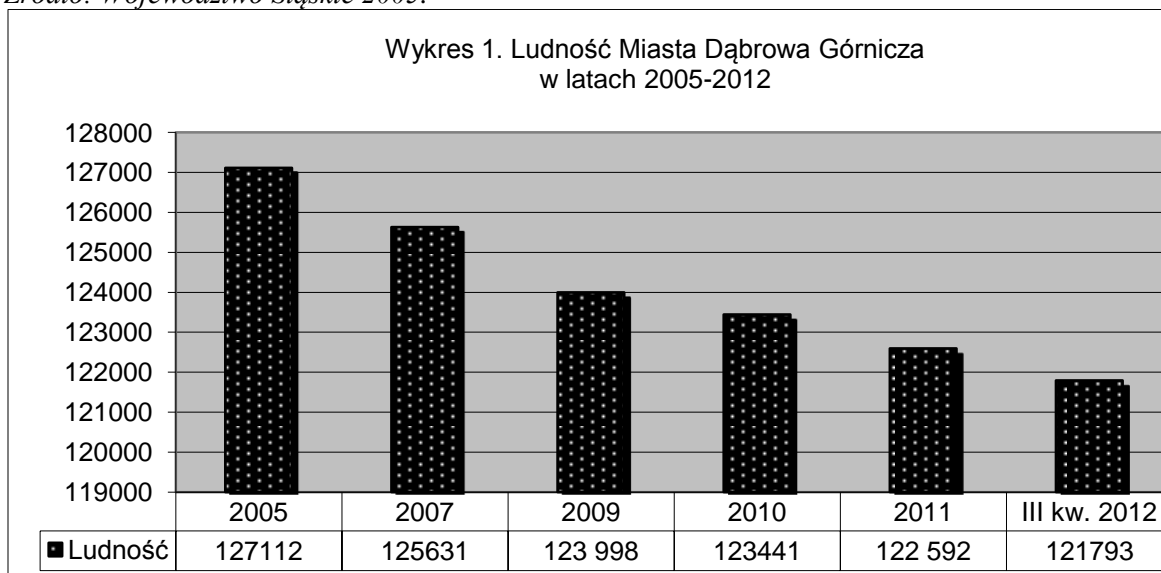
Źródło: dane Urzędu Miasta w Dąbrowie Górniczej.

Analiza Wykresu 1 wskazuje na utrzymanie stałej tendencji spadkowej liczby ludności Dąbrowy Górniczej (średnio w analizowanym okresie – 0,61% rocznie). Warto jednak zauważyć, że jest to jednak spadek per saldo większy niż wcześniej prognozowany (patrz Tabela 3).

Tabela 3. Prognoza ludności dla Miasta Dąbrowa Górnicza (w tys.).

2004	2005	2010	2015	2020	2025	2030
130,8	130,8	128,3	124,8	120,1	114,1	106,9

Źródło: Województwo Śląskie 2005.

Źródło: dane Urzędu Miasta w Dąbrowie Górniczej

59

http://www.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_slaskie/portrety_miast/miasto_dabrowa_gornicza.pdf

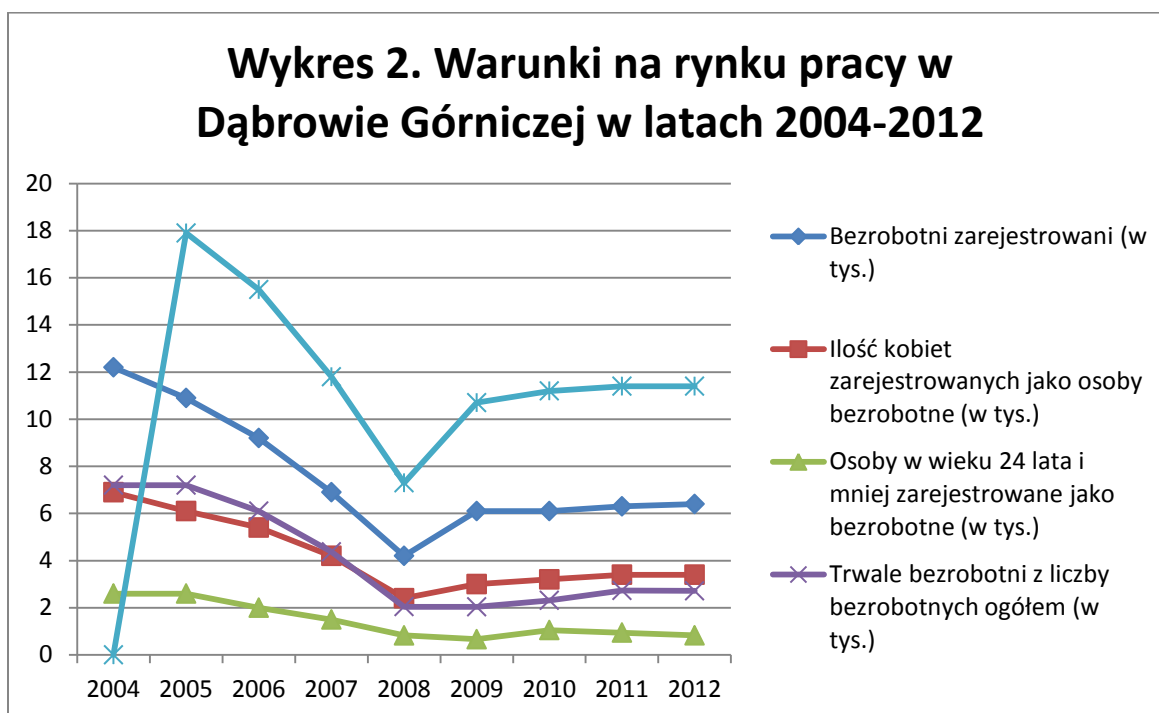
Na przestrzeni ostatnich dwóch lat liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych z terenu Miasta⁶⁰, a także stopa bezrobocia rejestrowanego uległy nieznacznemu wzrostowi. Zauważyć jednak należy, że sytuacji w latach 2010-2012) jest jednak bardziej korzystna niż w latach 2004-2006. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych (w tys.) uległa zmniejszeniu z 10,8 do 6,3 a stopa rejestrowanego bezrobocia z 17,6% do 11,3% we wskazanych latach. Dane dotyczące sytuacji na rynku pracy prezentuje Tabela 4 i Wykres nr 2.

Tabela 4. Warunki na rynku pracy (w tysiącach i w %) w Mieście Dąbrowa Górnicza w latach 2004-2012.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bezrobotni zarejestrowani (w tys.)	12,2	10,9	9,2	6,9	4,2	6,1	6,1	6,3	6,4
Ilość kobiet zarejestrowanych jako osoby bezrobotne (w tys.)	6,9	6,1	5,4	4,2	2,4	3,0	3,2	3,4	3,4
Osoby w wieku 24 lata i mniej zarejestrowane jako bezrobotne (w tys.)	2,6	2,0	1,5	0,824	0,662	1,051	0,944	0,826	0,844
Trwale bezrobotni z liczby bezrobotnych ogółem (w tys.)	brak danych	7,2	6,1	4,371	2,043	2,037	2,311	2,729	2,714
Trwale bezrobotni z liczby bezrobotnych ogółem (w %)	brak danych	66	66	63	49	33	38	43	43
Stopa bezrobocia rejestrowanego (w %)	19,4	17,9	15,5	11,8	7,3	10,7	11,2	11,4	11,4

Źródło: dane Urzędu Miasta w Dąbrowie Górniczej, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

⁶⁰ Por. M. Sosnowski, L. Wieczorek: Skazani na rynku pracy. Katowice 2007.

Źródło: dane Urzędu Miasta w Dąbrowie Górniczej, *Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza*, listopad 2006 oraz *Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza*, listopad 2010.

Jeżeli zaś chodzi o przeciwdziałanie alkoholizmowi w aspekcie działalności Straży Miejskiej dane przedstawiono w Tabeli 5. Służba ta wydaje się wykazywać wystarczającą aktywność w zwalczaniu tej patologii, a liczba interwencji jest w zasadzie na stałym poziomie.^{61,62} Pozytywne wydaje się ograniczenia represji mandatowej przy podobnej liczbie interwencji (za wyjątkiem roku 2010, w którym zanotowano znacznie wyższą liczbę interwencji). Świadczy to o położeniu większego nacisku na profilaktykę i ograniczaniu represji, która (jak wynika z braku spadku liczby interwencji) nie przynosiła oczekiwanych skutków.

Większość interwencji związanych z czynami zabronionymi podejmowanych jest przez Policję. Z tego też powodu w Tabeli 6 przedstawiono dane odnoszące się do działalności Policji w zakresie bezpieczeństwa publicznego w Dąbrowie Górniczej w latach 2004-2012. W analizowanym okresie zanotowano pozytywny spadek ilości dzieci ofiar przemocy domowej (od średnio około 238 w latach 2004-2006 do średnio około 67 w latach 2009-2011).

⁶¹ I. Rzeplińska, L. Wieczorek: Nieletni sprawcy kradzieży w świetle danych statystycznych i studium indywidualnego przypadku. W: J. M. Stanik (red.): *Psychospołeczne uwarunkowania i mechanizmy kryminogenezy a zachowania paraprzestępcze i przestępcze*. Warszawa 2007

⁶² Zob. L. Wieczorek: *Przestępczość i demoralizacja nieletnich w Polsce w okresie transformacji ustrojowej*. Katowice 2006 oraz L. Wieczorek: *Polityka sądów wobec nieletnich w Polsce w okresie transformacji ustrojowej*. Katowice 2007 a także Leszek Wieczorek: *Przestępczość i demoralizacja nieletnich oraz polityka sądów wobec nich w Polsce w okresie transformacji ustrojowej*. Raport z badań. W: *Zagadnienia współczesnej polityki kryminalnej*. Teresa Dukiet-Nagórska (red.). Bielsko-Biała 2006.

Tabela 5. Działalność Straży Miejskiej związanej z przeciwdziałaniem alkoholizmowi w Dąbrowie Górniczej w latach 2004 – 2012.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	I półr. 2012
Liczba podjętych interwencji Straży Miejskiej w sprawach związanych z używaniem alkoholu	1410	1603	1316	1236	1210	1886	2680	1483	557
Liczba osób pouczonych	400	1102	922	870	728	1128	1830	1210	505
Liczba mandatów karnych	850	460	363	346	442	713	804	258	49
Kwota mandatów podana w złotych	brak danych	45960	36300	34600	44350	67180	brak danych	brak danych	brak danych
Ilość wniosków skierowanych do Sądu	brak danych	41	31	20	40	45	46	15	3
Liczba osób odwiezionych do Izby Wytrzeźwień	160	185	286	213	183	168	268	318	177

Źródło: dane Urzędu Miasta w Dąbrowie Górniczej i Komendy Straży Miejskiej w Dąbrowie Górniczej, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

Godny podkreślenia jest też w zasadzie nadal obserwowany spadek ilość skierowanych do sądów wniosków za naruszenie przepisów ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (od średnio około 93 w latach 2004-2006 do średnio około 74 w latach 2009-2011).

Tabela 6. Działalność Policji dotycząca bezpieczeństwa publicznego w Dąbrowie Górniczej w latach 2004 – 2012.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	III kw. 2012
Ilość wniosków skierowanych do sądów w związku z prowadzeniem pojazdów pod wpływem alkoholu	93	123	65	53	47	84	79	116	45
Ilość wniosków skierowanych do sądów za naruszenie przepisów ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi	55	126	99	12	52	91	76	54	49
Ilość interwencji związanych z przemocą domową	514	357	291	295	301	288	b.d.	b.d.	b.d.
Ilość interwencji domowych	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	3741	3424	3397	2309
Ilość interwencji związanych z przemocą domową dokonaną pod wpływem alkoholu	434	325	364	180	206	182	b.d.	b.d.	b.d.
Ilość interwencji domowych pod wpływem alkoholu	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	543	530	523	374
Ilość dzieci – ofiar przemocy domowej	278	285	152	118	134	63	99	40	7
Ilość założonych „Niebieskich Kart”	514	364	411	295	301	288**	269	344	125
Liczba funkcjonariuszy policji przeszkolonych w prowadzeniu interwencji domowych w sytuacjach przemocy w rodzinie i w stosowaniu Niebieskiej Karty	105*	90*	90*	90*	90*	30***	30	41	41

* Wszyscy funkcjonariusze Ognia Patrolowo-Interwencyjnego oraz wszyscy dzielnicowi są przeszkoleni w prowadzeniu interwencji domowych w sytuacji przemocy w rodzinie i w stosowaniu procedury NIEBIESKA KARTA

** W 2010 roku podano 275

*** W 2010 roku podano 90 – z komentarzem analogicznym jak odnoszący się do lat 2004-2008.

Źródło: dane Komendy Miejskiej Policji w Dąbrowie Górniczej, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

Na przestrzeni ostatnich lat liczba punktów sprzedaży alkoholu na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza nieco zmalała (ze średnio 466 w latach 2005-2006 do średnio około 427 w latach 2010-2011), z tym że nieznacznie zmieniła się ich struktura (wzrosła liczba punktów oferujących sprzedaż napojów alkoholowych pow. 18% do spożycia poza miejscem sprzedaży). Zmiany w tym zakresie prezentuje Tabela 7.

Tabela 7. Zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych w Dąbrowie Górniczej w latach 2005-2012.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	III kwartał 2012
Ilość punktów sprzedaży napojów alkoholowych ogółem	475	457	453	463	444	440	414	406
w tym do spożycia alkoholu poza miejscem sprzedaży wg zawartości alkoholu do 4,5%	292	279	279	279	271	273	258	258
w tym do spożycia alkoholu poza miejscem sprzedaży wg zawartości alkoholu od 4,5% do 18%	252	245	247	244	241	243	228	228
w tym do spożycia alkoholu poza miejscem sprzedaży wg zawartości alkoholu powyżej 18%	205	210	214	220	227	234	224	224
w tym do spożycia alkoholu w miejscu sprzedaży wg zawartości alkoholu do 4,5%	183	178	173	183	172	166	154	146
w tym do spożycia alkoholu w miejscu sprzedaży wg zawartości alkoholu od 4,5% do 18%	79	79	83	89	91	86	76	67

w tym do spożycia alkoholu w miejscu sprzedaży wg zawartości alkoholu powyżej 18%	108	111	110	113	110	108	100	94
--	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	----

Źródło: dane Urzędu Miasta w Dąbrowie Górniczej, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

3. DZIAŁALNOŚĆ WYBRANYCH INSTYTUCJI W ZAKRESIE ZWALCZANIA PATOLOGII SPOŁECZNEJ

3.1. Referat Profilaktyki Uzależnień

W strukturach Urzędu Miasta działa Wydział Zdrowia, Polityki Społecznej i Aktywizacji Zawodowej, w skład którego wchodzi:

- Referat Zdrowia i Pomocy Społecznej,
- Referat Aktywizacji Zawodowej i Działalności Gospodarczej,
- Referat Profilaktyki Uzależnień,

Poniżej, zostaną omówione wybrane zadania poszczególnych referatów.

Referat Zdrowia i Pomocy Społecznej

W zakresie ochrony zdrowia referat ten ma następujące zadania:

1. Współpraca przy opracowywaniu modelu przekształceń służby zdrowia - sprawowanie roli kreatora polityki zdrowotnej i społecznej w mieście.

2. Analizowanie stanu zdrowia ludności i ustalanie potrzeb zdrowotnych mieszkańców Dąbrowy Górniczej.

3. Opracowywanie materiałów będących podstawą do podejmowania decyzji wynikających z pełnienia roli organu założycielskiego dla samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej w zakresie:

- tworzenia, przekształcania i likwidacji zakładów,
- zatwierdzania statutu oraz jego zmian,
- powoływania składu Rad Społecznych i zatwierdzania regulaminów Rad,
- wyrażania zgody na zbycie majątku trwałego i wydzierżawienie

pomieszczeń na okres powyżej 1- go roku przez samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej.

4. Realizacja nadzoru sprawowanego przez Prezydenta Miasta nad działalnością podległych samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej w zakresie:

- realizacji zadań statutowych,
- prawidłowości gospodarowania mieniem,
- gospodarki finansowej poprzez: analizę planów i sprawozdań zakładów

oraz przeprowadzane kontrole, analizę rocznych sprawozdań finansowych i przedkładanie ich do zatwierdzenia.

5. Prowadzenie ewidencji stanu i ruchu środków trwałych i pozostałych środków trwałych przejętych do Gminy i będących na stanie Referatu.

6. Nadzór nad majątkiem ruchomym gminy będącym na stanie wydziału.

7. Prowadzenie działań związanych z likwidacją i wyceną majątku ruchomego gminy będącego na stanie wydziału.

8. Organizowanie prac związanych z przejmowaniem na stan gminy mienia ruchomego przekazywanego przez Likwidatora zlikwidowanych samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej, a w szczególności:

- kontrola przekazywanej dokumentacji,
- przygotowywanie dokumentacji do Wydziału Księgowo-Budżetowego umożliwiającej wprowadzenie przekazywanego mienia na stan gminy

9. Nadzór nad działalnością Żłobka Miejskiego.

10. Realizacja zadań w zakresie edukacji zdrowotnej mieszkańców.

11. Organizowanie i koordynowanie ogólno miejskich akcji o charakterze profilaktycznym.

12. Prowadzenie działań w zakresie ratownictwa medycznego, a w szczególności:

- przygotowywanie i aktualizacja informacji niezbędnych do sporządzenia wojewódzkiego planu działania systemu ratownictwa medycznego

13. Realizacja zadań z zakresu oświaty i profilaktyki zdrowotnej w myśl założeń zawartych w Narodowym Programie Zdrowia.

14. Przygotowywanie i przeprowadzanie konkursów dla podmiotów realizujących świadczenia zdrowotne w celu wyłonienia realizatorów programów zdrowotnych

15. Organizowanie i współuczestniczenie w organizowaniu imprez typu:

- szkolenia w zakresie profilaktyki zdrowia,
- rozpowszechnianie materiałów informacyjnych i edukacyjnych w zakresie promocji zdrowia.

16. Ustalanie priorytetów zadań z zakresu promocji zdrowia w oparciu o prowadzenie analiz danych epidemiologicznych i statystycznych.

17. Przygotowywanie dokumentacji dotyczącej przeprowadzania naboru na stanowiska kierowników jednostek organizacyjnych gminy podległych wydziałowi

18. Prowadzenie prac związanych z realizacją Programów Ministerstwa Zdrowia skierowanych do samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej, a finansowanych bądź współfinansowanych z budżetu państwa i ich rozliczanie.

19. Współpraca z Regionalnym Centrum Krwiodawstwa w Katowicach w zakresie organizowania na terenie miasta akcji honorowego krwiodawstwa

20. Prowadzenie działań związanych z zabezpieczeniem dostępności mieszkańców do usług świadczonych przez apteki.

21. Prowadzenie spraw związanych ze zlikwidowanymi samodzielnymi publicznymi zakładami opieki zdrowotnej:

- rozpatrywanie pism, wniosków i przedstawianie proponowanych odpowiedzi,

- wyliczanie zasądzonych wynagrodzeń byłym pracownikom samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej,

- obliczanie należnych odsetek ustawowych z tytułu roszczeń pracowniczych.

zaś w zakresie pomocy społecznej i działania na rzecz osób niepełnosprawnych ma następujące zadania:

22. Nadzór nad działalnością Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej.

23. Współpraca i koordynacja działalności Wielofunkcyjnej Placówki Opiekuńczo- Wychowawczej, Domu Pomocy Społecznej, Powiatowego Zespołu do spraw Orzekania o Niepełnosprawności.

24. Realizacja zadań w zakresie zapewnienia schronienia, posiłku i niezbędnej pomocy osobom bezdomnym.

25. Realizacja zadań własnych Gminy zleczanych organizacjom pozarządowym działającym na rzecz osób przewlekłe chorych i niepełnosprawnych.

26. Analizowanie potrzeb osób niepełnosprawnych i opracowywanie programów w tym zakresie.

27. Wydawanie kart parkingowych dla osób niepełnosprawnych i placówek zajmujących się opieką, rehabilitacją lub edukacją osób niepełnosprawnych, uprawniających do niestosowania się do niektórych znaków drogowych.

28. Prowadzenie działań związanych z udzielaniem dotacji na realizację zadań własnych gminy dla podmiotów nie zaliczanych do sektora finansów publicznych i nie działających w celu osiągnięcia zysku (w tym kontrola wykorzystania dotacji i jej rozliczenie).

29. Przygotowywanie i uzgadnianie treści porozumień zawieranych przez Prezydenta Miasta dotyczących odpłatności za pobyt dzieci w rodzinach zastępczych oraz placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

30. Prowadzenie rozliczeń w zakresie wnoszonych przez gminę opłat za częściowe pokrycie kosztów utrzymania dzieci z Dąbrowy Górniczej umieszczonych w rodzinie zastępczej na terenie innych powiatów oraz kosztów utrzymania dzieci przebywających w placówce opiekuńczo-wychowawczej poza Miastem średniej wielkości.

31. Prowadzenie rozliczeń wnoszonych opłat za częściowe pokrycie kosztów utrzymania dzieci z innych powiatów umieszczonych w rodzinach zastępczych w Dąbrowie Górniczej.

32. Współpraca z Ministerstwem Zdrowia, Urzędem Marszałkowskim i Śląskim Urzędem Wojewódzkim.

33. Kontrola realizacji przez inne gminy/powiaty zawartych z Miastem średniej wielkości porozumień, sporządzanie w tym zakresie stosownych dokumentów do Wydziału Księgowo-Budżetowego.

34. Przygotowywanie i przeprowadzanie konkursu ofert na realizację zadań własnych gminy zleczanych do wykonania organizacjom pozarządowym w obszarze ochrony i promocji zdrowia i działalności na rzecz osób niepełnosprawnych oraz w zakresie pomocy społecznej.

35. Prowadzenie całokształtu prac związanych z awansem zawodowym na stopień nauczyciela mianowanego w zakresie Wielofunkcyjnej Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej.

36. Nadzór nad realizacją "Powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Dąbrowie Górniczej na lata 2003-2010", "Gminnego Programu Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych w Dąbrowie Górniczej".

37. Prowadzenie działań związanych z udzielaniem pomocy publicznej podmiotom realizującym zadania z zakresu ochrony zdrowia i pomocy społecznej.

38. Przygotowywanie i uzgadnianie treści porozumień zawieranych przez Prezydenta Miasta, dotyczących pokrywania kosztów uczestnictwa w Warsztatach Terapii Zajęciowej niepełnosprawnych mieszkańców Dąbrowy Górniczej.

Referat Aktywizacji Zawodowej i Działalności Gospodarczej

Z kolei ten Referat ma za zadanie:

1. Podejmowanie działań zmierzających do ograniczenia skutków niepełnosprawności.

2. Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy i organizacjami pozarządowymi w zakresie działania na rzecz osób niepełnosprawnych.

3. Koordynacja działalności związanej z dofinansowaniem organizacji miejsc pracy, pożyczek na podjęcie działalności oraz szkolenia osób niepełnosprawnych.

4. Przekazywanie informacji do Powiatowego Urzędu Pracy o potencjalnych inwestorach, którzy nabyli nieruchomość w Dąbrowie Górniczej.

5. Współdziałanie z Powiatowym Urzędem Pracy i Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w zakresie organizowania prac społecznie użytecznych.

6. Sporządzanie planów potrzeb w zakresie wykonywania prac społecznie użytecznych przez bezrobotnych bez prawa do zasiłku.

7. Analiza wniosków o zezwolenie na sprzedaż napojów alkoholowych, przeprowadzanie wizji lokalnych i występowanie do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych o uzyskanie opinii o zgodności lokalizacji punktu sprzedaży z uchwałami Rady Miejskiej.

8. Przygotowywanie zezwoleń, decyzji odmownych, decyzji w sprawie cofnięcia i wygaśnięcia zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych.

9. Naliczanie opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych i wydawanie przedsiębiorcom zaświadczeń potwierdzających dokonanie opłaty.

10. Prowadzenie ewidencji (rejestru) działalności gospodarczej w tym także wykonywanej na podstawie koncesji i zezwoleń.

11. Wydawanie zaświadczeń o wpisie do ewidencji działalności gospodarczej, decyzji o odmowie wpisu i decyzji o wykreśleniu z ewidencji działalności gospodarczej.

12. Realizacja postanowień sądu o orzeczeniu zakazu prowadzenia działalności gospodarczej.

13. Przekazywanie decyzji ostatecznych o wykreśleniu wpisu z ewidencji działalności gospodarczej do Urzędu Skarbowego w Dąbrowie Górniczej oraz do Urzędu Statystycznego w Katowicach.

14. Przygotowanie bieżącej ewidencji działalności gospodarczej do założenia nowej ewidencji zgodnie z wymogami ustawy o swobodzie działalności gospodarczej do 31.03.2009 roku.

15. Udzielanie informacji o zgłoszonych do ewidencji przedsiębiorstwach.

16. Przyjmowanie informacji o miejscu przechowywania dokumentacji (zbiorów) zlikwidowanych przedsiębiorców.

17. Nadzorowanie godzin otwierania i zamykania placówek handlu detalicznego, zakładów gastronomicznych i usługowych.

18. Współpraca z Urzędem Skarbowym, Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, Policją i Głównym Urzędem Statystycznym.

19. Prowadzenie ewidencji pól biwakowych.

20. Prowadzenie ewidencji innych obiektów, w których świadczone są usługi hotelarskie.

21. Prowadzenie bazy przedsiębiorców osób prawnych w oparciu o dane z Centralnej Informacji Krajowego Rejestru Sądowego.

22. Realizacja nadzoru sprawowanego przez Prezydenta Miasta nad Powiatowym Urzędem Pracy.

23. Przyjmowanie informacji o zawieszeniu wykonywania działalności gospodarczej oraz informacji o wznowieniu wykonywania działalności gospodarczej.

24. Wpisywanie do ewidencji działalności gospodarczej informacji o zawieszeniu i wznowieniu wykonywania działalności gospodarczej oraz wydawanie potwierdzeń w/w zakresu zgłoszeniodawcom oraz do wiadomości Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Urzędowi Skarbowemu.

25. Prowadzenie postępowań w sprawie wykreślenia wpisów do ewidencji działalności gospodarczej w przypadku niezgłoszenia informacji o wznowieniu wykonywania działalności gospodarczej przed upływem okresu 24 miesięcy od dnia zgłoszenia zawieszenia.

Referat Profilaktyki Uzależnień.

Ze względu na przeciwdziałanie patologiom społecznym referat ten ma szczególne zadania, które realizuje poprzez:

1. Prowadzenie działań związanych z:

- profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych i narkomanii,
- integracją społeczną.

2. Podejmowanie oraz wspieranie realizacji zadań mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

3. Kreowanie lokalnej polityki wobec alkoholu i narkomanii w Gminie poprzez:

- zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych i zagrożonych uzależnieniem,

- udzielanie rodzinom, w których występuje problem alkoholowy, narkomanii pomocy psychospołecznej i prawnej,
  - udzielanie pomocy osobom i ich rodzinom dotkniętym przemocą domową,
  - prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych,
  - wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych służących rozwiązywaniu problemów alkoholowych i narkomanii,
  - podejmowanie interwencji w związku z naruszeniem przepisów art. 13 i 15 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz występowanie przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego.
4. Opracowywanie i wdrażanie gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz gminnego programu przeciwdziałania narkomanii.
  5. Bieżąca koordynacja realizacji zadań zawartych w Gminnym Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
  6. Działanie na rzecz tworzenia i wzmacniania lokalnej koalicji trzeźwościowej, szukanie poparcia dla działań na rzecz zmniejszenia rozmiarów problemów alkoholowych, narkomanii i innych uzależnień.
  7. Analiza zasobów umożliwiających prowadzenie działalności profilaktycznej i naprawczej.
  8. Współpraca z instytucjami i organizacjami działającymi w sferze profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, narkomanii i innych uzależnień.
  9. Udział w posiedzeniach Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
  10. Koordynowanie działalności zespołów Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
  11. Współpraca z Izbą Wytrzeźwień w zakresie realizacji zadań wynikających z ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.
  12. Prowadzenie ewidencji osób uzależnionych.
  13. Zakładanie akt spraw zgłoszonych do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
  14. Przygotowywanie pełnej dokumentacji niezbędnej do wydania opinii przez biegłego w przedmiocie uzależnienia.
  15. Przygotowywanie wniosków do sądu w celu wszczęcia postępowania o orzeczeniu obowiązku leczenia.
  16. Przygotowywanie dokumentów niezbędnych do wydania przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych opinii o zgodności lokalizacji

punktu sprzedaży z uchwałami Rady Miejskiej, o których mowa w art. 12 ust. 1 i 2 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi⁶³.

17. Sporządzanie sprawozdań, raportów z działalności w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii.

18. Organizowanie i koordynowanie prac w zakresie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej na temat innych zjawisk patologii społecznej w mieście.

19. Przygotowywanie ogólno miejskich akcji o charakterze profilaktyczno - edukacyjnym we współpracy z wydziałami i jednostkami Urzędu oraz innymi organizacjami zajmującymi się tą problematyką.

20. Wdrażanie i propagowanie regionalnych, ogólnopolskich kampanii edukacyjnych dot. choroby alkoholowej, przemocy w rodzinie oraz innych zjawisk patologicznych.

21. Realizacja zadań z zakresu problematyki alkoholowej oraz innych zjawisk patologii społecznej w myśl założeń zawartych w Narodowym Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Krajowym Programie Przeciwdziałania Narkomanii.

22. Współpraca z Ministrem Zdrowia, Urzędem Marszałkowskim, Śląskim Urzędem Wojewódzkim.

23. Przygotowywanie i przeprowadzanie konkursów ofert na realizację zadań własnych gminy zleconych do wykonania organizacjom pozarządowym i innym podmiotom w obszarze przeciwdziałania patologiom społecznym i uzależnieniom.

W przypadku tego referatu podkreślić należy m.in. przygotowywanie projektów (corocznie) Gminnego programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminnego programu Przeciwdziałania Narkomanii.

Programy te (jak i sprawozdania z realizacji) opracowywane są terminowo i rzetelnie. Rokrocznie zauważyć można poszerzanie realizowanych zadań oraz opracowanie nowych form pracy.

Na uwagę zasługuje permanentna współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego. W związku ze stosowną Uchwałą Rady Miasta organizacjom tym i podmiotom przyznawane są dotacje na każdorazowo określone w umowach zadania.

Ponadto z własnej inicjatywy Referat realizuje wiele przedsięwzięć. Przykładowo w 2012 roku wskazać można na:

- wyjazdy profilaktyczne dla uczniów szkół z terenu Dąbrowy Górniczej (w tym w okresie ferii zimowych dla 540 dzieci z 12 szkół podstawowych);
- udział w ogólnopolskich kampaniach profilaktycznych (np. XII edycji Ogólnopolskiej Kampanii Profilaktycznej „Zachowaj trzeźwy Umysł”

---

⁶³ Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. (tekst pierwotny: Dz. U. z 1982 roku, nr 35, poz. 230; tekst jednolity: Dz. U. z 2002 roku, nr 147, poz. 1231; tekst jednolity: Dz. U. z 2007 roku, nr 70, poz. 473 z późn. zm.).

organizowanej przez Stowarzyszenie Producentów i Dziennikarzy Radiowych w Poznaniu odbywającej się pod patronatem Ministra Edukacji Narodowej i Ministra Sportu i Turystyki RP);

- organizację profilaktycznych zajęć pozalekcyjnych;
- działalność Punktu Konsultacyjno-Informacyjnego, w którym zatrudnieni specjaliści udzielają bezpłatnych porad;
- realizacja programu profilaktycznego pn. „Razem” skierowanego do dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych problemem alkoholowym;
- zorganizowanie we współpracy z Pałacem Kultury Zagłębia w Dąbrowie Górniczej ogólnomiejskich imprez plenerowych o charakterze profilaktyczno-sportowym pn. „Dąbrowa Górnicza mówi NIE uzależnieniom” (np. w II kwartale zrealizowano 4 ogólnomiejskie festyny rodzinne w dzielnicach – Łosień, Antoniów, Trzebieszawice, Okradzionów, a w III kwartale 2 festyny w dzielnicach – Ujejsce, Tucznawa);
- we współpracy z Miejską Biblioteką Publiczną przeprowadzono Akcję „Lato w mieście”;
- dla dzieci z rodzin objętych opieką socjalną w okresie wakacji we współpracy z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej zorganizowano wycieczkę autokarową do ZOO w Chorzowie;
- przystąpiono do współpracy z Trzeźwościowym Stowarzyszeniem Kulturalno-Turystycznym z Katowic przy organizacji XXI Ogólnopolskiego Przeglądu Abstynenckiej Twórczości Artystycznej, który odbył się w dniach 23-26 sierpnia 2012 roku w Olsztynie k./Częstochowy;
- działalność Punktu ds. Uzależnienia od Narkotyków.

Bardzo istotna jest też działalność tego Referatu w zakresie organizacji półkolonii. Zadanie prowadzone jest w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i finansowane z dochodów z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych. Ta forma wypoczynku jest bezpłatna i kierowana do wszystkich dzieci z terenu miasta, w szczególności wywodzących się z rodzin o niskim statusie materialnym, pozostających w okresie wakacji w mieście i niekorzystających w tym czasie z innych form wypoczynku. Organizowane w ramach półkolonii zajęcia odbywają się od poniedziałku do piątku w godzinach od 9.00 do 15.00. Uczestnicy mają zapewnioną fachową opiekę wychowawców, opiekę medyczną oraz dwa posiłki, tj. drugie śniadanie i obiad, uczestniczą w zajęciach rekreacyjno-sportowo-profilaktycznych oraz w wycieczkach do ciekawych miejsc na terenie miasta (np. Aqua Park Nemo – Wodny Świat, zabytkowa Kopalnia, Muzeum Miejskie Sztygarka, Jezioro Pogoria, Parki Zielona itp.) oraz jednodniowych wycieczkach wyjazdowych poza miasto (np. Pszczyna, Kraków, Mirów, Bobolice, Inwałd, Radzionków – Muzeum Chleba, Szklakiem Orlich Gniazd itp.). Pierwsze półkolonie zostały zorganizowane w siedmiu dąbrowskich szkołach w 2009 roku. W tym roku łącznie zorganizowano 10 turnusów, w których uczestniczyło 572 dzieci z klas od I do VI szkół podstawowych.

W 2010 roku kolonie takie zorganizowano w dziewięciu szkołach podstawowych, a z uwagi na rosnące zainteresowanie udziałem w warsztatowych zajęciach

artystycznych młodzieży gimnazjalnej i licealnej postanowiono rozszerzyć ofertę wakacyjną i zorganizować dla nich dwa turnusy w Młodzieżowym Ośrodku Pracy Twórczej. Łącznie w 2010 roku w 18 turnusach wzięło udział 1.223 uczestników. W 2011 roku półkolonie odbyły się w dziewięciu szkołach podstawowych, w dwóch szkołach specjalnych oraz Młodzieżowym Ośrodku Pracy Twórczej. Łącznie w 18 turnusach uczestniczyło 1.078 dzieci. W 2012 roku półkolonie zorganizowano w trzynastu szkołach podstawowych, w dwóch szkołach specjalnych oraz Młodzieżowym Ośrodku Pracy Twórczej. Łącznie w 22 turnusach brało udział 985 uczestników

Referat prowadzi także intensywne działania informacyjne między innymi poprzez wydawanie ulotek, folderów itp.

W ramach i pod nadzorem tegoż Referatu działa także Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, która terminowo i bez opóźnień rozpatruje wpływające wnioski. Ich szczegółowe zestawienie przedstawiono w tabeli 8.

Tabela 8. Działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Dąbrowie Górniczej w latach 2009-2012.

	2009	2010	2011	koniec III kw. 2012
Ilość nowych wniosków	190	192	185	145
Ilość spraw (wniosków) skierowanych do sądu	242	143	147	82
Ilość wniosków skierowanych do biegłych sądowych	259	164	170	136
Liczba wydanych opinii przez biegłych sądowych	122	80	85	48
Ilość posiedzeń Komisji	51	51	50	37
Ilość wydanych postanowień – opinii dotyczących wydania zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych	245	232	237	242
Ilość osób z problemem alkoholowym, które zgłosiły się na spotkania i rozmowy	1.003	937	1.040	837

Źródło: dane Urzędu Miasta w Dąbrowie Górniczej.

3. 2. Pomoc społeczna

Działalność w zakresie pomocy społecznej zajmuje poczesne miejsce w systemie przeciwdziałania patologiom społecznym (szczególnie ubóstwa i wykluczenia społecznego).

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia. Świadczenia z pomocy społecznej przyznawane są na zaspokojenie niezbędnych potrzeb życiowych oraz obejmują realizowanie względem podopiecznych zadań związanych z pracą socjalną.

Praca socjalna polega na opiece nad podopiecznymi, wspieraniu i edukowaniu innych, a także na diagnozowaniu problemów i interweniowaniu w sytuacjach kryzysowych i realizowana jest poprzez metody pracy socjalnej rozumianych jako uporządkowane procedury i strategie planowego wywoływania zmian w jednostkach, grupach, społecznościach, zgodnie z celami pracy socjalnej⁶⁴. Metodyka pracy socjalnej obejmuje 3 podstawowe sposoby postępowania. Są nimi:

- case work- jedna z głównych metod pracy w wielu instytucjach pomocy społecznej, jest to praca z indywidualnym przypadkiem, gdzie podejście jest skoncentrowane na osobowości podopiecznego. Metoda polega na rozwiązywaniu problemów i zaspokajaniu potrzeb jednostki. Pracownik socjalny musi posiadać interdyscyplinarną wiedzę o człowieku i środowisku. Praca z jednostką powinna opierać się na zasadzie wzmacniania (empowerment), kompetencji i możliwości rozwoju podopiecznych,
- group work- wyróżnia się 4 modele pracy grupowej: model terapii całościowej, model kształtowania mniejszej społeczności, model mediacyjny, model rozwojowy. Osoby stosujące tę metodę są zdania, że praca w małych grupach może ułatwić wprowadzanie zmian w postępowaniu i zachowaniu ludzi,
- community work- organizowanie społeczności lokalnej- są to działania mające za zadanie ulepszenie funkcjonowania społeczności np. osiedla. Praca obejmuje członków danego środowiska i jest prowadzona wedle wcześniej stworzonego planu⁶⁵.

Praca socjalna jest pracą na rzecz drugiego człowieka. Zajmuje się przede wszystkim tymi interakcjami pomiędzy ludźmi, a otoczeniem społecznym, które mają wpływ na umiejętność spełniania zadań życiowych, minimalizowania przykrości i zdolności realizacji własnych wartości i aspiracji. W polskim ustawodawstwie głównymi celami pracy socjalnej są: umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych, życie w warunkach odpowiadających godności człowieka, wspierania w wysiłkach zmierzających do zaspokajania niezbędnych potrzeb, życiowe usamodzielnienie osób i rodzin oraz

---

⁶⁴ K. Wódz, Praca socjalna w środowisku zamieszkania, Katowice 1998, s. 132.

⁶⁵ Tamże, s. 13.

integracja ze środowiskiem⁶⁶. Adekwatnie do celów stawianych przed instytucją, cel pracy socjalnej określa się jako pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. Pomoc społeczna jest ściśle powiązana z pracą socjalną. Organizują ją organy administracji rządowej i samorządowej zajmujące się umożliwieniem przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonywać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Instytucje wspierają ich w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb, w tym do życia w godnych warunkach. Zadaniem pomocy społecznej jest także profilaktyka, czyli zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym, przez podejmowane działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem⁶⁷.

Zadania pracy socjalnej i pomocy społecznej wykonuje pracownik socjalny. Jego rola często zostaje sprowadzona do roli urzędnika samorządowego, zajmującego się przede wszystkim kwestiami finansowymi. Ideologiczno-instytucjonalny wymiar zawodowego funkcjonowania wpiera także wymiar terapeutyczno-wspierający. Oznacza to, że pracownicy socjalni działają w nieporównywalnych warunkach dla innych profesji pomocowych⁶⁸: z jednej strony stawiane im są wymagania właściwe dla profesji oddziaływań psychologicznych i pedagogicznych, z drugiej strony wymagania właściwe dla urzędników- funkcjonariuszy instytucji publicznych.

Pracownicy socjalni mają do czynienia najczęściej z rodzinami, które borykają się na co dzień z różnymi problemami. Problem według Józefa Koźmieleckiego to rodzaj zadania (sytuacji), którego podmiot nie może rozwiązać, na podstawie dotychczas posiadanej wiedzy i jego rozwiązania, czyli osiągnięcia ostatecznego celu wymaga nowych informacji, których podmiot wytwarza w procesie myślenia⁶⁹. Problem to także trudności, które powstają w trakcie ludzkiej działalności i niektóre z tych czynności stanowią dla człowieka problem. Problemem może być także nowa sytuacja dla człowieka powstaje, gdy podmiot napotyka na jakąś sytuację pierwszy raz. Trzeba jednak podkreślić, że nie każda nowa sytuacja stanowi problem. Problem to sytuacje, dla których brak schematu, wzorca związanego z nowym zachowaniem. Problemy, czy też zadania problemowe wymagają myślenia produktywnego.

Rodziny, u których występują różnorakie problemy nazywane są często rodzinami niewydolnymi wychowawczo. W takich rodzinach dochodzi do zaburzeń we współżyciu rodziny, co na ogół wiąże się z niepowodzeniami życiowymi jej członków. W tej rodzinie żyje się „z dnia na dzień”, brak jakichkolwiek planów życiowych. Funkcjonowanie wychowawcze jest nieodpowiednie, co uwidacznia się przede wszystkim w stałych konfliktach rodziny ze szkołą. Są to często rodziny niekompletne z powodu rozwodu, śmierci,

⁶⁶ W. Mikołajewicz, *Praca socjalna jako działanie wychowawcze*, Katowice 1999, s. 5-7.

⁶⁷ C. de Robertis, *Metodyka działania w pracy socjalnej*, Katowice 1998, s.81-83.

⁶⁸ <http://www.mpips.gov.pl>.

⁶⁹ J. Koźmielecki, *Rozwiązywanie problemów*, Warszawa, 1969, s. 13-15.

czy porzucenia, lub kompletne, ale współzycie małżonków jest na krawędzi rozbicia⁷⁰. Warunki ekonomiczne są z reguły bardzo trudne, ale może się zdarzyć, że rozłam więzi rodzinnej następuje z nadmiaru środków materialnych lub z nieracjonalnego sposobu ich użytkowania. Niekiedy ten typ rodziny jest przykładem rodziny znacznego ryzyka społecznego.

Podobnie jest w rodzinach dysfunkcyjnych, w których funkcje są pełnione niewystarczająco. Dysfunkcyjność rodziny może się tu objawiać dwójako: wewnątrznie - wobec członków rodziny; zewnętrznie - wobec społeczeństwa. Te dwa rodzaje dysfunkcyjności nie muszą iść ze sobą w parze, chociaż najczęściej właśnie tak się dzieje⁷¹.

Zmartwieniem, z którym rodzina niewydolna wychowawczo najczęściej się zmagają jest bezrobocie, definiowane jako zjawisko społeczne, polegające na tym, że część osób zdolnych i chętnych do podjęcia pracy nie znajduje faktycznego zatrudnienia z różnych powodów, czyli bezrobotnym będzie osoba nie wykonująca pracy zarobkowej, nigdzie nie zatrudniona, ale gotowa do podjęcia zatrudnienia w określonym wymiarze godzin.

Długotrwałe bezrobocie może prowadzić do ubóstwa zwanego inaczej skrajną biedą czy minimum egzystencjalnym. To minimalna ilość dóbr niezbędna do podtrzymania funkcji życiowych człowieka i jego sprawności psychofizycznej. Jest to zaspokajanie tych potrzeb, które nie mogą zostać odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia i zagrożenia życia⁷².

Kolejną trudnością, jaka występuje u tych rodzin jest alkoholizm, czyli uzależnienie od alkoholu, postrzegane jako długotrwały proces. W trakcie jego rozwoju w życiu osoby z takim problemem pojawiają się różne symptomy. Uzależnienie od alkoholu definiuje się jako nieprawidłowy wzorzec picia prowadzący do klinicznie znaczących uszkodzeń somatycznych lub zaburzeń psychicznych⁷³.

Przemoc domowa czy wewnątrzrodzinna. Zjawisko to można rozpatrywać z różnych perspektyw: społecznej, psychologicznej, politycznej czy ekonomicznej. Jerzy Mellibruda określa przemoc interpersonalną jako intencjonalne zachowanie naruszające wszelkie prawa i dobra osobiste jednostki, w sposób uniemożliwiający jej obronę i powodujące szkody psychiczne, fizyczne, symboliczne i materialne⁷⁴.

Jak widać pracownik socjalny funkcjonuje na wielu płaszczyznach. Jego praca obejmuje wiele różnych środowisk. W Dąbrowie Górniczej działania te są realizowane głównie przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej.

⁷⁰ M. Seligman, Psychopatologia, Warszawa 2003, s. 124.

⁷¹ K. Frieske, P. Poławski, Opieka i kontrola: instytucje wobec problemów społecznych, Katowice 1999, s. 150-152.

⁷² M. Kabaj, Bezrobocie i ubóstwo. Elementy programu przeciwdziałania, W: Człowiek-Rynek-Sprawiedliwość, Warszawa 2001, s. 55.

⁷³ S. Pawlas- Czyż, Praca socjalna wobec współczesnych problemów społecznych, Toruń 2007, s. 173 – 174.

⁷⁴ J. Mellibruda, Pułapka niewybaczzonej krzywdy, I instytut Psychologii Zdrowia, Warszawa 1999, s. 67

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej działa na podstawie Ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku⁷⁵ oraz stosownej Uchwały Nr XI/58/90 (jeszcze wtedy) Miejskiej Rady Narodowej w Dąbrowie Górniczej z 1990 roku w sprawie utworzenia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej⁷⁶. W większości analizowanego okresu, tj. do końca 2011 roku działał w oparciu o regulamin organizacyjny⁷⁷, który uległ drobnym zmianom⁷⁸, niemającym jednak wpływu na tu prowadzone analizy. Z tego też powodu charakteryzując ten Ośrodek posłużono się poprzednim stanem prawnym, co nie miało istotnego wpływu na opis prowadzonej działalności.

Akty wewnętrzne regulujące zakres zadań, strukturę i działalność poszczególnych jednostek organizacyjnych (obejmują m.in.: Statut Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Regulamin Organizacyjny, Regulamin Wynagradzania).

Zakres działania Ośrodka obejmuje wykonywanie zadań z zakresu pomocy społecznej:

- a) własnych i zleconych gminy,
- b) własnych i zleconych powiatu,
- c) zleconych wynikających z programów rządowych.

Ośrodek realizuje również inne zadania w zakresie udzielonych pełnomocnictw.

Podstawową komórką organizacyjną w Ośrodku stanowi Dział. Pod Dział mogą podlegać Zespoły lub Sekcje. W Ośrodku mogą być tworzone stanowiska samodzielne.

Strukturę organizacyjną Ośrodka stanowią:

- Dyrektor,
- Zastępcy Dyrektora,
- Główny Księgowy,
- Dział Finansowo-Księgowy,
- Dział Kadr, Płac i Organizacji,
- Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności,
- Dział Pomocy Środowiskowej,
- Zespoły Pomocy Środowiskowej,
- Dział Realizacji Świadczeń,

---

⁷⁵ Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tekst pierwotny: Dz. U. nr 64, poz. 593, tekst jednolity: Dz. U. z 2008 roku, nr 115, poz. 728, tekst jednolity: Dz. U. z 2009 roku, nr 175, poz. 1362 z późn. zm.) zwana dalej ustawą o pomocy społecznej.

⁷⁶ Uchwałę tą przyjęto na podstawie poprzednich regulacji prawnych w tym zakresie, a mianowicie ustawy z dnia 29 listopada 1990 roku o pomocy społecznej (tekst pierwotny: Dz. U. nr 87, poz. 506, tekst jednolity: Dz. U. z 1993 roku nr 13, poz. 60, tekst jednolity: Dz. U. z 1998 roku, nr 64, poz. 414).

⁷⁷ Regulamin Organizacyjny Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej (załącznik Nr 1 do Zarządzenia Nr 1781.824/09 Prezydenta Miasta Dąbrowa Górnicza z dnia 23.09.2009r.).

⁷⁸ Regulamin Organizacyjny Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej (załącznik Nr 1 do Zarządzenia Nr 781.2011 Prezydenta Miasta Dąbrowa Górnicza z dnia 30.12.2011r.).

- Zespół Aktywizacji Zawodowej,
- Zespół Osób Starszych i Niepełnosprawnych,
- Zespół ds. Planowania, Analiz i Sprawozdawczości,
- Dział Świadczeń Rodzinnych i Pomocy Osobom Uprawnionym do Alimentów,
- Dział ds. Rehabilitacji Społecznej,
- Dział Administracji i Obsługi (z kancelarią),
- Zespół ds. Opieki nad Dzieckiem i Rodziną,
- Mieszkania chronione,
- Zespół Metodyczno- Konsultacyjny,
- Zespół Pozyskiwania Funduszy i Komunikacji Społecznej,
- Klub Integracji Społecznej,
- Ośrodek Interwencji Kryzysowej,
- Hostel OIK
- Środowiskowy Dom Samopomocy,
- Dzielne Domy Pomocy Społecznej,
- Główny Specjalista ds. Zabezpieczenia Społecznego,
- Główny Specjalista ds. Rodziny,
- Główny Specjalista ds. Świadczeń,
- Radca Prawny,
- Stanowisko ds. BHP,
- Stanowisko ds. Kontroli Wewnętrznej.

Pracownicy Ośrodka zatrudnieni są w działach, zespołach, sekcjach, ośrodkach wsparcia lub innych komórkach organizacyjnych podległych Dyrektorowi, Zastępcom Dyrektora, Głównemu Księgowemu, Głównemu Specjaliście ds. Rodziny, Głównemu Specjaliście ds. Zabezpieczenia Społecznego, Głównemu Specjaliście ds. Świadczeń.

Dyrektor kieruje Ośrodkiem i odpowiada za całokształt działalności Ośrodka. Ponosi odpowiedzialność za całość gospodarki finansowej Ośrodka. Organizuje kontrolę pod względem merytorycznym i finansowym oraz składa Radzie Miejskiej Dąbrowa Górnicza coroczne sprawozdanie z działalności Ośrodka oraz przedstawia propozycje i plany realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej.

W ramach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w analizowanym okresie⁷⁹ funkcjonują następujące jednostki organizacyjne:

Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności realizuje zadania zlecone w zakresie orzekania o niepełnosprawności osób dorosłych i dzieci zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Główny Specjalista ds. Świadczeń podlega bezpośrednio Zastępcy Dyrektora Ośrodka. Do zadań Głównego Specjalisty ds. Świadczeń należy:

---

⁷⁹ Regulamin Organizacyjny Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej (załącznik Nr 1 do Zarządzenia Nr 1824/09 Prezydenta Miasta Dąbrowa Górnicza z dnia 23.09.2009r.).

- sprawowanie nadzoru nad funkcjonowaniem podległych komórek organizacyjnych,
- realizacja zadań z zakresu świadczeń rodzinnych i pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
- realizacja zadań z zakresu rehabilitacji społecznej,
- współpraca z PFRON,

Głównemu Specjaliście ds. Świadczeń bezpośrednio podlega Dział Świadczeń Rodzinnych i Pomocy Osobom Uprawnionym do Alimentów oraz Dział ds. Rehabilitacji Społecznej.

Dział Świadczeń Rodzinnych i Pomocy Osobom Uprawnionym do Alimentów podlega bezpośrednio Głównemu Specjaliście ds. Świadczeń. Do zadań Działu należy kompleksowa obsługa zadania w zakresie rozpatrywania wniosków i wypłaty świadczeń określonych w ustawie o świadczeniach rodzinnych oraz w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów polegająca w szczególności na: prowadzeniu postępowań administracyjnych w przedmiocie ustalania prawa do świadczeń, prowadzenie działań wobec dłużników alimentacyjnych, prowadzenie postępowań w sprawach o zaliczki alimentacyjne – do których prawo powstało do dnia wejścia w życie ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów zgodnie z udzielonymi upoważnieniami.

Zakres działania, kompetencje i odpowiedzialność Działu ds. Rehabilitacji Społecznej obejmuje w szczególności:

- udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach przysługujących osobom ubiegającym się o pomoc z zakresu rehabilitacji społecznej,
- realizacji zadania polegającego na rozpatrywaniu wniosków o dofinansowanie kosztów pobytu dla osób niepełnosprawnych i ich opiekunów na turnusach rehabilitacyjnych oraz obsłudze administracyjnej i finansowej zadania związanego z dofinansowywaniem kosztów pobytu na turnusach rehabilitacyjnych,
- obsłudze spraw związanych z dofinansowywaniem kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej, opracowywaniu i współdziałaniu przy tworzeniu programów pomocowych w zakresie wspierania osób niepełnosprawnych, organizacji imprez dla osób starszych i niepełnosprawnych oraz koordynacji prac z tym związanych,
- prowadzeniu dokumentacji, przygotowywaniu decyzji i realizacji pomocy dla osób niepełnosprawnych w tym programów celowych finansowanych przez PFRON,
- prowadzeniu negocjacji, sporządzaniu umów, realizacji umów i zasad przy udzielaniu dofinansowania ze środków PFRON przeznaczonych na rehabilitację społeczną,
- współpracy z organami administracji publicznej, placówkami, instytucjami i organizacjami prowadzącymi działania na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych,

Do zadań Działu Realizacji Świadczeń należy realizacja wnioskowanej i zatwierdzonej pomocy dla osób do niej uprawnionych, a w szczególności:

- a) sporządzanie decyzji administracyjnych w zakresie pomocy pieniężnej świadczonej przez Ośrodek,

- b) przygotowywanie list wypłat zasiłków stałych, okresowych, celowych,
- c) kompleksowa obsługa spraw związanych z realizacją świadczenia w formie sprawienia pochówku,
- d) sporządzanie przekazów,
- e) prowadzenie spraw związanych z wydawaniem kart przedpłaconych dla osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej,
- f) współpraca z Działem Pomocy Środowiskowej, Działem Świadczeń Rodzinnych i Funduszem Alimentacyjnym w zakresie wydawania zaświadczeń dla osób korzystających z pomocy Ośrodka,
- g) realizacja pomocy dla kombatanów, osób represjonowanych oraz dla rodzin żołnierzy uznanych za jedynych żywicieli rodziny w ramach przekazanych środków.

Do zadań Działu Pomocy Środowiskowej należy:

- a) planowanie, delegowanie i koordynacja zadań realizowanych przez Zespoły Pomocy Środowiskowej,
- b) sprawowanie kontroli oraz nadzoru nad Zespołami Pomocy Środowiskowej,
- c) wspomaganie Zespołów Pomocy Środowiskowej w zakresie organizowania pracy oraz doskonalenia metod pracy,
- d) prowadzenie monitoringu i analizy zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia pomocy społecznej oraz planowanie pomocy,
- e) sporządzanie bilansu potrzeb na świadczenia pomocy społecznej,
- f) planowe rozdysponowywanie środków na zadania realizowane przez Zespoły Pomocy Środowiskowej,
- g) wydawanie decyzji administracyjnych w zakresie udzielonych upoważnień,
- h) prowadzenie bieżącej analizy ilościowej i wartościowej świadczeń realizowanych przez Dział i podległe mu Zespoły Pomocy Środowiskowej,
- i) przyjmowanie odwołań, prowadzenie ich ewidencji oraz koordynacja prac związanych z rozpatrywaniem odwołań od decyzji administracyjnych,
- j) współpraca z wyodrębnionymi w Ośrodku komórkami organizacyjnymi, a w szczególności z Zespołem Planowania, Analiz, Sprawozdawczości oraz Informatyzacji w zakresie sporządzania prognoz - kierunków pomocy,
- k) udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach z zakresu pomocy społecznej osobom ubiegającym się i korzystającym ze wsparcia Ośrodka oraz organizacjom i instytucjom współpracującym z Ośrodkiem,
- l) przyjmowanie skarg i wniosków,

Zespoły Pomocy Środowiskowej podlegają bezpośrednio kierownikowi Działu Pomocy Środowiskowej. Realizują one zadania z zakresu pomocy społecznej na terenie miasta Dąbrowa Górnicza. Zespoły Pomocy Środowiskowej mogą wykonywać prace w tworzonych przez Ośrodek Terenowych Punktach usytuowanych na terenie miasta Dąbrowy Górniczej. Pracę Zespołu Pomocy Środowiskowej koordynuje Koordynator Zespołu. Do zadań Zespołu należy:

- rozpoznawanie środowisk wymagających interwencji socjalnej i podejmowanie działań pomocowych w stosunku do środowisk wymagających wsparcia,
- rozpatrywanie wniosków o przyznanie pomocy i prowadzenie postępowania administracyjnego mającego na celu jej udzielenie,

- prowadzenie pracy socjalnej z osobami wymagającymi wsparcia,
- współdziałanie z grupami i społecznościami lokalnymi w celu rozwijania w nich aktywności społecznej,
- prowadzenie monitoringu i analizy zjawisk rodzących, zapotrzebowanie na świadczenia pomocy społecznej w obsługiwanych przez Zespół rejonach pracy socjalnej,
- sporządzanie bilansu potrzeb na świadczenia pomocy społecznej w obsługiwanych przez Zespół rejonach pracy socjalnej oraz planowanie pomocy,
- prowadzenie współpracy z organami administracji publicznej i samorządowej, instytucjami i organizacjami pozarządowymi w rejonach działania Zespołu oraz udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach.

Głównemu Specjaliście ds. Zabezpieczenia Społecznego podlegają :

- a. Zespół Aktywizacji Zawodowej,
- b. Zespół ds. Planowania, Analiz i Sprawozdawczości,
- c. Zespół ds. Osób Starszych i Niepełnosprawnych.

Do zadań Głównego Specjalisty należy między innymi:

- wydawanie decyzji w zakresie usług opiekuńczych, usług specjalistycznych, usług specjalistycznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, umieszczania w dziennych domach pomocy społecznej oraz decyzji o umieszczeniu i odpłatności w domach pomocy społecznej,
- sporządzanie umów cywilnoprawnych w zakresie odpłatności za domy pomocy społecznej,
- wydawanie skierowań do środowiskowych domów samopomocy oraz ustalanie odpłatności,
- kontrola merytoryczna w zakresie wydawanych decyzji w podległych Zespołach.

Do zadań Zespołu Aktywizacji Zawodowej należy organizacja i realizacja zadań wynikających z programu prac społecznie-użytecznych, a w szczególności:

- rekrutacja, kierowanie i monitorowanie osób bezrobotnych objętych programem prac społecznie - użytecznych,
- naliczanie należnych świadczeń z tytułu wykonywania pracy,
- współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy i Referatem Aktywizacji Zawodowej i Działalności Gospodarczej Urzędu Miejskiego.

Pracą Zespołu Osób Starszych i Niepełnosprawnych kieruje Koordynator. Do zadań tego Zespołu należy między innymi:

1. Prowadzenie pracy socjalnej na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych.
2. Prowadzenie dokumentacji, przygotowywanie decyzji i realizacja pomocy dla osób starszych i niepełnosprawnych, a w szczególności :
  - sporządzanie decyzji administracyjnych w zakresie:
    - usług opiekuńczych,
    - usług specjalistycznych,
    - usług specjalistycznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
    - usług świadczonych przezienne domy pomocy społecznej,

- ustalaniu możliwości pobytu w domu pomocy społecznej na terenie miasta oraz na terenie innych miast a także sporządzaniu skierowań i przedmiotowych decyzji administracyjnych,
  - kierowanie osób tego wymagających do dziennych domów pomocy społecznej i środowiskowych domów dla osób z zaburzeniami psychicznymi.
3. Kontrola świadczonych usług opiekuńczych, specjalistycznych i usług specjalistycznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w miejscu zamieszkania oraz nadzór nad jakością świadczonych usług, a także dokumentacją potwierdzającą warunki realizacji usług.

Główny Specjalista ds. Rodziny podlega bezpośrednio Zastępcy Dyrektora Ośrodka. Głównemu Specjaliście podlegają:

- Zespół ds. Opieki nad Dzieckiem i Rodziną,
- Mieszkania chronione,
- Zespół Metodyczno - Konsultacyjny
- Ośrodek Interwencji Kryzysowej,
- Hostel OIK

Do zadań Głównego Specjalisty należy:

- a) realizowanie zadań w zakresie wspierania rodziny w jej funkcjach opiekuńczo - wychowawczych.
- b) promowanie prorodzinnej opieki nad dzieckiem.
- c) organizowanie kampanii społecznych przeciwko przemocy w rodzinie.

Zespół ds. Opieki nad Dzieckiem i Rodziną podlega bezpośrednio Głównemu Specjaliście ds. Rodziny. Do zadań Zespołu należy prowadzenie działań w zakresie opieki nad dzieckiem i rodziną, a w szczególności:

- a) kwalifikacji pomocy i sporządzaniu decyzji administracyjnych dla rodzin zastępczych,
- b) wnioskowaniu o pomoc pieniężną i rzeczową oraz sporządzaniu decyzji administracyjnych dla usamodzielnianych osób z rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych,
- c) ustalaniu odpłatności ze strony rodziców biologicznych i opiekunów prawnych, kuratorów za pobyt dzieci w rodzinach zastępczych i placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz sporządzaniu decyzji administracyjnych w przedmiocie odpłatności,
- d) wnioskowaniu o pomoc w formie pobytu w mieszkaniach chronionych dla usamodzielnianych wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych i sporządzaniu przedmiotowych decyzji administracyjnych,
- e) nadzór nad mieszkaniem chronionymi,
- f) kwalifikacji pomocy w formie schronienia osób znajdujących się w sytuacji kryzysowej,
- g) współtworzeniu indywidualnych programów usamodzielnienia oraz wspieraniu wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych w ich realizacji,

- h) poszukiwaniu miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz sporządzaniu wniosków i skierowań dotyczących umieszczenia dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej,
- i) opiniowaniu, konsultowaniu i wnioskowaniu w sprawach dotyczących konieczności wydania zarządzeń opiekuńczych wobec dzieci pozbawionych prawidłowej opieki rodzicielskiej,
- j) opracowywaniu i współdziałaniu w zakresie tworzenia programów pomocowych dotyczących opieki nad dzieckiem i rodziną,
- k) prowadzeniu bieżącej analizy ilościowej i wartościowej świadczeń realizowanych przez Zespół,
- l) współpracy z organami administracji publicznej, placówkami, instytucjami i organizacjami prowadzącymi działania na rzecz dziecka i rodziny,

Zespół Metodyczno-Konsultacyjny podlega Głównemu Specjaliście ds. Rodzin. Do zadań pracowników tego Zespołu należy:

- opracowanie metod pracy socjalnej z rodziną problemową,
- udzielanie wsparcia w formie poradnictwa psychologicznego, prawnego Koordynatorom Zespołów Pomocy Środowiskowej i pracownikom socjalnym,
- współdziałanie z pracownikami socjalnymi w działaniach interwencyjnych, diagnostycznych i terapeutycznych wobec dzieci doświadczających przemocy,
- realizowanie grupowych form pomocy o charakterze edukacyjnym i profilaktycznym dla osób wymagających wsparcia,
- organizowanie zespołów interdyscyplinarnych,
- koordynowanie i nadzór nad realizacją strategii rozwiązywania problemów społecznych oraz innych programów realizowanych przez Ośrodek.

Hostel OIK zapewnia:

1. Bezpieczeństwo, schronienie osobom i rodzinom będącym w sytuacji kryzysowej, w tym ofiarom przemocy w rodzinie.
2. Podejmowanie działań interwencyjnych na rzecz mieszkańców hostelu.
3. Specjalistyczną pomoc i poradnictwo psychologiczno – pedagogiczne oraz informację prawną.
4. Profilaktykę i edukację w celu przeciwdziałania patologiom i sytuacjom kryzysowym.

Ośrodek Interwencji Kryzysowej podlega bezpośrednio Głównemu Specjaliście ds. Rodziny. Do zadań pracowników Ośrodka Interwencji Kryzysowej należy:

- a) udzielanie natychmiastowej interwencyjnej pomocy osobom znajdującym się w kryzysowej sytuacji życiowej,
- b) prowadzenie działalności diagnostycznej i terapeutycznej dla ofiar przemocy i innych osób w sytuacji kryzysu,
- c) prowadzenie działalności w formie poradnictwa socjalnego, psychologicznego i prawnego,
- d) współuczestnictwo w akcji „Niebieska karta”,

- e) zapewnienie bezpieczeństwa, opieki i schronienia osobom, rodzinom będącym w sytuacji kryzysowej,
- f) opieka całodobowa nad umieszczonymi w hotelu osobami i rodzinami,
- g) profilaktyka przeciwdziałania zagrożeniom i zjawiskom patologii społecznej oraz szeroka edukacja.

Klub Integracji Społecznej (KIS) podlega bezpośrednio Zastępcy Dyrektora. Do zadań KIS należy prowadzenie działań pomocowych w stosunku do osób uzależnionych, bezdomnych, bezrobotnych zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zadania te polegają w szczególności na:

- a) rozpoznawaniu środowisk zagrożonych i dotkniętych problemem uzależnień i bezdomności oraz podejmowaniu działań pomocowych w stosunku do tych środowisk,
- b) prowadzeniu postępowania administracyjnego w stosunku do osób zgłaszających się o pomoc bezpośrednio do Klubu Integracji Społecznej, dowożonych przez Straż Miejską, Policję, zwalnianych z placówek penitencjarnych, osadzonych w areszcie śledczym oraz bezdomnych,
- c) prowadzeniu monitoringu i analiz w obszarze uzależnień i bezdomności,
- d) opracowywaniu oraz współdziałaniu w zakresie tworzenia programów pomocowych dla osób dotkniętych i zagrożonych problemem bezdomności i uzależnień,
- e) zawieraniu kontraktów z osobami korzystającymi z pomocy realizowanej przez KIS,
- f) prowadzeniu ewidencji osób, korzystających z pomocy realizowanej przez KIS,
- g) ewidencjonowaniu spraw prowadzonych przez Klub,
- h) współpracy z organami administracji publicznej, placówkami, instytucjami oraz organizacjami prowadzącymi działania na rzecz osób bezdomnych, uzależnionych i bezrobotnych.

W ramach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej działają Dienne Domy Pomocy Społecznej (Dzienny Dom Pomocy Społecznej nr 1 – liczba miejsc 45, Dzienny Dom Pomocy Społecznej nr 2 - liczba miejsc 30, Dzienny Dom Pomocy Społecznej nr 4 - liczba miejsc 45).

Do zadań Dziennych Domów Pomocy Społecznej należy:

- a) świadczenie usług w postaci uczestnictwa w zajęciach mających na celu aktywizację życia bez konieczności zmiany miejsca zamieszkania,
- b) organizacja zajęć mających na celu utrzymanie sprawności psychofizycznej,
- c) zaspakajanie potrzeb towarzyskich i kulturalnych,
- d) zapewnienie całodziennego pobytu wraz z wyżywieniem,
- e) świadczenie pracy socjalnej i niezbędnego poradnictwa w zakresie radzenia sobie w prawidłowym funkcjonowaniu w życiu codziennym,

Z kolei Środowiskowy Dom Samopomocy dysponuje 56 miejscami (w tym pobytu całodobowego). Do zadań Środowiskowego Domu Samopomocy należy:

- prowadzenie rehabilitacji psychospołecznej,
- zapewnienie opieki psychiatrycznej,
- podejmowanie wczesnej interwencji w okresach nawrotów choroby,

- analiza i ocena sytuacji w miejscu zamieszkania uczestnika Domu,
- udzielanie wsparcia rodzinie chorego,
- rehabilitacja całodobowa,
- zapewnienie wyżywienia uczestnikom Domu.

Ogólne dane dotyczące działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej zaprezentowano w tabeli 9.

Tabela 9. Działalność Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej w latach 2005-2012.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	I półr. 2012
Ilość zatrudnionych pracowników socjalnych	61	61	63	66	66	72	71	67
Ilość zatrudnionych pracowników socjalnych z wykształceniem wyższym	30	30	33	39	40	48	48	45
Ilość udzielonych w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej porad prawnych	1404	2649	2421	2502	2839	1404	1272	883
Ilość udzielonych w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej porad psychologicznych*	1950	4238	3053	4073	3863	2845	3652	1887
Ilość gospodarstw domowych objętych pracą socjalną	2870	2547	2167	2145	2025	1849	2028	2042
Ilość gospodarstw domowych objętych pomocą finansową lub rzeczową	3284	2776	2350	2362	2045	2362	2141	2713
Ilość osób w gospodarstwach domowych objętych pomocą finansową lub rzeczową	8910	7980	6889	6367	5751	5072	4749	4066
Ilość dzieci do lat 18 w rodzinach objętych pomocą finansową lub rzeczową	2546	2398	2002	1686	1061	1251	1276	945
Ilość rodzin niepełnych objętych pomocą	597	493	433	405	299	378	351	185
Ilość rodzin z problemem alkoholowym objętych pomocą	457	409	382	480	164	151	188	155
Ilość dzieci do lat 18 w rodzinach alkoholowych objętych pomocą	268	280	252	190	61	72	91	63
Ilość pozarządowych organizacji wspierających osoby w trudnej sytuacji życiowej	12	11	10	10	4	6	6	3
Ilość osób bezdomnych	146	118	130	157	147	383	154	122

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	I półr. 2012
Ilość gospodarstw domowych żyjących poniżej ustawowej linii ubóstwa	3038	2699	2197	1791	1480	1804	1759	1439
Ilość dzieci w rodzinach żyjących poniżej ustawowej linii ubóstwa	2514	2288	1934	1852	832	1014	1103	804
Ilość dzieci korzystających z ciepłych posiłków finansowanych/dofinansowanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	1405	1299	1253	1192	1000	763	884	632
Liczba pracowników pomocy społecznej przeszkolonych w prowadzeniu interwencji domowych w sytuacjach przemocy w rodzinie oraz w stosowaniu Niebieskiej Karty	49	11	10	8	59	7	60	45
Sporządzono Niebieskich Kart	75	149	85	121	44	b.d.	b.d.	b.d.
Liczba dzieci uczestniczących w koloniach i obozach z programem socjoterapeutycznym	381	365	259	0	0	0	0	0

*w pozycji ujęto łączną liczbę porad, konsultacji i terapii

Źródło: dane Urzędu Dąbrowy Górniczej i Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

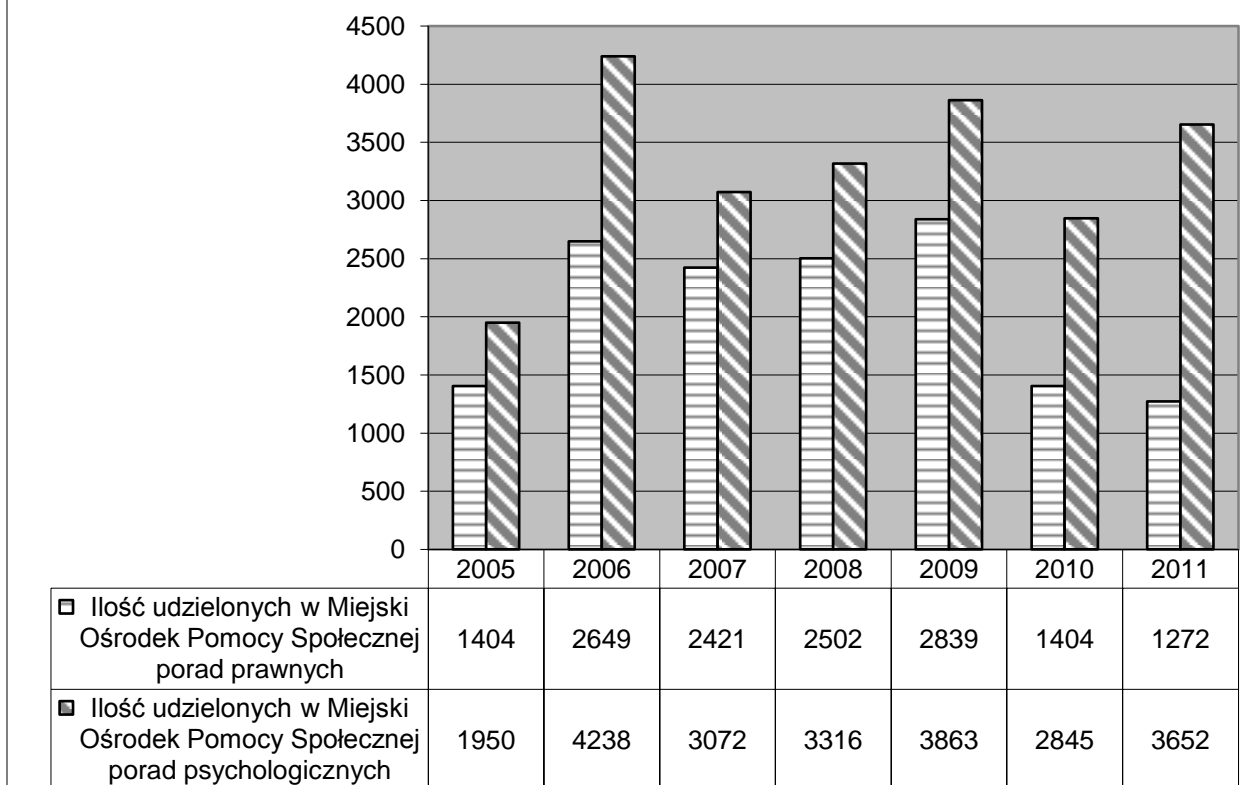
Ponownie (podobnie jak w Diagnozie z 2010 roku) zauważyć należy wzrost ilości pracowników socjalnych (ze średnio około 62 w latach 2005-2007 do średnio około 70 w latach 2010-2012) przy jednoczesnym zmniejszeniu ilości osób i rodzin objętych pomocą. Poprawia to warunki pracy oraz pozwala na realizowanie kompleksowego wsparcia dla rodzin i osób wymagających pomocy.⁸⁰

Zmienną dynamiką charakteryzuje się natomiast korzystanie przez klientów MOPS z porad specjalistycznych, prawnych i psychologicznych. Zmiany w zakresie korzystania z tej formy pomocy obrazuje Wykres 3.

⁸⁰ Według Diagnozy zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010 np. ilość udzielonych w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej porad psychologicznych w 2009 roku to 3.410, a według danych uzyskanych w 2010 roku to 3.863. W innych aspektach działalności MOPS dane uzyskane w 2010 i 2012 roku też odbiegają od danych uzyskanych w 2008 roku. Szczególnie drastyczną różnicę zanotowano co do ilości dzieci do lat 18 w rodzinach objętych pomocą finansową lub rzeczową – w trakcie poprzednich badań uzyskano informację, że w 2009 roku było ich 2.035, a w trakcie niniejszych badań, że 1.068. Za aktualne przyjęto jednak dane uzyskane w 2012 roku zakładając, że zostały one (jako „nowsze”) poprawnie zweryfikowane. Podobne rozbieżności wystąpiły także w innym uzyskanych danych (też od innych placówek i instytucji).

Wykres 3. Liczba porad prawnych i psychologicznych udzielonych przez MOPS w Dąbrowie Górniczej w latach 2005-2011

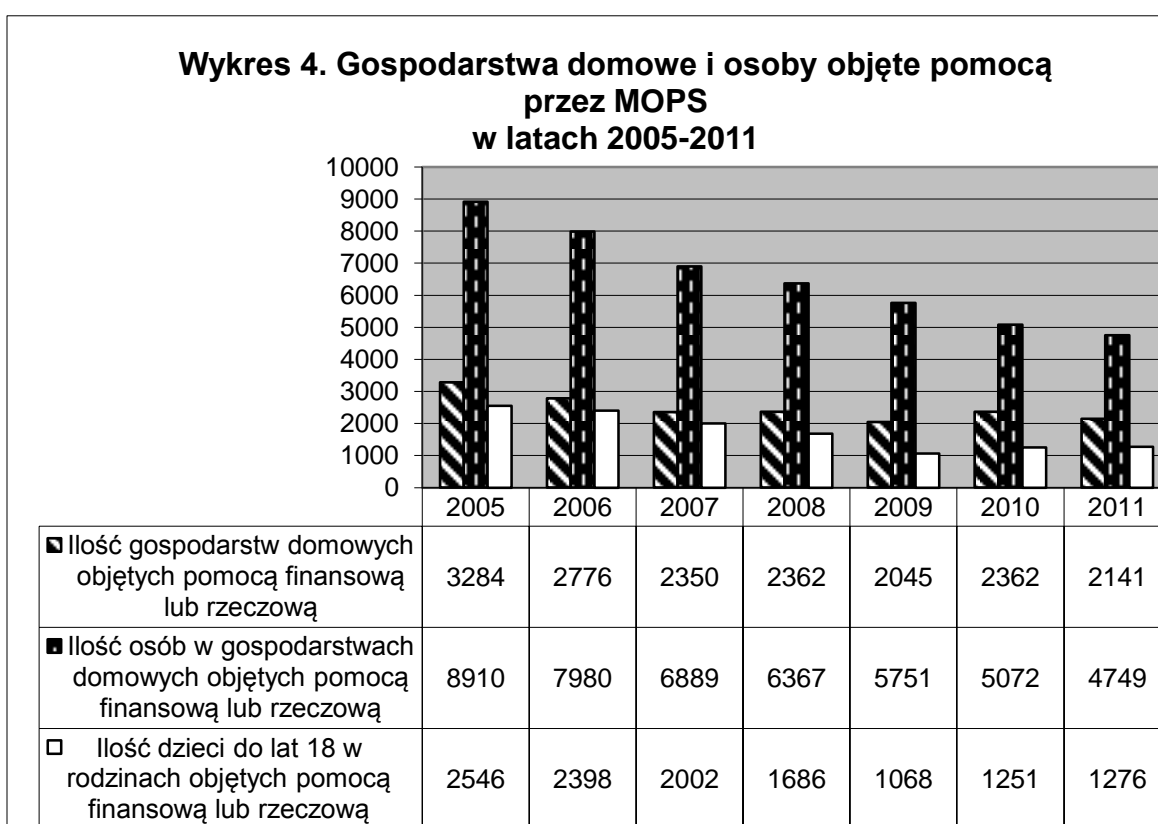

Źródło: dane Urzędu Miasta w Dąbrowie Górniczej i Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2008 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

Wahania te mogą świadczyć o świadomym korzystaniu z tej formy pomocy przez jej Beneficjentów. Pozytywną tendencję nadal obserwowano w zakresie spadku liczby klientów MOPS, zarówno na poziomie poszczególnych jednostek jak i rodzin oraz zmniejszenie zakresu dożywiania dzieci (jeżeli pokrywa się z faktyczną sytuacją dzieci w zakresie zabezpieczenia posiłków w szkole). Szczególnie pozytywnie ocenić należy fakt dalszego znacznego zmniejszenia liczby gospodarstw domowych i dzieci żyjących poniżej ustawowe linii ubóstwa (choć tendencja ta została w roku 2010 i 2011 negatywnie zachwiana). Zauważyć także należy, że już nie notowano zmniejszenia liczby pracowników MOPS przeszkolonych w prowadzeniu interwencji domowych w przemoc w rodzinie oraz stosowaniu Niebieskiej Karty. Z powodów uznania (już w roku 2008), że obozy i kolonie z programem terapeutycznym są zbyt drogie w kontekście przynoszonych efektów zasadnie zrezygnowano z ich organizacji. Stąd w Tabeli 9 nie wskazano takich uczestników

Do negatywnych trendów zaliczyć należy natomiast wahania liczby osób bezdomnych (w 2009 roku notowano ich 147, w 2010 roku aż 383 a w 2011 roku 154). Trudno to jednoznacznie wytłumaczyć. Świadczyć to jednak może o niedostatecznym rozpoznaniu tego problemu na terenie miasta.

Pozytywna wydaje się obserwowana malejąca ilość osób objętych pomocą, gdyż sugeruje to poprawę ich funkcjonowania (w tym nie tylko materialnego) – Wykres 4. Negatywna natomiast cecha to wahania ilości gospodarstw objętych pomocą, co przy opisanym zmniejszeniu ilości osób nią objętych jednoznacznie wskazuje na wzrost ilości mniej licznych gospodarstw domowych objętych wsparciem.

Źródło: dane Urzędu Miasta w Dąbrowie Górniczej i Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2008 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

Spadek ilości rodzin z problemem alkoholowym objętych opieką pomocy społecznej zdaje się być dowodem na poprawę warunków życia w mieście, w tym szczególnie podejmowanych działań w zakresie profilaktyki alkoholowej.

W poniższych częściach niniejszego opracowania przedstawione zostaną wybrane (szczególnie istotne dla zapobiegania zjawiskom patologii społecznej) jednostki organizacyjne Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz przeprowadzona zostanie analiza ich działalności.

W latach 2009-2012 Zespół Opieki nad Dzieckiem i Rodziną podejmował liczne działania w zakresie promowania idei rodzicielstwa zastępczego wśród mieszkańców naszego miasta, a także działania mające na celu wspieranie funkcjonujących na terenie Dąbrowy Górniczej rodzin zastępczych i ukazanie ich roli w wychowaniu i opiece nad powierzonymi dziećmi.

W 2009 roku zorganizowano konferencję promującą ideę rodzicielstwa zastępczego pod hasłem „Otwórz serce, otwórz swój dom”, w której wzięły udział rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie naszego miasta, przedstawiciele władz miasta, instytucje oraz organizacje działające na rzecz dziecka i rodziny. Ponadto tut. Ośrodek przystąpił do konkursu ogłoszonego przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej i otrzymał środki finansowe na realizację projektu promującego ideę rodzicielstwa w ramach, którego zorganizowano następujące projekty:

- spotkanie integracyjno-promująco-rekreacyjne dla rodzin zastępczych oraz środowiska lokalnego dzielnicy Błędów na terenie „EuroCamping”,
- prelekcję dla rodzin zastępczych oraz instytucji i organizacji działających na rzecz dziecka i rodziny. Spotkanie zorganizował Zespół ds. Opieki nad Dzieckiem i Rodziną wspólnie z Wydziałem III Rodzinnym i Nieletnich Sądu Rejonowego w Dąbrowie Górniczej,
- zorganizowano konkurs plastyczny na plakat promujący ideę rodzicielstwa zastępczego czego efektem było wydrukowanie 1.000 szt. plakatu oraz druk 500 szt. ulotek i 500 szt. długopisów z nadrukiem „Otwórz serce, otwórz swój dom”.

Ponadto od roku 2009 zainicjowano funkcjonowanie grupy wsparcia dla rodzin zastępczych.

W 2010 roku w dalszym ciągu propagowano ideę rodzicielstwa zastępczego poprzez rozpowszechnianie ulotek wśród mieszkańców, a także osób zainteresowanych problematyką rodzin zastępczych min. na imprezach środowiskowych. Pracownik zespołu brał udział w spotkaniu metodycznym pedagogów szkolnych, na którym przedstawił problematykę rodzicielstwa zastępczego, a za pośrednictwem pedagogów szkolnych rozpowszechniono plakaty i ulotki we wszystkich szkołach podstawowych i gimnazjach na terenie miasta. Ponadto wystosowano do wszystkich parafii pismo z prośbą o rozpowszechnianie plakatów i ulotek wśród parafian.

W czerwcu 2010 roku na terenie „Eurocampingu” odbyło się kolejne spotkanie rodzin zastępczych, w którym wzięło udział 120 osób, a w miesiącu październiku w Poraju zorganizowano 2 dniową konferencję dla rodzin zastępczych niespokrewnionych z dzieckiem pt. „ Dziecko z FAS i innymi dysfunkcjami- standardy pomocy w rodzinnej formie opieki”.

W czerwcu 2011 roku w miesiącu czerwcu ponownie zorganizowano na terenie „Eurocampingu” spotkanie rodzin zastępczych, a w miesiącu październiku po raz drugi zorganizowano konferencję wyjazdową dla rodzin zastępczych do Centrum Rozrywki Jura w Ogrodzieńcu pt. „Rodzina zastępcza z perspektywy teorii przywiązania- czy możliwe jest budowanie więzi?”.

Natomiast z inicjatywy członków grupy wsparcia i tut. Ośrodka we wrześniu tegoż roku na terenie osiedla Tucznawa odbyło się spotkanie rodzin zastępczych i środowiska lokalnego, a w miesiącu listopadzie 2011 roku grupa wsparcia rodzin

zastępczych wspólnie ze Stowarzyszeniem „Irbis” zorganizowano Bal Charytatywny połączony z akcją, z której dochód zasilił konto stowarzyszenia.

Rok 2012 jest rokiem przełomowym, bowiem od 1 stycznia weszła w życie ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej⁸¹, która nałożyła na Ośrodek nowe zadania skutkowałe reorganizacją a jej efektem jest utworzenie nowych stanowisk pracy tj. koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej oraz asystentów rodziny.

Z uwagi na wdrażanie nowych zadań w bieżącym roku coroczne spotkanie rodzin zastępczych odbyło się w miesiącu październiku na terenie Parku „Zielona”, a w miesiącu grudniu 2012 roku zaplanowano szkolenie dla wszystkich rodzin zastępczych z naszego miasta. Ponadto członkowie grupy wsparcia rodzin zastępczych w maju 2012 roku na zaproszenie radnych Rady Miejskiej uczestniczyli w posiedzeniu Komisji Zdrowia i Pomocy Społecznej, na którym zaprezentowali swoje osiągnięcia i działalność na rzecz rodzin zastępczych. Na przełomie maja i czerwca 2012 roku uczestnicy grupy wsparcia brali udział w zajęciach warsztatowych ponoszących ich kompetencje organizowanych przez Dąbrowski Inkubator Przedsiębiorczości, czego efektem jest powoływanie stowarzyszenia Przyjazny Dąbrowski Dom.

Poza tym dąbrowskie rodziny zastępcze objęte są wsparciem i pomocą koordynatorów pieczy zastępczej, psychologów, pedagogów, pracowników socjalnych oraz mają możliwość skorzystania z pomocy prawnej. Działania ukierunkowane są głównie na diagnozę sytuacji dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej, ustalanie zakresu wsparcia koniecznego dla prawidłowego funkcjonowania rodziny zastępczej oraz wspieranie i pomoc samym rodzinom w celu prawidłowego wypełniania swojej funkcji.

Rodziny zastępcze były objęte wsparciem i pomocą pracowników socjalnych w rozwiązywaniu problemów opiekuńczo - wychowawczych. Działania miały w tym przypadku na celu diagnozę sytuacji dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej oraz ustalanie zakresu wsparcia koniecznego dla prawidłowego funkcjonowania rodziny zastępczej. W odniesieniu do rodzin naturalnych praca socjalna miała na celu diagnozę problemów opiekuńczo-wychowawczych i ustalenie planu pomocy.

Strukturę rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie Dąbrowy Górniczej w latach 2005-2011 przedstawiono w Tabeli 10.

---

⁸¹ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149, poz. 887 z późn. zm.).

Tabela 10. Rodziny zastępcze i umieszczone w nich dzieci na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza w latach 2005-2011.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
liczba rodzin zastępczych	152	177	183	180	173	172	174
w tym:							
spokrewnionych	129	150	149	152	151	148	157
niezawodowych	23	27	34	28	22	24	22
liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych	207	243	248	231	217	217	235
w tym:							
spokrewnionych	155	183	169	179	189	180	185
niezawodowych	52	60	79	52	28	37	33

Źródło: dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

Rodzinom zastępczym udzielana była pomoc pieniężna na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dziecka, a także pomoc pieniężna na częściowe pokrycie wydatków związanych z potrzebami dziecka przyjmowanego do rodziny zastępczej.

Zapewniano również całodobową opiekę nad dzieckiem w zawodowych rodzinach zastępczych:

- o charakterze pogotowia rodzinnego, realizujących funkcje interwencyjne, zapewniających dzieciom krótkoterminową opiekę zastępczą w sytuacji kryzysu rodziny naturalnej, do czasu unormowania sytuacji życiowej ich rodziny lub uregulowaniu sytuacji prawnej dziecka.

Celem pracy pogotowia rodzinnego jest umożliwienie dziecku powrotu do rodziny naturalnej. W trakcie pobytu dziecka zapewniano utrzymanie i umacnianie więzi z rodziną naturalną. Kontakty rodziców i krewnych z dziećmi miały także na celu korektę zachowań i postaw wychowawczych rodziny naturalnej. W przypadku braku możliwości powrotu dziecka do rodziny naturalnej, umieszczano dziecko w rodzinie zastępczej, a po uregulowaniu sytuacji prawnej zgłaszano do adopcji. Osoby pełniące zadania pogotowia rodzinnego otrzymywały na podstawie zawartych umów wynagrodzenie oraz pomoc pieniężną na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dziecka.

- w niespokrewnionych z dzieckiem wielodzietnych – zapewniających długoterminową opiekę do czasu uregulowania sytuacji prawnej dzieci. Osoby pełniące zadania zawodowej rodziny zastępczej wielodzietnej otrzymywały na podstawie zawartej umowy wynagrodzenie i comiesięczną pomoc pieniężną na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dzieci.

Tabela 11 zawiera dane dotyczące rodzin zawodowych w latach 2005-2011.

Tabela 11. Rodziny zastępcze zawodowe w Dąbrowie Górniczej w latach 2005-2011.

Rodzaje funkcjonujących rodzin zastępczych zawodowych	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Pogotowie rodzinne	2	4	2	2	2	2	3
Niespokrewnione z dzieckiem, wielodzietne	1	1	2	1	1	2	1

Źródło: dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

Ponadto pracownicy Działu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną podejmują wzmożone działania w celu powrotu dziecka do domu rodzinnego lub rozpoznawano środowisko rodziców biologicznych poprzez, wizyty domowe, konsultacje i rozmowy. Natomiast rodziny zastępcze, w których przebywały dzieci podejmowały działania mające na celu angażowanie rodziców biologicznych w trakcie spotkań do opieki i pielęgnacji dzieci, a także udzielali rodzicom porad i wskazówek związanych z wychowaniem małoletnich. Z rodzicami współpracował psycholog, specjalista ds. uzależnień oraz pracownicy socjalni i kuratorzy sądowi. W sytuacjach, kiedy rodzice biologiczni nie utrzymywali kontaktów z dziećmi, nie interesowali się ich losem podejmowano współpracę z Sądem Rejonowym w celu uregulowania ich sytuacji prawnej. Z chwilą, kiedy postanowieniem sądowym pozbawiono rodziców władzy rodzicielskiej tutaj. Ośrodek zgłaszał dzieci do Ośrodka Adopcyjno – Opiekuńczego, w celu pełnego przysposobienia. W efekcie podjętych działań w latach 2009-2012 w wyniku podjętych działań 19 dzieci powróciło do rodzin biologicznych, 17 dzieci zostało w pełni przysposobionych.

Niezależnie od udzielanej pomocy finansowej wobec rodzin zastępczych podejmowano następujące działania:

- przeprowadzano wywiady środowiskowe służące „Ocenie sytuacji opiekuńczo-wychowawczej dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej”,
- opiniowano kandydatów na rodziny zastępcze dla sądu rodzinnego.

W latach 2005-2011 pomocą objęto również pełnoletnich wychowanków rodzin zastępczych i placówek, która to pomoc miała na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem (Tabela 12).

Tabela 12. Pomoc udzielona na życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem pełnoletnim wychowankom rodzin zastępczych i placówek w Dąbrowie Górniczej w latach 2005-2011.

Rodzaje udzielonej pomocy	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
udzielenie pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki dla wychowanków	86	89	67	64	57	57	73
udzielenie jednorazowej pomocy pieniężnej przeznaczonej na usamodzielnienie dla wychowanków	2	4	11	4	8	3	3
udzielenie pomocy pieniężnej przeznaczonej na zagospodarowanie dla wychowanków	10	5	7	12	8	10	7
pracy socjalnej polegającej na wsparciu wychowanków, ukierunkowaniu zawodowym oraz nadzorowaniu działań w procesie usamodzielnienia	86	89	67	64	57	57	73
udzielenie pomocy w formie schronienia w mieszkaniu chronionym dla wychowanków	5	6	8	12	10	8	7

Źródło: dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

Wszelka pomoc dla pełnoletnich wychowanków udzielana była na podstawie przyjętego Indywidualnego Programu Usamodzielnienia.

Należy także zauważyć, że we wrześniu 2009 roku został zlikwidowany Zespół ds. Poradnictwa i Terapii. W miesiącu styczniu 2010 roku 1 z psychologów został przeniesiony do Ośrodka Interwencji Kryzysowej, a w lutym specjaliści ds. uzależnień do Klubu Integracji Społecznej. Drugi z psychologów został we wrześniu 2009r. przeniesiony do Zespołu Metodyczno-Konsultacyjnego. Działalność psychologa Zespołu Poradnictwa i Terapii w 2009 roku to:

- 401 porad i konsultacji,
- 146 terapii indywidualnej i rodzinnej.

W zakresie działalności Ośrodka Interwencji Kryzysowej w latach 2009-2012 zauważyć należy, że celem podejmowanych działań przez pracowników tegoż Ośrodka jest szybkie reagowanie i pomoc w sytuacjach kryzysowych, w tym przemocy, zapewnienie bezpieczeństwa, zapobieganie przechodzeniu kryzysu w stan chroniczny, przeciwdziałanie rozpadowi rodziny. Pracownicy udzielają natychmiastowej, specjalistycznej pomocy osobom i rodzinom znajdującym się w sytuacji kryzysowej.

W Ośrodku Interwencji Kryzysowej udzielana jest następująca pomoc:

- interwencyjna – podejmowanie działań interwencyjnych, w tym wizyty środowiskowe, rozmowy interwencyjne;
- psychologiczna – udzielana w formule indywidualnej i grupowej poprzez informację, edukację, wsparcie i terapię krótkoterminową;
- prawna – udzielanie porad i konsultacji oraz pomoc w pisaniu pism procesowych i urzędowych;
- socjalna – rozpoznanie sytuacji życiowej oraz pomoc w zabezpieczeniu niezbędnych potrzeb;
- schronienie – udzielane w szczególnie uzasadnionych przypadkach w mieszkaniu interwencyjnym lub mieszkaniu chronionym dla ofiar przemocy;
- poradnictwo specjalistyczne – związane z rozwiązaniem problemu przemocy domowej oraz sytuacji kryzysowej, w formie osobistej i telefonicznej.

W 2009 roku z pomocy i wsparcia pracowników skorzystało łącznie 676 rodzin, w tym min z uwagi na problem przemocy domowej, problemy wychowawcze, problem nadużywania alkoholu, występowanie zaburzeń psychicznych, kryzys małżeński, kryzys rodzinny, kryzys osobisty i inną sytuację kryzysową.

Pracownicy udzielili:

- porad i konsultacji psychologiczno-terapeutycznych – 3410;
- porad prawnych – 2839;
- terapii krótkoterminowej – 543 osobom.

Z rodzinami prowadzili systematyczną pracę w oparciu o indywidualny plan pomocy, który obejmował indywidualne i rodzinne poradnictwo specjalistyczne: psychologiczne, terapeutyczne, prawne oraz wizyty w środowisku. Przeciwdziałali przemocy wobec dzieci poprzez realizację programu „Niebieski Pokój” (w ramach tego programu pomocą psychologiczną objęto zostało 6 dzieci). Prowadzone były prelekcje i pogadanki dla dzieci (w 7 szkołach podstawowych) i młodzieży (w 3 gimnazjach) w zakresie przeciwdziałania przemocy oraz agresji. W 3 szkołach podstawowych przeprowadzono również prelekcje dla rodziców uczniów.

Udzielono specjalistycznego poradnictwa psychologicznego, terapeutycznego i prawnego oraz prowadzono grupę wsparcia dla osób doświadczających przemocy (uczestniczyły w niej 52 osoby – grupa miała charakter otwarty, odbyło się 20 spotkań grupy).

Na mocy postanowienia sądowego pracownik Ośrodka Interwencji Kryzysowej pełnił funkcję opiekuna prawnego dla osoby całkowicie ubezwłasnowolnionej (podejmowane były działania związane z pobytem tej osoby w szpitalu neuropsychiatrycznym i umieszczeniem jej w Zakładzie Opiekuńczo-Lecznym w Lublińcu).

W 2010 roku pracownicy Ośrodka:

- współpracowali z grupami zawodowymi stykającymi się ze zjawiskiem przemocy domowej, agresji, w szczególności: funkcjonariuszami Policji, pracownikami placówek medycznych, oświatowych, prokuratorami, kuratorami sądowymi – celem było polepszenie i wypracowanie nowych metod współpracy;
- powoływali i współuczestniczyli w zespołach interdyscyplinarnych celem

zdiagnozowania problemu w rodzinie oraz ustalenia planu pomocy;

- podejmowali współpracę z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz pomocy rodzinom/osobom;
- powoływali byli na świadków w postępowaniach prowadzonych przez organy ścigania i wymiary sprawiedliwości;
- współuczestniczyli w zorganizowanym przez tut. Sąd Rejonowy „Tygodniu Pomocy Ofiarom Przepływów”;
- prowadzili program psycho-edukacyjny – trening negocjacyjny dla mieszkanki Ośrodka – programem objętych zostało 8 mieszkanki Ośrodka;
- podejmowali działania interwencyjno-diagnostyczne w sytuacji zaniedbań opiekuńczo-wychowawczych wobec dzieci;
- prowadzili pracę socjalną w rodzinach dysfunkcyjnych przebywających w Ośrodku w formie treningów podstawowych umiejętności życiowych – treningami objętych zostało 25 osób przebywających w Ośrodku;
- prowadzili grupę wsparcia dla osób doznających przemocy, w których uczestniczyło 15 osób;
- przeciwdziałali przemocy wobec dzieci poprzez realizację programu „Niebieski Pokój” – programem zostało objętych 9 dzieci;
- zorganizowali spotkanie mieszkanki Ośrodka z położną celem przekazania informacji dot. prawidłowej pielęgnacji, odżywiania i higieny dzieci – z porad skorzystały 4 matki;
- uczestniczyli w szkoleniach, konferencjach, warsztatach podnoszących kwalifikacje zawodowe i umiejętności.

Stwierdzono, że w 2010 roku ogółem notowano następujące formy pomocy:

- 552 przyjęte zgłoszenia;
- 2.403 udzielonych porad psychologiczno-pedagogicznych;
- 1.404 udzielonych porad prawnych;
- 150 interwencji podjętych w miejscu zamieszkania klienta;
- udzielono schronienia 74 osobom w sytuacji kryzysu;
- udzielono schronienia 38 osobom w sytuacji przemocy.

Na mocy postanowienia sądowego jeden pracownik pełnił funkcję opiekuna prawnego dla osoby całkowicie ubezwłasnowolnionej, natomiast drugi został opiekunem planu usamodzielnienia.

Systematyczne podejmowane były działania zmierzające do podniesienia świadomości o zjawisku przemocy oraz wzrostu świadczonej pomocy i wsparcia w mieście. Rozpowszechniane były materiały edukacyjne, informowano o instytucjach pomocowych działających na terenie miasta, uwrażliwiano społeczność lokalną na sygnały świadczące o krzywdzeniu dzieci, edukowano o sposobach reagowania i interweniowania (poradnictwo telefoniczne i internetowe).

W 2011 roku pracownicy Ośrodka:

- zwołali bądź uczestniczyli w grupach roboczych celem zdiagnozowania problemu w rodzinie oraz ustalenia planu pomocy – zwołanie dla 9 mieszkanki Ośrodka Interwencji Kryzysowej grup roboczych i udział w 6 zwołaniach poza siedzibą Ośrodka;
- współuczestniczyli w opracowaniu projektu „Dom bez przemocy”, który

otrzymał dotację celową z Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. W ramach projektu pracownicy przeprowadzili warsztaty wyjazdowe do Ustronia dla matek uczestniczących w grupie wsparcia wraz z dziećmi, podczas którego 15 dorosłych osób zostało objętych treningiem umiejętności psychospołecznych, natomiast dzieci uczestniczyły w licznych zabawach i konkursach. Matki wraz z dziećmi uczyły się aktywnych form spędzania wolnego czasu;

- udzielali – zgodnie z postanowieniem sądowym – wsparcia psychologicznego podczas spotkań ojca z dzieckiem – 6 spotkań;

- przeciwdziałali przemocy wobec dzieci poprzez realizację programu „Niebieski Pokój” - programem zostało objętych 8 dzieci;

- prowadzili pogadanki i prelekcje dla uczniów w 3 szkołach podstawowych na temat przeciwdziałania przemocy oraz agresji, a także bezpiecznego korzystania z mass-mediów;

- prowadzili grupę wsparcia dla osób doznających przemocy, w której uczestniczyło łącznie 96 osób w 27 spotkaniach, grupa miała charakter otwarty;

- realizowali procedurę „Niebieskiej Karty” - programem objęto 3 osoby;

- prowadzili indywidualny trening kontroli złości i trening wychowawczy, którymi objęte zostały 2 klientki – łącznie 14 spotkań;

- prowadzili pedagogizację mieszkanek Ośrodka – objętych zostało 10 klientek;

- współuczestniczyli w zorganizowanym przez tut. Sąd Rejonowy „Tygodniu Pomocy Ofiarom Przestępstw”;

- współpracowali z grupami zawodowymi stykającymi się ze zjawiskiem przemocy domowej, agresji, w szczególności: funkcjonariuszami Policji, pracownikami placówek medycznych, oświatowych, prokuratorami, kuratorami sądowymi – celem było polepszenie i wypracowanie nowych metod współpracy;

- podejmowali współpracę z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz pomocy rodzinom/osobom takimi jak: Stowarzyszenie Klub Abstynentów „Blok”, Fundacją na rzecz Edukacji, Profilaktyki i Terapii Uzależnień „Droga”, Towarzystwem Przyjaciół Dzieci;

- powoływani byli na świadków w postępowaniach prowadzonych przez organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości;

- podejmowali działania interwencyjno-diagnostyczne w sytuacji zaniedbań opiekuńczo-wychowawczych wobec dzieci;

- opracowali, wydrukowali i rozdysponowali ulotki informujące o działalności Ośrodka Interwencji Kryzysowej wśród pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, kuratorów sądowych, prokuratorów, funkcjonariuszy Komendy Miejskiej Policji, przedstawicieli Wydziału Oświaty i Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;

- opracowali „Procedurę wsparcia i pomocy psychologicznej w wypadkach masowych i katastrofach” dla naszej gminy;

- uczestniczyli w szkoleniach, konferencjach, warsztatach podnoszących kwalifikacje zawodowe i umiejętności tj. 2 osoby ukończyły II stopień studium przeciwdziałania przemocy w rodzinie, 1 osoba trening zastępowania agresji i mediacje rodzinne, 3 osoby studium interwencji kryzysowej i 2 osoby z zakresu

prowadzenia grup wsparcia;

- uczestniczyli w szkoleniu dla konsultantów Telefonu Zaufania i otrzymali stosowny certyfikat.

Z kolei w 2001 roku udzielono następujących form pomocy:

- ilość przyjętych zgłoszeń – 659;
- ilość udzielonych konsultacji/porad – 4.138, w tym 2.704 psychologiczno-terapeutycznych, 1.272 prawnych, 162 socjalnych;
- ilość sesji terapeutycznych – 488;
- ilość interwencji w miejscu zamieszkania – 203;
- ilość osób, którym udzielono schronienia - 55

Klientkom, których bezpieczeństwo zdrowia bądź życia było zagrożone w związku z doświadczaną przemocą w rodzinie lub w wyniku innej uzasadnionej sytuacji kryzysowej udzielana była pomoc w formie schronienia w mieszkaniu chronionym dla ofiar przemocy lub w mieszkaniu interwencyjnym.

W Tabeli nr 13 przedstawiono dane dotyczące udzielonego schronienia przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w 2011 roku.

Tabela 13. Udzielenie schronienia przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej w 2011 roku.

	Ilość miejsc	Ilość rodzin	Ilość osób w rodzinach	Ilość tzw. osobodób	Wykorzystanie miejsc w %
Mieszkanie chronione dla ofiar przemocy	8	15	32	3396	116,3
Mieszkanie interwencyjne	8	8	23	1242	42,5
Ogółem	16	23	55	4638	79,4

Źródło: dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

Natomiast tabela 14 przedstawia najczęściej występujące w 2011 roku przyczyny udzielenia pomocy.

Tabela 14. Udzielenie schronienia przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej w 2011 roku.

Powody udzielania pomocy	Ilość osób	%
Sytuacja kryzysowa	356	54
Przemoc w rodzinie	134	20,3
Problemy mieszkaniowe	56	8,5
Uzależnienia	43	6,5
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	25	3,8
Pozostałe (problemy mieszkaniowe, finansowe, zdrowotne)	45	6,9
Ogółem	659	100

Źródło: dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

Natomiast w pierwszej połowie 2012 roku pracownicy Ośrodka:

- powołali 10 grup roboczych w sprawach klientów przebywających w Ośrodku i uczestniczyli w 62 pracach grup roboczych powoływanych przez Przewodniczącą Zespołu Interdyscyplinarnego;
- realizowali program „Niebieski Pokój”. Programem w tym półroczu objęto 2 dzieci;
- prowadzili grupę wsparcia dla osób doznających przemocy domowej, w której uczestniczyło łącznie 18 osób;
- udzielali konsultacje, wsparcie, porady indywidualne i telefoniczne;
- uruchomili Miejski Telefon Zaufania oraz przeprowadzili akcję informacyjną na terenie miasta;
- współuczestniczyli w opracowaniu programu osłonowego dla ofiar przemocy domowej;
- udzielili 32 osobom pomocy w postaci schronienia w mieszkaniu chronionym dla ofiar przemocy lub mieszkaniu interwencyjnym – wszystkie osoby zostały objęte pracą socjalną i wsparciem specjalistycznym.

W tabeli 15 przedstawiono formy świadczonej pomocy przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w I połowie 2012 roku.

Tabela 15. Formy pomocy świadczonej przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej w 2011 roku.

Ilość przyjętych zgłoszeń ogółem	407
Ilość udzielonych konsultacji/porad w tym:	2426
- psychologiczno-terapeutycznych	1596
- prawnych	830
Ilość godzin sesji terapeutycznych	287
Ilość interwencji podjętych w miejscu zamieszkania klienta	93
Ilość osób, którym udzielono schronienia	55

Źródło: dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

Analizując działania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w zakresie ograniczania zagrożeń patologiami społecznymi wspomnieć należy także o działalności Hostelu Ośrodka Interwencji Kryzysowej. Hostel ten był lokalnym ośrodkiem wsparcia działającym w strukturach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej świadczącym pomoc osobom doświadczającym przemocy oraz znajdującym się w szeroko rozumianej sytuacji kryzysowej. Pomoc ta polegała w pierwszej kolejności na udzielaniu bezpiecznego schronienia, odizolowaniu ofiar przemocy od sprawcy, pomocy prawnej, psychologicznej, a także pracy socjalnej.

Hostel był przeznaczony dla mieszkańców Dąbrowy Górniczej – osób dorosłych wraz z dziećmi. Schronienie dla osób i rodzin będących w sytuacji kryzysowej mogło trwać do 3 miesięcy, a w przypadku ofiar przemocy w rodzinie dłużej.

Dnia 06.11.2009 roku placówka zmieniła siedzibę – została przeniesiona z ul. Ziołowej 28 na ul. 3 Maja 22 – do pomieszczeń po mieszkaniach chronionych usamodzielnionych wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych. Obecnie dysponuje 16 miejscami mieszkalnymi. Zmiana siedziby zwiększyła dostępność klientów placówki do specjalistów tj. psychologa, prawnika.

W 2009 roku ze schronienia w hostelu skorzystało 68 osób. Najczęściej klientami były kobiety w wieku 33-40 lat z dziećmi – w wieku przedszkolnym lub szkolnym lub osoby starsze w wieku poprodukcyjnym. Te pierwsze doświadczały przemocy ze strony swoich partnerów, drugie były ofiarami przemocy ze strony dzieci. Miesięcznie w placówce przebywało średnio około 21 osób. Spośród 38 rodzin przyjętych w 2009 roku, 14 znajdowało się w sytuacji kryzysowej, a 24 doświadczało przemocy.

Głównym celem pracowników była kompleksowa pomoc w rozwiązywaniu

trudnej sytuacji życiowej klienta, tak aby w trakcie pobytu w placówce znaleźć rozwiązanie satysfakcjonujące i akceptowane przez niego.

Prowadzona była praca socjalna nakierowana na rozwiązywanie indywidualnych problemów. Ponadto prowadzone były treningi, poradnictwo i konsultacje indywidualne, a w szczególności:

- spotkania społeczności mieszkańców;
- profilaktyka antyalkoholowa;
- grupy edukacyjne dla osób doświadczających przemocy w rodzinie na temat występującego problemu;
- trening sanitarno-higieniczny;
- trening umiejętności społecznych;
- trening umiejętności wychowawczych.

Pracownicy Hostelu Ośrodka Interwencji Kryzysowej ściśle współpracowali z Kuratorami Sądu Rejonowego – zarówno z pionu rodzinnego jak i karnego, Policją, Poradnią Zdrowia Psychicznego, Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną, Towarzystwem Przyjaciół Dzieci oraz pedagogami szkolnymi, jak również uczniami Gimnazjum Nr 4. Dobrze układała się również współpraca z pracownikami socjalnym i terenowymi – każdorazowo fakt opuszczenia placówki przez klienta zgłaszany był pracownikowi socjalnemu lub/i innym instytucjom pomocowym celem dalszej pracy i monitoringu. Były powoływane zespoły interdyscyplinarne w celu zdiagnozowania problemów w rodzinie oraz ustalenie planu pomocy.

Dzięki wsparciu sponsorów dla klientów placówki organizowane były spotkania świąteczne, w grudniu połączone z przekazanymi dla nich paczkami żywnościowymi. W trakcie wakacji i przerw w nauce organizowane były zajęcia dla dzieci przebywających w placówce nastawione na rozwój umiejętności poznawczych i współpracę, poprzez zajęcia ruchowe na świeżym powietrzu i utworzenie gazetki „Wiadomości z hostelu”.

Zgodnie z Zarządzeniem Nr 2106/10 Prezydenta Miasta Dąbrowy Górniczej z dnia 31.03.2010 roku Hostel Ośrodka Interwencji Kryzysowej został z dniem 01.04.2010 roku przekształcony w mieszkanie chronione dla ofiar przemocy i mieszkanie interwencyjne przy Ośrodku Interwencji Kryzysowej ul. 3 Maja 22. Aktualnie dysponuje 16 miejscami mieszkalnymi.

Pomoc w mieszkaniach świadczona była i jest osobom doświadczającym przemocy oraz znajdującym się w szeroko rozumianej sytuacji kryzysowej.

Pobyt w mieszkaniu chronionym dla ofiar przemocy jest w zależności od dochodu rodziny odpłatny zgodnie z Uchwałą Nr XIX/284/07 Rady Miejskiej z dnia 30.10.2007 roku.

Dane liczbowe z działalności Hostelu Ośrodka Interwencji Kryzysowej w I kwartale 2010r. zawarte są w sprawozdaniu Ośrodka Interwencji Kryzysowej za cały 2010 roku.

Interesująca w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom patologiami społecznymi jest także ilość ujawnionych bezdomnych w latach 2009-2012. Od 2009 roku pracownicy socjalni-streetworkerzy podczas pracy w terenie diagnozują środowiska pod kątem miejsc, w których najczęściej przebywają osoby bezdomne z

terenu gminy, które nie korzystają z dostępnej pomocy instytucjonalnej. Celem pracy streetworkerów jest sprawdzenie terenu całego miasta w zakresie występowania problemu bezdomności w miejscach niemieszkalnych tj. pustostanach, dworcach, klatkach schodowych, kanałach ciepłowniczych itp. Na tej podstawie wyznaczono na terenie miasta obszary, w których najczęściej spotykane były osoby bezdomne tj. blokowiska i opuszczone budynki, nienadające się do zamieszkania.

W 2009 roku 27 osób bezdomnych, przebywających w miejscach niemieszkalnych i nie korzystających ze wsparcia instytucjonalnego, wyraziło zgodę na kontakt z pracownikami socjalnymi-streetworkerami. Rozeznano łącznie 49 środowisk osób bezdomnych. W 2010 roku 30 osób bezdomnych, przebywających w miejscach niemieszkalnych i nie korzystających ze wsparcia instytucjonalnego, wyraziło zgodę na kontakt z pracownikami socjalnymi-streetworkerami. Rozeznano łącznie 63 środowisk osób bezdomnych, a w 2011 roku 20 osób bezdomnych, przebywających w miejscach niemieszkalnych i niekorzystających ze wsparcia instytucjonalnego, wyraziło zgodę na kontakt z pracownikami socjalnymi-streetworkerami. Rozeznano łącznie 63 środowisk osób bezdomnych. Do czerwca 2012 roku 80 osób bezdomnych, przebywających w miejscach niemieszkalnych i niekorzystających ze wsparcia instytucjonalnego, wyraziło zgodę na kontakt z pracownikami socjalnymi-streetworkerami. Rozeznano łącznie 80 środowisk osób bezdomnych.

Z osobami tymi pracownicy socjalni-streetworkerzy podtrzymują kontakt tak, aby umożliwić to poprawę ich sytuacji życiowej. W trakcie pracy w terenie, osoby te każdorazowo informowane są o możliwościach uzyskania wsparcia ze strony instytucji pomocowych z terenu miasta. Z uwagi na fakt, iż są to środowiska bardzo hermetyczne, praca metodą streetwork polega, oprócz dotarcia do tych właśnie środowisk, na podtrzymywaniu kontaktu, oraz przede wszystkim na budowaniu odpowiedniej relacji z osobami bezdomnymi nie korzystającymi z pomocy instytucjonalnej tak, aby osoby podjęły działania, które w efekcie zmieniają na lepsze ich sytuację życiową. Większość osób bezdomnych, które zdecydowały się na kontakt ze streetworkerami miała wyraźny problem z nadużywaniem alkoholu. Dla tych osób sukcesem była już sama rozmowa na temat swojego problemu oraz chęć podjęcia leczenia.

4. ALKOHOL I ALKOHOLIZM

WEDŁUG POSTAW I POGLĄDÓW

MIESZKAŃCÓW MIASTA DĄBROWA GÓRNICZA

Najważniejsze wnioski sformułowane na podstawie wyników społecznych badań diagnostycznych przeprowadzonych w Mieście Dąbrowa Górnicza w listopadzie 2010 roku, przedstawione zostały zbiorczo w poniższych podrozdziałach. Wybrane uzyskane wyniki porównano z wynikami z listopada 2006 roku i z listopada 2008 roku.

W aneksach do niniejszego raportu zaprezentowane zostały narzędzia, którymi badania przeprowadzono oraz - w tabelach zbiorczych wybrane wyniki badań. Uzyskane wyniki (nie tylko prezentowane w niniejszym opracowaniu) winny być podstawą dalszej analizy, o której wspomniano we wprowadzeniu do niniejszego opracowania.

4.1. POSTAWY I POGLĄDY DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW MIASTA DĄBROWA GÓRNICZA WOBEC ALKOHOLU

Najwięcej od 2006 roku, ponieważ aż 28% (w 2006 roku 14%, a w 2008 roku 15,4%, w 2010 roku 22%) spośród badanych osób dorosłych zgłosiło, iż w ich rodzinie jest co najmniej jedna osoba uzależniona od alkoholu. Godnym zauważenia jest fakt, coraz więcej spośród respondentów, ponieważ 48% (w 2008 roku 48%, w 2010 roku 63%) zadeklarowało, że gdyby ktoś z bliskich miałby problem z alkoholem to respondent wiedziałby gdzie zwrócić się o pomoc. Jednocześnie aż 59% (w 2008 roku 57%, w 2010 roku 55%) badanych uważa, że osobę uzależnioną od alkoholu można skutecznie wyleczyć (tak - 23%, raczej tak - 36%, raczej nie - 28%, nie - 13%, w 2010 roku tak – 18%, raczej tak – 37%, raczej nie – 32%, nie – 13%).

Około 82% (w 2008 roku 81%, w 2010 roku 82%) dorosłych mieszkańców Dąbrowy Górniczej wyraża opinię, iż alkoholizm jest problemem (w tym aż 49% - w 2008 roku, w 2010 roku 37%, a 36% w 2012 roku - twierdzi, że jest to duży problem) przy czym tylko 3% (w 2008 roku 4%, w 2010 roku 5%) twierdzi, że nie jest to problem. Odczucie takie po części wiąże się ze skalą tego problemu, ale też może świadczyć o wzroście świadomości mieszkańców dotyczącej społecznych konsekwencji alkoholizmu na przestrzeni ostatnich lat. Tendencje taką (i podobne wnioski) przedstawiano już w raportach z 2004, 2006, 2008 i 2010 roku. Jednocześnie aż 35% respondentów (w 2008 roku 36%, w 2010 roku 30%) nie uważa się za osobę wolną od nałogów (wszelkich) a aż 32% (w 2008 roku 8%, w 2010 roku 9%) uważa, że spożywa w nadmiarze alkohol.

Nieznacznej zmianie uległy poglądy mieszkańców Miasta dotyczące różnicy w zagrożeniu alkoholem zawartym w piwie i wódce. W roku 2004 wadliwie przekonanie o łagodniejszym działaniu alkoholu zawartego w piwie żywił blisko co czwarty mieszkaniec Miasta, w roku 2006 był to już tylko co piąty dorosły mieszkaniec, w 2008 roku znów co czwarty mieszkaniec, w 2010 roku znów co około piąty mieszkaniec, a w 2012 roku co znów co około czwarty (26% respondentów twierdziło, że alkohol zawarty w piwie jest mniej szkodliwy niż zawarty w wódce). Jednocześnie zanotowano wysoki odsetek zrozumienia dla odmowy spożywania alkoholu. Najwięcej, bo aż 58% badanych (w 2008 i 2010 roku po 62%) wskazało, że reakcją środowiska jest zrozumienie, 26% (w 2008 roku 21%, w 2010 roku 17%) wskazało zdziwienie, a tylko 10% (w 2008 roku 12%, w 2010 roku 9%) krytykę, 4% wyśmiewanie (w 2008 roku 3%, w 2010 roku 7%) i 2% (w 2008 roku 2%, w 2010 roku 5%) odrzucenie.

Pozytywny jest coraz niższy stopień akceptacji respondentów co do spożycia alkoholu w miejscu pracy oraz ocena, że jest to coraz mniejszy problem (w 2008 roku 59%, a w 2010 roku 73%, w 2012 roku 52%).

Jednocześnie tylko 7% (w 2008 roku 8%, w 2010 roku 10%) badanych nigdy nie było świadkiem przykrych sytuacji związanych z nietrzeźwością innych

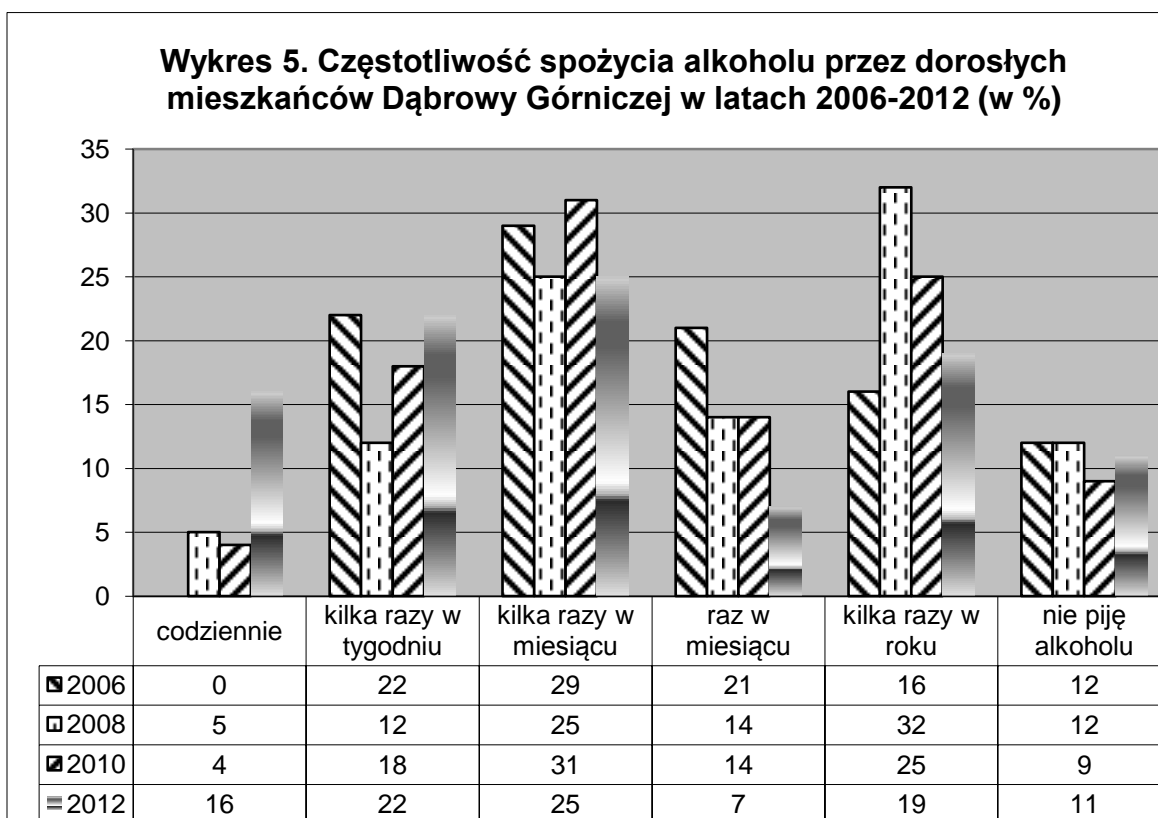
osób w miejscach publicznych (w 2012 roku - 14% raz, 79% kilka razy, w 2010 roku – 15% raz, 75% kilka razy, a w 2008 roku - 16% raz, a 76% kilka razy).

Wypowiedzi mieszkańców miasta dotyczące oczekiwania interwencji władz Miasta w zakresie zwalczania problemów alkoholowych w czasie obecnego badania pojawiły się u 90% badanych (dane porównywalne z wynikami z 2006 roku, gdy notowano 90%, z 2008 roku, gdy notowano 88% i z 2010 roku, gdy notowanie 89% i stanowiące wzrost w stosunku do roku 2004, gdy notowano 83%), co świadczy o *zauważalnych* oczekiwaniach mieszkańców co do podejmowania zdecydowanych działań w zakresie profilaktyki uzależnienia od alkoholu i rozwiązywania aktualnie istniejących problemów alkoholowych na terenie Miasta. Zauważyć przy tym należy, że nadal 4/5 respondentów postuluje zaktywizowanie działań w tym zakresie przy jednoczesnym docenieniu dotychczasowych działań (w 2012 roku 19%, w 2010 roku 27%, a w 2008 roku 26% respondentów wskazało działania władz lokalnych, jako jedną z przyczyn pozytywnych zmian obyczajów i zachowań związanych ze spożywaniem alkoholu). Nadal zwiększające się potrzeby w tym zakresie można uzasadnić wzrostem świadomości społecznej i prawnej Mieszkańców Dąbrowy Górniczej.

Wiele ze swoich oczekiwań w tym zakresie mieszkańcy kierują w stronę instytucji oświatowych. Około 96% (w roku 2006 - 95%, a w roku 2008 – 92%, w 2010 roku 93%) spośród osób, które zgłosiły oczekiwanie działań profilaktycznych ze strony Miasta, wskazywało na konieczność prowadzenia działań profilaktycznych na terenie szkół.

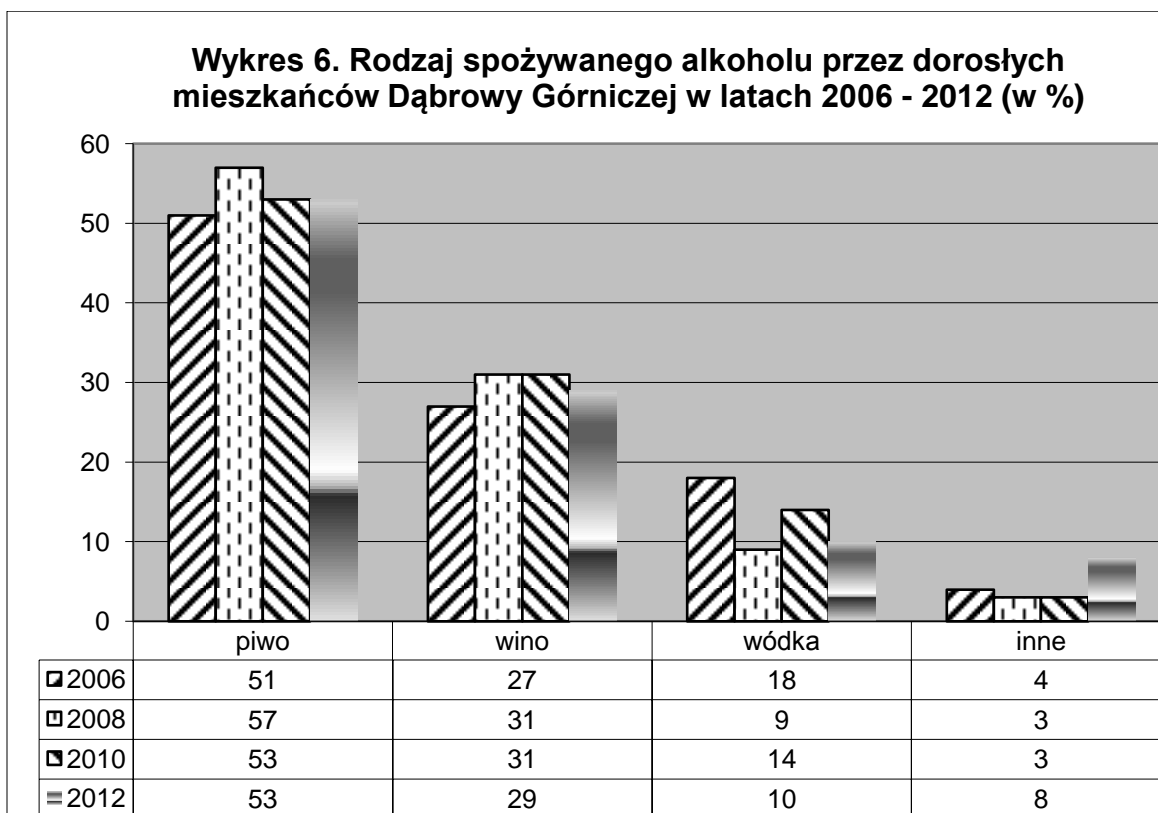
Zauważyć należy dalszy spadek, do 74% badanych twierdzących (w 2008 roku notowano takich respondentów około 90%, w 2010 roku 80%), że pomimo ustawowego zakazu niepełnoletni może bez problemu nabyć alkohol w Dąbrowie Górniczej (w 2012 roku – tak 47%, raczej tak 27%, w 2010 roku – tak 46%, raczej tak 34%, a w 2008 roku - tak 58%, raczej tak 32%).

W 2012 roku aż 16% (w 2008 roku 5%, w 2010 roku 5%) badanych przyznało się do spożywania alkoholu codziennie. Kolejne 16% (w 2008 roku 12%, w 2010 roku 18%) osób badanych kilka razy w tygodniu a 22% (w 2008 roku 25%, w 2010 roku 31%) osób badanych zgłosiło spożywanie alkoholu kilka razy w miesiącu. Abstynencję zadeklarowało natomiast 11% (w 2008 roku 15%, w 2010 roku 9%) a spożywanie alkoholu kilka razy w roku 19% (w 2008 roku 32%, w 2010 roku 25%). Graficznie zaprezentowano te wyniki na Wykresie 5. Porównując uzyskane w 2012 roku wyniki do poprzednich lat (2006, 2008, 2010) wydaje się, że wyniki aktualne są umiarkowanie bardziej optymistyczne. Ten umiarkowany optymizm usprawiedliwiony jest znacznym wzrostem osób deklarujących spożywanie alkoholu codziennie (w przeciwieństwie niż w 2010 roku). Zachowania w tym zakresie należy nadal obserwować i dopiero, gdyby ta tendencja się potwierdziła należy wyciągać dalej idące wnioski.

Źródło: wyniki badań własnych, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

Wyniki odpowiedzi na pytanie o rodzaj spożywanego alkoholu przedstawiono na Wykresie 6.

Źródło: wyniki badań własnych, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

Struktura spożycia alkoholu wykazana w badaniach z 2012 roku w porównaniu do badań poprzednich (w szczególności z 2010 roku) uległa nieznacznej zmianie. Wzrosło deklarowane spożycie „innych alkoholi”, a zmniejszyło się deklarowane spożycie wina i wódki. I tak spożycie piwa z 51% w 2006 roku wzrosło do 57 % w 2008 roku, a w 2010 i 2012 roku spadło do 53%. Spożycie wina wzrosło z 27% w 2006 roku do 31% w 2008 roku i 2010 roku, a spadło do 29% w 2012 roku. Po wyraźnym spadku deklarowanego spożycia wódki w do 6% w 2008 roku (z 18% w 2006 roku) spożycie to znów wzrosło do 14% w 2010 roku, a spadło do 10% w 2012 roku.

Osoby badane bardzo krytycznie (podobnie jak w 2006 roku, 2008 i 2010 roku) oceniają zmianę obyczajów związanych z piciem alkoholu. Już aż 77% badanych (w 2008 roku 71%, w 2010 roku 65%) badanych stwierdziło, że spożycie alkoholu wśród dorosłych jest obecnie wyższe niż 10 lat temu wśród osób dorosłych - (w 2012 roku, tak - 30%, raczej tak - 47%, w 2010 roku tak – 33%, raczej tak – 32%). W tym zakresie zanotowano więc spadek negatywnych odpowiedzi. Z kolei 78% (w 2010 roku 83%, w 2008 roku 89%, w 2006 roku 83%) badanych stwierdziło wzrost spożycia alkoholu wśród młodzieży w porównaniu z

okresem sprzed dekady (2012 rok, tak - 51%, raczej tak - 27%, 2010 rok, tak – 51%, raczej tak – 32%).

Jednocześnie 78% respondentów (w 2008 roku 77%, w 2010 roku 75%) stwierdziło, że częstsze niż 10 lat temu są przypadki upijania się na imprezach (w 2010 roku, tak 42%, raczej tak 33%, w 2012 roku, tak - 50%, raczej tak - 28%), przy czym w 2012 roku 62%, a w 2010 roku 75 % badanych (w 2012 roku, tak 40%, raczej tak 22%, w 2010 roku, tak 42%, raczej tak 33%) badanych oceniło, że na imprezie bezalkoholowej można się bawić równie dobrze, jak na tej, na której spożywany jest alkohol (w 2006 roku 17%, w 2008 roku 76%). Świadczy to o utrzymaniu tendencji w zmianach co do przekonań dotyczących spożycia alkoholu. Wydaje się, że może stanowić efekt wieloaspektowych i wieloletnich działań mających na celu zmianę tzw. kultury spożycia alkoholu.

4.2. POSTAWY I POGLĄDY UCZNIÓW MIESZKAŃCÓW MIASTA DĄBROWA GÓRNICZA WOBEC ALKOHOLU

Wśród uczniów alkoholizm zajmuje wysokie miejsce w hierarchii problemów społecznych (tylko 11% uczniów wskazało, że nie jest to problem – w 2008 roku 15%, a w 2010 roku 13%). Było to w kolejności siódme (w 2008 roku szóste, a w 2010 roku ósme) praktycznie ex equo wskazanie z ubóstwem (poniżej 12%, a dopiero po zaokrągleniu przyjęto do analiz 12%) wskazanie pod względem oceny wskazującej na brak problemu – po:

- 1 – zanieczyszczenie środowiska 6%;
- 2-5 - (ex equo 4 wskazania po 7%) bezrobocie, zaśmiecone ulice i parki, przestępczość, pijacy na ulicach;
- 6 – bezdomni i żebracy 8%

Nadal (podobnie jak w 2010 roku) niepokoi pojawienie się w powyższym rankingu problemów narkotykowych wśród ocenianych jako problem lub duży problem (handlarze narkotyków na ulicach – jest to problem 20%, jest to duży problem 43%, narkomani na ulicach – 26%, jest to duży problem – 46%). Wskazanie, że handlarze narkotyków na ulicach to duży problem uzyskało aż drugą największą liczbę odpowiedzi po przestępczości (49%). Kolejno, ponad 40% wskazań, że jest to duży problem uzyskały: wskazani już na ulicach (46%), przemoc domowa (44%), alkoholizm także 44%.

Wyniki uzyskane w zakresie spostrzegania alkoholu, jako problemu społecznego nadal są niezadawalające. Wskazanie to nadal znajduje się wśród 10 najczęściej dokonywanych jako duży problem społeczny, choć zauważyć należy że istnieje w zasadzie stały (choć malejący z 15% w 2008 roku, poprzez 13% w 2010 roku do 11% w 2012 roku) odsetek respondentów wskazujących na to, że nie jest to problem.

Tylko 16% (w 2008 roku 19%, w 2010 roku – 21%) spośród badanych uczniów zgłosiło, iż w ich rodzinie jest co najmniej jedna osoba uzależniona od alkoholu (u dorosłych odsetek ten w 2006 roku wynosił 14%, w 2010 roku 22%, w 2012 roku - 28%) – co interesujące u uczniów ten odsetek zmalała u dorosłych wzrósł. Godnym zauważenia jest fakt, że wśród respondentów aż 72% (w 2008 roku 55%, w 2010 roku – 60%) zadeklarowało, że gdyby ktoś z bliskich miałby problem z alkoholem to respondent wiedziałby gdzie zwrócić się o pomoc (u dorosłych w 2008 roku 48%, w 2010 roku 63%, a w 2012 roku 48%). Jednocześnie aż 68% (w 2008 roku tylko 29%, w 2010 roku - 60%) uczniów (a wśród dorosłych w 2008 roku aż 57%, w 2010 roku 55%, a w 2012 roku 59%) uważa, że osobę uzależnioną od alkoholu można skutecznie wyleczyć (tak 34%, raczej tak 34%). Stanowi to utrzymanie w zasadzie pozytywnej tendencji. Dobrze, że respondenci oceniają, że osoby z tym problemem wiedzą gdzie (a tym samym nawet będą mogły) zwrócić się o pomoc, ale przekonanie o tym, że z alkoholizmu można

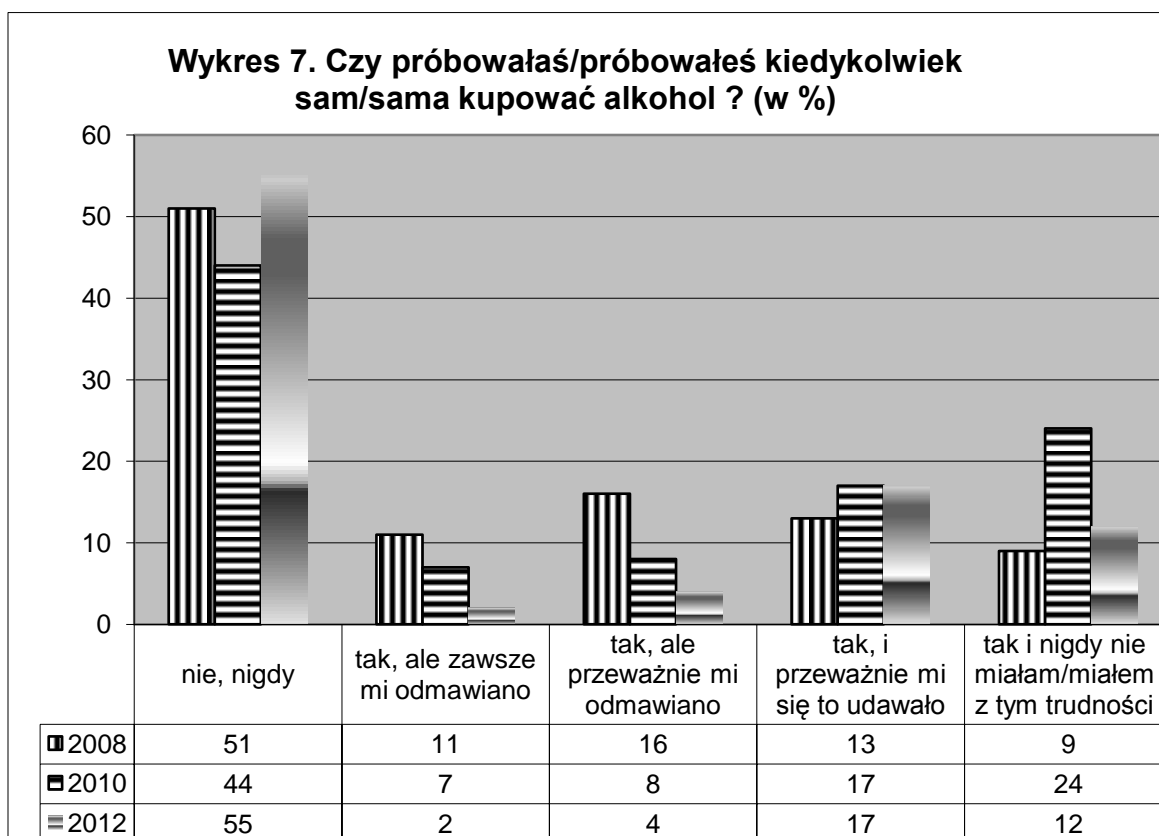
wyleczyć już nie jest zjawiskiem pozytywnym, ponieważ sugeruje, iż nałóg ten nie koniecznie wywiera nieodwracalne skutki na całe dalsze życie dla osoby dotkniętej tym problemem.

Wypowiedzi uczniów dotyczące oczekiwania interwencji władz Miasta w zakresie zwalczania problemów alkoholowych w czasie obecnego badania pojawiły się u 75% (w 2008 roku 74%, w 2010 roku – 73%) badanych (u dorosłych w 2008 roku u 88% badanych, w 2010 roku u 89 %, a w 2012 roku u 90%).

Zauważyć przy tym należy, że pomimo tego, że co około czwarty piąty uczeń nie postuluje zaktywizowanie działań władz lokalnych w tym zakresie to w latach 2008-2012 dotychczasowe działania docenia stały i znaczny odsetek uczniów, tj. ponad 1/3 respondentów (w 2008 roku 36% respondentów, w 2010 roku - 37%, w 2012 roku 35%).

Jednocześnie 22% (w 2008 roku 21%, w 2010 roku – 23%) uczniów (w 2008 roku wśród dorosłych 8%, w 2010 roku 10%, a w 2012 roku 5%) nigdy nie było świadkiem przykrych sytuacji związanych z nietrzeźwością innych osób w miejscach publicznych (w 2012 roku 21% raz, 57% kilka razy, w 2010 roku 18% raz, 58% kilka razy, a w 2008 roku 22% raz, a 57% kilka razy).

Około 55% (w 2008 roku 51%, w 2010 roku - 44%) badanych twierdzi, że nigdy nie próbowało kupować alkoholu a już tylko 2% (w 2008 roku 11%, w 2010 roku - 7%) twierdzi, że próbowało, ale zawsze im odmawiano. Natomiast aż 39% (w 2008 roku 38%, w 2010 roku – 49%) uczniów nabyło alkohol pomimo ustawowego zakazu. Odpowiedzi na to pytanie przedstawiono na wykresie 7.

Źródło: wyniki badań własnych, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

Częstotliwość spożywania alkoholu przez uczniów przedstawia wykres 8. Około 35% respondentów twierdzi, że nigdy nie konsumowała alkoholu (w 2010 roku 31%, w 2008 roku 28%, w 2006 roku - 30%, a w 2004 roku - 25%). Wskazanie to przy uwzględnieniu błędu statystycznego nie uległo więc zmianie. Natomiast nadal ponad 10%, tj w 2012 roku 14% (w 2008 roku 19%, w 2010 roku 15%) spożywało alkohol 10 razy w ciągu ostatniego miesiąca i 26% (w 2008 roku 26%, w 2010 roku 24%) raz w ciągu ostatniego miesiąca. Według danych PARPA 65,8%⁸² uczniów piło alkohol w ciągu ostatnich 30 dni (według prezentowanych badań 40%).

Należy zauważyć, że jako osoby, z którymi respondent po raz pierwszy spożywali alkohol wskazano:

- w 56% (w 2008 roku 64%, w 2010 roku 61%) rówieśnika;
- w 15% (w 2008 roku 23%, w 2010 roku 14%) starszą koleżankę, kolegę;
- w 15% (w 2008 roku 3%, w 2010 roku 14%) rodzica (opiekuna prawnego);
- w 9% (w 2008 roku 1%, w 2010 roku 11%) innego dorosłego członka rodziny;
- w 2% (w 2008 roku 1%, w 2010 roku 5%) innego dorosłego;

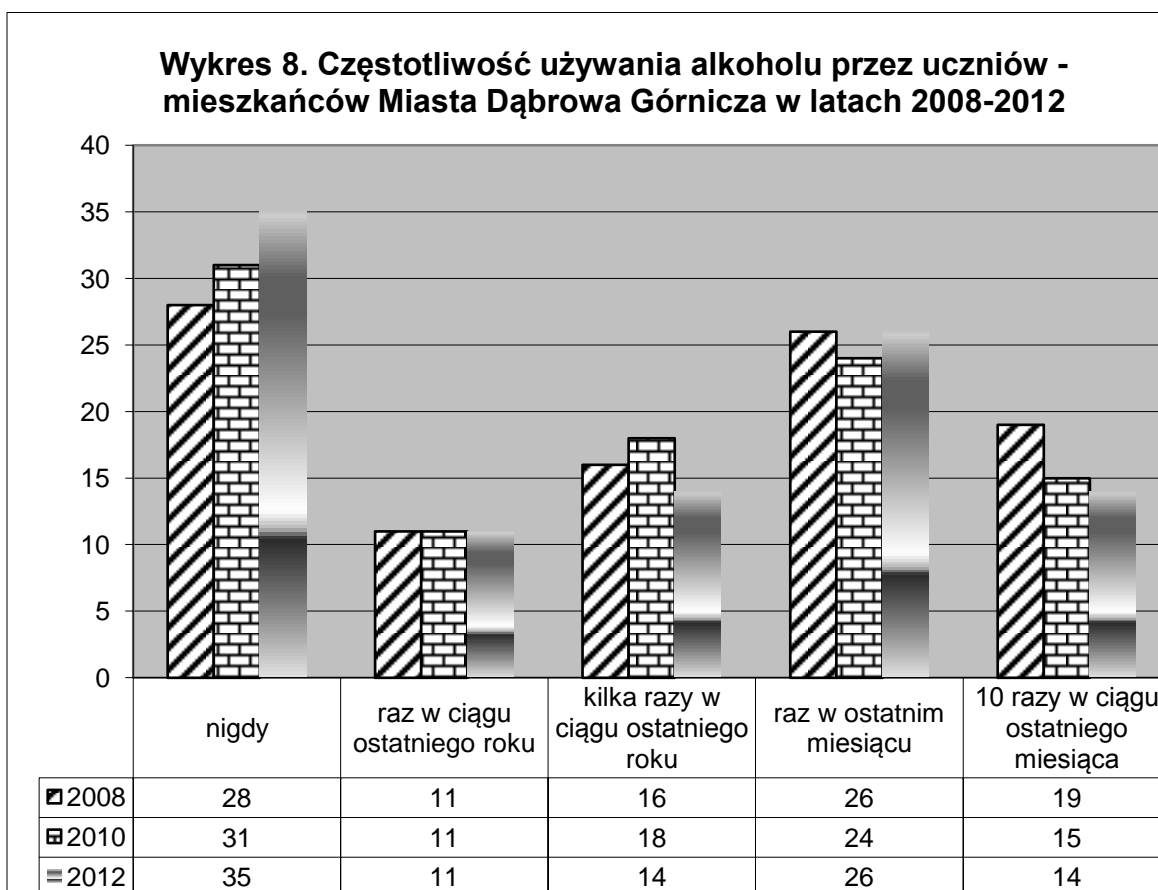
⁸² PARPA – Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (http://www.parpa.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=155&Itemid=16. 26.11.2008 roku) – nowsze badania PARPA na dzień sporządzania niniejszej Diagnozy nie są dostępne.

a w 3% (w 2008 roku 9%, w 2010 roku 6%) przypadków wskazano na samotne spożycie alkoholu po raz pierwszy.

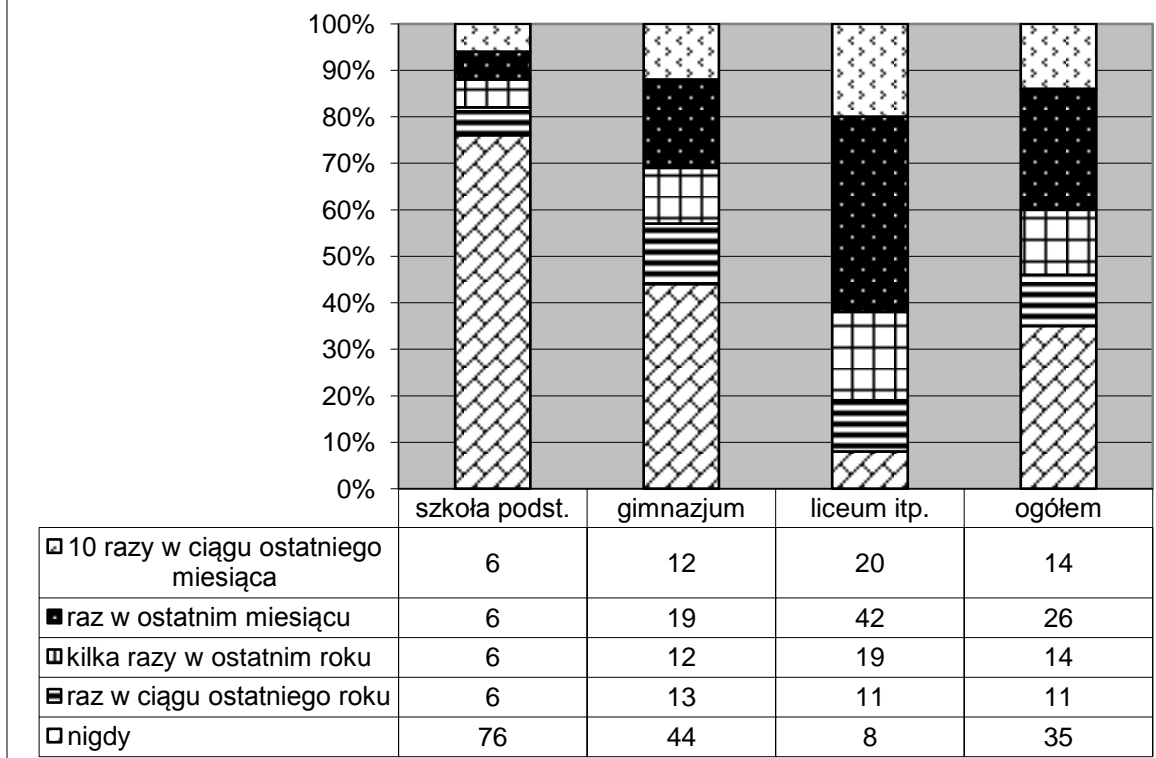
Niepokoici (w zasadzie) dalszy wzrost procentowego udziału „dorosłych członków rodziny”, a w szczególności rodziców w inicjacji alkoholowej uczniów. Jednocześnie 27% (21% w 2008 roku i też 21% 2010 roku) respondentów ma wśród rówieśników osoby, które nie używają alkoholu w ogóle oraz 14% (w 2008 roku 17%, w 2010 roku 15%) respondentów osoby, które używają alkoholu codziennie, 20% (w 2008 roku 27%, w 2010 roku 24%) - kilka razy w tygodniu, 26% (w 2008 roku 26%, w 2010 roku 29%) - kilka razy w miesiącu, 13% (w 2008 roku 9%, w 2010 roku 10%) - kilka razy w roku.

Przy czym 23% (w 2008 roku 61%, w 2010 roku 22%) respondentów ma wśród starszych Koleżanek i Kolegów osoby, które nie używają alkoholu w ogóle oraz 14% (w 2008 roku 7%, w 2010 roku 14%) respondentów osoby, które używają alkoholu codziennie, 24% (w 2008 roku 7%, w 2010 roku 23%) - kilka razy w tygodniu, 17% (w 2008 roku 11%, w 2010 roku 31%) - kilka razy w miesiącu, 12% (w 2008 roku 14%, w 2010 roku 9%) - kilka razy w roku.

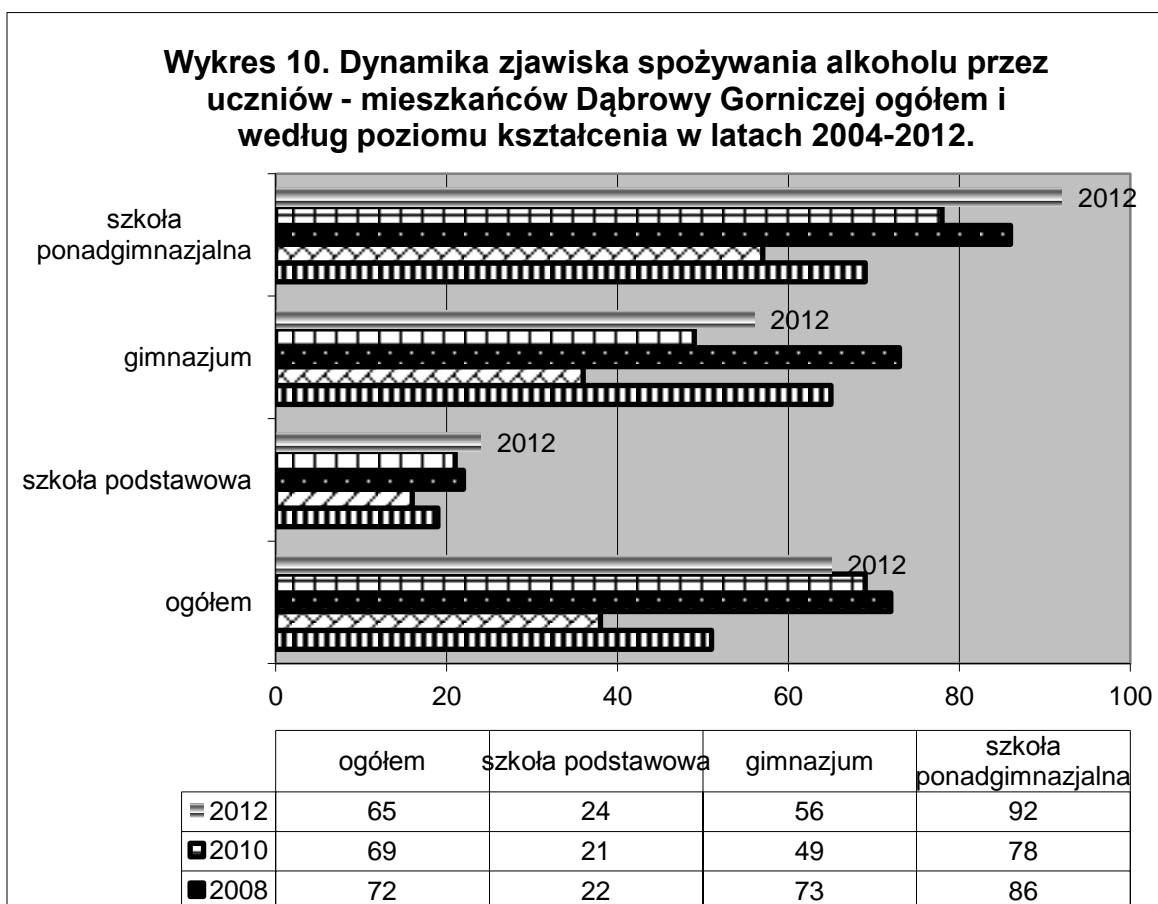
Źródło: wyniki badań własnych, *Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.*

Wykres 9. Spożywanie alkoholu przez uczniów mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza według poziomu kształcenia w 2012 roku (w %).

Źródło: wyniki badań własnych, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

Wyniki badań w zakresie częstotliwości spożywania alkoholu przez uczniów Mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza według poziomu kształcenia w zasadzie nie zaskakują. Najwięcej abstynentów zanotowano w szkole podstawowej, tj. 76% (w 2008 roku 78%, w 2010 roku 79%), natomiast najmniej w liceach i innych ponadgimnazjalnych – 8% (w 2008 roku w liceum – 6%, a w 2010 roku w tychże placówkach 12%). Szczegółowe dane prezentowane są na Wykresie 9.

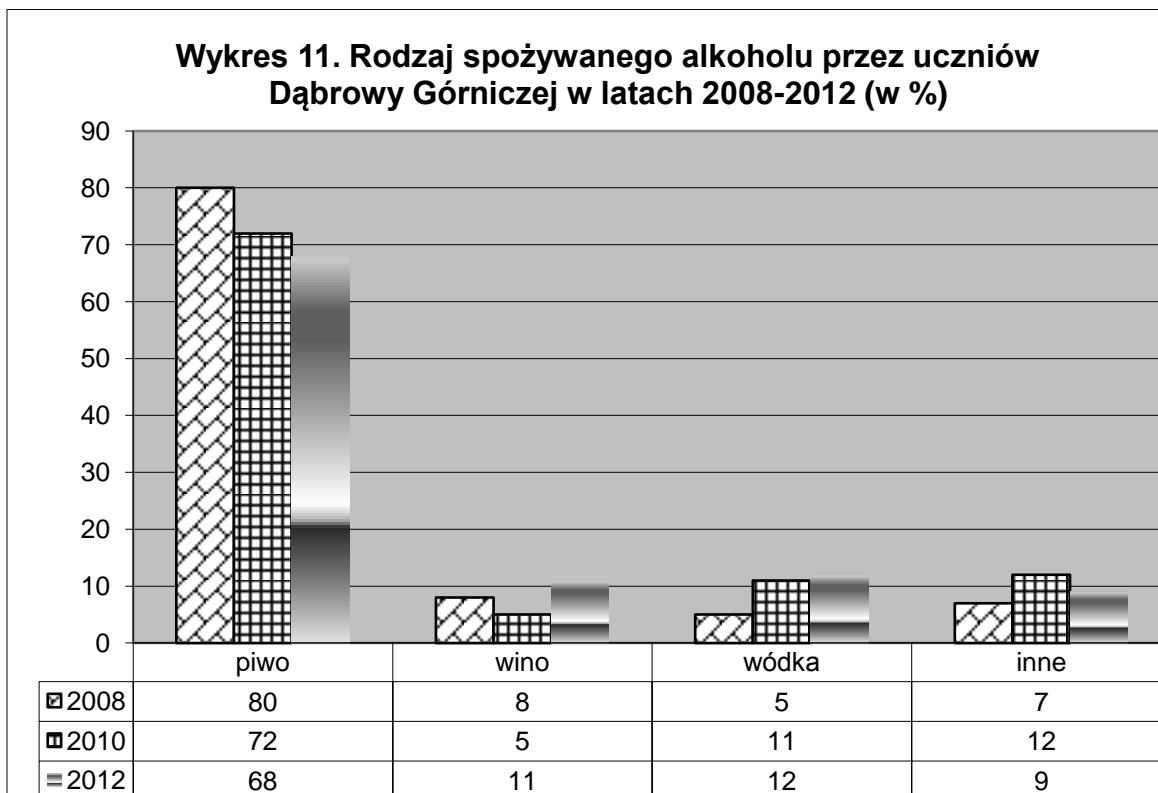
Źródło: wyniki badań własnych, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

Analizując dynamikę zjawiska spożywania alkoholu (w ogóle) przez uczniów - Mieszkańców Dąbrowy Górniczej ogółem i według poziomu kształcenia w latach 2004-2012 zauważyć należy tendencję wzrostową we wszystkich poziomach kształcenia za wyjątkiem gimnazjum - Wykres 10.

Wyniki odpowiedzi na pytanie o rodzaj spożywanego alkoholu przedstawiono na Wykresie 11.

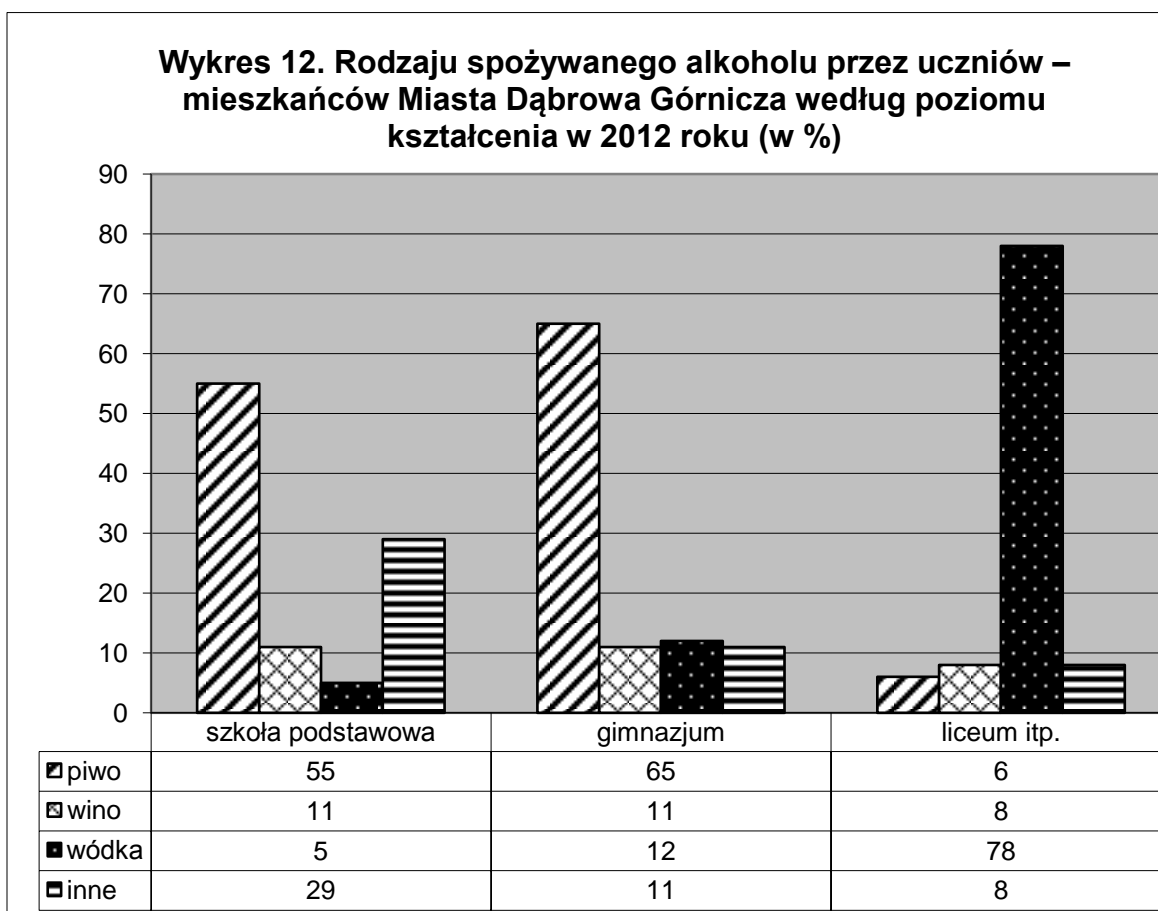
Struktura spożycia alkoholu wykazana w badaniach z 2012 roku w porównaniu do badań poprzednich uległa nieznacznej zmianie. Spożycie piwa wynosiło około 68% (w 2008 roku 80%, w 2010 roku 72%), wina 11% (w 2008 roku 8%, w 2010 roku 4%), wódki 12% (w 2008 roku 5%, w 2010 roku 11%) a innych (np. likiery) wskazywano 9% (w 2008 roku 7%, w 2010 roku 12%). Nadal należy zauważyć, że jeżeli w przypadku spożycia alkoholu przez młodzież pozytywny może być jakiś fakt, to należy wskazać, że większość spożywanych alkoholi to tzw. niskoprocentowe. Niepokoi przy tym wzrost spożycia wódki (z 5% w 2008 roku, poprzez 11% w 2010 roku do 12% w 2012 roku). Zestawienie tych wyników prezentowane jest na Wykresie 11.

Jednocześnie należy zauważyć, że już ponad co drugi badany uczeń (43% - w 2008 roku, w 2010 roku - 44%, a w 2012 roku - 53%) uważa, że alkohol w piwie jest mniej szkodliwy niż w wódce.

Źródło: wyniki badań własnych, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

Zasadne jest też przedstawienie wyników odnoszących się do rodzaju spożywanego alkoholu przez uczniów – mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza według poziomu kształcenia. Dane w tym zakresie zawiera Wykres 12.

Źródło: wyniki badań własnych, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

Podobnie, jak wyniki badań w zakresie częstotliwości spożywania alkoholu przez uczniów Mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza tak i wyniki w zakresie rodzaju spożywanego alkoholu według poziomu wykształcenia w zasadzie nie zaskakują. Uczniowie szkół podstawowych i gimnazjów najczęściej spożywają piwo, choć zauważyć należy bardzo niepokojącą tendencję polegającą na tym, że wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych najbardziej popularna stała się wódka. W kolejnych latach należy prowadzić analizy w tym zakresie, które miałyby na celu potwierdzenie lub zaprzeczenie tej tendencji.

Dokonując analizy odpowiedzi na inne pytania zauważyć należy, że:

- 16% (w 2008 roku 18%, w 2010 roku 14%) uczniów deklaroowało, że ktoś pod wpływem alkoholu zniszczył lub zabrał ich własność - 9% - tak, raz, 7% - tak, kilka razy (w 2008 roku 12% - tak, raz, 6% - tak, kilka razy, w 2010 roku 10% - tak, raz, 4% - tak, kilka razy);
- 12% (w 2008 roku 14%, w 2010 roku 11%) uczniów uległo wypadkowi lub uszkodzeniu ciała pod wpływem alkoholu - 7% - tak, raz, 5% - tak, kilka razy (w 2008 roku 9% - tak, raz, 5% - tak, kilka razy, a w 2010 roku 7% - tak, raz, 4% - tak, kilka razy).

Zdecydowana większość uczniów, tj. 90% (2008 i 2010 roku 92%) oceniła, że jest dobrze poinformowanych o działaniu i skutkach używania alkoholu –

zdecydowanie tak 71%, raczej tak 19% (w 2008 roku - zdecydowanie tak 72% a raczej tak 90%, w 2010 roku – zdecydowanie tak 70%, raczej tak 22%) a tylko 5% (analogicznie jak w 2008 roku) wskazało, że ich to nie interesuje.

Wśród respondentów 34% (w 2008 roku 34%, w 2010 roku 35%) wskazało jednak, że rodzice z nimi nie rozmawiali na temat niebezpieczeństwa uzależnienia od alkoholu, przy czym 11% wskazało, że tak, ale rozmowy te nic nie dały, a 55%, że tak i miało to wpływ na ich dalsze wybory (w 2008 roku - 16% wskazało, że tak, ale rozmowy te nic nie dały, a 51%, że tak i miało to wpływ na ich dalsze wybory, a w 2010 roku – 13% wskazało, że tak, ale rozmowy te nic nie dały, a 52% że tak i miało to wpływ na ich dalsze wybory).

Nadal bardzo niepokojącą informacją jest to, że 59% (w 2008 roku 56%, w 2010 roku 35%) respondentów spożywających alkohol wskazało, że wiedzą o tym ich rodzice. Jednocześnie należy zauważyć, że 16% (w 2008 roku 33%, w 2010 roku 21%) uczniów posprzeczało się z rodzicami z powodu alkoholu (w 2012 roku 9- % tak, raz, 7% - tak, kilka razy, w 2010 roku – 11% tak, raz, 10% - tak, kilka razy, a w 2008 roku 12% - tak, raz, 11% - tak, kilka razy), 30% (w 2008 i 2010 roku 35%) brało udział w kłótni spowodowanej spożyciem alkoholu (w 2012 roku – 15% tak, raz, 15%, tak, kilka razy, w 2010 roku – 18% tak, raz, 17%, tak, kilka razy, a w 2008 roku - 15% tak, raz, 20% tak, kilka razy) a 18% (w 2008 roku 26%, a w 2010 roku 22%) brało udział w bójce spowodowanej użyciem alkoholu (w 2012 roku – 12% tak, raz, 6%, tak, kilka razy, w 2010 roku 10% tak, raz, 12% tak, kilka razy, a w 2008 roku 12% tak, raz, 14% tak, kilka razy).

Respondenci wskazywali następujące przewidywane sposoby reakcji rodziców na fakt spożywania przez nich alkoholu:

- 4% (w 2008 roku 7%, w 2010 roku 5%) udawali, że tego nie widzą;
- 52% (w 2008 roku 64%, w 2010 roku 49%) zabroniliby;
- 27% (w 2008 roku 6%, w 2010 roku 27%) pozwolili na używanie od czasu do czasu;
- 7% (w 2008 roku 8%, w 2010 roku 9%) zaakceptowaliby to;
- 10% (w 2008 roku 15%, w 2010 roku 10%) nie uwierzyliby w to.

Jeżeli zaś chodzi o odpowiedź na pytanie – czy kiedykolwiek respondent brał udział w zajęciach profilaktyki uzależnień?, to wskazano:

- 58w % (w 2008 roku 58%, w 2010 roku 50%), że nie;
- 37w % (w 2008 roku 35%, w 2010 roku 44%), że tak, w szkole;
- w 5% (w 2008 roku 7%, w 2010 roku 6%) że tak, poza szkołą.

Natomiast jako spodziewaną reakcję na informację uzyskaną przez nauczycieli o spożywaniu alkoholu przez respondenta badani wskazali:

- 58% (w 2008 roku 9%, w 2010 roku 44%) odbycie rozmowy;
- 8% (w 2008 roku 54%, w 2010 roku 14%) zorganizowanie zajęć w klasie;
- 22% (w 2008 roku 10%, w 2010 roku 25%) skierowanie do pedagoga szkolnego;
- 8% (w 2008 roku 20%, w 2010 roku 9%) zaakceptowanie tego faktu;
- 12% (w 2008 roku 7%, w 2010 roku 8%) brak wiary w ten fakt.

Badani uczniowie bardzo krytycznie oceniają zmianę obyczajów związanych z piciem alkoholu. Aż 65% (w 2008 roku 65%, w 2010 roku 56%) badanych stwierdziło, że spożycie alkoholu wśród dorosłych jest obecnie wyższe w

ostatnich latach (w 2008 roku pytano o okres do 5 lat temu, a w 2010 roku o okres do 2 lat temu), przy czym 31% - tak, 34% - raczej tak (w 2008 roku tak – 33%, raczej tak – 32%, w 2010 roku 28% - tak, 28% - raczej tak). Z kolei aż 74% (w 2008 roku 74%, w 2010 roku 66%) badanych stwierdziło wzrost spożycia alkoholu wśród młodzieży, przy czym 44% - tak, 30% - raczej tak (w 2008 roku tak – 44%, raczej tak – 30%, w 2010 roku 39% - tak, 27% - raczej tak).

Jednocześnie 71% (w 2008 roku 65%, w 2010 roku - 68%) respondentów stwierdziło, że częstsze niż w ostatnich latach (w 2008 roku pytano o okres do 5 lat temu, a w 2010 roku o okres do 2 lat temu) są przypadki upijania się na imprezach, 43% - tak, 28% - raczej tak (w 2008 roku 33% - tak, 32% - raczej tak, w 2010 roku – 39% - tak, 29% - raczej tak).

Przy czym:

- 32% (w 2008 roku 44%, w 2010 roku 41%) uczniów wskazało, że zdarzyło im się kiedykolwiek upić – „urwał im się film” – 17% tak, raz, 15% tak, kilka razy (w 2008 roku 21% - tak, raz, 23% - tak, kilka razy, w 2010 roku – 23% tak, raz, 18% tak, kilka razy) – według PARPA 29,2%;

- 27% (w 2008 roku 45%, w 2010 roku 35%) uczniów wskazało, że zdarzyło im się kiedykolwiek upić – „urwał im się film” w ciągu ostatniego roku – 15% tak, raz, 12% tak, kilka razy (w 2008 roku 21% - tak, raz, 24% - tak, kilka razy, w 2010 roku 19% tak, raz, 16% tak, kilka razy).

5. NARKOTYKI I NARKOMANIA WEDŁUG POSTAW I POGLĄDÓW MIESZKAŃCÓW MIASTA DĄBROWA GÓRNICZA

5.1. POSTAWY I POGLĄDY DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW MIASTA DĄBROWA GÓRNICZA WOBEC NARKOTYKÓW

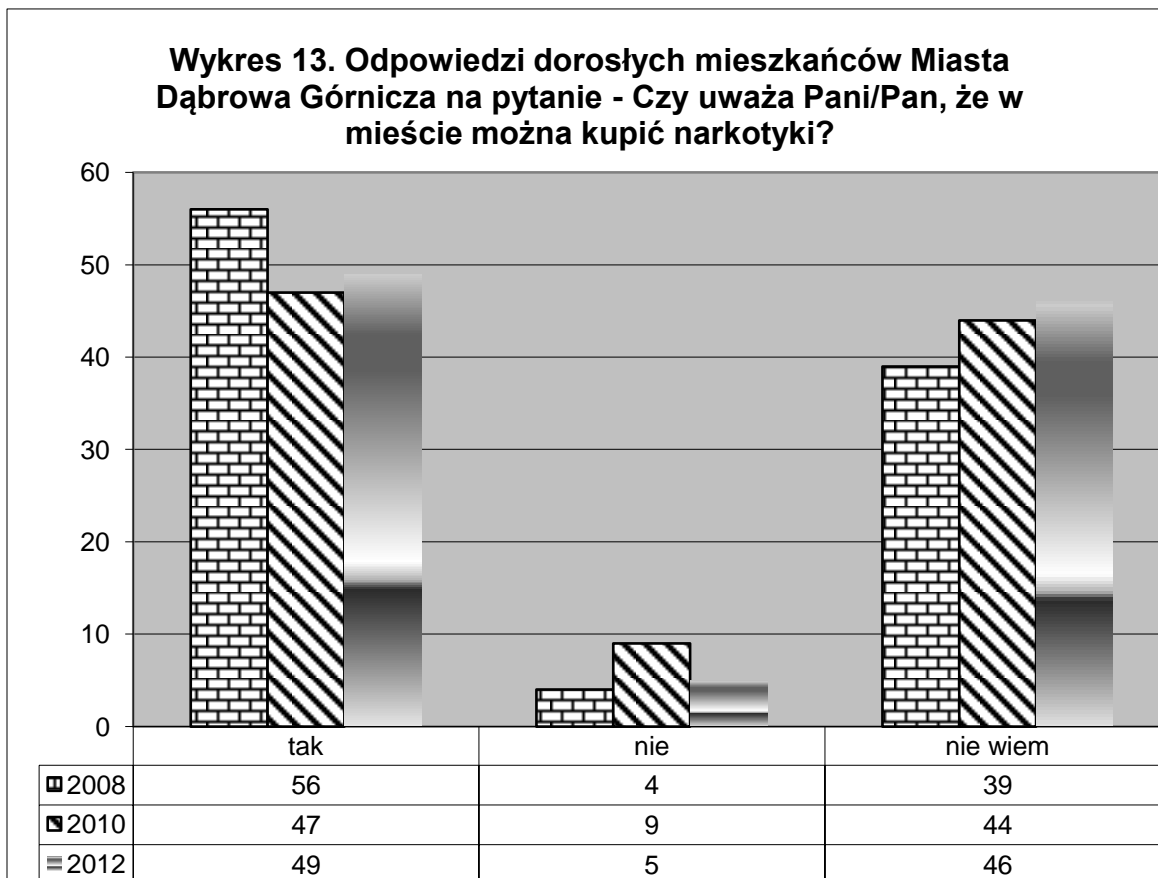
Bardzo niepokojące jest to, że aż 22% (w 2008 roku 5%, w 2010 roku 6%) spośród badanych osób dorosłych zgłosiło, iż w ich rodzinie jest co najmniej jedna osoba uzależniona od narkotyków. Godnym zauważenia jest fakt, że wśród respondentów tylko 34% (w 2008 roku 42%, w 2010 roku 57%) zadeklarowało, że gdyby ktoś z bliskich miałby problem z narkotykami to respondent wiedziałby gdzie zwrócić się o pomoc. Jednocześnie aż 50% (w 2008 roku 49%, w 2010 roku 55%) badanych uważa, że osobę uzależnioną od narkotyków można skutecznie wyleczyć (2010 roku 18% - tak, 37% - raczej tak, a w 2012 roku 16% - tak, 34% raczej tak). Są to wyniki zbliżone do wyników uzyskanych w związku z alkoholem.

Około 89% (w 2008 roku 85%, w 2010 roku 89%) dorosłych mieszkańców Dąbrowy Górniczej wyraża opinię, iż narkomanii na ulicach jest problemem – w tym 35% twierdzi, że jest to duży problem (w 2008 roku 25%, w 2010 roku 32%), przy czym tylko 11% (w 2008 roku 15%, w 2010 roku 11%) twierdzi, że nie jest to problem. Odczucie takie (podobnie jak w przypadku alkoholu) po części wiąże się ze skalą tego problemu, ale też może świadczyć o wzroście świadomości mieszkańców dotyczącej społecznych konsekwencji narkomanii na przestrzeni ostatnich lat. Jednocześnie 35% (w 2008 roku 36%, w 2010 roku 30%) respondentów nie uważa się za osobę wolną od nałogów (wszelkich) a 4% (w 2008 roku i 2010 roku po 7%) przyznaje się do używania narkotyków. Równocześnie aż 38% (w 2008 roku 32%, w 2010 roku 26%) respondentów stosowało środki nasenne lub uspokajające bez wiedzy lekarza lub w zwiększonych dawkach – 19% w pojedynczych przypadkach i 19% często (w 2008 roku 22% w pojedynczych przypadkach, a 10% często, w 2010 roku 19% w pojedynczych dawkach, a 7% często).

W zakresie pytania odnoszącego się do oceny, czy w mieście podejmowanych jest wystarczająco inicjatyw dla zmniejszenia skali uzależnienia od narkotyków (i alkoholu) tylko 46% (w 2008 roku 76%, w 2010 roku 26%) respondentów odpowiedziało pozytywnie – 22% tak, 24% raczej tak (w 2008 roku 50% - tak i 26% - raczej tak, a w 2010 roku 7% tak, 19% raczej tak). Jednocześnie około 22% respondentów (w 2008 roku 12%, w 2010 roku 15%) wśród przyczyn ograniczających zjawisko narkomanii wskazało działalność władz lokalnych.

Warto zauważyć, że 49% (w 2008 roku 56%, w 2010 roku 47%) badanych uważa, że w Dąbrowie Górniczej można kupić narkotyki a 25% (w 2008 roku 31%, w 2010 roku 27%) spośród nich zna takie miejsca i 18% (w 2008 roku 26%, w 2010 roku 20%) zna osoby, które nimi handlują (Wykres 13).

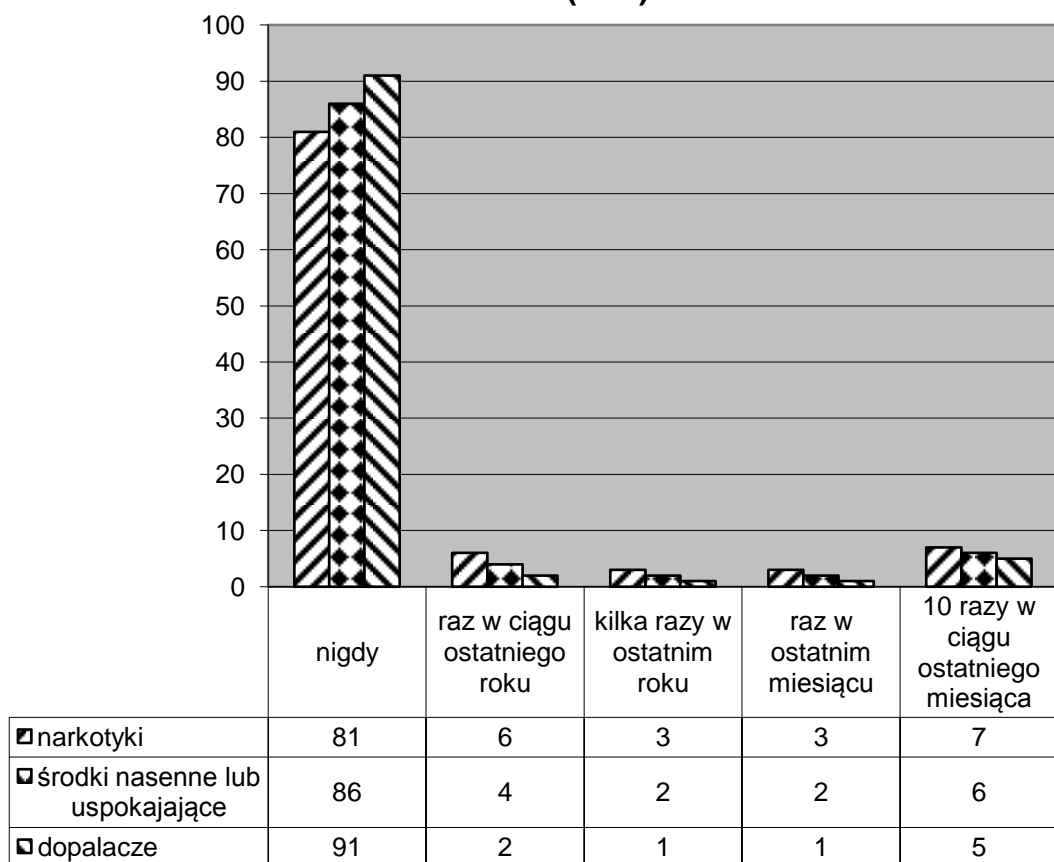

Źródło: wyniki badań własnych, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

5.2. POSTAWY I POGLĄDY UCZNIÓW - MIESZKAŃCÓW MIASTA DĄBROWA GÓRNICZA WOBEC NARKOTYKÓW

Badani uczniowie w większości wskazali, że nigdy nie używali narkotyków (81%, w 2010 roku 80%, w 2008 roku 74%), środków nasennych lub uspokajających (86%, w 2010 roku 83%, w 2008 roku 79%) albo dopalaczy (91%, a w 2010 roku 84%, w 2008 roku nie pytano w tym kontekście o dopalacze - patrz Wykres 14). Są to wyniki niższe niż uzyskane w 2006 roku (86%) oraz wyższe niż w 2004 roku (59%) i 2008 roku 74%). Zauważyć należy, że 6% (w 2008 roku 7%, w 2010 roku 5%) respondentów przyznało, że używało narkotyków raz w ciągu ostatniego roku, 3% (w 2008 roku i w 2010 roku po 4%) kilka razy w ostatnim roku, 3% (w 2008 roku 6%, w 2010 roku 4%) raz w ostatnim miesiącu a 7% (w 2008 roku 9%, w 2010 roku 7%) - 10 razy w ostatnim miesiącu.

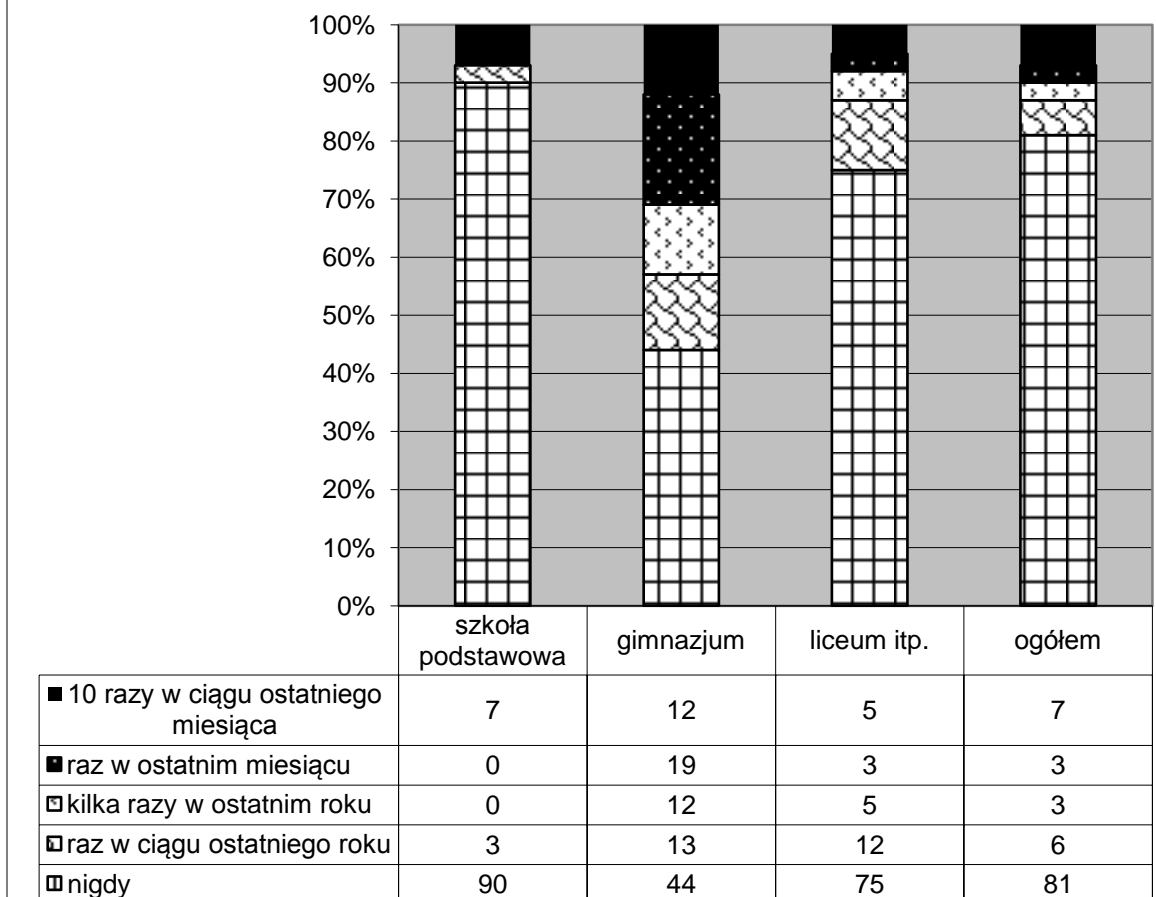
Wykres 14. Częstotliwość używania narkotyków, środków nasennych lub uspokajających i dopalaczy przez uczniów w 2012 roku (w %)

Źródło: wyniki badań własnych, *Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006* oraz *Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010*.

Jak jednak należało przypuszczać relacje te są odmienne przy uwzględnieniu poziomu kształcenia (patrz Wykres 15). I tak, 90% (w 2008 roku 92%, w 2010 roku 87%) uczniów szkoły podstawowej nigdy nie używało narkotyków a 3% raz w ciągu ostatniego roku (w 2008 roku 8% używało ich minimum 10 razy w ciągu miesiąca, przy braku pozostałych wskazań, w 2010 roku 2% raz w ciągu ostatniego roku, przy braku pozostałych wskazań, a w 2012 roku 7% - 10 razy w ciągu ostatniego miesiąca). Podobnie jak w Diagnozie z 2010 roku zauważyć należy, że znaczna wydaje się, że w tej grupie świadomość, co do szkodliwości używania narkotyków. Budzić natomiast z troską może skala rozpoznania problemów młodzieży (a właściwie dzieci) i prowadzona terapia (leczenie) uzależnionych. Tak niski wiek uzależnienia budzi znaczny niepokój. Najwyższy odsetek osób, które „bardzo często” używają narkotyków zanotowano w gimnazjach – raz w ostatnim miesiącu 19% (w 2008 roku 15%, w 2010 roku 5%).

Wykres 15. Częstotliwość używania narkotyków przez uczniów według poziomu kształcenia w 2012 roku (w%).

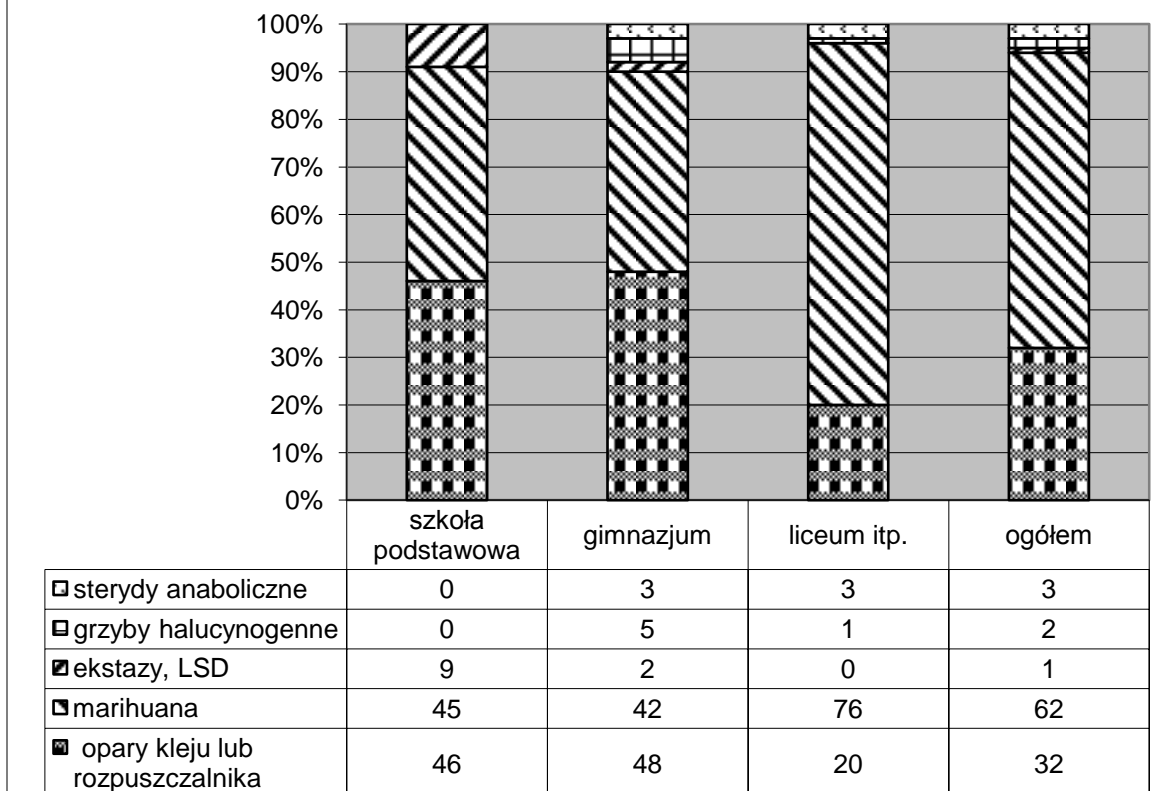

Źródło: wyniki badań własnych, *Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.*

W zakresie analizy rodzajów używanych substancji przez uczniów deklarujących ich używanie według poziomu kształcenia (Wykres 16) zauważyć

należy, że w każdym z poziomów kształcenia w ponownie bardzo wzrosła (po poprzednio notowanym spadku) liczba osób wdychających opary kleju lub rozpuszczalnika - 46% w szkole podstawowej, 48% w gimnazjum, średnio około 20% w liceum, technikum, zasadniczej szkole zawodowej (w 2008 roku - 64% w szkole podstawowej, 23% w gimnazjum, średnio około 13% w liceum, technikum, zasadniczej szkole zawodowej, w 2010 roku - 4% w szkole podstawowej, 12% w gimnazjum, średnio około 8% w liceum, technikum, zasadniczej szkole zawodowej). Marihuana natomiast używana jest przez 45% uczniów szkoły podstawowej, 42% gimnazjalistów, 76% licealistów i uczniów innych szkół ponadgimnazjalnych (w 2008 roku - 18% w szkole podstawowej, 60% w gimnazjum, średnio 71% w liceum, technikum, zasadniczej szkole zawodowej, a w 2010 roku 9% gimnazjalistów, 22% licealistów, 37% uczniów technikum oraz 32% uczniów zasadniczej szkoły zawodowej, tj średnio w szkołach ponadgimnazjalnych przez 30% uczniów). W 2012 roku nie zanotowano (tak jak w 2010 roku) wzrost używających LSD i ekstazy. Odnosząc uzyskane wyniki do skali problemu uzyskanej w ramach Europejskiego Programu Badań Ankietowych w Szkołach (ESPAD) z 2007 roku⁸³ to odsetek używających haszyszu w klasach podstawowych był niższy i wynosił 21,8% (z uwzględnieniem używania leków uspokajających i nasennych – w niniejszych badaniach opisanych oddzielnie).

Wykres 16. Rodzaje używanych substancji przez uczniów według poziomu kształcenia w 2012 roku (w %).

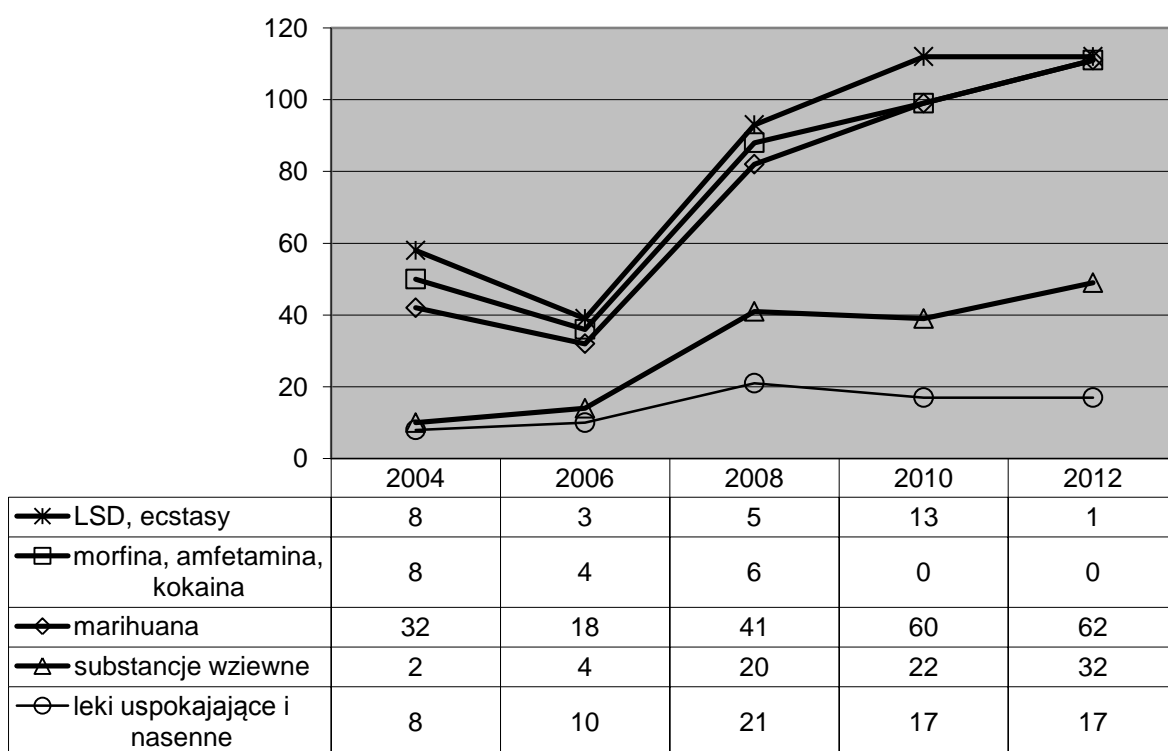

⁸³ <http://parpa.pl/download/Raport%20ESPAD%202007%20Polska1.pdf>

Źródło: wyniki badań własnych, *Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.*

Odnosząc się zaś do wyników poprzednich badań zrealizowanych w Dąbrowie Górniczej, to trendy w tym zakresie przedstawia Wykres 17.

Wykres 17. Trendy w rodzajach używanych substancji psychoaktywnych innych niż alkohol przez uczniów – mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza w latach 2004-2012 (w %)

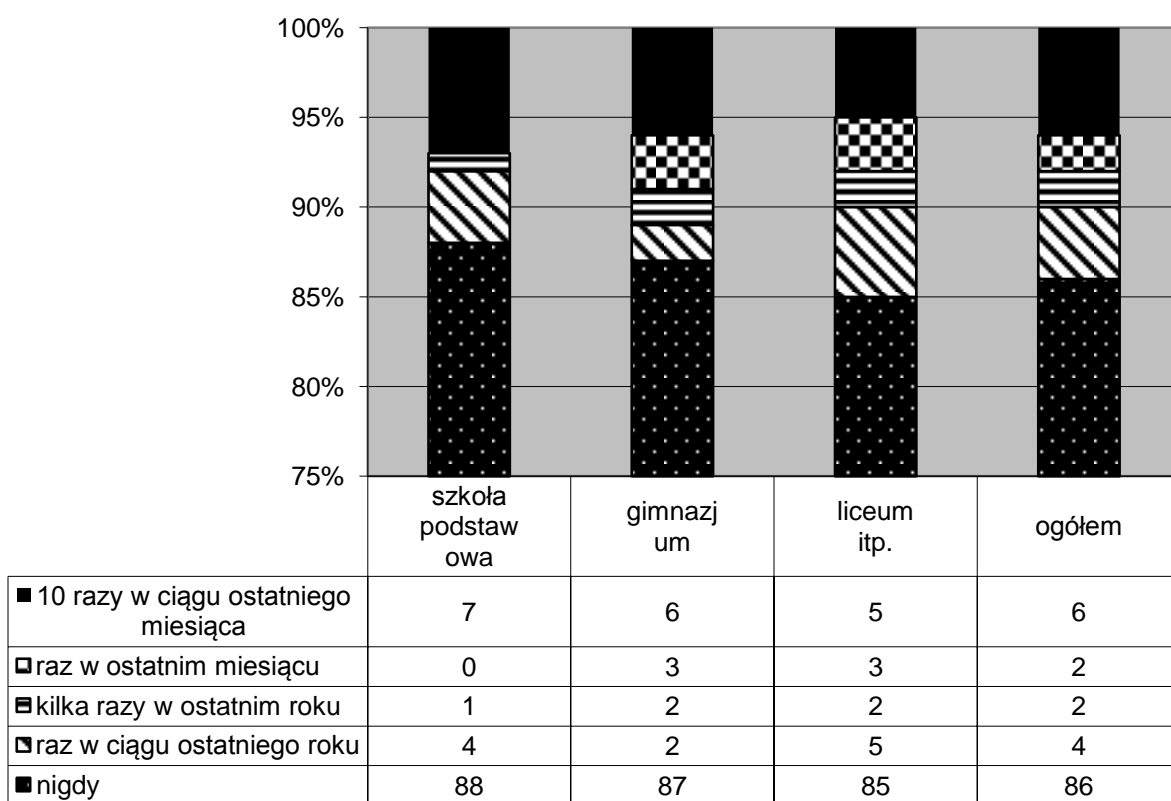
Źródło: wyniki badań własnych, *Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.*

W zakresie zaś analizy wyników badań odnośnie częstotliwości używania przez respondentów środków nasennych lub uspokajających (Wykres 18) zauważyć należy, że w 2012 roku nie można wskazać żadnego poziomu placówki, w której substancje te były najczęściej używane (inaczej niż w badaniach z 2008 i 2010 roku, gdy najczęściej substancji tych używali uczniowie zasadniczych szkół zawodowych (ogółem i 10 razy w ciągu ostatniego miesiąca).

Począwszy od badań przeprowadzonych w 2010 roku pytano także respondentów o problematykę tzw. dopalaczy. Dane w tym zakresie przedstawiono na wykresie 18a (zachowano numerację z Diagnozy w 2008 roku dodając tabelę

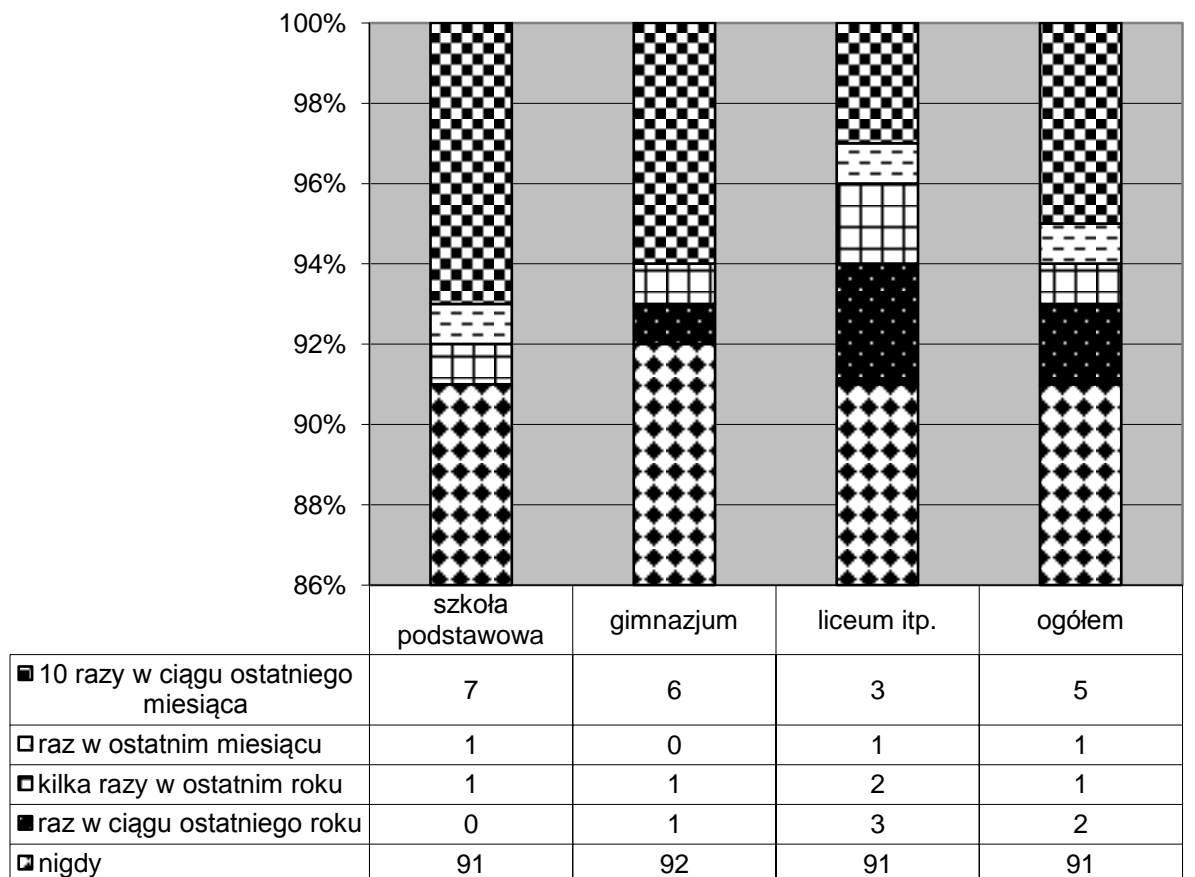
18a). Niepokoii bardzo fakt, że żaden z poziomów kształcenia nie jest wolny od tego problemu. W 2012 roku najczęściej z pośród deklarujących używanie substancji psychoaktywnych używających dopalaczy zanotowano w szkole podstawowej (inaczej niż w 2010 roku, gdy używających dopalaczy zanotowano w szkole podstawowej (1% kilka razy w ciągu ostatniego roku i 1% raz w ciągu ostatniego roku). Podobne wskaźniki zanotowano wśród uczniów gimnazjów (6%), a wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych zanotowano jedynie 3% takich wskazań.

Wykres 18. Częstotliwość używania środków nasennych lub uspokajających przez uczniów Dąbrowy Górniczej według poziomu kształcenia w 2012 roku (w%)

Źródło: wyniki badań własnych, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

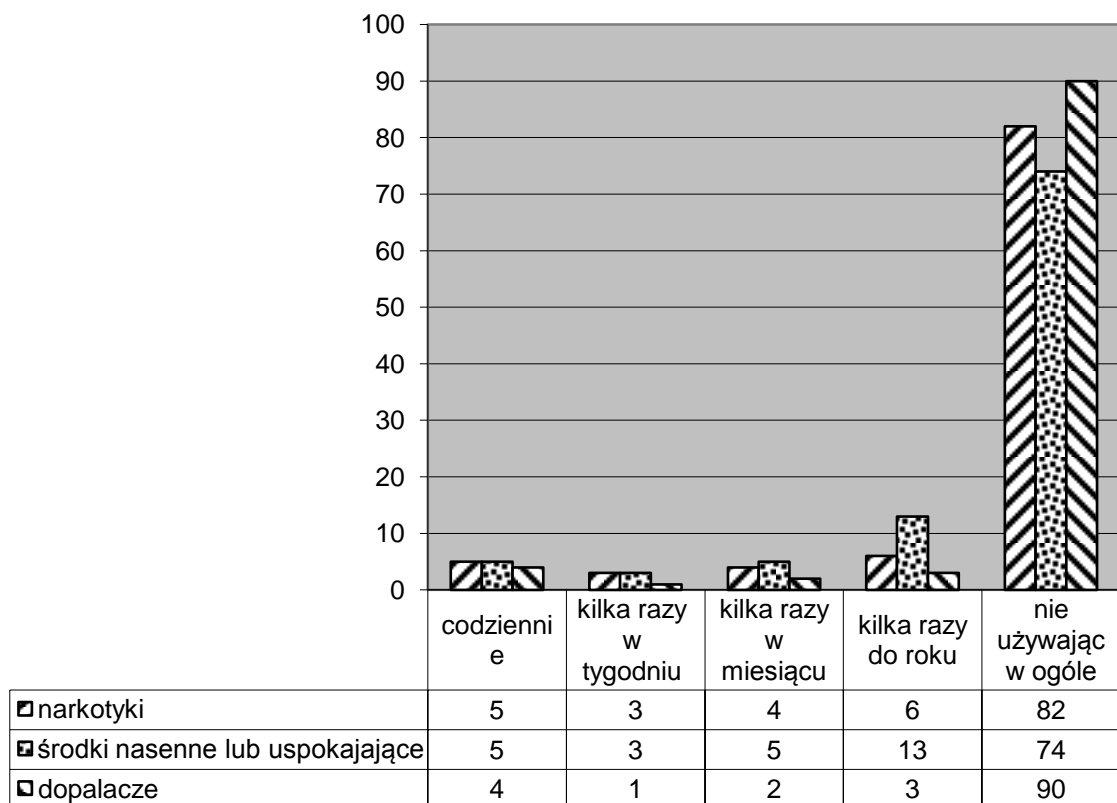
Wykres 18a. Częstotliwość używania dopalaczy przez uczniów Dąbrowy Górniczej według poziomu kształcenia w 2012 roku (w %).

Źródło: wyniki badań własnych, *Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.*

Wśród badanych uczniów 82% (w 2008 roku 74%, w 2010 roku 80%) nie ma na co dzień kontaktu z dorosłymi, którzy używają narkotyków, 74% (w 2008 roku 71%, w 2010 roku 74%) środków nasennych lub uspokajających, a 90% z używającymi dopalaczy (w 2010 roku 81%, a w 2008 roku w tym kontekście nie badano tego zagadnienia) - Wykres 19. Jeżeli zaś chodzi o rówieśników to 68% (w 2008 roku 61%, w 2010 roku 65%) nie ma kontakt z rówieśnikami używającymi narkotyków, 83% (w 2008 roku 80%, w 2010 roku 79%) nie ma kontakt z rówieśnikami stosującymi środek nasenny lub uspokajające, a 81% z używającymi dopalaczy (w 2010 roku 80%, a w 2008 roku w tym kontekście nie badano tego zagadnienia) - Wykres 20. Odnośnie starszych Koleżanek lub Kolegów to 66% (w 2008 roku 60%, w 2010 roku 69%) nie ma kontakt z rówieśnikami używającymi narkotyków, 83% (w 2008 roku 82%, w 2010 roku 80%) nie ma kontakt z rówieśnikami stosującymi środek nasenny lub uspokajające, a 82% z używającymi dopalaczy (w 2010 roku 71%, a w 2008 roku w tym kontekście nie badano tego zagadnienia) - Wykres 21.

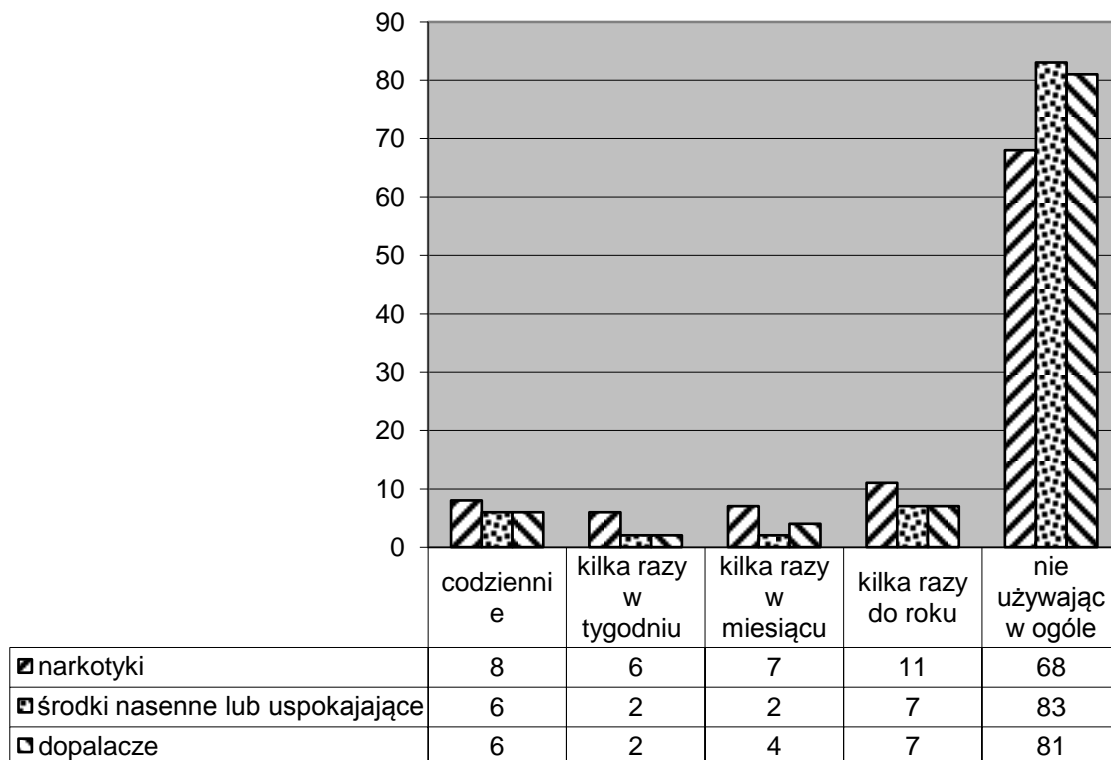
Wykres 19. Odpowiedzi uczniów Dąbrowy Górniczej na pytanie - Czy wśród osób dorosłych, z którymi masz kontakt na co dzień są takie, które używają poniższych substancji? w 2012 roku (w %).

Źródło: wyniki badań własnych, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

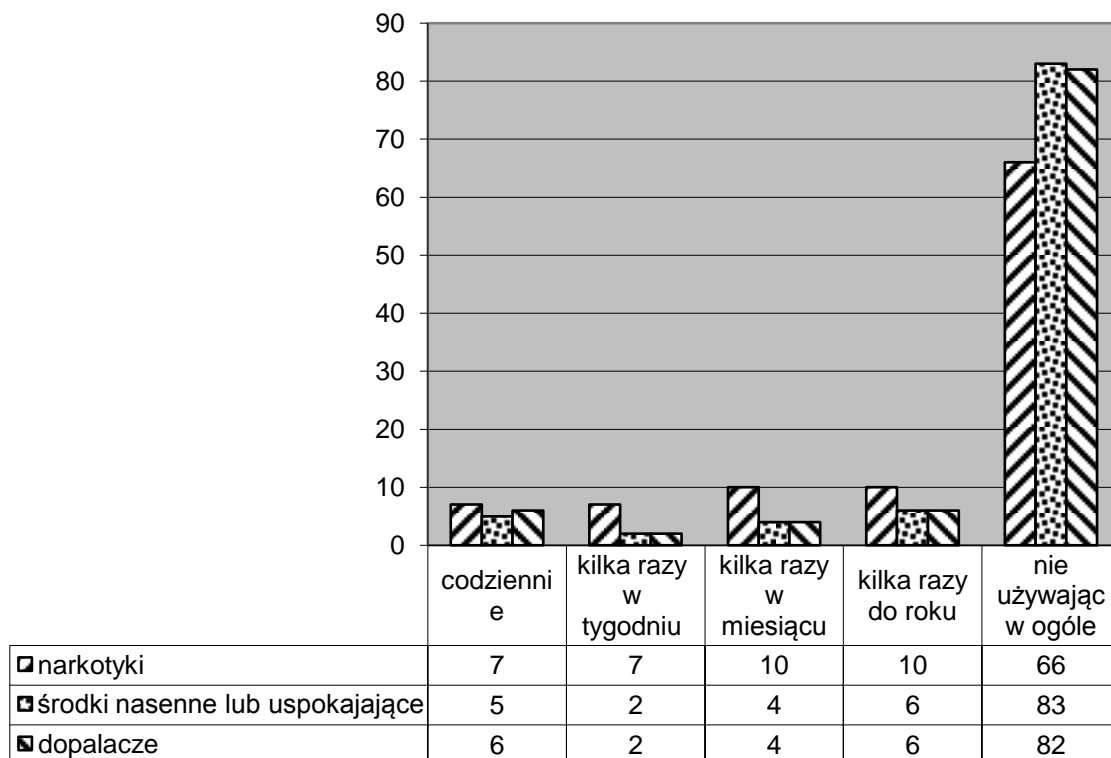

Wykres 20. Odpowiedzi uczniów Dąbrowy Górniczej na pytanie - Czy wśród rówieśników, z którymi masz kontakt na codzień są takie, które używają poniższych substancji? w 2012 roku (w %).

Źródło: wyniki badań własnych, *Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.*

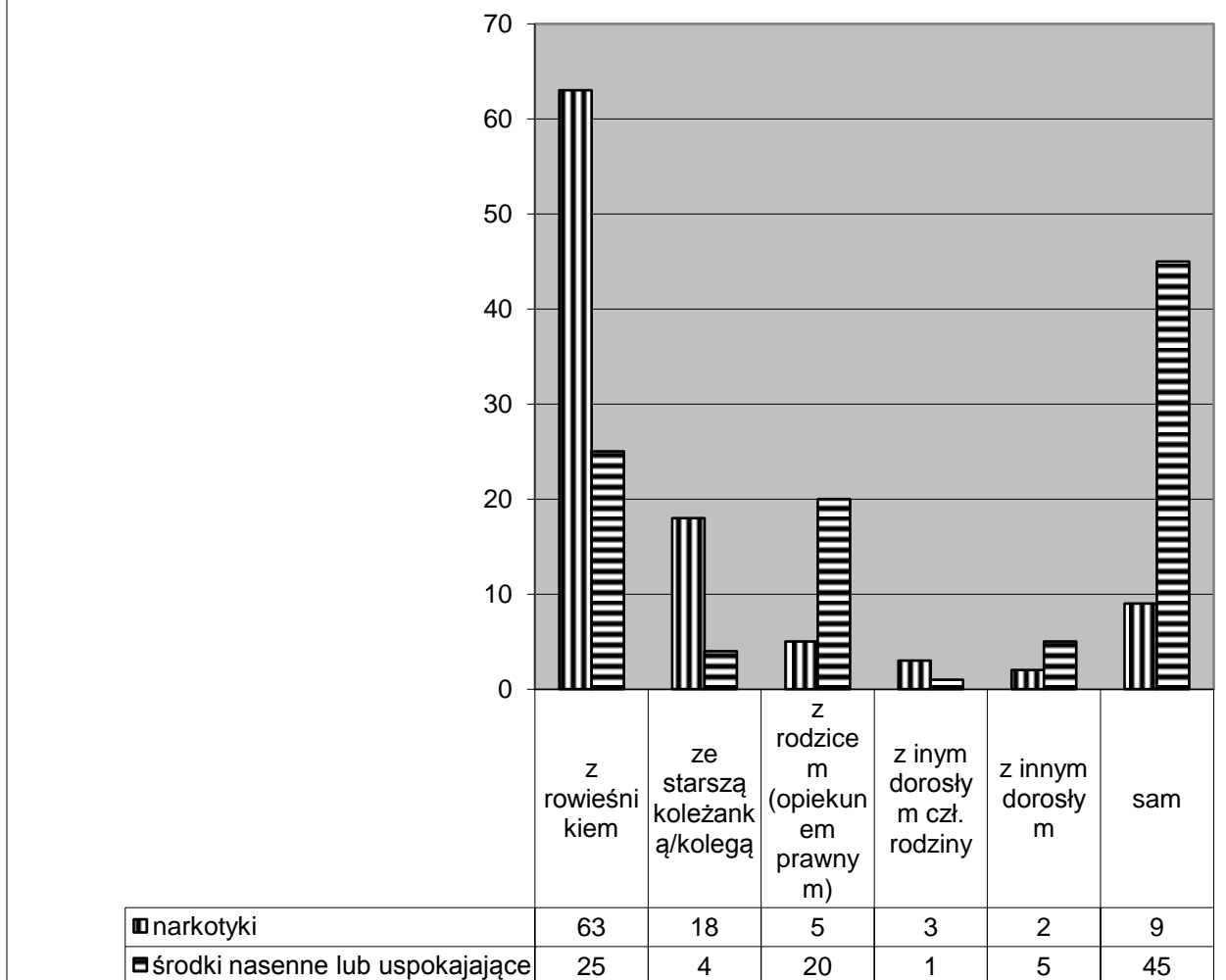
Wykres 21. Odpowiedzi uczniów Dąbrowy Górniczej na pytanie - Czy wśród starszych Koleżanek i Kolegów, z którymi masz kontakt na codzień są takie, które używają poniższych substancji? w 2012 roku (w %).

Źródło: wyniki badań własnych, *Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.*

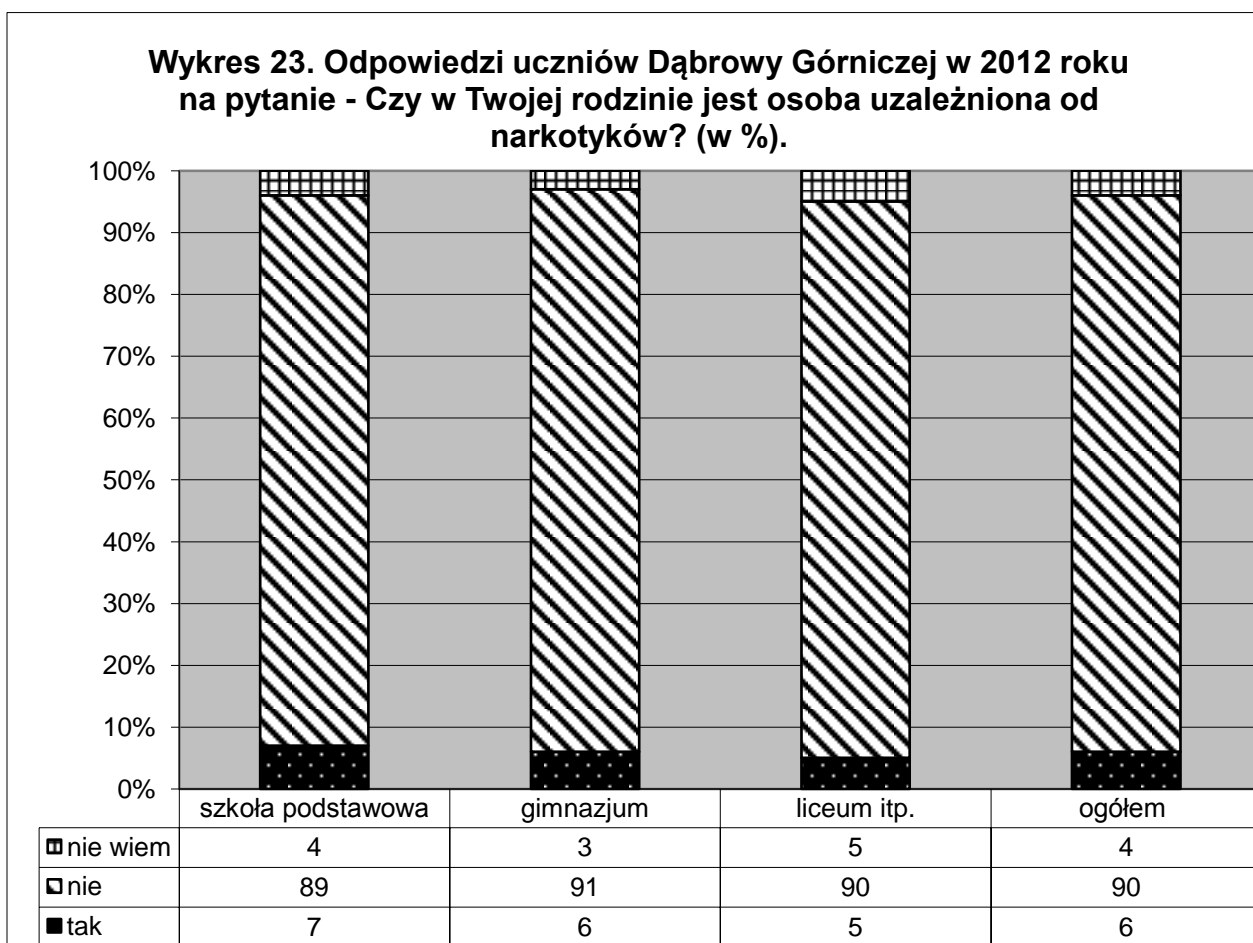
Badania pozwoliły także na ustalenie, z kim po raz pierwszy respondenci używali substancji psychoaktywnych innych niż alkohol (Wykres 22). I tak w przypadku narkotyków po raz pierwszy najczęściej respondenci używali tych środków z rówieśnikiem – 63% (w 2008 roku 58%, w 2010 roku 53%) lub ze starszą koleżanką/kolegą 18% (w 2008 roku ze starszą koleżanką/kolegą – 29%, w 2010 roku 19% samemu). Zdarzały się jednak przypadki używania narkotyków po raz pierwszy z rodzicem (w 2012 roku 5%, w 2010 roku 9% przypadków) lub innym dorosłym członkiem rodziny (w 2012 roku 3%, w 2010 roku 4% przypadków). Odnosnie zaś środków nasennych lub uspokajających to 9% respondentów po raz pierwszy używało ich samemu (w 2008 roku 39%, w 2010 roku 35%), z rodzicem 20% (w 2008 roku 21%, w 2010 roku 16%) lub z rówieśnikami 25% (w 2008 roku 18%, w 2010 roku 33%).

Wykres 22. Jeżeli używałaś/używałeś narkotyków albo środków nasennych lub usypiających to z kim po raz pierwszy? - odpowiedzi w 2012 roku (w %).

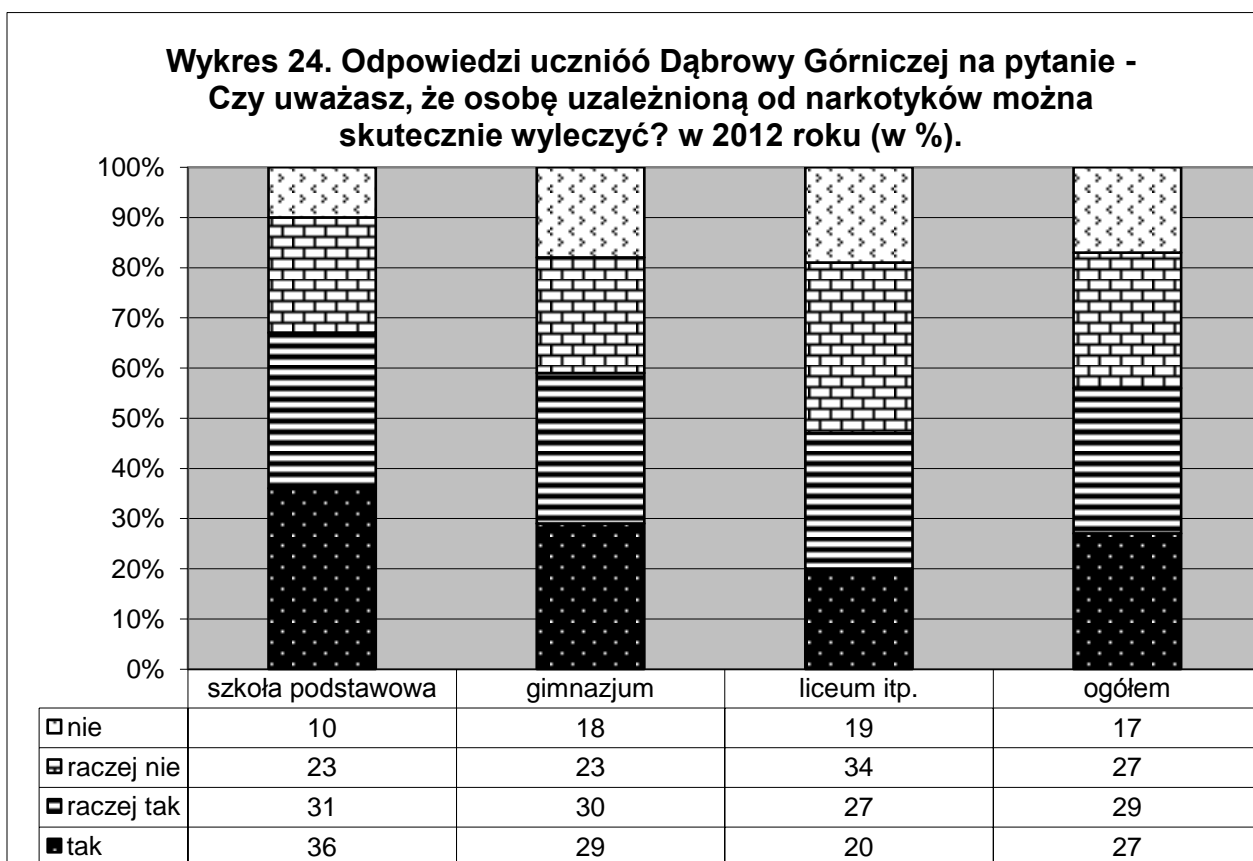
Źródło: wyniki badań własnych, *Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.*

W trakcie badań ustalono także, ile respondentów ma w rodzinie osoby uzależnione od narkotyków. (Wykres 23). Większość wskazała, że takich osób nie posiada (w 2012 roku 90%, a w latach 2008 i 2010 po 80%). Najniższy odsetek rodzin, w których istnieje problem narkotyków zanotowano wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych (w 2010 roku wśród uczniów szkół podstawowych i zasadniczych szkół zawodowych – po 0%, a w (w 2008 roku wśród licealistów - 3%).

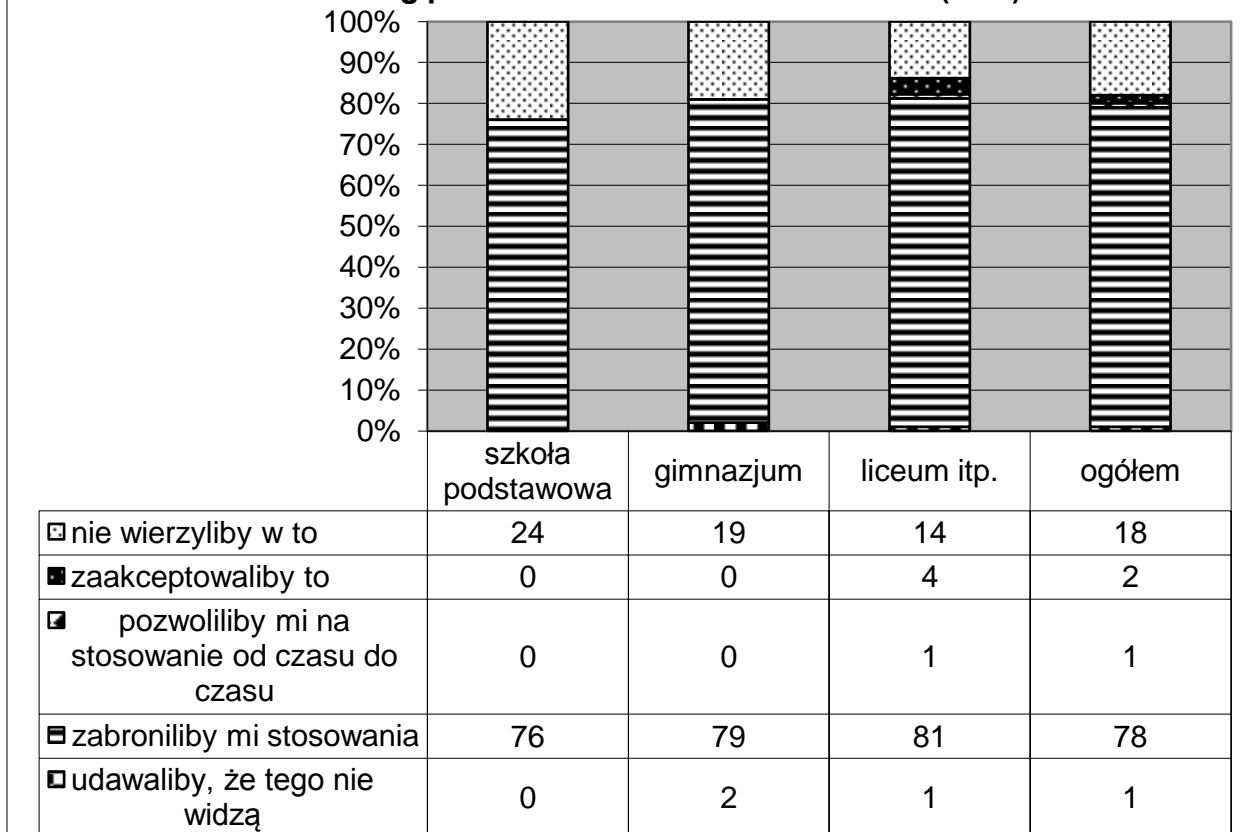
Źródło: wyniki badań własnych, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

Kolejnym zagadnieniem poddanym analizie to kwestia przekonania respondentów co do możliwości wyleczenia z uzależnienia od narkotyków (Wykres 24). Ogółem 56% (w 2008 roku 53%, w 2010 roku 51%) respondentów jest przekonana, że jest to możliwe. Ponownie najwyższy odsetek przekonanych o tym zanotowano wśród uczniów szkoły podstawowej 67% (w 2008 roku 67%, w 2010 roku 64%) a najniższy wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych 47% (w 2008 roku wśród gimnazjalistów -59%, w 2010 roku wśród licealistów 40%).

Źródło: wyniki badań własnych, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

Wykres 25. Przewidywane przez uczniów Dąbrowy Górniczej sposoby reakcji rodziców na informacje, że używają narkotyków według poziomu kształcenia w 2012 roku (w %)..

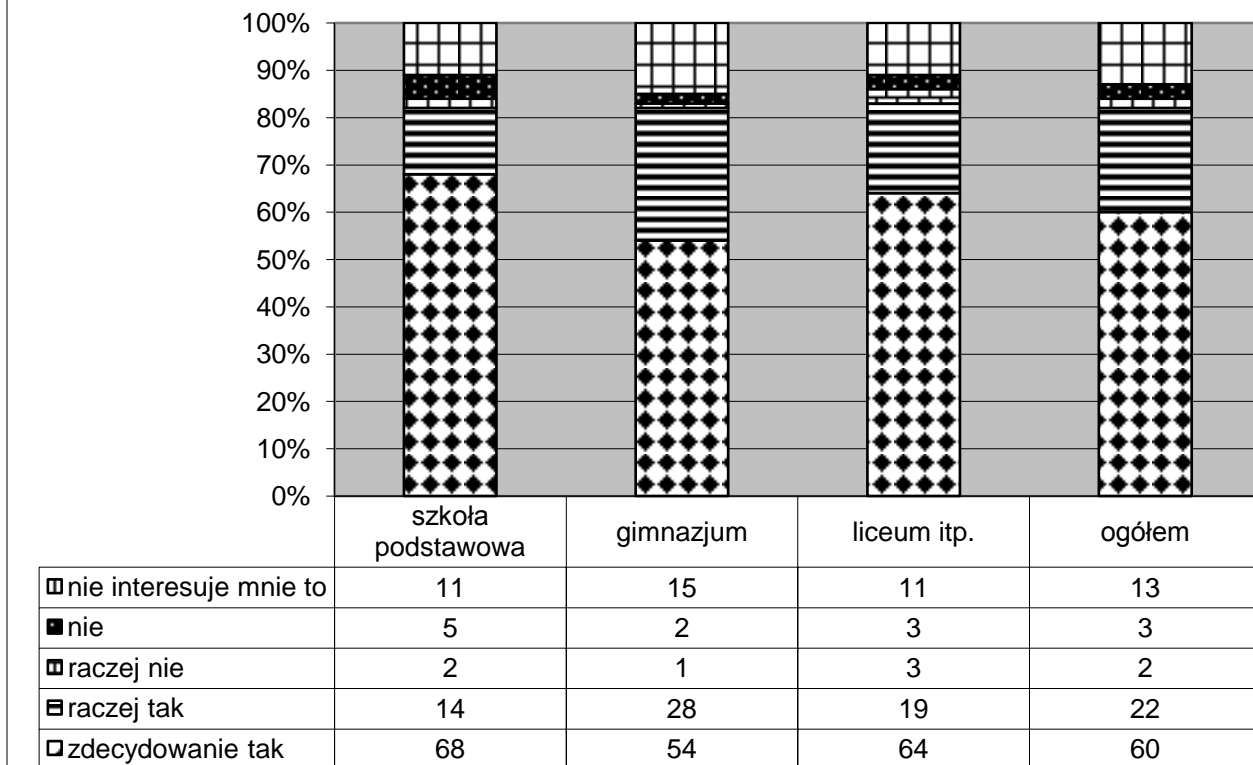

Źródło: wyniki badań własnych, *Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.*

W analizowanych badaniach (podobnie jak w poprzednio zrealizowanych) nie zaskakiwały też wyniki co do przewidywanego sposobu reakcji rodziców uczniów – mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza co do informacji, że ich dzieci używają narkotyków. Według respondentów w zasadzie rodzice zabroniliby im stosowania narkotyków lub nie uwierzyliby w to (Wykres 25).

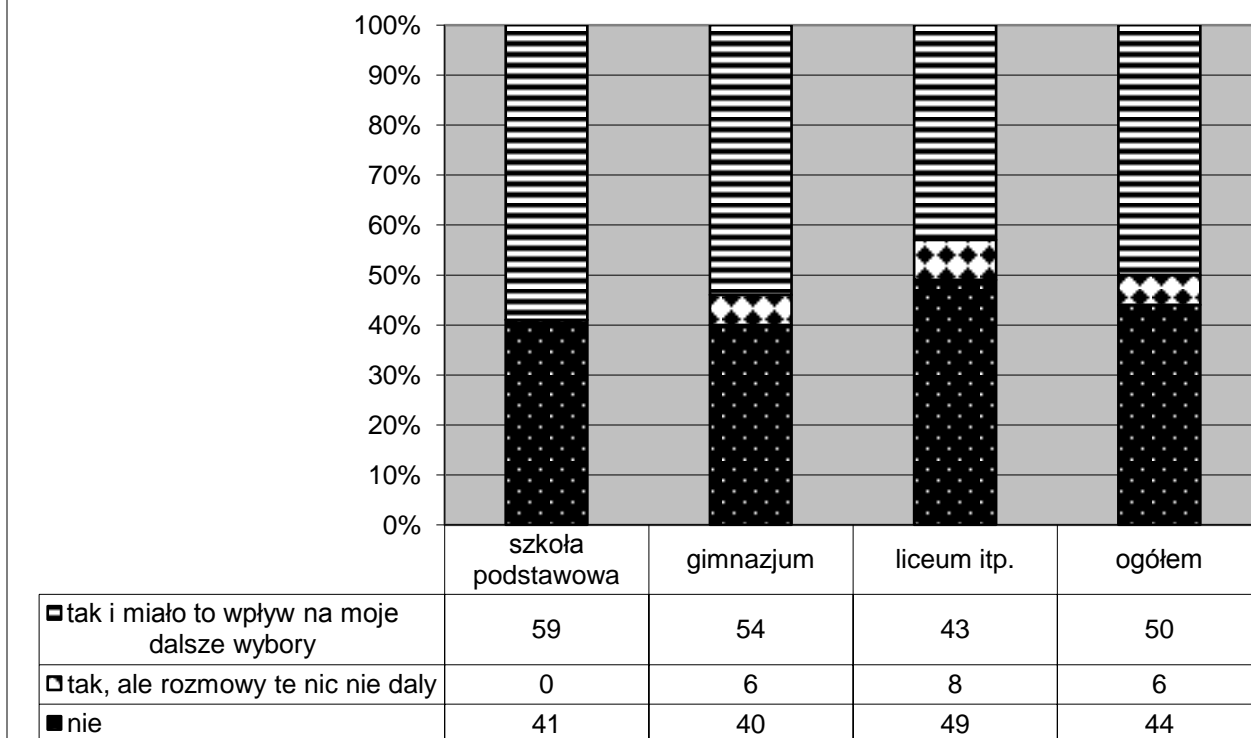
W zakresie zaś subiektywnej oceny stopnia poinformowania uczniów – mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza o działaniu i skutkach narkotyków według poziomu kształcenia zauważyć należy, że większość respondentów (niezależnie od poziomu kształcenia) podobnie jak w poprzednich badaniach pozytywnie ocenia posiadanie przez siebie informacje (Wykres 26). Tylko nieliczni respondenci wskazywali, że ich to nie interesuje lub że nie są wystarczająco poinformowani o działaniu i skutkach używania narkotyków.

Wykres 26. Subiektywna ocena stopnia poinformowania uczniów Dąbrowy Górniczej o działaniu i skutkach narkotyków według poziomu kształcenia w 2012 roku (w %).

Źródło: wyniki badań własnych, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

Wykres 27. Odpowiedzi respondentów na pytanie - Czy Twoi rodzice (opiekunowie prawni) rozmawiali z Tobą na temat uzależnienia od narkotyków? (w %)

Źródło: wyniki badań własnych, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

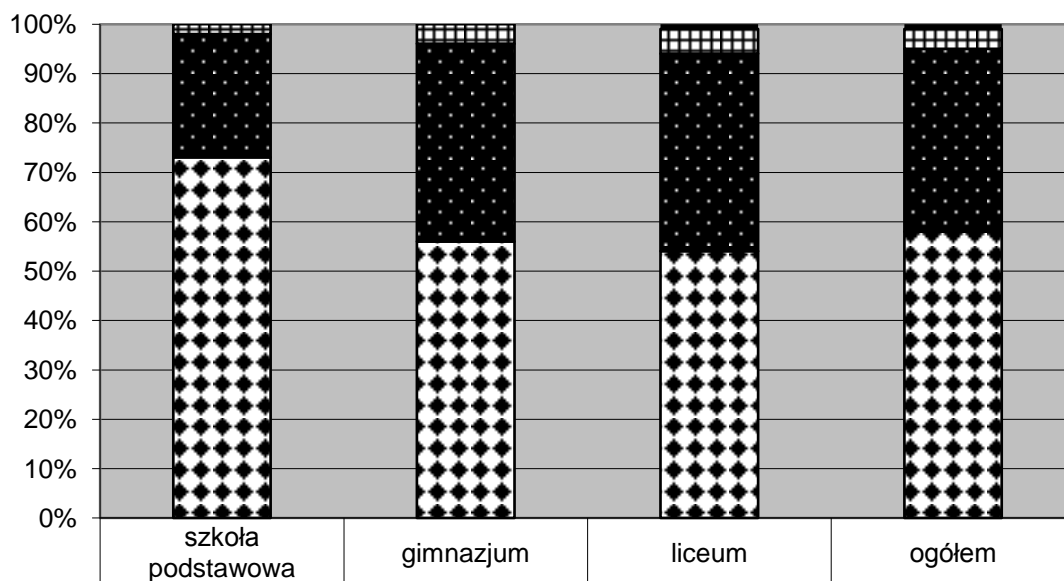
Należy także zaznaczyć, że na każdym poziomie kształcenia rodzice coraz rzadziej niż wskazywały na to poprzednie badania rozmawiali ze swoimi dziećmi na temat uzależnienia od narkotyków – ogółem 44% (w 2008 roku 52%, w 2010 roku 50%) takich wskazań (Wykres 27). Warto także zaznaczyć, że ponownie wśród respondentów, z którymi rodzice rozmawiali na temat narkotyków przytłaczająca większość na każdym poziomie kształcenia twierdzi, że miało to wpływ na ich dalsze wybory. Wydaje się więc być to skuteczną profilaktyką.

Analizując natomiast odpowiedzi badanych na pytanie dotyczące ich udziału w zajęciach profilaktyki uzależnień (Wykres 28) stwierdzić należy, że udział odpowiedzi, iż nie brali udziału w takich zajęciach tylko wśród uczniów gimnazjum i liceum niestety przekracza 50% (w 2008 i 2010 roku nie obserwowano tego zjawiska - ogółem dla całej badanej populacji w 2010 roku 51 %, a w 2008 roku 58%). Nadal wydaje się więc, że w tym zakresie (pomimo permanentnej i rzetelnej działalności Referatu Profilaktyki Uzależnień Wydziału Zdrowia, Polityki Społecznej i Aktywizacji Zawodowej Urzędu Miasta w Dąbrowie Górniczej - opisanej w innej części niniejszego opracowania) pozostaje wiele do zrobienia.

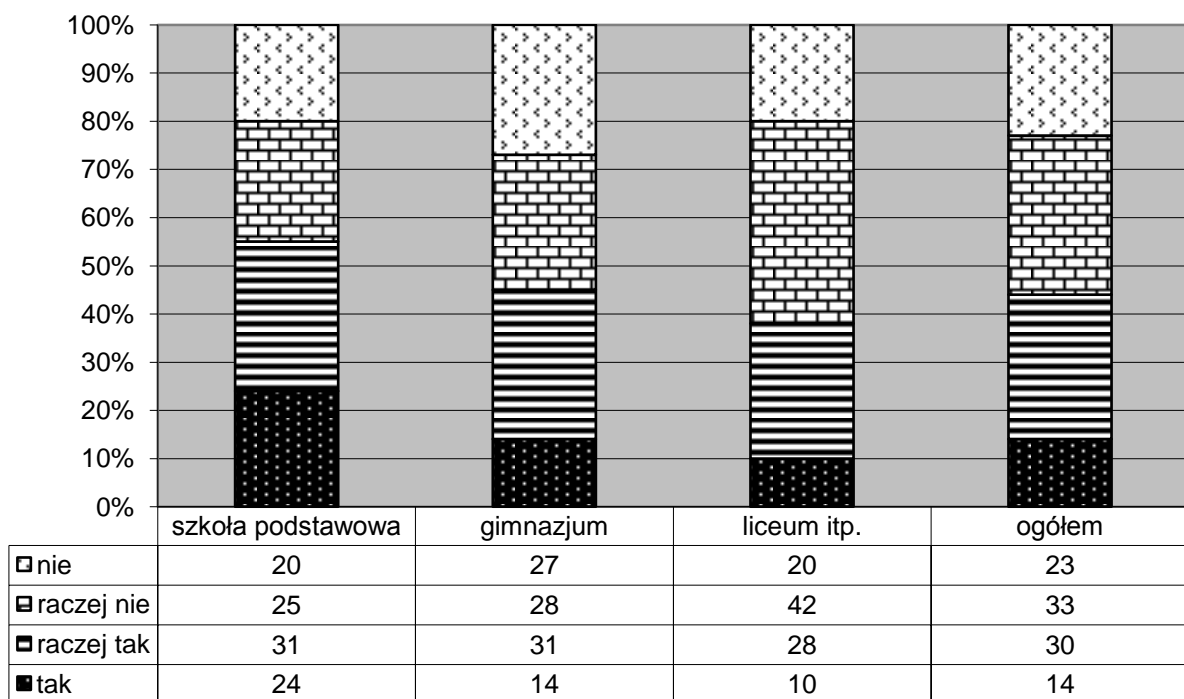
listopad-grudzień 2012

Wykres 28. Udział uczniów Dąbrowy Górniczej w zajęciach profilaktyki uzależnień w 2012 roku (w %).

Źródło: wyniki badań własnych, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

Wykres 29. Skuteczność zajęć z profilaktyki uzależnień w ocenie uczniów Dąbrowy Górniczej w 2012 roku (w %).

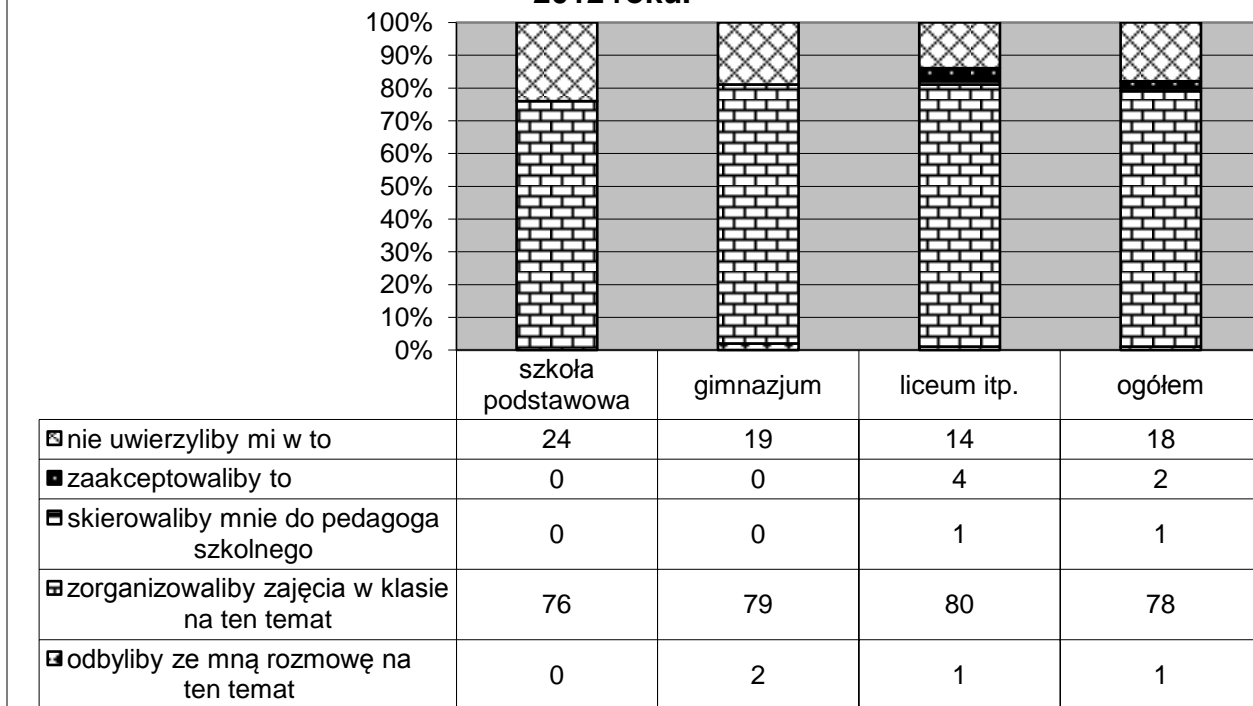

Źródło: wyniki badań własnych, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

Jeżeli zaś chodzi o skuteczność realizowanych zajęć z profilaktyki uzależnień (Wykres 29) to odpowiedzi w większości potwierdzające skuteczność podjętych działań zanotowano za wyjątkiem szkół ponadgimnazjalnych (w 2010 roku za wyjątkiem liceum i technikum w 2008 roku za wyjątkiem gimnazjów i liceów) w ponad 50%.

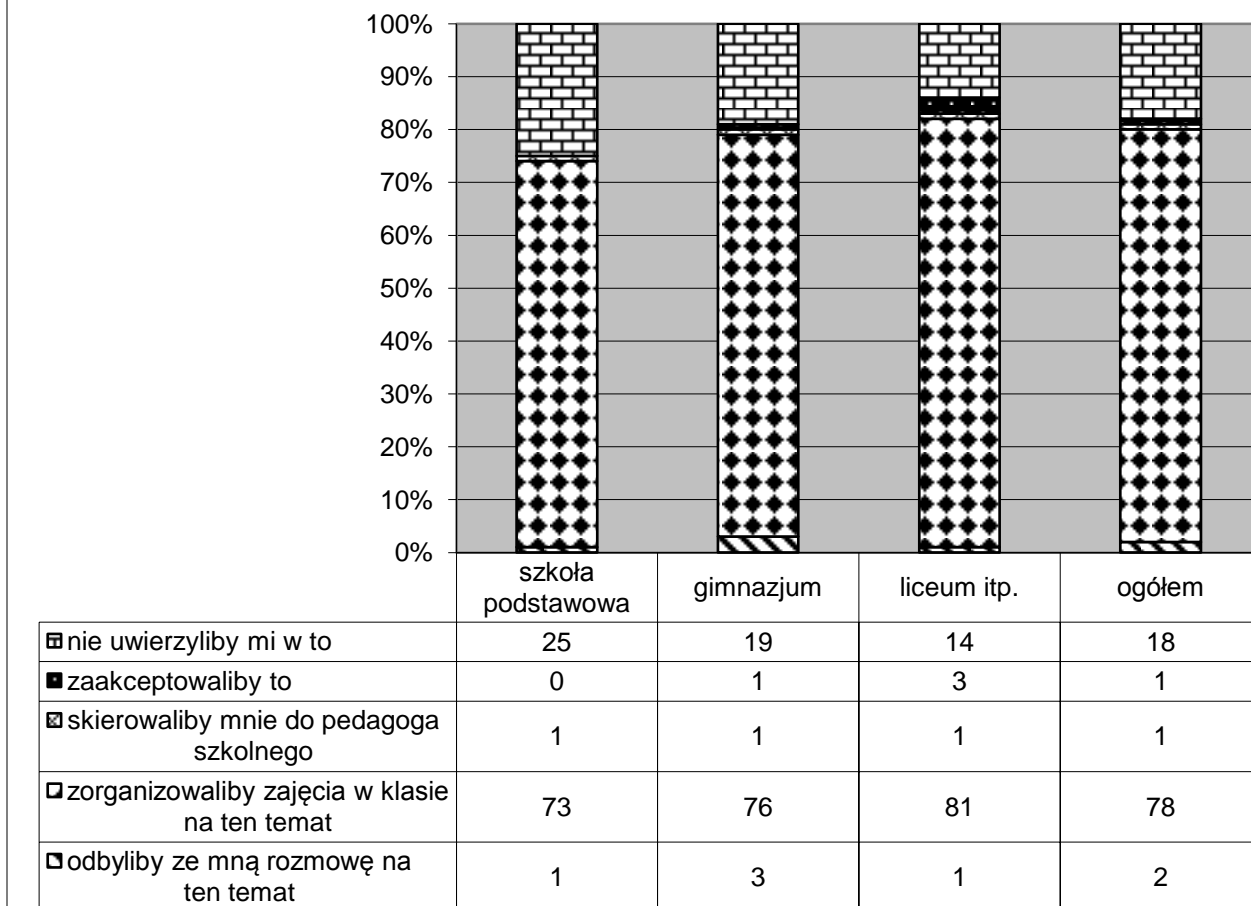
Analizując z kolei przewidywane przez uczniów sposoby reakcji na informację, że używają narkotyków (Wykres 30) 78% uczniów ogółem stwierdziła, że nauczyciel zorganizowałby zajęcia na ten temat (w poprzednich badaniach najczęściej wskazywano, że zainicjowałby rozmowę na ten temat (w 2012 roku 1%, ale w 2010 roku 38%, w 2008 roku 43%, a w 2006 roku – 72%). Podobnie, jak w poprzednich badaniach w 2012 roku tylko 2% (w 2008 roku tylko 3%, a w 2006 roku – 1%) nauczycieli zaakceptowałoby taką sytuację. Jednak 18% badanych stwierdziło, że nauczyciela nie zainteresowałoby (nie uwierzyłoby w to), gdyby zauważył, że uczeń przyjmuje narkotyki (w 2008 roku 16%, w 2006 roku – 9%, w 2010 roku 11%).

Wykres 30. Przewidywane przez uczniów Dąbrowy Górniczej sposoby reakcji nauczycieli na informacje, że używają narkotyków - ogółem i według poziomu kształcenia (w %) w 2012 roku.

Źródło: wyniki badań własnych, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

Wykres 30a. Przewidywane przez uczniów Dąbrowy Górniczej sposoby reakcji nauczycieli na informację, że używają dopalaczy - ogółem i według poziomu kształcenia (w %) w 2012 roku.

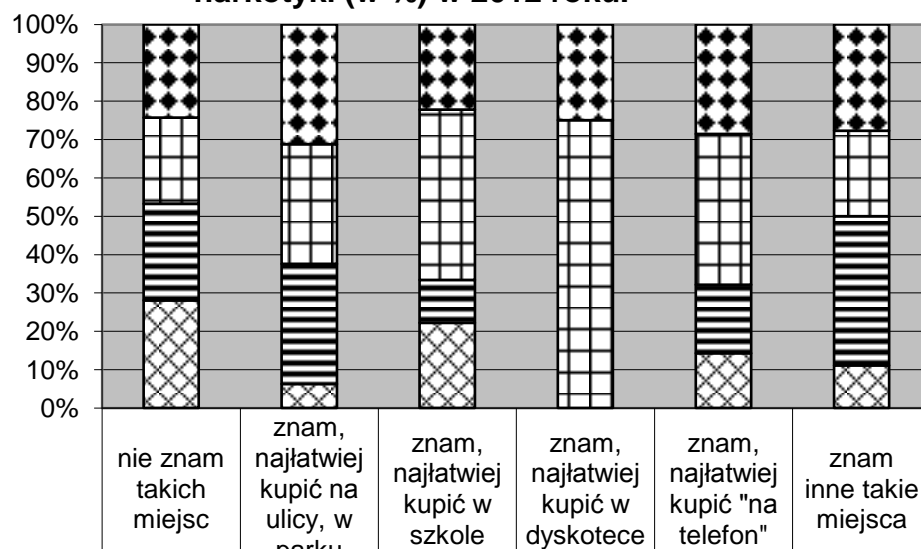

Źródło: wyniki badań własnych, *Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.*

Jak już wcześniej podawano w badaniach przeprowadzonych w 2010 i 2012 roku zapytano także respondentów o problematykę tzw. dopalaczy. Dane w zakresie przewidywanej reakcji na używanie ich przez respondentów przedstawiono na wykresie 30a (dla łatwiejszych porównań wyników w tej i poprzedniej z 2010 roku Diagnozie zachowano numerację z „Diagnozy w 2008 roku” dodając tabelę 30a). Tylko w nielicznych przypadkach - 1% badanych – stwierdziło, że nauczyciele zaakceptowaliby to (w 2010 roku 3%). W większości przypadków zorganizowaliby zajęcia w klasie na ten temat (78%, w 2010 roku odbyliby z uczniem rozmowę - 41%) lub skierowaliby ucznia do pedagoga szkolnego (1%, w 2010 roku 32 %).

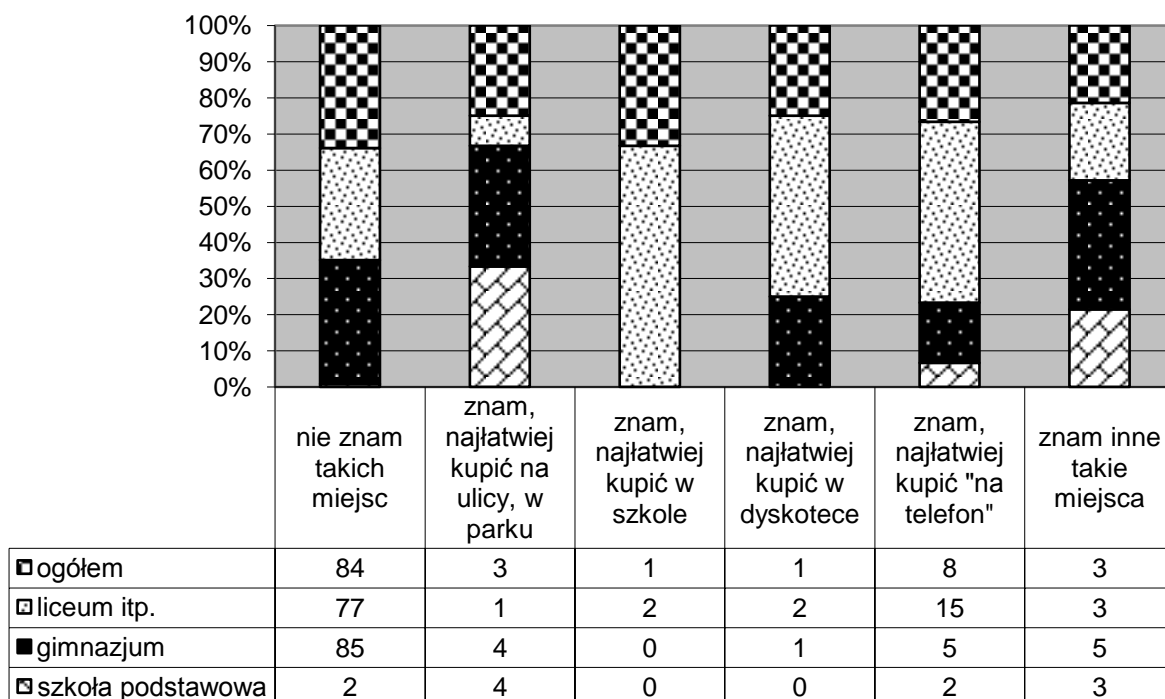
listopad-grudzień 2012

Wykres 31. Wskazania dokonane przez uczniów Dąbrowy Górniczej miejsc w Dąbrowie Górniczej, gdzie można nabyć narkotyki (w %) w 2012 roku.

Źródło: wyniki badań własnych, *Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006* oraz *Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010*.

Wykres 32. Wskazania dokonane przez uczniów Dąbrowy Górniczej miejsc poza Dąbrową Górniczą, gdzie można nabyć narkotyki (w %) w 2012 roku.

Źródło: wyniki badań własnych, *Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.*

Zważyć należy także, że tak samo, jak w poprzednich badaniach większość respondentów w Dąbrowie Górniczej i poza nią nie zna miejsc, gdzie można nabyć narkotyki (Wykres 31 i 32).

6. OCENA BEZPIECZEŃSTWA NA TERENIE MIASTA DĄBROWA GÓRNICZA DOKONANA PRZEZ JEGO MIESZKAŃCÓW

Strach przed przestępczością rozpatrywać można na trzech płaszczyznach: kraju, miejsca zamieszkania i obaw o osobiste bezpieczeństwo. W pierwszym przypadku chodzi o postrzeganie Polski jako kraju bezpiecznego lub nie, w drugim - jak badani oceniają pod względem bezpieczeństwa swoje miejsce zamieszkania, w trzecim zaś o to, czy i w jakim stopniu obawiają się, iż sami staną się ofiarą przestępstwa.

W badaniach wiktyimizacyjnych obok zjawiska wiktyimizacji mierzone jest również zjawisko strachu czy też lęku przed przestępczością. Często używa się tych pojęć zamiennie. Obecnie strach przed przestępczością traktuje się jako pewną konstrukcję złożoną z trzech następujących elementów⁸⁴:

- a) afektywnego stanowiącego subiektywne poczucie bezpieczeństwa lub niebezpieczeństwa, doświadczane w życiu codziennym oraz strach przed wiktyimizacją, dotyczący wszystkich możliwości stania się ofiarą przestępstwa;
- b) kognitywnego będącego oceną rozwoju przestępczości oraz prawdopodobieństwa wiktyimizacji (ryzyko wiktyimizacji);
- c) konatywnego (behawioralnego), którego wskaźnikiem są przedsięwzięte przez jednostki środki ostrożności w celu zabezpieczenia się przed przestępstwem (środki obronne oraz środki uchylania się).

W ramach przeprowadzonych badań analizowano wszystkie opisane powyżej elementy strachu przed przestępczością. Jednak ze względu na wymagania edytorskie poniżej zaprezentowano tylko niektóre z uzyskanych wyników.

W kryminologii nie ma jednej definicji ofiary. W literaturze przedmiotu pojęcie ofiary rozumiane jest przynajmniej na trzy sposoby. Pierwszy, najwęższy, gdy przyjmuje się, że ofiarą przestępstwa jest konkretny człowiek, który ponosi szkodę, doznaje nieuzasadnionej krzywdy lub cierpienia w wyniku popełnionego przestępstwa. Drugi szerszy, gdzie oprócz jednostki ludzkiej ofiarą jest także grupa lub instytucja pokrzywdzona lub poszkodowana. Trzeci – najszerszy - w ramach którego ofiarą jest nie tylko jednostka ludzka czy instytucja, lecz również porządek moralny lub prawy, zagrożony, poszkodowany lub zniszczony przez czyn karalny. Wydaje się, że strach przed przestępczością stanowi (lub co najmniej może stanowić) wypełnienie przesłanek rozumienia pojęcia ofiary w trzecim (najszerszym) znaczeniu. Strach przed przestępczością odczuwany lub manifestowany przez jednostkę jest przecież przejawem (lub jego brakiem)

---

⁸⁴ J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski: Kryminologia. Gdańsk 2001, 450-452.

ogólnego poczucia bezpieczeństwa tej jednostki, który wpływa także na ogólne poczucie bezpieczeństwa odczuwane przez społeczeństwo.

Na poczucie osobistego bezpieczeństwa wpływa wiele czynników, wśród których istotną rolę odgrywa przekonanie o stanie zagrożenia przestępczością w otoczeniu, w którym się żyje. Prezentacja wyników badań zostanie zapoczątkowana od wyobrażeń o zagrożeniu występującym w najszerzej pojętym otoczeniu - mianowicie w skali kraju (element afektywny strachu przed przestępczością), następnie zaprezentowane zostaną wyniki badań dotyczące najbliższego otoczenia (element afektywny strachu przed przestępczością) a kolejno dotyczące ocen przemian zagrożenia przestępczością (element kognitywny strachu przed przestępczością – ryzyko wiktyimizacji) oraz prognoz stanu bezpieczeństwa – ryzyka wiktyimizacji (element kognitywny strachu przed przestępczością). Ukazane zostaną także korelacje pomiędzy wybranymi elementami strachu przed przestępczością⁸⁵.

Należy zauważyć, że 34% (w 2008 roku 30%, w 2010 roku 42%) dorosłych mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza uważa, że w ostatnich 5-ciu latach stan bezpieczeństwa w Polsce się poprawił (5% - tak, 29% - raczej tak, w 2010 roku 5% - tak, 37% - raczej tak, a w 2008 roku 5% - tak, 25% - raczej tak). Wśród uczniów (pytano o 2 ostatnie lata) pozytywną ocenę w tym zakresie wyraziło 40% (w 2008 roku 35%, a w 2010 roku 41%) – 14% - tak, 16% - raczej tak (w 2008 roku 11% - tak, 24% - raczej tak, w 2010 roku 11% - tak, 30% - raczej tak).

W zakresie zaś odpowiedzi na podobne pytanie, lecz odnoszące się do Miasta Dąbrowa Górnicza, to wśród dorosłych mieszkańców pozytywną opinię wyraziło 39% (w 2008 roku 36%, w 2010 roku 45%) respondentów (6% - tak, 33% - raczej tak, w 2010 roku 5% - tak, 40% - raczej tak, a w 2008 roku 6% - tak, 30% - raczej tak) a wśród uczniów 50% (w 2008 roku 35%, w 2010 roku 50%) – 19% - tak, 31% - raczej tak (w 2008 roku 12% - tak, 33% - raczej tak, w 2010 roku 13% - tak, 37% - raczej tak). Przy czym zauważyć należy, że aktualnie Dąbrowę Górniczą jako miasto bezpieczne uważa aż 80% (w 2008 roku 48%, w 2010 roku 66%) dorosłych respondentów (25% - tak, 55% - raczej tak, w 2010 roku 8% - tak, 58% - raczej tak, a w 2008 roku 4% - tak, 44% - raczej tak) a uczniów aż 67% (w 2008 roku 53%, w 2010 roku 65%) - 21% tak, 46% raczej tak (w 2010 roku 19% - tak, 46% - raczej tak, w 2008 roku 15% - tak, 38% - raczej tak).

Są to więc wyniki pozytywne. Dużo korzystniejsze niż uzyskane w 2008 i 2010 roku. Miasto Dąbrowa Górnicza jest oceniane jako bezpieczne częściej niż Polska. Jednocześnie:

- 73% (w 2008 roku 54%, w 2010 roku 67%) dorosłych mieszkańców (15% - tak, 58% - raczej tak, w 2010 roku 12% - tak, 55% - raczej tak, a w 2008 roku 9% - tak, 45% - raczej tak) oraz 76% (w 2008 roku 63%, w 2010 roku 70%) uczniów (46% - tak, 30% - raczej tak, w 2010 roku 32% - tak, 38% - raczej

⁸⁵ Por. L. Wieczorek: Obiektywna i subiektywna ocena strachu przed przestępczością w opinii studentów wybranych kierunków studiów. W: A. Czerkowski, A. Nowak (red.): Wybrane zagadnienia patologii społecznej i resocjalizacji. Katowice 2007.

tak, a w 2008 roku 34% - tak, 29% - raczej tak) dzielnicę, w której mieszka uważa za bezpieczną;

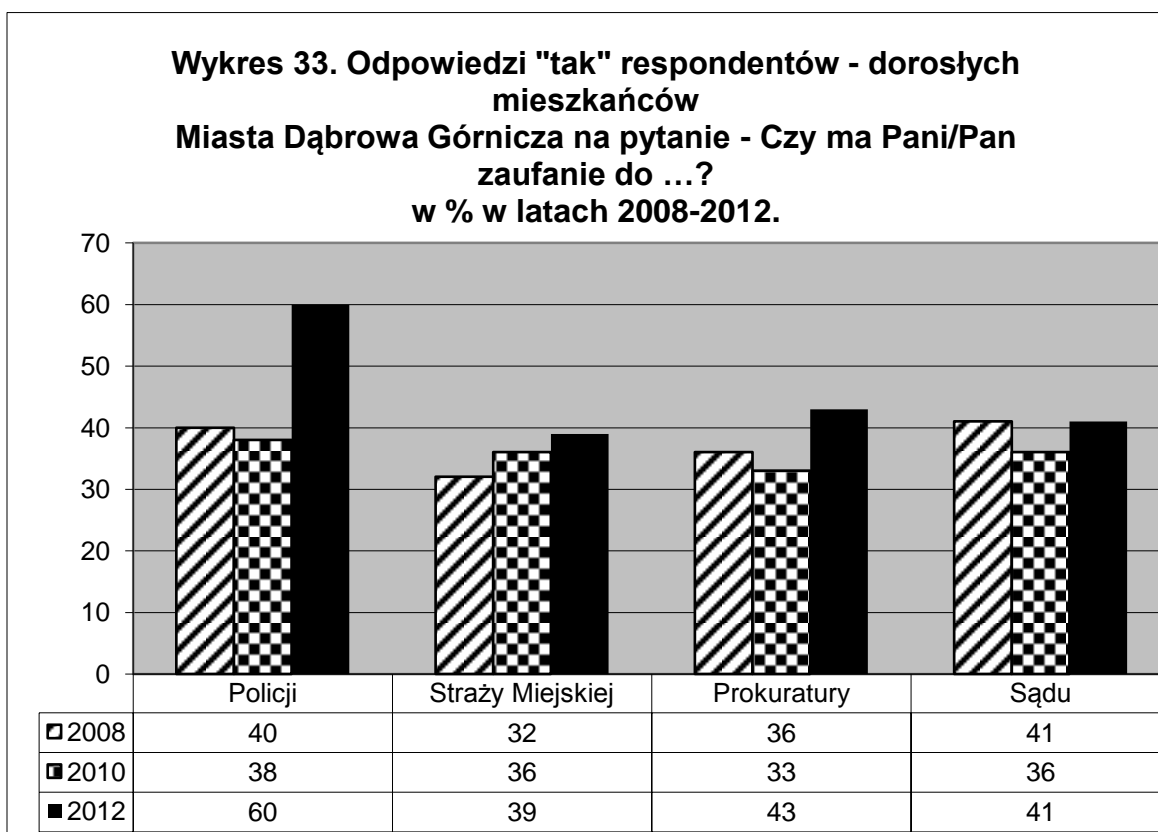
- 45% (w 2008 roku 55%, w 2010 roku 42%) dorosłych mieszkańców (15% - tak, 30% - raczej tak, w 2010 roku 13% - tak, 29% - raczej tak, a w 2008 roku 19% - tak, 36% - raczej tak) oraz 45% (w 2008 roku 55%, w 2010 roku 40%) uczniów (28% - tak, 17% - raczej tak, w 2010 roku 20% - tak, 20% - raczej tak, a w 2008 roku 23% - tak, 22% - raczej tak) nie boi się wyjść po zmroku do centrum miasta;
- 30% (w 2008 roku 43%, w 2010 roku 34%) dorosłych mieszkańców (11% - tak, 19% - raczej tak, w 2010 roku 12% - tak, 22% - raczej tak, a w 2008 roku 13% - tak, 30% - raczej tak) oraz 32% (w 2008 i w 2010 roku po 31%) uczniów (20% - tak, 12% - raczej tak, w 2010 roku 15% - tak, 16% - raczej tak, a w 2008 roku 17% - tak, 14% - raczej tak) nie boi się wyjść po zmroku na spacer w okolicach swojego zamieszkania.

Wśród dorosłych mieszkańców miasta zanotowano 25% (w 2008 roku 9%, w 2010 roku 18%) badanych, którzy w okresie ostatnich 5-ciu lat byli ofiarą przestępstwa lub wykroczenia, z czego tylko 33% (w 2008 roku 49%, w 2010 roku 36%) zgłoszono organom ścigania. Badani uczniowie wskazali natomiast, że 15% (w 2008 roku 18%, w 2010 roku 21%) było ofiarą przestępstwa lub wykroczenia (pytano o ostatnie 2 lata), lecz tylko 23% (w 2008 roku 40%, w 2010 roku 35%) zgłoszono organom ścigania. Problem ciemnej liczby także w przypadku uczniów jest znaczny.

Dorośli respondenci miasta deklarowali w 28% (w 2008 roku 32%, w 2010 roku 31%) deklarowali, że w okresie ostatnich 5-ciu lat zastosowali jakieś środki techniczne celem poprawy swojego bezpieczeństwa (kraty, rolety, drzwi antywłamaniowe, alarm itp.) oraz 25% (w 2008 roku 31%, w 2010 roku 23%) wskazało, że planuje zamontowanie takich urządzeń.

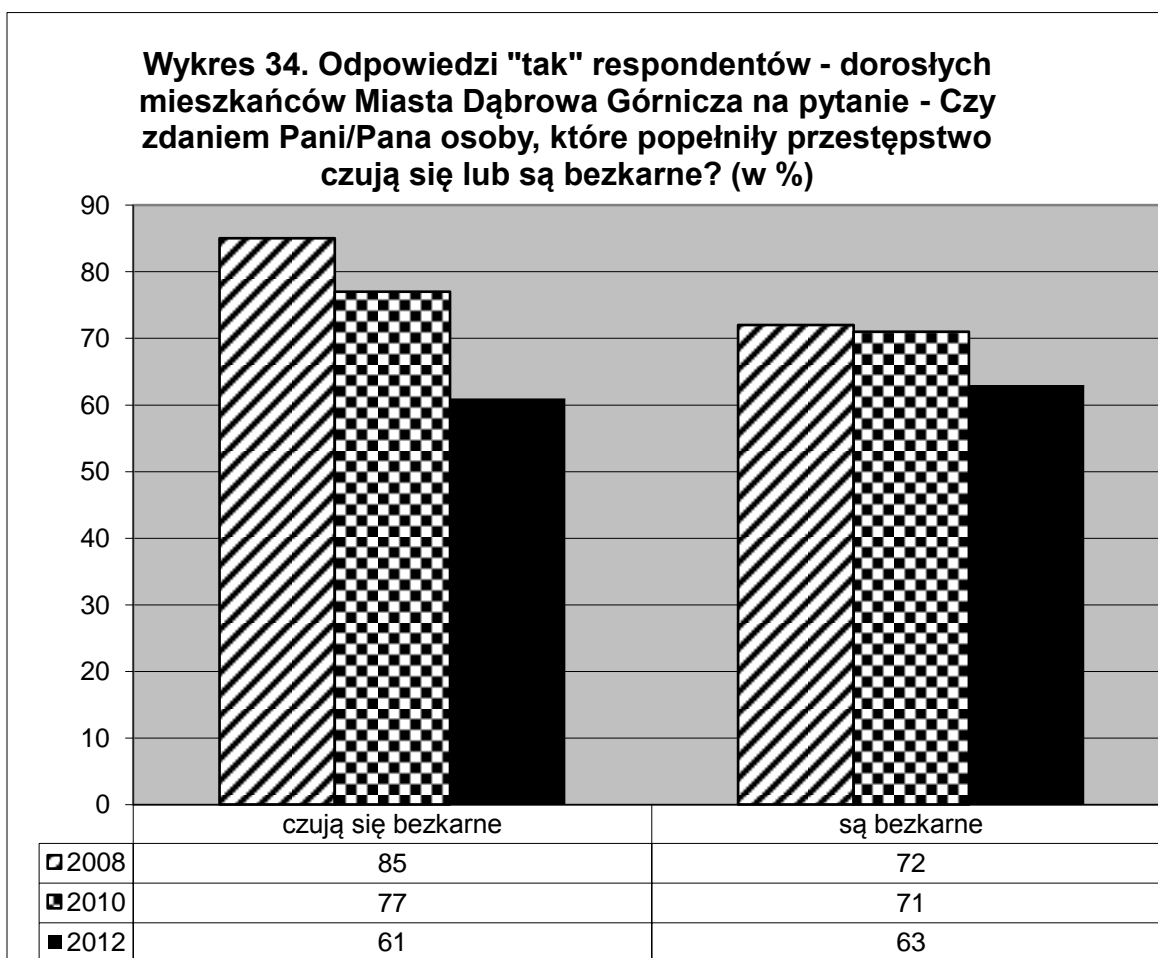
Badania pozwoliły także na wskazanie instytucji wymiaru sprawiedliwości, do których dorośli mieszkańcy Miasta Dąbrowa Górnicza mają zaufanie (Wykres 33). W 2012 roku najwięcej wskazań pozytywnych ponownie uzyskała Policja (aż 60%, w 2010 roku – 38%, kolejno w 2012 roku Prokuratura – 43%, Sąd – 41%, Straż Miejska – 39%, w 2010 roku - Sąd i Straż Miejska po 36% a Prokuratura 33%, a w 2008 roku Sąd 41%, kolejno Policja 40%, Prokuratura 36% i Straż Miejska 32%).

Zważyć przy tym należy, że swojego dzielnicowego znało 23% (w 2008 roku 23 %, w 2010 roku 38%) dorosłych mieszkańców. Respondenci Ci wskazali ponadto, że w 61% (w 2008 roku 85%, w 2010 roku 77 %) sprawcy przestępstw czują się bezkarnie a 63% (w 2008 roku 72%, w 2010 roku 71%) są bezkarni (Wykres 34).

Źródło: wyniki badań własnych, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

listopad-grudzień 2012

Źródło: wyniki badań własnych, Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006 oraz Diagnoza zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2010.

WNIOSKI

Cel badań został zrealizowany. Uzyskano holistyczną diagnozę społeczną zagrożenia patologiami oraz zrealizowano zadanie w zakresie monitorowania dynamiki problemów związanych z uzależnieniami na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza.

Szczegółowe wnioski zaprezentowano przy omówieniu poszczególnych wyników badań.

Podobnie (jak we wprowadzeniu) zauważyć należy, że wobec określonych ram czasowych przeznaczonych na przeprowadzenie badań i opracowanie uzyskanych wyników niniejszy raport zawiera podstawowe (fundamentalne) kwestie niezbędne do przedstawienia zgodnie z wymogami Urzędu Miasta w Dąbrowie Górniczej. Spowodowane to zostało również utylitarnym celem zlecenia niniejszych badań. Biorąc jednak pod uwagę zrealizowanie bardzo szczegółowych badań (patrz aneks do niniejszego opracowania – kwestionariusze ankiet) na stosunkowo dużej populacji (łącznie około 1.000 osób) zasadne jest rozważenie możliwości (bo potrzeba zdaniem Autora niniejszego raportu jest oczywista) przeprowadzenia pogłębionych analiz uzyskanych wyników i przedstawienia ich w pozycji zwartej.

Wyniki przeprowadzonych badań uzasadniają sformułowanie następujących postulatów, które w przypadku ich zrealizowania umożliwiłyby ograniczanie problemów społecznych zdiagnozowanych w trakcie niniejszych (i poprzednich badań) oraz w sposób komplementarny uzupełniałyby podejmowane w mieście działania w zakresie ograniczania patologii społecznych. Moim zdaniem analiza uzyskanych wyników badań prowadzi do wniosków, zgodnie z którymi konieczna jest:

1. Systematyczna diagnoza bezpieczeństwa w placówkach oświatowych, opiekuńczo-wychowawczych itp. a poprzez to rozpoznanie stanu zagrożenia i zidentyfikowanie skali zagrożeń realizowana przez Centrum Zarządzania Kryzysowego, właściwe merytorycznie Wydziały Urzędu Miasta, Komendę Miejską Policji, a w tym w szczególności:
  - a) dalsze, cykliczne (co dwa lata) realizowanie badań dot. problemów społecznych, w tym w szczególności poczucia bezpieczeństwa mieszkańców Dąbrowy Górniczej,
  - b) opracowanie arkusza oceny bezpieczeństwa w placówkach oświatowych i opiekuńczo-wychowawczych oraz systematyczne gromadzenie i weryfikacja wyników oraz prowadzenie stosownych analiz.
2. Edukacja dla bezpieczeństwa uczniów, Rodziców/Opiekunów prawnych, nauczycieli w tym edukacja społeczno-prawna realizowana przez doradcę metodycznego ds. pedagogów szkolnych i świetlic oraz religii, placówki

oświatowe we współpracy z właściwymi merytorycznie wydziałami Urzędu Miasta, placówki oświatowe we współpracy z instytucjami wspierającymi proces wychowawczy, Prokuratura Rejonowa, Sąd Rejonowy, Straż Miejska, Komenda Miejska Policji), w tym w szczególności:

- a) cykliczne realizowanie Konferencji Miejskiej połączonej z warsztatami nt. Bezpieczeństwa w Dąbrowie Górniczej;
  - b) realizacja programów wychowawczych oraz szkolnych programów profilaktyki wraz z ich rzetelną ewaluacją zgodnie z prawem oświatowym;
  - c) prowadzenie odpowiednich konkursów szkolnych i miejskich;
  - d) udział w Kampaniach Społecznych ogólnopolskich, regionalnych, i miejskich;
  - e) realizacja działań profilaktycznych wynikających z konkretnie zdiagnozowanych potrzeb poszczególnych placówek oświatowych i opiekuńczo-wychowawczych i innych;
  - f) prelekcje, pogadanki oraz spotkania edukacyjne ze specjalistami;
  - g) opracowanie i kolportowanie materiałów edukacyjnych (np. tzw. ściaga telefoniczna zawierając wykaz placówek pomocowych ze wskazaniem ich kompetencji i możliwości).
3. Zaspokajanie potrzeb opiekuńczych dzieci i młodzieży przez placówki kulturalno-oświatowe, Wydział Oświaty Urzędu Miasta, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe, parafie, Komendę Miejską Policji, Placówkę Opiekuńczo-Wychowawczą, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Sąd Rejonowy III Wydział Rodziny i Nieletnich, Kuratorską Służbę ds. Wykonywania Orzeczeń Sądowych, w tym w szczególności:
- a) organizowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży, w tym w ramach świetlic środowiskowych, świetlic szkolnych, klubów osiedlowych, placówek kulturalno-oświatowych, klubów sportowych);
  - b) udzielanie pomocy socjalno-bytowej rodzinie i dziecku będących w sytuacji kryzysowej;
  - c) podjęcie działań w celu utworzenia interwencyjnych miejsc schronienia dla młodzieży zagrożonej niedostosowaniem, marginalizacją i wykluczeniem społecznym.
4. Upowszechnienie zasad tworzenia rodzin zastępczych w wyniku edukacji i informowania „Jak zostać rodziną zastępczą” realizowane przez placówki kulturalno-oświatowe, Wydział Oświaty Urzędu Miasta, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe, parafie.
5. Ukierunkowanie i aktywizacja pracowników pomocy społecznej na rozwiązywanie problemów zamiast reglamentacji pomocy pieniężnej - umożliwienie korzystania beneficjentom pomocy społecznej z realizacji zadań w zakresie pomocy socjalnej poprzez udrożnienie systemu pomocy społecznej w wyniku utworzenie zespołów interdyscyplinarnych ds. realizacji zadań pomocy społecznych realizowanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej z udziałem przedstawicieli: Urzędu Pracy, Komendy Miejskiej Policji, Kuratorskiej Służby ds. Wykonywania Orzeczeń Sądowych,

Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz właściwych merytorycznie wydziałów Urzędu Miasta.

6. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu rodzin znajdujących się przejściowo w trudnej sytuacji życiowej w wyniku podjęcia działań w celu utworzenia lokali zastępczych (w różnych punktach Dąbrowy Górniczej) dla rodzin znajdujących się przejściowo w trudnej sytuacji życiowej zamiast umieszczania tych rodzin w lokalach zastępczych (socjalnych) skomasowanych w wybranych dzielnicach. Działania te winny być realizowane przez właściwe merytorycznie wydziały Urzędu Miasta, Spółdzielnie Mieszkaniowej, Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych.
7. Upowszechnianie informacji o instytucjach świadczących pomoc rodzinie poprzez opracowanie i wydanie zaktualizowanych broszur informacyjnych zawierających informacje o instytucjach świadczących pomoc rodzinie. Umieszczenie stosownych informacji na stronach internetowych Miasta przez właściwe merytorycznie wydziały Urzędu Miasta.
8. Stworzenie drożnego systemu przepływu informacji pomiędzy instytucjami działającymi w Dąbrowie Górniczej na rzecz rodziny i dzieci poprzez opracowanie procedur przepływu informacji i koordynowania działań realizowane przez Sąd Rejonowy, Prokuraturę Rejonową, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Komendę Miejską Policji, Poradnie Pedagogiczno-Psychologiczne, właściwe merytorycznie wydziały Urzędu Miasta.
9. Upowszechnienie wizyjnego monitoringu obiektów szkolnych przez właściwe merytorycznie wydziały Urzędu Miasta.
10. Promowanie zdrowego stylu życia poprzez edukację zdrowotną realizowane przez dyrektorów placówek oświatowych, Regionalny Ośrodek Metodyczno-Edukacyjny METIS, Szpital Miejski, Terenową Stację Sanitarno-Epidemiologiczną, właściwe merytorycznie wydziały Urzędu Miasta, domy kultury, świetlice osiedlowe, organizacje pozarządowe, a w szczególności:
  - a) realizacja programów, np. „Szkoła promująca zdrowie”;
  - b) udział w kampaniach społecznych;
  - c) udział w programach profilaktycznych z zakresu edukacji zdrowotnej;
  - d) szkolenia nauczycieli i uczniów w zakresie udzielania pierwszej pomocy przed-medycznej;
  - e) rozwiązanie problemu dostępu do pielęgniarek szkolnych poprzez zwiększenie obsady kadrowej;
  - f) przeszkolenie pielęgniarek szkolnych w zakresie podniesienia wiedzy na temat symptomów przemocy oraz rozpoznawania objawów działania substancji psychoaktywnych;
  - g) realizacja integralnej profilaktyki problemowej, w szczególności w zakresie agresji, narkomanii i alkoholizmu.
11. Uwzględnianie w planowaniu przestrzennym kontekst kształtowania bezpiecznej przestrzeni publicznej.

Przeprowadzona w niniejszej pracy analiza systemowa problemów społecznych miasta średniej wielkości (Dąbrowy Górniczej) dowodzi ponadto

potrzeby wykorzystania jego funkcji samoregulacyjnych. Szczegółowo zadania w tym zakresie dla wychowawczych funkcji miasta opisał Wiesław Ambrozik⁸⁶. Wskazywał on na takie mechanizmy samoregulujące rodziny, jak:

1. Mechanizm wzmożonych działań stymulujących i kierujących, podejmowanych ze strony rodziny.
2. Mechanizm izolowania dziecka od negatywnych kontaktów rówieśniczych.
3. Mechanizm włączania dziecka w rozliczne obowiązki domowe.

Istotne wydają się także wskazywane przez tego autora samoregulujące mechanizmy instytucjonalnej płaszczyzny systemu i sił je blokujących:

1. Mechanizm kompensacyjnego oddziaływania instytucji wychowania pozaszkolnego.
2. Mechanizm stygmatyzujących i selekcyjnych oddziaływań szkoły.
3. Mechanizm resocjalizacyjno-represyjnego oddziaływania instytucji kontroli społecznej.

Źródłem uruchamiania powyższych mechanizmów jest bądź subsystem uczestnictwa społecznego badanych, a w nim głównie rodzina i w wyjątkowych przypadkach grupa rówieśnicza, bądź system instytucji wychowawczych, a w nim przede wszystkim szkoła oraz instytucje opieki i kontroli społecznej.

Realizowane w Dąbrowie Górniczej faktyczne działania opisane w części empirycznej niniejszej pracy uzupełnione o spełnienie powyższy postulatów powinno zapewnić w społeczności lokalnej poczucie bezpieczeństwa społecznego, a tym samym być skutecznym narzędziem w walce z problemami społecznymi, w tym w szczególności przestępczością i innymi przejawami patologii społecznej oraz wykluczenia społecznego. Zadania te winny być realizowane w każdej społeczności lokalnej - nie tylko w opisanym mieście. Za Krzysztofem Frysztackim zauważyć przecież należy, iż pomimo tego, że społeczności lokalne borykają się ze swoimi własnymi problemami, to jednak tam, gdzie się rozwijają i utrwalają, realia i perspektywy (jest na to dość konkretnych dowodów – choćby prezentowanych w niniejszej publikacji) są obiecujące. Będąc niejako między mikro- i makrospołecznymi czynnikami, współtworzą miasta czyniąc je względnie samoistnymi, mocniejszymi, bardziej zdolnymi do działania i sukcesów⁸⁷. Miasto i jego społeczność jest więc podmiotem oraz narzędziem w rozwiązywaniu problemów społecznych. Takie podejście do zagadnienia umożliwić powinno pokonanie trudności powstałych w wyniku życia polskiego społeczeństwa przez wiele dekad w systemie państwa monocentrycznego. Przecież już w latach siedemdziesiątych Stefan Nowak⁸⁸ opisał zjawisko „próżni socjologicznej”, które oznacza zamknięcie się ludzi w dwubiegunowym układzie” „dobrej” rodziny i „złego” państwa.

Ponadto warto zwrócić uwagę na fakt, że opisane w niniejszej pozycji działania i mechanizmy społeczne znajdują również odzwierciedlenie w

---

⁸⁶ W. Ambrozik, *Wychowawcze funkcjonowanie średniego miasta uprzemysłowionego*, Poznań 1991, *passim*.

⁸⁷ K. Frysztacki, *Socjologia problemów społecznych*, Warszawa 2009, s. 177.

⁸⁸ S. Nowak, *System wartości społeczeństwa polskiego*, *Studia socjologiczne*, 1979, nr 4 (75), s. 160.

obcojęzycznym piśmiennictwie kryminologicznym. Nick Tilley⁸⁹ wskazuje, że niezmiennie istotny jest społeczny kontekst zapobiegania przestępczości. Wydaje się, że droga od Public Relation poprzez Crime Prevention do Community Policing jest jedynym możliwym do zaakceptowania rozwiązaniem.

Jednocześnie nie można pominąć potrzeby lokalnej prewencji przestępczości⁹⁰. Uwzględniać ona powinna również kształtowanie bezpiecznej przestrzeni publicznej. W tym kontekście istotne wydają się następujące zagadnienia sygnalizowane przez Bartosza Czarneckiego i Waldemara Siemińskiego⁹¹:

- nieporządek, przypadkowość rozwiązań i brak dbałości o utrzymanie terenów jest nie tylko kwestią estetyczną, ale wpływa na pogorszenie stanu bezpieczeństwa;

- podstawą bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej w zakresie przeciwdziałania przestępczości i agresji jest kontrola społeczna,

- działania w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej winny być skoordynowane i całościowe,

- zasadne jest wdrożenie praktyk opracowywania analiz zagrożeń bezpieczeństwa w kontekście ich rozkładu przestrzennego lub przestrzennego kontekstu miejsc zagrożonych,

- Policja, podobnie jak Straż Pożarna powinna opiniować i uzgadniać rozwiązania przestrzenne, w tym pozwolenia na budowę,

- rozwiązania przestrzenne powinny uwzględniać wygodę i bezpieczeństwo pieszych oraz osób niepełnosprawnych,

- należy upowszechniać metodę audytu bezpieczeństwa w celu efektywnego i rzeczywistego identyfikowania zagrożeń i ich przyczyn w przestrzeni miejskiej,

- po wprowadzeniu obowiązku oceny wpływu zawartych w planach miejscowych rozwiązań na środowisko, a ostatnio także ich skutków ekonomicznych, należy rozważyć także celowość wprowadzenia sparametryzowanej oceny jakości przestrzeni, w tym w aspekcie bezpieczeństwa i zagrożeń przestępczością oraz możliwości przeciwdziałania,

- konieczne są skoordynowane działania edukacyjne mające na celu upowszechnianie zasad bezpiecznego kształtowania przestrzeni publicznej.

Niezbędna jest również współpraca samorządu z policją w kształtowaniu bezpieczeństwa lokalnego. Ponieważ polska transformacja systemowa dokonała się poza zasadami zarządzania systemowego, jako wielka improwizacja⁹² również w aspekcie zapewnienia bezpieczeństwa społecznego wiele w tym zakresie pozostaje nadal do zrobienia. Jak słusznie wskazuje Tadeusz Cielecki na samorządzie

---

⁸⁹ N. Tilley, Crime Prevention, Devon 2009, s.

⁹⁰ A. Kossowska, K. Krajewski, O potrzebie lokalnej prewencji przestępczości z punktu widzenia kryminologii, W: J. Czapska, Krupiarz W. (red.), Zapobieganie przestępczości w społecznościach lokalnych, Warszawa 1999, passim.

⁹¹ B. Czarnecki, W. Siemiński, Kształtowanie bezpiecznej przestrzeni publicznej, Warszawa 2001, s. 339.

⁹² J. Jagas, Zarządzanie systemowe. Ekonomia, Opole 2006, s. 14.

lokalnym spoczywa ciężar koordynacji systemu zapobiegania przestępczości⁹³. Główną rolę w tym zakresie odgrywa powiat⁹⁴, a model pracy policji w aglomeracjach miejskich powinien być zorientowany na cel⁹⁵. Naturalną platformą do tego typu działań winny być Komisje Bezpieczeństwa i Porządku, które stwarzają realną możliwość współpracy poszczególnych organów (powiatu – w tym pomocy społecznej i straży miejskiej, policji, prokuratury, sądu) w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa w społeczności lokalnej. Niewątpliwie stałą aktywność samorządów w tej dziedzinie zapewnić może (utworzona na mocy ustawy) ta samorządowa struktura organizacyjna właściwa w sprawach porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli. Ustawowy obowiązek współpracy w ramach komisji starosty, radnych, przedstawicieli Policji, prokuratury tworzy warunki do zwiększenia skuteczności działań na rzecz bezpieczeństwa oraz uwzględniania potrzeb i zagrożeń sygnalizowanych przez lokalne społeczności. Współpraca w ramach powiatowego programu zapobiegania przestępczości oraz porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli przyczynia się do lepszej koordynacji i zwiększenia efektywności realizacji różnych przedsięwzięć. Nie bez znaczenia jest też to, że inicjatywy służące rozwiązywaniu lokalnych problemów bezpieczeństwa mogą być (i często są) uwzględnione w strategicznym planowaniu rozwoju poszczególnych regionów. Dbłość o bezpieczeństwo obywateli musi być procesem ciągłym, opartym na zapobieganiu przestępczości i innym zagrożeniom oraz winno stanowić stałą formę aktywności lokalnej społeczności, a także organów administracji lokalnej. Zatem działania zmierzające do ograniczenia występujących lokalnie zagrożeń bezpieczeństwa wymagają teraz znacznie większego niż dotychczas zaangażowania obywateli i organizacji społecznych oraz zmuszają do opartego na zasadach partnerstwa współdziałania między Policją, instytucjami publicznymi, a społecznościami lokalnymi.

Zrealizowane badania przyniosły również niespodziewany efekt. Pomimo faktu, że korzystano ze standardowych źródeł informacji to w wyniku zastosowania analizy skupień (cluster

Należy uznać za zasadne cykliczne realizowanie imprez plenerowych (takich jak „Dąbrowa Górnicza mówi NIE uzależnieniom”) mających na celu propagowanie zdrowego (w tym pozbawionego nałogów) trybu życia.

Wobec faktu, że znaczna część badanych twierdzi, że pomimo ustawowego zakazu niepełnoletni może bez problemu nabyć alkohol w Dąbrowie Górniczej zintensyfikować należy działania Straży Miejskiej oraz Policji) w celu ograniczenia tego zjawiska (w tym poprzez uchylanie zezwolenia na handel alkoholem). Zasadne wydają się też być przeprowadzenie szkolenia sprzedawców, właścicieli sklepów itp. w zakresie obowiązujących przepisów prawa odnośnie sprzedaży alkoholu w tym konsekwencji prawnych ich nieprzestrzegania.

⁹³ Zobacz rozdział I niniejszej pracy. Oraz por. T. Cielecki, Koordynacja systemu zapobiegania przestępczości przez samorządy lokalne, W: A. Szymaniak (red.), Samorząd a policja. Kształtowanie bezpieczeństwa lokalnego, Poznań 2007, *passim*.

⁹⁴ M. Mączyński, Bezpieczeństwo jako zadanie samorządu terytorialnego, W: J. Czapska, H. Kury (red.), Kraków 2002, s. 605-629.

⁹⁵ A. Bałandynowicz, Model pracy policji w aglomeracjach miejskich, W: A. Szymaniak (red.), Samorząd a policja. Kształtowanie bezpieczeństwa lokalnego, Poznań 2007, s. 90-100.

Diagnoza społeczna w zakresie zagrożeń patologiami na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza
listopad-grudzień 2012

BIBLIOGRAFIA

- Błachut J., Gaberle A., K. Krajewski: Kryminologia. Gdańsk 2001.
- Borzucka-Sitkiewicz K., Sas-Nowosielski K., Wieczorek L.: Nadużywanie substancji psychoaktywnych - charakterystyka, zasięg i aspekty prawne zjawiska. W: Wychowanie na co dzień, nr 10-11 (157-158), październik-listopad 2006.
- Coleman J.S.: Foundations of Social Theory, Cambridge (Mass.) 1990.
- Coleman J.S.: Social capital In the creation of human capital, The American Journal of Sociology, 1988, t. 94.
- Czapiński J., Panek T. (red.): Diagnoza społeczna 2005. Warunki i jakość życia Polaków. Warszawa 2006
- Czerkawski A., Nowak A. (red.): Wybrane zagadnienia patologii społecznej i resocjalizacji. Katowice 2007.
- Diagnozy zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza, listopad 2006
- Dukiet-Nagórska T. (red.): Zagadnienia współczesnej polityki kryminalnej. Bielsko-Biała 2006.
- Frieske K., Poławski P.: Opieka i kontrola: instytucje wobec problemów społecznych, Katowice 1999.
- Golinowska S. (red.): Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski, Warszawa 2003. <http://www.mpips.gov.pl/userfiles/File/mps/NSIS.pdf>.
- Gore C., Figueiredo J. B. (red.): Social Exclusion and Anti-Poverty Policy: A Debate pod red. Charlesa Gore'a i Jose B. Figueiredo, wydanej przez IILS i UNDP (1997), <http://www.ips.uw.edu.pl/problemyps/iils.pdf>.
- Gore C., Figueiredo J. B., Wykluczenie społeczne i polityka przeciwdziałania ubóstwu, tekst przetłumaczony przez Ryszarda Szrzenberg za zgodą International Institute for Labour Studies (IILS, instytucja związana z Międzynarodową Organizacją Pracy).
- Grotowska-Leder J., Faliszek K. (red): Ekskluzja i inkluzja społeczna. Diagnoza – uwarunkowania – kierunki działania. Toruń 2005 .
- http://bip.mrr.gov.pl/Narodowa%20Strategia%20Spojnosci/Documents/cebe96531b424b8da9ec4f1a1a0d096dkonferencja_prezentacja_301106.pdf
- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0024:FIN:pl:PDF>
- <http://parpa.pl/download/Raport%20ESPAD%202007%20Polska1.pdf>
- [http://webapp01.ey.com.pl/EYP/WEB/eycom_download.nsf/resources/Narod_strategia.pdf/\\$FILE/Narodowa_strategia.pdf](http://webapp01.ey.com.pl/EYP/WEB/eycom_download.nsf/resources/Narod_strategia.pdf/$FILE/Narodowa_strategia.pdf)
- http://www.ips.uw.edu.pl/rszarf/pdf/pojecie_ws.pdf
- <http://www.mpips.gov.pl>.

http://www.parpa.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=155&Itemid=16
– 26.11.2008 roku

http://www.parpa.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=155&Itemid=16

<http://www.slaskie.pl/zalaczniki/2009/06/23/1245745285/1245745435.pdf>

http://www.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_slaskie/portrety_miast/miasto_dabrowa_gornicza.pdf

Kabaj M., Bezrobocie i ubóstwo. Elementy programu przeciwdziałania, W: Człowiek-Rynek-Sprawiedliwość”, Warszawa 2001.

Kossowska A.: Kapitał społeczny a przestępczość, Archiwum Kryminologii. Tom XXIX-XXX, 2007-2008.

Kozielecki J.: Rozwiązywanie problemów, Warszawa, 1969.

Kwiatkowski M.: Kapitał społeczny, W: Encyklopedia socjologii, Suplement, Warszawa 2005.

Lévay M.: „Wykluczenie społeczne”, popularne pojęcie we współczesnej kryminologii. Wykluczenie społeczne i przestępczość w Europie Środkowej i Wschodniej, W: Archiwum Kryminologii, tom XXVIII, 2005-2003.

Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w dniu 21 października 1999 roku „Bezpieczeństwo personalne i strukturalne wobec wyzwań współczesnego świata”, Warszawa 2000.

Melibruda J.: Pułapka nie wybaczonej krzywdy, I instytut Psychologii Zdrowia, Warszawa 1999.

Mikołajewicz W.: Praca socjalna jako działanie wychowawcze, Katowice 1999.

Moczuk E. (red.): Czy patologia społeczna. Rzeszów 2002.

Okulicz-Kozaryn K., Borucka A. (1997). Zmiany w piciu alkoholu przez młodzież. Badania mokotowskie: 1984-1988-1992-1996. W: Alkoholizm i Narkomania, nr 2 (1997).

Okulicz-Kozaryn K., Borucka A.: Picie alkoholu przez młodzież z mokotowskich szkół średnich w latach 1984-2000. W: Alkoholizm i Narkomania, nr 14 (2001).

Ornacka K.: Ewaluacja – między naukami społecznymi i pracą socjalną. W: Zeszyty Pracy Socjalnej. Kraków 2003.

Ostaszewski K.: Trendy w paleniu papierosów przez 15-letnią młodzież. Badania mokotowskie 1984-2000. W: Medycyna Wieku Rozwojowego, nr VII (2003).

Ostaszewski K.: Trendy w używaniu przez młodzież substancji psychoaktywnych innych niż alkohol. Badania mokotowskie - kontynuacja. W: Alkoholizm i Narkomania, nr 14.

Pawlas- Czyż S.: Praca socjalna wobec współczesnych problemów społecznych, Toruń 2007.

Putman R. D., Bowling A.: The Collapse and Revival of American Community, New York 2000.

Robertis C. de: Metodyka działania w pracy socjalnej, Katowice 1998.

Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 25 października 2005 roku w sprawie trybu organizowania prac społecznie użytecznych (Dz. U. Nr 210, poz. 1745).

Rzepińska I., Wieczorek L.: Nieletni sprawcy kradzieży w świetle danych statystycznych i studium indywidualnego przypadku. W: Jan Maria Stanik (red.): Psychospołeczne uwarunkowania i mechanizmy kryminogenezy a zachowania paraprzestępcze i przestępcze. Warszawa 2007

Seligman M.: Psychopatologia, Warszawa 2003.

Sosnowski M., Wieczorek L.: Skazani na rynku pracy. Katowice 2007.

Sosnowski M., Wieczorek L.: Skazani na rynku pracy. Katowice 2008.

Stanik J. M. (red.): Psychospołeczne uwarunkowania i mechanizmy kryminogenezy a zachowania paraprzestępcze i przestępcze. Warszawa 2007

Sztompka P.: Trauma wielkiej zmiany. Społeczne koszty transformacji. Warszawa 2000.

Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tekst pierwotny: Dz. U. nr 64, poz. 593, tekst jednolity: Dz. U. z 2008 roku, nr 115, poz. 728, tekst jednolity: Dz. U. z 2009 roku, nr 175, poz. 1362 z późn. zm.) zwana dalej ustawą o pomocy społecznej.

Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. (tekst pierwotny: Dz. U. z 1982 roku, nr 35, poz. 230; tekst jednolity: Dz. U. z 2002 roku, nr 147, poz. 1231; tekst jednolity: Dz. U. z 2007 roku, nr 70, poz. 473 z późn. zm.).

Wieczorek L.: Diagnoza społeczna w zakresie zagrożeń patologiami na terenie miasta Dąbrowa Górnicza. Katowice 2008.

Wieczorek L.: Narodowy Plan Działań na Rzecz Dzieci 2004-2012 „Polska dla Dzieci” w promowaniu zdrowego trybu życia i profilaktyce narkomanii W: Wychowanie na co dzień, nr 1-2 (148-149), styczeń-luty 2006

Wieczorek L.: Obiektywna i subiektywna ocena strachu przed przestępczością w opinii studentów wybranych kierunków studiów. W: A. Czerkawski, A. Nowak (red.): Wybrane zagadnienia patologii społecznej i resocjalizacji. Katowice 2007.

Wieczorek L.: Polityka sądów wobec nieletnich w Polsce w okresie transformacji ustrojowej. Katowice 2007

Wieczorek L.: Polityka sądów wobec nieletnich w Polsce w okresie transformacji ustrojowej. Katowice 2008.

Wieczorek L.: Przestępczość i demoralizacja nieletnich oraz polityka sądów wobec nich w Polsce w okresie transformacji ustrojowej. Raport z badań. W: Zagadnienia współczesnej polityki kryminalnej. Teresa Bukiet-Nagórska (red.). Bielsko-Biała 2006.

Wieczorek L.: Przestępczość i demoralizacja nieletnich w Polsce w okresie transformacji ustrojowej. Katowice 2006

Wieczorek L.: Przestępczość i demoralizacja nieletnich w Polsce w okresie transformacji ustrojowej. Katowice 2007.

Wieczorek L.: Przestępczość nieletnich a przestępczość dorosłych w Polsce w okresie transformacji ustrojowej. W: Bytomske Zeszyty Naukowe. Nr 8. Bytom 2004.

Wieczorek L.: Wybrane aspekty prawnego przeciwdziałania narkomanii de lege lata i de lege ferenda. W: Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogiki i Administracji w Poznaniu. Zeszyt Nr 1(2) 2006 – Edukacja, prewencja, resocjalizacja. Z problematyki zagrożeń i bezpieczeństwa dzieci i młodzieży

Województwo Śląskie 2005 – podregiony, powiaty gminy. Urząd Statystyczny w Katowicach.

Wolniewicz-Grzelak B., Ostaszewski K.: Badanie środowisk szkolnych w zakresie zagrożenia uzależnieniem od środków odurzających. W: Biuletyn Informacyjny Instytutu Psychoneurologicznego, nr 4 (1983).

Wolniewicz-Grzelak B.: Badanie picia napojów alkoholowych przez młodzież arkuszem „Piwo-Wino-Wódka” (w:) Alkoholizm i Narkomania, nr 2 (1995).

Wódz K.: Praca socjalna w środowisku zamieszkania, Katowice 1998.

SPIS TABEL

Tabela 1. Główne zmienne przyjęte w badaniu

Tabela 2. Ludność Miasta Dąbrowa Górnicza w latach 2005-2012

Tabela 3. Prognoza ludności dla Miasta Dąbrowa Górnicza w tys.

Tabela 4. Warunki na rynku pracy (w tysiącach i w %) w Mieście Dąbrowa Górnicza w latach 2004-2012

Tabela 5. Działalność Straży Miejskiej związanej z przeciwdziałaniem alkoholizmowi w Dąbrowie Górniczej w latach 2004 – 2012

Tabela 6. Działalność Policji dotycząca bezpieczeństwa publicznego w Dąbrowie Górniczej w latach 2004 – 2012

Tabela 7. Koncesjonowanie sprzedaży napojów alkoholowych w Dąbrowie Górniczej w latach 2005-2012

Tabela 8. Działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Dąbrowie Górniczej w latach 2009-2012.

Tabela 9. Działalność Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej w latach 2005-2012.

Tabela 10. Rodziny zastępcze i umieszczone w nich dzieci na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza w latach 2004-2011

Tabela 11. Rodziny zastępcze zawodowe funkcjonujące na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza w latach 2005-2011

Tabela 12. Pomoc udzielona na życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem pełnoletnim wychowankom rodzin zastępczych i placówek w Dąbrowie Górniczej w latach 2005-2012.

Tabela 13. Udzielenie schronienia przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej w 2011 roku.

Tabela 14. Udzielenie schronienia przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej w 2011 roku.

Tabela 15. Formy pomocy świadczonej przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej w 2011 roku.

Tabela 84. Odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy wolny czas (czas poza obowiązkami) spędza Pani/Pan – Korzystam z Internetu?”

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Ludność Miasta Dąbrowa Górnicza w latach 2005-2012

Wykres 2. Warunki na rynku pracy w Mieście Dąbrowa Górnicza w latach 2004-2012

Wykres 3. Liczba porad prawnych i psychologicznych udzielonych przez MOPS w Dąbrowie Górniczej w latach 2005-2011

Wykres 4. Gospodarstwa domowe i osoby objęte pomocą przez MOPS w Dąbrowie Górniczej w latach 2005-2011

Wykres 5. Częstotliwość spożycia alkoholu przez dorosłych mieszkańców Dąbrowy Górniczej w latach 2006-2012 (w %)

Wykres 6. Rodzaj spożywanego alkoholu przez dorosłych mieszkańców Dąbrowy Górniczej w latach 2006-2012 (w %)

Wykres 7. Odpowiedzi na pytanie – Czy próbowałeś/próbowałaś kiedykolwiek sam/sama kupować alkohol ? (w %)

Wykres 8. Częstotliwość używania alkoholu przez uczniów - mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza w latach 2008-2012

Wykres 9. Spożywanie alkoholu przez uczniów mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza według poziomu kształcenia (w %)

Wykres 10. Dynamika zjawiska spożywania alkoholu przez uczniów - mieszkańców Dąbrowy Górniczej ogółem i według poziomu kształcenia w latach 2004-2012

Wykres 11. Rodzaj spożywanego alkoholu przez uczniów mieszkańców Dąbrowy Górniczej w latach 2008-2012 (w %)

Wykres 12. Rodzaj spożywanego alkoholu według poziomu kształcenia przez uczniów mieszkańców Dąbrowy Górniczej w 2012 roku (w %)

Wykres 13. Odpowiedzi dorosłych mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza na pytanie - Czy uważa Pani/Pan, że w mieście można kupić narkotyki?

Wykres 14. Częstotliwość używania narkotyków i środków nasennych lub uspokajających i dopalaczy przez uczniów w 2012 roku (w%)

Wykres 15. Częstotliwość używania narkotyków przez uczniów według poziomu kształcenia w 2012 roku (w%)

Wykres 16. Rodzaje używanych substancji przez uczniów według poziomu kształcenia w 2012 roku (w %)

Wykres 17. Trendy w rodzajach używanych substancji psychoaktywnych innych niż alkohol przez uczniów – mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza w latach 2004-2012 (w %)

Wykres 18. Częstotliwość używania środków nasennych lub uspokajających przez uczniów według poziomu kształcenia w 2012 roku (w%)

Wykres 18a. Częstotliwość używania dopalaczy przez uczniów według poziomu kształcenia w 2012 roku (w%)

Wykres 19. Odpowiedzi uczniów na pytanie - Czy wśród osób dorosłych, z którymi masz kontakt na co dzień są takie, które używają poniższych substancji? w 2012 roku (w %)

Wykres 20. Odpowiedzi uczniów na pytanie - Czy wśród rówieśników, z którymi masz kontakt na co dzień są takie, które używają poniższych substancji? w 2012 roku (w %)

Wykres 21. Odpowiedzi uczniów na pytanie - Czy wśród starszych Koleżanek i Kolegów, z którymi masz kontakt na co dzień są takie, które używają poniższych substancji? (w %)

Wykres 22. Jeżeli używałaś/używałeś narkotyków albo środków nasennych lub usypiających to z kim po raz pierwszy? w 2012 roku (w %)

Wykres 23. Odpowiedzi respondentów na pytanie - Czy w Twojej rodzinie jest osoba uzależniona od narkotyków? w 2012 roku (w %)

Wykres 24. Odpowiedzi respondentów na pytanie - Czy uważasz, że osobę uzależnioną od narkotyków można skutecznie wyleczyć w 2012 roku (w %)

Wykres 25. Przewidywane przez uczniów - mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza sposoby reakcji rodziców na informacje, że używają narkotyków - ogółem i według poziomu kształcenia w 2012 roku (w%)

Wykres 26. Subiektywna ocena stopnia poinformowania uczniów - mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza o działaniu i skutkach narkotyków według poziomu kształcenia w 2012 roku (w %)

Wykres 27. Odpowiedzi respondentów na pytanie - Czy Twoi rodzice (opiekunowie prawni) rozmawiali z Tobą na temat uzależnienia od narkotyków? w 2012 roku (w %)

Wykres 28. Udział uczniów - mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza w zajęciach profilaktyki uzależnień w 2012 roku (w %)

Wykres 29. Skuteczność zajęć z profilaktyki uzależnień w ocenie uczniów - mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza w 2012 roku (w %)

Wykres 30. Przewidywane przez uczniów - mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza sposoby reakcji nauczycieli na informację, że używają narkotyków - ogółem i według poziomu kształcenia (w %)

Wykres 30a. Przewidywane przez uczniów - mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza sposoby reakcji nauczycieli na informację, że używają dopalaczy - ogółem i według poziomu kształcenia (w %)

Wykres 31. Wskazania dokonane przez uczniów - mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza miejsc w Dąbrowie Górniczej, gdzie można nabyć narkotyki (w %)

Wykres 32. Wskazania dokonane przez uczniów - mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza miejsc poza Dąbrową Górniczą, gdzie można nabyć narkotyki (w %)

Wykres 33. Odpowiedzi respondentów - dorosłych mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza na pytanie - Czy ma Pani/Pan zaufanie do ...? (w %)

Wykres 34. Odpowiedzi respondentów - dorosłych mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza na pytanie - Czy zdaniem Pani/Pana osoby, które popełniły przestępstwo czują się lub są bezkarne? (w %)

SPIS ANEKSÓW

Aneks nr 1. Pismo Pani Naczelnik Wydziału Zdrowia, Polityki Społecznej i Aktywizacji Zawodowej Urzędu Miasta w Dąbrowie Górniczej do Dyrektorów Szkół wytypowanych do badań.

Aneks nr 1. Kwestionariusz ankiety dla uczniów Miasta Dąbrowa Górnicza - Problemy uczniów mieszkańców Dąbrowy Górniczej

Aneks nr 2. Kwestionariusz ankiety dla dorosłych mieszkańców Miasta Dąbrowa Górnicza - Problemy dorosłych mieszkańców Dąbrowy Górniczej

Aneks nr 3. Kwestionariusz ankiety dla nauczycieli w Mieście Dąbrowa Górnicza - Problemy nauczycieli w Mieście Dąbrowa Górnicza

URZĄD MIEJSKI
w Dąbrowie Górniczej
WYDZIAŁ
ZDROWIA, POLITYKI SPOŁECZNEJ
I AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ

Dąbrowa Górnicza, dnia 28.11.2012 r.

Dyrektorzy Szkół

wg rozdzielnika

Szanowni Państwo,

w związku z realizowanymi na zlecenie Wydziału Zdrowia, Polityki Społecznej i Aktywizacji Zawodowej Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej, badaniami na temat: „Diagnoza społeczna w zakresie zagrożeń patologiami na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza 2012 rok” zwracamy się z uprzejmą prośbą o współpracę i umożliwienie dokonania badań ankietowych wśród uczniów i nauczycieli na terenie Państwa Szkoły.

Badania te będą przeprowadzane przez ankieterów Centrum Usług Edukacyjnych, Badawczych i Profilaktycznych dr Leszek Wieczorek z Dąbrowy Górniczej.

Z góry dziękujemy za zrozumienie i pozytywną współpracę.

Z poważaniem

NACZELNIK
WYDZIAŁ ZDROWIA, POLITYKI SPOŁECZNEJ
I AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ
[Podpis]
Bożena Rępondek

Rozdzielnik:

1. Zespół Szkół nr 4, ul. Łęknice 35, - 5 klas (SP 34 – kl. V i VI, G 8 – kl. I, II i III)
2. I Liceum Ogólnokształcące, ul. Kopernika 40, - 3 klasy (kl. I, II i III)
3. Szkoła Podstawowa nr 31, Al. Zwycięstwa, - 2 klasy (kl. V i VI)
4. Zespół Szkół Sportowych, ul. Chopina 34, - 6 klas (Gimnazjum + Liceum – kl. I, II i III)
5. Zespół Szkół Zawodowych „Sztęgarka”, ul. Legionów Polskich 69, - 5 klas (po jednej z danego typu szkoły)
6. Zespół Szkół nr 1, ul. Konopnickiej 56, - 5 klas (SP 16 – kl. V i VI, G 13 – kl. I, II i III)
7. Zespół Szkół Ekonomicznych, Al. Piłsudskiego 5, - 5 klas (po dwie z danego typu szkoły)
8. Gimnazjum nr 10, ul. Obrońców Pokoju 7 (klasy do ustalenia)
9. Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 2, ul. B. Prusa 3 (klasy do ustalenia)

KWESTIONARIUSZ ANKIETY DLA UCZNIÓW

Szanowni Uczniowie!

Na zlecenie Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej realizowane są badania naukowe, których celem jest opracowanie „Diagnozy społecznej w zakresie zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza”. Jej opracowanie ma na celu zaproponowanie działań mających spowodować ograniczeniem przyczyn i skutków zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Dąbrowy Górniczej. Są to więc działania podejmowane dla dobra wszystkich Mieszkańców tego Miasta. Dlatego też prosimy o udzielenie szczerych odpowiedzi na poniższe pytania. Dotyczą Waszych problemów, obaw i opinii.

Na niektóre pytania można odpowiedzieć stawiając krzyżyk w kwadracie obok odpowiedzi lub zakreślając kółkiem cyfrę obok odpowiedzi, którą wybieracie. W pozostałych prosimy o wpisanie informacji lub własnych przemyśleń. W przypadku potrzeby poprawienia błędnej odpowiedzi proszę krzyżyk (błędna odpowiedź) zaznaczyć kółkiem i wskazać nowym krzyżykiem prawidłową odpowiedź.

Badania są w pełni anonimowe. Prosimy więc jeszcze raz o szczerą i wyczerpującą odpowiedź.

Dziękujemy

P001. Płeć:	☐ Dziewczyna	1
	☐ Chłopak	2
P002. Ile masz lat?	.....	
P003. Szkoła:	☐ podstawowa	1
	☐ gimnazjum	2
	☐ liceum	3
P004. Czy masz rodzeństwo?	☐ Nie	1
	☐ Tak,	2
	ile	3
P005. Czy w Twoim domu zamieszkują Dziadkowie lub inni członkowie dalszej rodziny?	☐ Nie	1
	☐ Tak, Dziadkowie	2
	☐ Tak, inne niż Dziadkowie osoby z dalszej rodziny	3
P006. Miejsce zamieszkania:	☐ Budynek jednorodzinny	1
	☐ Budynek wielorodzinny (zabudowa wysoka)	2
	☐ Budynek wielorodzinny (zabudowa niska)	3
P007. Liczba osób zamieszkujących wspólnie:	.....	
P008. Czy Twoja rodzina jest:	☐ Pełna, zamieszkuje z obydwójgiem Rodziców	1
	☐ Niepełna, wychowuje mnie Matka z powodu separacji/rozvodu Rodziców	2
	☐ Niepełna, wychowuje mnie Ojciec z powodu separacji/rozvodu Rodziców	3
	☐ Niepełna, wychowuje mnie Matka z powodu śmierci Ojca	4
	☐ Niepełna, wychowuje mnie Ojciec z powodu śmierci Matki	5
	☐ Nie mieszkam z rodzicami, wychowują mnie inne osoby z rodziny	6
	☐ Nie mieszkam z rodzicami, wychowują mnie inne osoby (nie z rodziny)	7
P009. Czy Twoja Matka (Opiekunka prawna) pracuje?	☐ Tak, ma stałą pracę	1
	☐ Tak, ale tylko dorywczo	2
	☐ Nie	3
P010. Czy Twój Ojciec (Opiekun prawny) pracuje?	☐ Tak, ma stałą pracę	1
	☐ Tak, ale tylko dorywczo	2
	☐ Nie	3

listopad-grudzień 2012

Czy w razie potrzeby możesz liczyć na pomoc ze strony następujących osób?

	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie
P011. Matki (Opiekunki prawnej)	1	2	3	4
P012. Ojca (Opiekuna prawnego)	1	2	3	4
P013. Innej osoby z rodziny	1	2	3	4
P014. Sąsiadów	1	2	3	4
P015. Wychowawcy klasy	1	2	3	4
P016. Innego Wychowawcy (np. ze świetlicy)	1	2	3	4
P017. Innego Nauczyciela	1	2	3	4
P018. Pedagoga szkolnego	1	2	3	4
P019. Kolegów, Koleżanek ze szkoły	1	2	3	4
P020. Kolegów, Koleżanek „z podwórka”	1	2	3	4
P021. Innych osób	1	2	3	4

Czy uważasz, że poniższe problemy są poważne i stanowią zagrożenie w Dąbrowie Górniczej?

	Nie jest to problem	Jest to niewielki problem	Jest to problem	Jest to duży problem
P022. Zanieczyszczenie środowiska	1	2	3	4
P023. Bezrobocie	1	2	3	4
P024. Graffiti	1	2	3	4
P025. Grupki młodzieży włączące się po okolicy	1	2	3	4
P026. Zaśmiecone ulice i parki	1	2	3	4
P027. Bezdomni i żebracy	1	2	3	4
P028. Przestępczość	1	2	3	4
P029. Pijacy na ulicach	1	2	3	4
P030. Narkomani na ulicach	1	2	3	4
P031. Handlarze narkotyków na ulicach	1	2	3	4
P032. Brak miejsc, gdzie można spędzić wolny czas	1	2	3	4
P033. Przemoc domowa	1	2	3	4
P034. Przemoc w szkole	1	2	3	4
P035. Ubóstwo	1	2	3	4
P036. Alkoholizm	1	2	3	4

Od jakiego wieku Twoim zdaniem powinny być dostępne następujące substancje?

	Powinny być zakazane	Bez ograniczeń wiekowych	Od 16 lat	Od 18 lat	Od 21 lat	Dorośli też powinni mieć ograniczony dostęp
P037. Alkohol	1	2	3	4	5	6
P038. Papierosy	1	2	3	4	5	6
P039. Narkotyki	1	2	3	4	5	6
P040. Dopalacze	1	3	3	4	5	6

W jaki sposób spędzasz wolny czas (czas poza lekcjami w szkole)?

		Raz w tygodniu lub częściej	2-3 razy w miesiącu	Rzadziej niż raz w miesiącu	Rzadziej niż raz na pół roku
P041.	Spotykam się z przyjaciółmi	1	2	3	4
P042.	Chodzę do kina	1	2	3	4
P043.	Uprawiam amatorsko sport (np. gram w piłkę)	1	2	3	4
P044.	Uprawiam „zawodowo” sport (np. gram w piłkę)	1	2	3	4
P045.	Uczęszczam na zajęcia dodatkowe do szkoły	1	2	3	4
P046.	Uczęszczam na zajęcia dodatkowe poza szkołą	1	2	3	4
P047.	Oglądam telewizję	1	2	3	4
P048.	Uczę się	1	2	3	4
P049.	Gram na komputerze	1	2	3	4
P050.	Korzystam z Internetu	1	2	3	4
P051.	Rozmawiam z Rodzicami (Opiekunami)	1	2	3	4
P052.	Spędzam czas z Rodzicami (Opiekunami) na zakupach	1	2	3	4
P053.	Spędzam czas z Rodzicami (Opiekunami) w inny sposób	1	2	3	4
P054.	Opiekuję się rodzeństwem	1	2	3	4
P055.	Spędzam czas w świetlicy szkolnej	1	2	3	4
P056.	Spędzam czas w świetlicy pozaszkolnej	1	2	3	4
P057.	Jeżeli kiedykolwiek wagarowałaś/wagarowałeś to	1	2	3	4

Czy masz zaufanie do poniższych osób i instytucji?

		Mam duże zaufanie	Mam zaufanie	Mam niewielkie zaufanie	W ogóle nie ufam
P058.	Matka	1	2	3	4
P059.	Ojciec	1	2	3	4
P060.	Szkoła	1	2	3	4
P061.	Dyrektor Twojej Szkoły	1	2	3	4
P062.	Twój Wychowawca	1	2	3	4
P063.	Kościół	1	2	3	4
P064.	Twoi rówieśnicy	1	2	3	4
P065.	Twoje starsze Koleżanki/Twoi starsi Koledzy	1	2	3	4
P066.	Policja	1	2	3	4
P067.	Straż Miejska	1	2	3	4
P068.	Władze twojego Miasta	1	2	3	4
P069.	Twój Lekarz	1	2	3	4
P070.	Osoby dorosłe ogółem	1	2	3	4

Czy wśród osób dorosłych, z którymi masz kontakt na co dzień są takie, które używają poniższych substancji?

		Codziennie	Kilka razy w tygodniu	Kilka razy w miesiącu	Kilka razy do roku	Nie używają w ogóle
P071.	Alkohol	1	2	3	4	5
P072.	Papierosy	1	2	3	4	5
P073.	Narkotyki	1	2	3	4	5
P074.	Środki nasenne lub uspokajające	1	2	3	4	5
P075.	Dopalacze	1	2	3	4	5

listopad-grudzień 2012

Czy wśród Twoich rówieśników (osób w takim samym wieku), z którymi masz kontakt na co dzień są takie, które używają poniższych substancji?

		Codziennie	Kilka razy w tygodniu	Kilka razy w miesiącu	Kilka razy do roku	Nie używają w ogóle
P076.	Alkohol	1	2	3	4	5
P077.	Papierosy	1	2	3	4	5
P078.	Narkotyki	1	2	3	4	5
P079.	Środki nasenne lub uspokajające	1	2	3	4	5
P080.	Dopalacze	1	2	3	4	5

Czy wśród Twoich starszych Koleżanek i Kolegów, z którymi masz kontakt na co dzień są takie, które używają poniższych substancji?

		Codziennie	Kilka razy w tygodniu	Kilka razy w miesiącu	Kilka razy do roku	Nie używają w ogóle
P081.	Alkohol	1	2	3	4	5
P082.	Papierosy	1	2	3	4	5
P083.	Narkotyki	1	2	3	4	5
P084.	Środki nasenne lub uspokajające	1	2	3	4	5
P085.	Dopalacze	1	2	3	4	5

Jak często używasz następujące substancje?

		Nigdy nie używałam/em	Raz w ciągu ostatniego roku	Kilka razy w ostatnim roku	Raz w ostatnim miesiącu	10 razy w ciągu ostatniego miesiąca
P086.	Alkohol	1	2	3	4	5
P087.	Papierosy	1	2	3	4	5
P088.	Narkotyki	1	2	3	4	5
P089.	Środki nasenne lub uspokajające	1	2	3	4	5
P090.	Dopalacze	1	2	3	4	5

P091. Czy przed wyjściem do szkoły jesz śniadanie?

- ☐ Tak 1
☐ Nie 2

P092. Czy zabierasz do szkoły jedzenie lub pieniądze na zakup jedzenia?

- ☐ Tak 1
☐ Nie 2

P093. Jeżeli palisz papierosy, to czy Twoi Rodzice (Opiekunowie prawni) wiedzą o tym?

- ☐ Tak 1
☐ Nie 2
☐ Nie palę 3

P094. Jeżeli pijesz alkohol, to czy Twoi Rodzice (Opiekunowie prawni) wiedzą o tym?

- ☐ Tak 1
☐ Nie 2
☐ Nie piję 3

P095. Jeżeli używasz narkotyków lub innych podobnie działających środków, to czy Twoi Rodzice (Opiekunowie prawni) wiedzą o tym?

- ☐ Tak 1
☐ Nie 2
☐ Nie używam 3

P096. Czy uważasz się za osobę wolną od nałogów?

- ☐ Tak 1
☐ Nie 2

P097. Jeśli kiedykolwiek piłaś/piłeś alkohol, to jakie napoje alkoholowe spożywałaś/spożywałeś najczęściej?

- ☐ Piwo 1
☐ Wino 2
☐ Wódka 3
☐ Inne – jakie 4

P098. Czy zdarzyło Ci się używać takie substancje jak:

- ☐ Opary kleju lub rozpuszczalnika 1
☐ Marihuana 2
☐ Ekstazy, LSD 3
☐ Grzyby halucynogenne 4
☐ Sterydy anaboliczne 5

Brak pytania o kokainę, morfinę lub amfetaminę

P099. Czy zdarzyło Ci się kiedykolwiek upić („urwał Ci się film”)?

- ☐ Tak, raz 1
☐ Tak, kilka razy 2
☐ Nie 3

P100.	Czy zdarzyło Ci się upić („urwał Ci się film”) w ciągu ostatniego roku?	☐ Tak, raz	1
		☐ Tak, kilka razy	2
		☐ Nie	2
P101.	Czy brałaś/brałeś udział w kłótni spowodowanej spożyciem alkoholu?	☐ Tak, raz	1
		☐ Tak, kilka razy	2
		☐ Nie	3
P102.	Czy brałaś/brałeś udział w bójce spowodowanej spożyciem alkoholu?	☐ Tak, raz	1
		☐ Tak, kilka razy	2
		☐ Nie	3
P103.	Czy zdarzyło Ci się, aby ktoś pod wpływem alkoholu zniszczył lub zabrał Ci Twoją własność?	☐ Tak, raz	1
		☐ Tak, kilka razy	2
		☐ Nie	3
P104.	Czy posprzeczałeś się z Rodzicami (Opiekunami prawnymi) z powodu alkoholu?	☐ Tak, raz	1
		☐ Tak, kilka razy	2
		☐ Nie	3
P105.	Czy uległaś/uległeś wypadkowi lub uszkodzeniu ciała pod wpływem alkoholu?	☐ Tak, raz	1
		☐ Tak, kilka razy	2
		☐ Nie	3
P106.	Czy brałaś/brałeś udział w kłótni spowodowanej użyciem narkotyków lub innych podobnie działających środków?	☐ Tak, raz	1
		☐ Tak, kilka razy	2
		☐ Nie	3
P107.	Czy brałaś/brałeś udział w bójce spowodowanej użyciem narkotyków lub innych podobnie działających środków?	☐ Tak, raz	1
		☐ Tak, kilka razy	2
		☐ Nie	3
P108.	Czy zdarzyło Ci się, aby ktoś po użyciu narkotyków lub innych podobnie działających środków zniszczył lub zabrał Ci Twoją własność?	☐ Tak, raz	1
		☐ Tak, kilka razy	2
		☐ Nie	3
P109.	Czy posprzeczałeś się z Rodzicami (Opiekunami prawnymi) z powodu narkotyków lub innie podobnie działających środków?	☐ Tak, raz	1
		☐ Tak, kilka razy	2
		☐ Nie	3
P110.	Czy uległaś/uległeś wypadkowi lub uszkodzeniu ciała po użyciu narkotyków lub innych podobnie działających środków?	☐ Tak, raz	1
		☐ Tak, kilka razy	2
		☐ Nie	3
P111.	Jeżeli spożywałaś/spożywałeś alkohol, to z kim po raz pierwszy?	☐ Z rówieśnikiem	1
		☐ Ze starszą Koleżanką, Kolegą	2
		☐ Z Rodzicem (Opiekunem prawnym)	3
		☐ Z innym dorosłym członkiem Rodziny	4
		☐ Z innym dorosłym	5
		☐ Sam	6
P112.	Jeżeli paliłaś/paliłeś papierosy, to z kim po raz pierwszy?	☐ Z rówieśnikiem	1
		☐ Ze starszą Koleżanką, Kolegą	2
		☐ Z Rodzicem (Opiekunem prawnym)	3
		☐ Z innym dorosłym członkiem Rodziny	4
		☐ Z innym dorosłym	5
		☐ Sam	6
P113.	Jeżeli używałaś/używałeś narkotyków lub innych podobnie działających środków, to z kim po raz pierwszy?	☐ Z rówieśnikiem	1
		☐ Ze starszą Koleżanką, Kolegą	2
		☐ Z Rodzicem (Opiekunem prawnym)	3
		☐ Z innym dorosłym członkiem Rodziny	4
		☐ Z innym dorosłym	5
		☐ Sam	6
P114.	Jeżeli używałaś/używałeś środki nasenne lub uspokajające, to z kim po raz pierwszy?	☐ Z rówieśnikiem	1
		☐ Ze starszą Koleżanką, Kolegą	2
		☐ Z Rodzicem (Opiekunem prawnym)	3
		☐ Z innym dorosłym członkiem Rodziny	4

	☐ Z innym dorosłym	5
	☐ Sam	6
P115. Czy próbowałaś, próbowałeś kiedykolwiek sam/sama kupować alkohol?	☐ Nie, nigdy nie próbowałam/próbowałem	1
	☐ Tak, ale zawsze mi odmawiano	2
	☐ Tak, ale przeważnie mi odmawiano	3
	☐ Tak, i przeważnie mi się to udawało	4
	☐ Tak, i nigdy nie miałam/miałem z tym trudności	5

Jak zareagowali lub jak zareagowaliby Twoi Rodzice na informację, że używasz poniższe środki?	Udawali, że tego nie widzą	Zabronili mi stosowania	Pozwolili mi na stosowanie od czasu do czasu	Zaakceptowali to	Nie uwierzyli w to
P116. Alkohol	1	2	3	4	5
P117. Papierosy	1	2	3	4	5
P118. Narkotyki	1	2	3	4	5
P119. Środki nasenne lub uspokajające	1	2	3	4	5
P120. Dopalacze	1	2	3	4	5

Czy uważasz, że jesteś dobrze poinformowana/poinformowany o działaniu i skutkach stosowania poniższych substancji?	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Nie interesuje mnie to
P121. Alkohol	1	2	3	4	5
P122. Papierosy	1	2	3	4	5
P123. Narkotyki	1	2	3	4	5
P124. Środki nasenne lub uspokajające	1	2	3	4	5
P125. Dopalacze	1	2	3	4	5

Jak zareagowali/zareagowaliby Twoi Nauczyciele na informację, że stosujesz poniższe środki?	Odbyli ze mną rozmowę na ten temat	Zorganizowali zajęcia w klasie na ten temat	Skierowali mnie do pedagoga szkolnego	Zaakceptowali to	Nie uwierzyli w to
P126. Alkohol	1	2	3	4	5
P127. Papierosy	1	2	3	4	5
P128. Narkotyki	1	2	3	4	5
P129. Środki nasenne lub uspokajające	1	2	3	4	5
P130. Dopalacza	1	2	3	4	5

P131. Czy znasz miejsca w Dąbrowie Górniczej, gdzie można kupić narkotyki?	☐ Nie znam takich miejsc	1
	☐ Tak, najłatwiej kupić na ulicy, w parku	2
	☐ Tak, najłatwiej kupić w szkole	3
	☐ Tak, najłatwiej kupić w dyskotecie	4
	☐ Tak, najłatwiej kupić „na telefon”	5
	☐ Inne miejsce, jakie?	6

P132. Czy znasz miejsca poza Dąbrową Górniczą, gdzie można kupić narkotyki?	☐ Nie znam takich miejsc	1
	☐ Tak, najłatwiej kupić na ulicy, w parku	2
	☐ Tak, najłatwiej kupić w szkole	3
	☐ Tak, najłatwiej kupić w dyskotecie	4
	☐ Tak, najłatwiej kupić „na telefon”	5
	☐ Inne miejsce, jakie?	6

P133.	Czy znasz miejsca w Dąbrowie Górniczej, gdzie można kupić dopalacze	☐ Nie znam takich miejsc ☐ Tak, znam takie miejsca	1 2
P134.	Czy znasz miejsca poza Dąbrową Górniczą, gdzie można kupić dopalacze	☐ Nie znam takich miejsc ☐ Tak, znam takie miejsca	1 2
P135.	Czy reklamy (TV i nie tylko) mają wpływ na częstość sięgania przez ludzi po alkohol lub papierosy?	☐ Nie ☐ Raczej nie ☐ Raczej Tak ☐ Tak	1 2 3 4
P136.	Czy Twoi Rodzice (Opiekunowie prawni) rozmawiali z Tobą na temat niebezpieczeństwa uzależnienia od papierosów?	☐ Nie ☐ Tak, ale rozmowy te nic nie dały ☐ Tak i miało to wpływ na moje dalsze wybory	1 2 3
P137.	Czy Twoi Rodzice (Opiekunowie prawni) rozmawiali z Tobą na temat niebezpieczeństwa uzależnienia od alkoholu?	☐ Nie ☐ Tak, ale rozmowy te nic nie dały ☐ Tak i miało to wpływ na moje dalsze wybory	1 2 3
P138.	Czy Twoi Rodzice (Opiekunowie prawni) rozmawiali z Tobą na temat niebezpieczeństwa uzależnienia od narkotyków?	☐ Nie ☐ Tak, ale rozmowy te nic nie dały ☐ Tak i miało to wpływ na moje dalsze wybory	1 2 3
P139.	Czy Twoi Rodzice (Opiekunowie prawni) stosują wobec Ciebie lub twojego Rodzeństwa kary fizyczne?	☐ Nie, nigdy ☐ Tak	1 2
P140.	Czy w Twojej Rodzinie miały miejsce takie formy przemocy, jak:	☐ Wyzwiska ☐ Groźby ☐ Poniżanie ☐ Bicie ☐ Szantażowanie ☐ Żadna z powyższych form	1 2 3 4 5 6
P141.	Jeżeli tak, to czy otrzymałaś/otrzymałeś jakąkolwiek pomoc w tym zakresie?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P142.	Czy miałaś/miałeś gdzie zwrócić się o tą pomoc?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P143.	Gdybyś stała/stał się ofiarą przemocy, czy wiedziałabyś/wiedziałybyś gdzie zwrócić się o pomoc?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P144.	Czy w Twojej szkole są osoby, wobec których stosowana jest przemoc w rodzinie?	☐ Nie ☐ Tak ☐ Nie wiem	1 2 3
P145.	Czy w Twojej szkole są osoby, wobec których stosowana jest przemoc przez rówieśników?	☐ Nie ☐ Tak ☐ Nie wiem	1 2 3
P146.	Czy w Twojej szkole są osoby, wobec których stosowana jest przemoc przez starsze Koleżanki/starszych Kolegów?	☐ Nie ☐ Tak ☐ Nie wiem	1 2 3
P147.	Czy brałaś kiedykolwiek udział w zajęciach profilaktyki uzależnień?	☐ Nie ☐ Tak, w szkole ☐ Tak, poza szkołą	1 2 3
P148.	Czy uważasz, że dzięki zajęciom profilaktycznym wśród młodzieży młodzi ludzie rzadziej sięgają po alkohol, narkotyki, papierosy?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P149.	Czy w Twojej Rodzinie jest osoba uzależniona od alkoholu?	☐ Tak ☐ Nie ☐ Nie wiem	1 2 3

P150.	Gdyby ktoś z Twoich bliskich miał problemy z alkoholem, czy wiedziałabyś/wiedziałbyś gdzie zwrócić się o pomoc?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P151.	Czy w Twojej Rodzinie jest osoba uzależniona od narkotyków?	☐ Tak ☐ Nie ☐ Nie wiem	1 2 3
P152.	Gdyby ktoś z Twoich bliskich miał problemy z narkotykami, czy wiedziałabyś/wiedziałbyś gdzie zwrócić się o pomoc?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P153.	Czy uważasz, że osobę uzależnioną od alkoholu można skutecznie wyleczyć?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P154.	Czy uważasz, że osobę uzależnioną od narkotyków można skutecznie wyleczyć?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P155.	Czy zgadzasz się ze stwierdzeniem: „Alkohol w piwie jest mniej groźny niż w wódce”?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P156.	Czy uważasz, że Władze Miasta powinny podejmować inicjatywy dla zmniejszenia skali problemów alkoholowych w Państwa mieście?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P157.	Jakie są reakcje na odmowę spożywania alkoholu w Twoim środowisku rodzinnym?	☐ Zdziwienie ☐ Krytyka ☐ Zrozumienie ☐ Odrzucenie ☐ Wyśmiewanie	1 2 3 4 5
P158.	Jakie są reakcje na odmowę spożywania alkoholu w Twoim środowisku rówieśniczym?	☐ Zdziwienie ☐ Krytyka ☐ Zrozumienie ☐ Odrzucenie ☐ Wyśmiewanie	1 2 3 4 5
P159.	Czy zdarzyło Ci się być świadkiem przykrych sytuacji związanych z nietrzeźwością innych osób w miejscach publicznych?	☐ Tak, raz ☐ Tak, kilka razy ☐ Nie, nigdy	1 2 3
P160.	Czy uważasz, że obecnie spożycie alkoholu wśród dorosłych jest większe niż 2 lata temu?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P161.	Czy uważasz, że obecnie spożycie alkoholu wśród młodzieży jest większe niż 2 lata temu?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P162.	Czy według Ciebie przypadki upijania się na imprezach są obecnie częstsze niż 2 lata temu?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P163.	Czy uważasz, że na imprezie bezalkoholowej można się bawić równie dobrze jak na tej, na której spożywany jest alkohol?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P164.	Jeśli zauważasz pozytywne zmiany obyczajów i zachowań związanych ze spożywaniem alkoholu,	☐ edukacji społeczne (prasa, telewizja, radio) ☐ działań władz lokalnych (kluby AA, gminna komisja rozwiązywania problemów alkohol.)	1 2

listopad-grudzień 2012

to czego mogą one być wynikiem:		☐ karania	3
		☐ wysokiej ceny alkoholu	4
		☐ zmian obyczajowych	5
		☐ obawy o utratę pracy	6
P165.	Jeśli zauważasz pozytywne zmiany obyczajów i zachowań związanych z używaniem i dostępnością narkotyków, to czego mogą one być wynikiem:	☐ edukacji społeczne (prasa, telewizja, radio)	1
		☐ działań władz lokalnych	2
		☐ karania	3
		☐ wysokiej ceny	4
		☐ braku dostępności narkotyków	5
		☐ zmian obyczajowych	6
		☐ obawy o utratę pracy	7
P166.	Czy zgadzasz się ze stwierdzeniem, że dziecko powinno bać się rodziców?	☐ Tak	1
		☐ Raczej tak	2
		☐ Raczej nie	3
		☐ Nie	4
P167.	Czy zgadzasz się ze stwierdzeniem, że surowe traktowanie dziecka pozwala mu stać się silniejszym i odporniejszym na przeciwności losu?	☐ Tak	1
		☐ Raczej tak	2
		☐ Raczej nie	3
		☐ Nie	4
P168.	Czy uważasz Dąbrowę Górniczą za bezpieczne miasto?	☐ Tak	1
		☐ Raczej tak	2
		☐ Raczej nie	3
		☐ Nie	4
P169.	Czy dzielnicę, w której mieszkasz uważasz za bezpieczną?	☐ Tak	1
		☐ Raczej tak	2
		☐ Raczej nie	3
		☐ Nie	4
P170.	Czy obawiasz się wyjść po zmroku z domu do centrum miasta?	☐ Tak	1
		☐ Raczej tak	2
		☐ Raczej nie	3
		☐ Nie	4
P171.	Czy obawiasz się wyjść po zmroku na spacer w okolicach swojego zamieszkania?	☐ Tak	1
		☐ Raczej tak	2
		☐ Raczej nie	3
		☐ Nie	4
P172.	Czy według Ciebie w okresie ostatnich 2 lat stan bezpieczeństwa w Polsce się poprawił?	☐ Tak	1
		☐ Raczej tak	2
		☐ Raczej nie	3
		☐ Nie	4
P173.	Czy według Ciebie w okresie ostatnich 2 lat stan bezpieczeństwa w Dąbrowie Górniczej się poprawił?	☐ Tak	1
		☐ Raczej tak	2
		☐ Raczej nie	3
		☐ Nie	4
P174.	Czy w okresie ostatnich 2 lat byłeś/byłaś ofiarą przestępstwa lub wykroczenia?	☐ Tak	1
		☐ Nie	2
P175.	Jeżeli tak, to czy zgłoszono je organom ścigania?	☐ Tak	1
		☐ Nie	2

Czy kiedykolwiek zdarzyło się, że:		Nie, nigdy	Tak, raz	Tak, kilka razy
P176.	Zostałeś/zostałaś pobita/pobity na terenie szkoły?	1	2	3
P177.	Zostałeś/zostałaś pobita/pobity wracając ze szkoły?	1	2	3
P178.	Zostałeś/zostałaś pobita/pobity na terenie osiedla, gdzie mieszkasz?	1	2	3
P179.	Rówieśnicy zmusili Cię do zrobienia czego nie chciałeś/chciałaś?	1	2	3
P180.	Starsi Koledzy zmusili Cię do zrobienia czego nie chciałeś/chciałaś?	1	2	3
P181.	Zostałeś/zostałaś okradziony/na na terenie szkoły?	1	2	3

listopad-grudzień 2012

P182.	Zostałaś/zostałeś okradziony na terenie osiedla, gdzie mieszkasz?	1	2	3
P183.	Byłaś/byłeś w domu świadkiem kłótni z powodu nadużywania alkoholu przez Rodzica?	1	2	3
P184.	Byłaś/byłeś w domu świadkiem przemocy z powodu nadużywania alkoholu przez Rodzica?	1	2	3
P185.	Byłaś/byłeś w domu świadkiem kłótni z powodu używania narkotyków lub innego podobnie działającego środka przez Rodzica?	1	2	3
P186.	Byłaś/byłeś w domu świadkiem przemocy z powodu używania narkotyków lub innego podobnie działającego środka przez Rodzica?	1	2	3
P187.	Byłaś/byłeś w szkole świadkiem przemocy fizycznej ze strony uczniów względem innego ucznia?	1	2	3
P188.	Byłaś/byłeś w szkole świadkiem przemocy fizycznej ze strony uczniów względem nauczyciela?	1	2	3
P189.	Byłaś/byłeś w szkole świadkiem przemocy fizycznej ze strony uczniów względem innego pracownika szkoły niż nauczyciel?	1	2	3
P190.	Byłaś/byłeś w miejscu zamieszkania świadkiem przemocy fizycznej ze strony uczniów względem innego ucznia?	1	2	3
P191.	Byłaś/byłeś w miejscu zamieszkania świadkiem przemocy fizycznej ze strony uczniów względem dorosłego?	1	2	3
P192.	Byłaś/byłeś w szkole świadkiem przemocy psychicznej ze strony uczniów względem innego ucznia?	1	2	3
P193.	Byłaś/byłeś w szkole świadkiem przemocy psychicznej ze strony uczniów względem nauczyciela?	1	2	3
P194.	Byłaś/byłeś w szkole świadkiem przemocy psychicznej ze strony uczniów względem innego pracownika szkoły niż nauczyciel?	1	2	3
P195.	Byłaś/byłeś w miejscu zamieszkania świadkiem przemocy psychicznej ze strony uczniów względem innego ucznia?	1	2	3
P196.	Byłaś/byłeś w miejscu zamieszkania świadkiem przemocy psychicznej ze strony uczniów względem dorosłego?	1	2	3

Czy w ciągu ostatniego tygodnia zdarzyło Ci się, że:

	Nie	Czasami	Bardzo często
P197. Byłaś/byłeś smutna/smutny, przygnębiona/przygnębiony?	1	2	3
P198. Czułaś/czułeś, że nie poradzisz sobie z problemami?	1	2	3
P199. Czułaś się samotna/czułeś się samotny?	1	2	3
P200. Czułaś się szczęśliwa/czułeś się szczęśliwy?	1	2	3

P201.	Czy w Twoim otoczeniu żyją osoby, które uważasz za ubogie?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P202.	Jeżeli tak, to czy otrzymują pomoc od	☐ placówek pomocy społecznej ☐ organizacji świeckich ☐ organizacji kościelnych ☐ sąsiadów ☐ nie otrzymują pomocy	1 2 3 4 5
P203.	Czy kiedykolwiek prowadzono względem Ciebie postępowanie w sprawach nieletnich?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P204.	Czy kiedykolwiek prowadzono względem Twoich rówieśników postępowanie w sprawach nieletnich?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P205.	Czy kiedykolwiek prowadzono względem Twoich starszych Koleżanek/Kolegów postępowanie w sprawach nieletnich?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P206.	Czy miałas/miałeś kiedykolwiek tzw. „problemy z prawem”?	☐ Tak ☐ Nie	1 2

listopad-grudzień 2012

P207.	Czy Twoi rówieśnicy mieli kiedykolwiek tzw. „problemy z prawem”?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P208.	Czy Twoje starsze Koleżanki/Twoi starsi Koledzy mieli kiedykolwiek tzw. „problemy z prawem”?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P209.	Czy znasz osoby dorosłe, które przebywały w zakładzie karnym?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P210.	Czy według Ciebie osoby, które popełniły przestępstwo czują się bezkarne?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P211.	Czy według Ciebie osoby, które popełniły przestępstwo czują się i są bezkarne?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P212.	Czy miałeś/miałaś kiedykolwiek myśli samobójcze?	☐ Tak ☐ Nie	1 2

Dziękujemy za odpowiedzi!

KWESTIONARIUSZ ANKIETY DLA DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW

Szanowni Państwo!

Na zlecenie Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej realizowane są badania naukowe, których celem jest opracowanie „Diagnozy społecznej w zakresie zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza”. Jej opracowanie ma na celu zaproponowanie działań mających spowodować ograniczenie przyczyn i skutków zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Dąbrowy Górniczej. Są to więc działania podejmowane dla dobra wszystkich Mieszkańców tego Miasta. Dlatego też prosimy o udzielenie szczerych odpowiedzi na poniższe pytania. Dotyczą one Państwa problemów, obaw i opinii.

Na niektóre pytania można odpowiedzieć stawiając krzyżyk w kwadracie obok odpowiedzi lub zakreślając krzyżykiem cyfrę obok odpowiedzi, którą Państwo wybierze. W pozostałych prosimy o wpisanie informacji lub własnych przemyśleń. W przypadku potrzeby poprawienia błędnej odpowiedzi proszę krzyżyk (błędna odpowiedź) zaznaczyć kołkiem i wskazać nowym krzyżykiem prawidłową odpowiedź.

Badania są w pełni anonimowe. Prosimy więc jeszcze raz o szczerą i wyczerpującą odpowiedź.
Dziękujemy

P001. Płeć:	☐ Kobieta	1			
	☐ Mężczyzna	2			
P002. Wiek w latach:	.....				
P003. Źródło utrzymania:	☐ Stała praca	1			
	☐ Dorywcza praca	2			
	☐ Gospodarstwo rolne	3			
	☐ Emerytura lub renta	4			
	☐ Świadczenia z pomocy społecznej	5			
	☐ Pomoc rodziny itp.	6			
	☐ Brak w miarę stałego źródła utrzymania	7			
P004. Czy Pani/Pan uważa swoją Rodzinę za:	☐ Bardzo dobrze sytuowaną materialnie	1			
	☐ Dobrze sytuowaną materialnie	2			
	☐ Przeciętnie sytuowaną materialnie	3			
	☐ Słabo sytuowaną materialnie	4			
	☐ Bardzo źle sytuowaną materialnie	5			
P005. Dzielnica zamieszkania w Dąbrowie Górniczej:	☐ Centrum	1			
	☐ Mydlice	2			
	☐ Gołonóg	3			
	☐ Łęknice	4			
	☐ tzw. tereny zielone	5			
P006. Miejsce zamieszkania:	☐ Budynek jednorodzinny	1			
	☐ Budynek wielorodzinny (zabudowa wysoka)	2			
	☐ Budynek wielorodzinny (zabudowa niska)	3			
P007. Liczba osób zamieszkujących wspólnie:	.....				
P008. Stan cywilny:	☐ Zameężna/zonaty	1			
	☐ Rozwódka/rozwiedziony	2			
	☐ Wdowa/wdowiec	3			
	☐ Panna/Kawaler	4			
P009. Liczba dzieci:	.....				
Czy w razie potrzeby może Pani/Pan liczyć na pomoc ze strony następujących osób?					
	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Zdecydowanie nie
P010. Rodziny	1	2	3	4	5
P011. Sąsiadów	1	2	3	4	5
P012. Znajomych	1	2	3	4	5
P013. Innych osób	1	2	3	4	5

Czy uważa Pani/Pan, że poniższe problemy są poważne i stanowią zagrożenie w Państwa mieście?		Nie jest to problem	Jest to niewielki problem	Jest to problem	Jest to duży problem
P014.	Zanieczyszczenie środowiska	1	2	3	4
P015.	Bezrobocie	1	2	3	4
P016.	Graffiti	1	2	3	4
P017.	Grupki młodzieży włóczące się po okolicy	1	2	3	4
P018.	Zaśmiecone ulice i parki	1	2	3	4
P019.	Bezdomni i żebracy	1	2	3	4
P020.	Przestępczość	1	2	3	4
P021.	Pijacy na ulicach	1	2	3	4
P022.	Narkomani na ulicach	1	2	3	4
P023.	Handlarze narkotyków na ulicach	1	2	3	4
P024.	Brak miejsc, gdzie można spędzić wolny czas	1	2	3	4
P025.	Przemoc domowa	1	2	3	4
P026.	Przemoc w szkole	1	2	3	4
P027.	Ubóstwo	1	2	3	4
P028.	Alkoholizm	1	2	3	4

Czy ma Pani/Pan zaufanie do poniższych osób i instytucji?		Mam duże zaufanie	Mam zaufanie	Mam niewielkie zaufanie	W ogóle nie ufam
P029.	Rodzina	1	2	3	4
P030.	Szkoła	1	2	3	4
P031.	Kościół	1	2	3	4
P032.	Znajomi	1	2	3	4
P033.	Policja	1	2	3	4
P034.	Prokuratura	1	2	3	4
P035.	Sąd	1	2	3	4
P036.	Placówki Pomocy Społecznej	1	2	3	4
P037.	Władze Miasta	1	2	3	4
P038.	Placówki miejskie inne niż pomocy społecznej	1	2	3	4
P039.	Straż Miejska	1	2	3	4
P040.	Pani/Pana lekarz	1	2	3	4
P041.	Pani/Pana Pracodawca	1	2	3	4
P042.	Czy uważa się Pani/Pan za osobę wolną od nałogów?	☐ Tak ☐ Nie			1 2
P043.	Jeśli nie to czy spożywa Pani/Pan w nadmiarze alkohol?	☐ Tak ☐ Nie			1 2
P044.	albo czy używa Pani/Pan narkotyków?	☐ Tak ☐ Nie			1 2
P045.	lub pali Pani/Pan papierosy, cygara itp.?	☐ Tak ☐ Nie			1 2
P046.	Czy w Pani/Pana rodzinie jest osoba uzależniona od alkoholu?	☐ Tak ☐ Nie ☐ Nie wiem			1 2 3
P047.	Gdyby ktoś z Pani/Pana bliskich miał problemy z alkoholem, czy wiedziałaby Pani/Pan gdzie zwrócić się o pomoc?	☐ Tak ☐ Nie			1 2

P048.	Czy w Pani/Pana rodzinie jest osoba uzależniona od narkotyków?	☐ Tak ☐ Nie ☐ Nie wiem	1 2 3
P049.	Gdyby ktoś z Pani/Pana bliskich miał problemy z narkotykami, czy wiedziałaby Pani/Pan gdzie zwrócić się o pomoc?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P050.	Czy była Pani/był Pan ofiarą przemocy?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P051.	Jeżeli tak to czy otrzymała Pani/Pan jakąkolwiek pomoc w tym zakresie?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P052.	Czy miała Pani/miał Pan gdzie zwrócić się o tą pomoc?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P053.	Gdyby stał(a) się Pani/Pan ofiarą przemocy, czy wiedziałaby Pani/Pan gdzie zwrócić się o pomoc?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P054.	Czy uważa Pani/Pan, że osobę uzależnioną od alkoholu można skutecznie wyleczyć?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P055.	Czy uważa Pani/Pan, że osobę uzależnioną od narkotyków można skutecznie wyleczyć?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P056.	Czy stosowała Pani/stosował Pan środki nasenne lub uspokajające bez wiedzy lekarza lub w zwiększonej dawce?	☐ Tak, w pojedynczych przypadkach ☐ Tak, często ☐ Nie, nigdy	1 2 3
P057.	Czy zgadza się Pani/Pan ze stwierdzeniem: „Alkohol w piwie jest mniej groźny niż w wódce”?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P058.	Czy uważa Pani/Pan, że Władze Miasta powinny podejmować inicjatywy dla zmniejszenia skali problemów alkoholowych w Państwa mieście?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P059.	Jak często spożywa Pan/Pani alkohol?	☐ Codziennie ☐ Kilka razy w tygodniu ☐ Kilka razy w miesiącu ☐ Raz w miesiącu ☐ Kilka razy w roku ☐ Nie piję alkoholu	1 2 3 4 5 6
P060.	Jaki alkohol spożywa Pani/Pan najczęściej?	☐ Piwo ☐ Wino ☐ Wódka ☐ inne – jakie	1 2 3 4
P061.	Jakie są reakcje na odmowę spożywania alkoholu w Pani/Pana środowisku?	☐ Zdziwienie ☐ Krytyka ☐ Zrozumienie ☐ Odrzucenie ☐ Wyśmiewanie	1 2 3 4 5
P062.	Czy zdarzyło się Pani/Panu być świadkiem przykrych sytuacji związanych z nietrzeźwością innych osób w miejscach publicznych?	☐ Tak, raz ☐ Tak, kilka razy ☐ Nie, nigdy	1 2 3
P063.	Czy uważa Pan/Pani, że obecnie spożycie alkoholu wśród dorosłych jest większe niż 10 lat temu?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4

P064.	Czy uważa Pan/Pani, że obecnie spożycie alkoholu wśród młodzieży jest większe niż 10 lat temu?	☐ Tak	1
		☐ Raczej tak	2
		☐ Raczej nie	3
		☐ Nie	4
P065.	Czy według Pani/Pana przypadki upijania się na imprezach są obecnie częstsze niż 10 lat temu?	☐ Tak	1
		☐ Raczej tak	2
		☐ Raczej nie	3
		☐ Nie	4
P066.	Czy picie alkoholu w miejscu pracy jest Pani/Pana zdaniem częstsze obecnie niż 10 lat temu?	☐ Tak	1
		☐ Raczej tak	2
		☐ Raczej nie	3
		☐ Nie	4
P067.	Czy uważa Pani/Pan, że niepełnoletni pomimo ustawowego zakazu może w Dąbrowie Górniczej bez problemu nabyć alkohol?	☐ Tak	1
		☐ Raczej tak	2
		☐ Raczej nie	3
		☐ Nie	4
P068.	Jeżeli tak, to gdzie?	☐ w sklepie	1
		☐ na stacji benzynowej	2
		☐ na tzw. „melinie”	3
		☐ gdzie indziej	4
P069.	Czy uważa Pani/Pan, że w mieście można kupić narkotyki?	☐ Tak	1
		☐ Nie	2
		☐ Nie wiem	3
P070.	Jeżeli tak, to czy zna Pani/Pan takie miejsca?	☐ Tak	1
		☐ Nie	2
P071.	lub osoby, które nimi handlują?	☐ Tak	1
		☐ Nie	2
P072.	Czy uważa Pani/Pan, że szkoła powinna podejmować działania dla zapobiegania uzależnieniom wśród młodzieży?	☐ Tak	1
		☐ Raczej tak	2
		☐ Raczej nie	3
		☐ Nie	4
P073.	Czy uważa Pani/Pan, że w Państwa mieście podejmowanych jest wystarczająco inicjatyw dla zmniejszenia skali uzależnienia od alkoholu i narkotyków wśród mieszkańców?	☐ Tak	1
		☐ Raczej tak	2
		☐ Raczej nie	3
		☐ Nie	4
P074.	Czy uważa Pani/Pan, że na imprezie bezalkoholowej można się bawić równie dobrze jak na tej, na której spożywany jest alkohol?	☐ Tak	1
		☐ Raczej tak	2
		☐ Raczej nie	3
		☐ Nie	4
P075.	Jeśli zauważa Pani/Pan pozytywne zmiany obyczajów i zachowań związanych ze spożywaniem alkoholu, to czego mogą one być wynikiem:	☐ edukacji społecznej (prasa, telewizja, radio)	1
		☐ działań władz lokalnych (kluby AA, gminna komisja rozwiązywania problemów alkohol.)	2
		☐ karania	3
		☐ wysokiej ceny alkoholu	4
		☐ zmian obyczajowych	5
		☐ obawy o utratę pracy	6
P076.	Jeśli zauważa Pani/Pan pozytywne zmiany obyczajów i zachowań związanych z używaniem i dostępnością narkotyków, to czego mogą one być wynikiem:	☐ edukacji społecznej (prasa, telewizja, radio)	1
		☐ działań władz lokalnych	2
		☐ karania	3
		☐ wysokiej ceny	4
		☐ braku dostępności narkotyków	5
		☐ zmian obyczajowych	6
		☐ obawy o utratę pracy	7
P077.	Czy zgadza się Pani/Pan ze stwierdzeniem, że dziecko powinno bać się rodziców?	☐ Tak	1
		☐ Raczej tak	2
		☐ Raczej nie	3
		☐ Nie	4

P078.	Czy zgadza się Pani/Pan ze stwierdzeniem, że surowe traktowanie dziecka pozwala mu stać się silniejszym i odporniejszym na przeciwności losu?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P079.	Czy Pani/Pana zdaniem sprzedawcy alkoholu powinni odprowadzać do kasy gminy pieniądze na finansowanie zapobiegania alkoholizmowi?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P080.	Czy zdarza się Pani/Panu stosować kary fizyczne wobec swojego dziecka?	☐ Tak, często ☐ Tak, sporadycznie ☐ Nie, nigdy	1 2 3
P081.	Czy brał(a) Pani/Pan udział w ostatnich wyborach samorządowych?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P082.	Czy uważa Pani/Pan Dąbrowę Górniczą za bezpieczne miasto?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P083.	Czy dzielnicę, w której Pani/Pan mieszka uważa Pani/Pan za bezpieczną?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P084.	Czy obawia się Pani/Pan wyjść po zmroku z domu do centrum miasta?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P085.	Czy obawia się Pani/Pan wyjść po zmroku na spacer w okolicach swojego zamieszkania?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P086.	Czy według Pani/Pana w okresie ostatnich 5-ciu lat stan bezpieczeństwa w Polsce się poprawił?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P087.	Czy według Pani/Pana w okresie ostatnich 5-ciu lat stan bezpieczeństwa w Dąbrowie Górniczej się poprawił?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P088.	Czy w ostatnich 5-ciu latach zastosowała Pani/Pan jakieś środki techniczne celem poprawy swojego bezpieczeństwa (kraty, rolety, drzwi antywłamaniowe, alarm itp.)?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P089.	Czy planuje Pani/Pan zamontowanie takich urządzeń?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P090.	Czy w okresie ostatnich 5-ciu lat była Pani/Pan ofiarą przestępstwa lub wykroczenia?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P091.	Jeżeli była Pani/był Pan ofiarą przestępstwa to czy zgłoszono je organom ścigania?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P092.	Jeżeli tak, to czy była Pani/był Pan zadowolony z pracy organów ścigania?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P093.	Czy sprawa zakończyła się orzeczeniem kary dla sprawcy?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P094.	Jeżeli tak, to jakiej?	☐ grzywny ☐ ograniczenia wolności ☐ pozbawienia wolności ☐ innej	1 2 3 4

P095.	Czy zna Pani/Pan swojego Dzielnicowego?	☐ Tak	1
		☐ Nie	2
P096.	Czy Pani/Pana zdaniem osoby, które popełniły przestępstwo czują się bezkarne?	☐ Tak	1
		☐ Nie	2
P097.	Czy Pani/Pana zdaniem osoby, które popełniły przestępstwo nie tylko czują się bezkarne, ale i są bezkarne?	☐ Tak	1
		☐ Nie	2
P098.	Czy w Pani/Pana otoczeniu żyją osoby, które uważa Pani za ubogie?	☐ Tak	1
		☐ Nie	2
P099.	Jeżeli tak, to czy otrzymują pomoc od	☐ pomocy społecznej	1
		☐ organizacji świeckich	2
		☐ organizacji kościelnych	3
		☐ sąsiadów	4
		☐ nie otrzymują pomocy	5

W jaki sposób spędza Pani/Pan wolny czas (czas poza obowiązkami)?

		Raz w tygodniu lub częściej	2-3 razy w miesiącu	Rzadziej niż raz w miesiącu	Rzadziej niż raz na pół roku
P101	Spotykam się z przyjaciółmi	1	2	3	4
P102	Chodzę do kina	1	2	3	4
P103	Uprawiam amatorsko sport (np. gram w piłkę)	1	2	3	4
P104	Uprawiam „zawodowo” sport (np. gram w piłkę)	1	2	3	4
P105	Chodzę do teatru/opery itp.	1	2	3	4
P106	Uczęszczam na zajęcia (np. kurs tańca)	1	2	3	4
P107	Oglądam telewizję	1	2	3	4
P108	Czytam/uczę się	1	2	3	4
P109	Gram na komputerze	1	2	3	4
P110	Korzystam z Internetu	1	2	3	4

P100.	Czy miała Pani/miał Pan kiedykolwiek myśli samobójcze?	☐ Tak	1
		☐ Nie	2

Dziękujemy za odpowiedzi!

KWESTIONARIUSZ ANKIETY DLA NAUCZYCIELI

Szanowni Państwo!

Na zlecenie Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej realizowane są badania naukowe których celem jest opracowanie „Diagnozy społecznej w zakresie zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza”. Jej opracowanie ma na celu zaproponowanie działań mających spowodować ograniczenie przyczyn i skutków zagrożeń patologiami społecznymi na terenie Dąbrowy Górniczej. Są to więc działania podejmowane dla dobra wszystkich Mieszkańców tego Miasta. Dlatego też prosimy o udzielenie szczerych odpowiedzi na poniższe pytania. Dotyczą one Państwa problemów, obaw i opinii.

Na niektóre pytania można odpowiedzieć stawiając krzyżyk w kwadracie obok odpowiedzi lub zakreślając krzyżykiem cyfrę obok odpowiedzi, którą Państwo wybierze. W pozostałych prosimy o wpisanie informacji lub własnych przemyśleń. W przypadku potrzeby poprawienia błędnej odpowiedzi proszę krzyżyk (błędna odpowiedź) zaznaczyć kołkiem i wskazać nowym krzyżykiem prawidłową odpowiedź.

Badania są w pełni anonimowe. Prosimy więc jeszcze raz o szczerą i wyczerpującą odpowiedź.

Dziękujemy

P001. Płeć	☐ Kobieta	1
	☐ Mężczyzna	2
P002. Wiek w latach	.....	
P003. Stopień rozwoju zawodowego:	☐ Nauczyciel stażysta	1
	☐ Nauczyciel kontraktowy	2
	☐ Nauczyciel mianowany	3
	☐ Nauczyciel dyplomowany	4
P004. Czy oprócz pracy w szkole wykonuje jeszcze Pani/Pan:	☐ Dodatkową stałą pracę	1
	☐ Dorywczą pracę	2
	☐ Prowadzi gospodarstwo rolne	3
	☐ Otrzymuję emeryturę lub rentę	4
	☐ Otrzymuje świadczenia z pomocy społecznej	5
	☐ Korzysta z pomocy materialnej rodziny itp.	6
P005. Inne niż powyższe źródło utrzymania Rodziny np. osiągnane przez Pani/Pana Małżonka to:	☐ Stała praca	1
	☐ Dorywcza praca	2
	☐ Gospodarstwo rolne	3
	☐ Emerytura lub renta	4
	☐ Świadczenia z pomocy społecznej	5
	☐ Pomoc rodziny itp.	6
	☐ Jestem osobą samotną	7
P006. Czy Pani/Pan uważa swoją Rodzinę za:	☐ Bardzo dobrze sytuowaną materialnie	1
	☐ Dobrze sytuowaną materialnie	2
	☐ Przeciętnie sytuowaną materialnie	3
	☐ Słabo sytuowaną materialnie	4
	☐ Bardzo źle sytuowaną materialnie	5
P007. Dzielnica zamieszkania w Dąbrowie Górniczej:	☐ Centrum	1
	☐ Mydlice	2
	☐ Gołonóg	3
	☐ Łęknice	4
	☐ tzw. tereny zielone	5
P008. Miejsce zamieszkania:	☐ Budynek jednorodzinny	1
	☐ Budynek wielorodzinny (zabudowa wysoka)	2
	☐ Budynek wielorodzinny (zabudowa niska)	3
P009. Liczba osób zamieszkujących wspólnie:	.....	

P010. Stan cywilny:

- ☐ Zamężna/żonaty 1
☐ Rozwódka/rozwódziona 2
☐ Wdowa/wdowiec 3
☐ Panna/Kawaler 4

P011. Liczba dzieci: .....

Czy w razie potrzeby może Pani/Pan liczyć na pomoc ze strony:		Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie
P012.	Rodziny	1	2	3	4
P013.	Sąsiadów	1	2	3	4
P014.	Znajomych	1	2	3	4
P015.	Innych osób	1	2	3	4

Czy uważa Pani/Pan, że poniższe problemy są poważne i stanowią zagrożenie w Państwa mieście?		Nie jest to problem	Jest to niewielki problem	Jest to problem	Jest to duży problem
P016.	Zanieczyszczenie środowiska	1	2	3	4
P017.	Bezrobocie	1	2	3	4
P018.	Graffiti	1	2	3	4
P019.	Grupki młodzieży włóczące się po okolicy	1	2	3	4
P020.	Zaśmiecone ulice i parki	1	2	3	4
P021.	Bezdomni i żebracy	1	2	3	4
P022.	Przestępczość	1	2	3	4
P023.	Pijacy na ulicach	1	2	3	4
P024.	Narkomani na ulicach	1	2	3	4
P025.	Handlarze narkotyków na ulicach	1	2	3	4
P026.	Brak miejsc, gdzie można spędzić wolny czas	1	2	3	4
P027.	Przemoc domowa	1	2	3	4
P028.	Przemoc w szkole	1	2	3	4
P029.	Ubóstwo	1	2	3	4
P030.	Alkoholizm	1	2	3	4

Czy ma Pani/Pan zaufanie do poniższych osób i instytucji?		Mam duże zaufanie	Mam zaufanie	Mam niewielkie zaufanie	W ogóle nie ufam
P031.	Rodzina	1	2	3	4
P032.	Szkoła	1	2	3	4
P033.	Kościół	1	2	3	4
P034.	Znajomi	1	2	3	4
P035.	Policja	1	2	3	4
P036.	Prokuratura	1	2	3	4
P037.	Sąd	1	2	3	4
P038.	Placówki Pomocy Społecznej	1	2	3	4
P039.	Władze Miasta	1	2	3	4
P040.	Placówki miejskie inne niż pomocy społecznej	1	2	3	4
P041.	Straż Miejska	1	2	3	4
P042.	Pani/Pana lekarz	1	2	3	4
P043.	Pani/Pana Pracodawca	1	2	3	4

P044. Czy uważa się Pani/Pan za osobę wolną od nałogów? ☐ Tak 1
☐ Nie 2

P045. Jeśli nie to czy spożywa Pani/Pan w nadmiarze alkohol? ☐ Tak 1
☐ Nie 2

P046. albo czy używa Pani/Pan narkotyków? ☐ Tak 1
☐ Nie 2

P047.	lub pali Pani/Pan papierosy, cygara itp.?	☐ Tak	1
		☐ Nie	2
P048.	Czy w Pani/Pana rodzinie jest osoba uzależniona od alkoholu?	☐ Tak	1
		☐ Nie	2
		☐ Nie wiem	3
P049.	Gdyby ktoś z Pani/Pana bliskich miał problemy z alkoholem, czy wiedziałaby Pani/Pan gdzie zwrócić się o pomoc?	☐ Tak	1
		☐ Nie	2
P050.	Czy w Pani/Pana rodzinie jest osoba uzależniona od narkotyków?	☐ Tak	1
		☐ Nie	2
		☐ Nie wiem	3
P051.	Gdyby ktoś z Pani/Pana bliskich miał problemy z narkotykami, czy wiedziałaby Pani/Pan gdzie zwrócić się o pomoc?	☐ Tak	1
		☐ Nie	2
P052.	Czy była Pani/był Pan ofiarą przemocy?	☐ Tak	1
		☐ Nie	2
P053.	Jeżeli tak to czy otrzymała Pani/Pan jakakolwiek pomoc w tym zakresie?	☐ Tak	1
		☐ Nie	2
P054.	Czy miała Pani/miał Pan gdzie zwrócić się o tą pomoc?	☐ Tak	1
		☐ Nie	2
P055.	Gdyby stał(a) się Pani/Pan ofiarą przemocy, czy wiedziałaby Pani/Pan gdzie zwrócić się o pomoc?	☐ Tak	1
		☐ Raczej tak	2
		☐ Raczej nie	3
		☐ Nie	4
P056.	Czy uważa Pani/Pan, że osobę uzależnioną od alkoholu można skutecznie wyleczyć?	☐ Tak	1
		☐ Raczej tak	2
		☐ Raczej nie	3
		☐ Nie	4
P057.	Czy uważa Pani/Pan, że osobę uzależnioną od narkotyków można skutecznie wyleczyć?	☐ Tak	1
		☐ Raczej tak	2
		☐ Raczej nie	3
		☐ Nie	4
P058.	Czy stosowała Pani/stosował Pan środki nasenne lub uspokajające bez wiedzy lekarza lub w zwiększonej dawce?	☐ Tak, w pojedynczych przypadkach	1
		☐ Tak, często	2
		☐ Nie, nigdy	3
P059.	Czy zgadza się Pani/Pan ze stwierdzeniem: „Alkohol w piwie jest mniej groźny niż w wódce”?	☐ Tak	1
		☐ Nie	2
P060.	Czy uważa Pani/Pan, że Władze Miasta powinny podejmować inicjatywy dla zmniejszenia skali problemów alkoholowych w Państwa mieście?	☐ Tak	1
		☐ Raczej tak	2
		☐ Raczej nie	3
		☐ Nie	4
P061.	Jak często spożywa Pan/Pani alkohol?	☐ Codziennie	1
		☐ Kilka razy w tygodniu	2
		☐ Kilka razy w miesiącu	3
		☐ Raz w miesiącu	4
		☐ Kilka razy w roku	5
		☐ Nie piję alkoholu	6
P062.	Jaki alkohol spożywa Pani/Pan najczęściej?	☐ Piwo	1
		☐ Wino	2
		☐ Wódka	3
		☐ inne – jakie	4
P063.	Jakie są reakcje na odmowę spożywania alkoholu w Pani/Pana środowisku?	☐ Zdziwienie	1
		☐ Krytyka	2
		☐ Zrozumienie	3
		☐ Odrzucenie	4
		☐ Wyśmiewanie	5

P064.	Czy zdarzyło się Pani/Panu być świadkiem przykrych sytuacji związanych z nietrzeźwością innych osób w miejscach publicznych?	☐ Tak, raz ☐ Tak, kilka razy ☐ Nie, nigdy	1 2 3
P065.	Czy uważa Pan/Pani, że obecnie spożycie alkoholu wśród dorosłych jest większe niż 10 lat temu?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P066.	Czy uważa Pan/Pani, że obecnie spożycie alkoholu wśród młodzieży jest większe niż 10 lat temu?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P067.	Czy według Pani/Pana przypadki upijania się na imprezach są obecnie częstsze niż 10 lat temu?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P068.	Czy picie alkoholu w miejscu pracy jest Pani/Pana zdaniem częstsze obecnie niż 10 lat temu?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P069.	Czy uważa Pani/Pan, że niepełnoletni pomimo ustawowego zakazu może w Dąbrowie Górniczej bez problemu nabyć alkohol?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P070.	Jeżeli tak, to gdzie?	☐ w sklepie ☐ na stacji benzynowej ☐ na tzw. „melinie” ☐ gdzie indziej	1 2 3 4
P071.	Czy uważa Pani/Pan, że w mieście można kupić narkotyki?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P072.	Jeżeli tak, to czy zna Pani/Pan takie miejsca?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P073.	lub osoby, które nimi handlują?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P074.	Czy uważa Pani/Pan, że szkoła powinna podejmować działania dla zapobiegania uzależnieniom wśród młodzieży?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P075.	Czy w szkole w której Pani/Pan pracuje realizowane są takie działania?	☐ Szkolenia Rady Pedagogicznej ☐ Szkolenia Rodziców ☐ Okazjonalnie – programy profilaktyczne ☐ Stale – programy profilaktyczne ☐ Inne	1 2 3 4 5
P076.	Czy uważa Pani/Pan, że szkoła powinna podejmować działania dla zapobiegania przemocy wśród młodzieży?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P077.	Czy w szkole w której Pani/Pan pracuje realizowane są takie działania?	☐ Szkolenia Rady Pedagogicznej ☐ Szkolenia Rodziców ☐ Okazjonalnie – programy profilaktyczne ☐ Stale – programy profilaktyczne ☐ Inne	1 2 3 4 5
P078.	Czy szkoła w której Pani/Pan pracuje „wolna” jest od problemu alkoholu wśród młodzieży?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P079.	Czy szkoła w której Pani/Pan pracuje „wolna” jest od: - narkotyków?	☐ Tak ☐ Nie	1 2

P080. - przemocy fizycznej (uczeń wobec ucznia)?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P081. - przemocy fizycznej (uczeń wobec nauczyciela)?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P082. - przemocy psychicznej (uczeń wobec ucznia)?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P083. - przemocy psychicznej (uczeń wobec nauczyciela)?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P084. Jeżeli w Pani/Pana szkole realizowane są programy profilaktyczne związane z przeciwdziałaniem przemocy to proszę wskazać jeden taki program?		0
	.....	1
P085. Jeżeli w Pani/Pana szkole realizowane są programy profilaktyczne związane z przeciwdziałaniem narkomani to proszę wskazać jeden taki program?		0
	.....	1
P086. Jeżeli w Pani/Pana szkole realizowane są programy profilaktyczne związane z przeciwdziałaniem alkoholizmowi to proszę wskazać jeden taki program?		0
	.....	1
P087. Jeżeli jest Pani/Pan Wychowawcą Klasy to czy w Pani klasie są osoby używające alkoholu?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P088. Jeżeli tak, to ile Dziewcząt?		...
	.....	
P089. Jeżeli tak, to ilu Chłopców?		...
	.....	
P090. Czy w Pani/Pana klasie są osoby nadużywające alkoholu?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P091. Jeżeli tak to ile Dziewcząt?		...
	.....	
P092. Jeżeli tak, to ilu Chłopców?		...
	.....	
P093. Jeżeli jest Pani/Pan Wychowawcą Klasy to czy w Pani klasie są osoby używające narkotyków?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P094. Czy w szkole w której Pani/Pan pracuje słyszano w ostatnim roku o kimś kto wewnątrz szkoły sprzedaje narkotyki?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P095. Jeżeli tak, to czy zawiadomiono Policję?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P096. Jeżeli nie, to dlaczego?		0
	.....	1
P097. Czy w szkole w której Pani/Pan pracuje słyszano w ostatni roku o kimś, kto w okolicy szkoły sprzedaje narkotyki?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P098. Jeżeli tak, to czy zawiadomiono Policję?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P099. Jeżeli nie, to dlaczego?		0
	.....	1
P100. Czy w szkole w której Pani/Pan pracuje są uczniowie nadużywający alkoholu?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P101. Czy w szkole w której Pani/Pan pracuje są uczniowie używający narkotyków?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P102. Czy w szkole w której Pani/Pan pracuje są nauczyciele używający alkoholu w pracy?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P103. Czy w szkole w której Pani/Pan pracuje są nauczyciele nadużywający alkoholu po pracy?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2

P104.	Czy w szkole w której Pani/Pan pracuje są nauczyciele używający narkotyków?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P105.	Jeżeli w Pani/Pana Klasie są osoby używające narkotyki to czy zawiadomiono o tym:	Dyrekcję Szkoły Radę Pedagogiczną Rodziców, ale o tym już wiedzieli Rodziców i o tym nie wiedzieli Policję Sąd Rodzinny Poradnie Zdrowia Organ samorządu terytorialnego (np. odpowiedni referat/wydział Urzędu Miasta) Innej, jakie	1 2 3 4 5 6 7 8 9
P106.	Jakie podjęto działania?	Ukarano Zastosowano środki przewidziane w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich Skierowano na leczenie Podjęto względem tej osoby działania wychowawcze w szkole Przeniesiono do innej szkoły Inne, jakie	1 2 3 4 5 6
P107.	Jeżeli w Pani/Pana Klasie są osoby nadużywające alkoholu to czy zawiadomiono o tym	Dyrekcję Szkoły Radę Pedagogiczną Rodziców, ale o tym już wiedzieli Rodziców i o tym nie wiedzieli Policję Sąd Rodzinny Poradnie Zdrowia Organ samorządu terytorialnego (np. odpowiedni referat/wydział Urzędu Miasta) Innej, jakie	1 2 3 4 5 6 7 8 9
P108.	Jakie podjęto działania?	Ukarano Zastosowano środki przewidziane w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich Skierowano na leczenie Podjęto względem tej osoby działania wychowawcze w szkole Przeniesiono do innej szkoły Inne, jakie	1 2 3 4 5 6
P109.	Czy w szkole w której Pani/Pan pracuje zatrudniony jest pedagog szkolny?	☐ Nie ☐ Tak, jeden ale w niepełnym wym. czasu pracy ☐ Tak, jeden, w pełnym wymiarze czasu pracy ☐ Tak, dwóch ale w niepełnym wym. czasu pracy ☐ Tak, dwóch, w pełnym wymiarze czasu pracy	1 2 3 4 5
P110.	Jeżeli tak, to czy w wystarczającym wymiarze czasu pracy/liczbie etatów?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P111.	Czy w szkole w której Pani/Pan pracuje zatrudniony jest psycholog szkolny?	☐ Nie ☐ Tak, jeden ale w niepełnym wym. czasu pracy ☐ Tak, jeden, w pełnym wymiarze czasu pracy ☐ Tak, dwóch ale w niepełnym wym. czasu pracy ☐ Tak, dwóch, w pełnym wymiarze czasu pracy	1 2 3 4 5
P112.	Jeżeli tak, to czy w wystarczającym wymiarze czasu pracy/liczbie etatów?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P113.	Czy zna Pani/Pan Dzielnicowego z rejonu Szkoły w której Pani/Pan pracuje?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P114.	Czy uważa Pani/Pan, że w Państwa mieście podejmowanych jest wystarczająco inicjatyw dla zmniejszenia skali uzależnienia od alkoholu i	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie	1 2 3

	narkotyków wśród mieszkańców?	☐ Nie	4
P115.	Czy według Pani/Pana wiedzy używanie narkotyków jest karalne?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P116.	Czy według Pani/Pana wiedzy posiadanie narkotyków jest karalne?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P117.	Czy według Pani/Pana wiedzy handlowanie narkotykami jest karalne?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P118.	Czy uważa Pani/Pan, że na imprezie bezalkoholowej można się bawić równie dobrze jak na tej, na której spożywany jest alkohol?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P119.	Jeśli zauważa Pani/Pan pozytywne zmiany obyczajów i zachowań związanych ze spożywaniem alkoholu, to czego mogą one być wynikiem:	☐ edukacji społecznej (prasa, telewizja, radio) ☐ działań władz lokalnych (kluby AA, gminna komisja rozwiązywania problemów alkohol.) ☐ karania ☐ wysokiej ceny alkoholu ☐ zmian obyczajowych ☐ obawy o utratę pracy	1 2 3 4 5 6
P120.	Jeśli zauważa Pani/Pan pozytywne zmiany obyczajów i zachowań związanych z używaniem i dostępnością narkotyków, to czego mogą one być wynikiem:	☐ edukacji społecznej (prasa, telewizja, radio) ☐ działań władz lokalnych ☐ karania ☐ wysokiej ceny ☐ braku dostępności narkotyków ☐ zmian obyczajowych ☐ obawy o utratę pracy	1 2 3 4 5 6 7
P121.	Czy zgadza się Pani/Pan ze stwierdzeniem, że dziecko powinno bać się rodziców?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P122.	Czy zgadza się Pani/Pan ze stwierdzeniem, że surowe traktowanie dziecka pozwala mu stać się silniejszym i odporniejszym na przeciwności losu?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P123.	Czy Pani/Pana zdaniem sprzedawcy alkoholu powinni odprowadzać do kasy miasta pieniądze na finansowanie zapobiegania alkoholizmowi?	☐ Tak ☐ Nie ☐ Zdecydowanie nie, bo są marnowane	1 2 3
P124.	Czy zdarza się Pani/Panu stosować kary fizyczne wobec swojego ucznia?	☐ Tak, często ☐ Tak, sporadycznie ☐ Nie, nigdy	1 2 3
P125.	Czy zdarza się Pani/Panu stosować kary fizyczne wobec swojego dziecka?	☐ Tak, często ☐ Tak, sporadycznie ☐ Nie, nigdy	1 2 3
P126.	Czy brał(a) Pani/Pan udział w ostatnich wyborach samorządowych?	☐ Tak ☐ Nie	1 2
P127.	Czy uważa Pani/Pan Dąbrowę Górniczą za bezpieczne miasto?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P128.	Czy dzielnicę, w której Pani/Pan mieszka uważa Pani/Pan za bezpieczną?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie ☐ Nie	1 2 3 4
P129.	Czy obawia się Pani/Pan wyjść po zmroku z domu do centrum miasta?	☐ Tak ☐ Raczej tak ☐ Raczej nie	1 2 3

	☐ Nie	4
P130. Czy obawia się Pani/Pan wyjść po zmroku na spacer w okolicach swojego zamieszkania?	☐ Tak	1
	☐ Raczej tak	2
	☐ Raczej nie	3
	☐ Nie	4
P131. Czy według Pani/Pana w okresie ostatnich 5-ciu lat stan bezpieczeństwa w Polsce się poprawił?	☐ Tak	1
	☐ Raczej tak	2
	☐ Raczej nie	3
	☐ Nie	4
P132. Czy według Pani/Pana w okresie ostatnich 5-ciu lat stan bezpieczeństwa w Dąbrowie Górniczej się poprawił?	☐ Tak	1
	☐ Raczej tak	2
	☐ Raczej nie	3
	☐ Nie	4
P133. Czy w ostatnich 5-ciu latach zastosowała Pani/Pan jakieś środki techniczne celem poprawy swojego bezpieczeństwa (kraty, rolety, drzwi antywłamaniowe, alarm itp.)?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P134. Czy planuje Pani/Pan zamontowanie takich urządzeń?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P135. Czy w okresie ostatnich 5-ciu lat była Pani/Pan ofiarą przestępstwa lub wykroczenia?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P136. Jeżeli była Pani/był Pan ofiarą przestępstwa to czy zgłoszono je organom ścigania?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P137. Jeżeli tak, to czy była Pani/był Pan zadowolony z pracy organów ścigania?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P138. Czy sprawa zakończyła się orzeczeniem kary dla sprawcy?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P139. Jeżeli tak, to jakiej?	☐ grzywny	1
	☐ ograniczenia wolności	2
	☐ pozbawienia wolności	3
	☐ innej	4
P140. Czy zna Pani/Pan swojego Dzielnicowego?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P141. Czy Pani/Pana zdaniem osoby, które popełniły przestępstwo czują się bezkarne?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P142. Czy Pani/Pana zdaniem osoby, które popełniły przestępstwo czują się i są bezkarne?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P143. Jakże według Pani/Pana należałoby podjąć środki aby przeciwdziałać przestępczości w mieście?		0
	.....	1
	.....	
	.....	
P144. Czy uważa Pani/Pan, że w „dzisiejszych czasach” może istnieć szkoła w ogóle bez problemów związanych z alkoholem wśród młodzieży?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P145. Czy uważa Pani/Pan, że w „dzisiejszych czasach” może istnieć szkoła w ogóle bez problemów związanych z narkotykami wśród młodzieży?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P146. Czy uważa Pani/Pan, że ma dobry kontakt z młodzieżą?	☐ Tak	1
	☐ Nie	2
P147. Czy w Pani/Pana otoczeniu żyją osoby, które	☐ Tak	1

uważa Pani za ubogie?	☐ Nie	2
P148. Jeżeli tak, to czy otrzymują pomoc od	☐ pomocy społecznej	1
	☐ organizacji świeckich	2
	☐ organizacji kościelnych	3
	☐ sąsiadów	4
	☐ nie otrzymują pomocy	5

W jaki sposób spędza Pani/Pan wolny czas (czas poza obowiązkami)?

		Raz w tygodniu lub częściej	2-3 razy w miesiącu	Rzadziej niż raz w miesiącu	Rzadziej niż raz na pół roku
P149.	Spotykam się z przyjaciółmi	1	2	3	4
P150.	Chodzę do kina	1	2	3	4
P151.	Uprawiam amatorsko sport (np. gram w piłkę)	1	2	3	4
P152.	Uprawiam „zawodowo” sport (np. gram w piłkę)	1	2	3	4
P153.	Chodzę do teatru/opery itp.	1	2	3	4
P154.	Uczęszczam na zajęcia (np. kurs tańca)	1	2	3	4
P155.	Oglądam telewizję	1	2	3	4
P156.	Czytam/uczę się	1	2	3	4
P157.	Gram na komputerze	1	2	3	4
P158.	Korzystam z Internetu	1	2	3	4
P159	Czy miała Pani/miał Pan kiedykolwiek myśli samobójcze?	☐ Tak ☐ Nie			1 2
P160	Jeżeli jest Pani/Pan Wychowawcą klasy to klasa ilu liczy uczniów:				.....

Dziękujemy za odpowiedzi!